

Dobó Piroska

A szembesítés

Regény

Kelt 1969. augusztus 6.

.....!

Ha szerettél, elnéző leszel hozzám. Nem tudom, miért fontos ez nekem, ahogyan azt sem, miért lett végül mégis igazad. Kár, hogy egy diadalmas mosolyt se ér már a vallomásom, sőt talán most kerekítem egészre a csalódásodat, hiszen egyre kevésbé kételkedtél abban; tulajdonképpen a „magam módján” őszinte vagyok. Hiszen a múltamon valóban nem változtattam, nem azzal csaptalak be, amit elmondtam, hanem azzal, amit nem.

A legeslegelső nagy vitánk utolsó kérdése döntötte ezt így el - azt hittem, egyszerűbben megértjük egymást, ha nem bonyolódunk újabb magyarázatokba.

- Ez nem per, felbérelt tanúkkal - mondtad - tudok olvasni még egy halott levelében is. Sajnálom, hogy megtagadod a szerelmét, hiszen te, ugyebár, a Neumannok közé kíváncskodtál.

Különösen néztél rám; az ablaküvegen föl-le csúszkáló bogarat szemléli az ember ilyen bosszankodó rosszallással, amiért olyan felesleges a maga hitvány igyekezete.

Mégis azonnal és szégyenlősen bólintottam, hogy szinte írott jogod legyen ezentúl mindent, de mindent, ami igazán lényeges; félreérteni.

Azt mondtam, felesleges erről beszélni: VOLT - 1963-t írtunk; emlékeim legfeljebb Krisztinát érdekelhetik majd egyszer - persze nevetséges: Te tudod legjobban, hogy a lányom már most önállóan vállal; a sárkány Kovácsnét nevezte ki mamának helyettem, és Ákos drága játékait kihajigálja az erkélyről Váradi Károly egyetlen elégedett hahotáján felbuzdulva.

Ha szerettél, elnéző leszel hozzám, mert beértem a szánalmaddal, pedig lásd: nem illetett. Félrevezettem Neumann Ákost, ahogyan ő félrevezetett engem, de a két tény között máig sincs valódi összefüggés - így kellett volna kezdenem az igazság bevallását, és aztán azzal folytatni, hogy...

1

Szokatlanul fülledt, forró, nyarat idéző volt az a március.

Eleinte szinte közönyösen várakozott az esőmarta, magas köpárkányon üldögélve; talán valószínűtlenül régen vagy csupán rövid percek óta; sem az idővel, sem a megszokott városképpel nem teremtett kapcsolatot, mintha így háborítatlanul megvárhatná az estét, és nyomtalanul egyé válna majd a hegyi utcácska tintasötétségével.

A megbékélés hullámtalan oltalma fogta körül; soha ehhez hasonlót még nem érzett, egyetlenegyszer már képzelte ugyan, de innen nézve az sem volt egyéb a pillanat illúziójánál; tulajdonképpen az összehasonlítás adta meg a jelenvaló tényleges tartalmát. „Judit és a gondolkodás - csendült meg benne hirtelen Neumann Bálint hangja, akit rövid ideig apjaként kellett tisztelnie -, ennyi kevés ésszel?! No, örülj, lányom! Legalább boldog ember leszel!”

Bizony, idősebb Neumann egyetlen alkalmat sem szalasztott volna el, hogy az egyre inkább megfeneklő családi beszélgetések témát kereső igyekezetében ne éppen a leghallgatagabbra irányítsa a figyelmet, ezzel a lassan hagyománnyá váló szállóigével, amely mindig megnyitotta a fölötte-nélküle rendezett megalázó vitát. Nem kérte ki magának, nem perelt velük - mosolygott; hadd érezzék, boldog, mert foglalkoznak vele. Ezzel a mosollyal olyan tökéletesen megtévesztett mindenkit, hogy néha még Salamon se tudta, mit kezdjen vele; „engem teszel nevetségessé, vagy magadat?” - tépelődött, és csak félig nyugtatta meg, ha azt felelte: természetesen magamat.

Azon a délutánon azonban valósággal megborzongatta az ösztönös tiltakozás, ahogyan a végérvényes döntések felé sietőt valami ráeszmélteti az utószor feltámadó kételyekre: Neumannék úgy nevelték fel, hogy ismeretlen maradt a számukra, és mégis, a mindenkor elmulasztott megfigyeléseik alapján mertek és tudtak ítélkezni felette. Mindez persze egy sajátos kölcsönösség végeredménye, nem háríthatta teljes egészében rájuk a felelősséget, hiszen sohasem árulta el, hogy édesapja nem csupán egy alakká már-már összeállíthatatlan név és adat, álmaiban gyakran látja és újraéli őt, mamával meg a gyermekkori kerttel együtt, amelyben ilyenkor összetalálkoznak a szépség és az 1944-es év borzalmainak pillanatképei.

Neumann Bálint értette a földet, a kőművesmunkát, a családfenntartás elemi törvényeit, de mit mondtak volna neki egy kölyöklány zavaros, értelmes egészzé fűzhetetlen látomásai életének abból a korszakából, amire „épeszű ember nem is emlékezhet”.

Pedig Judit újra meg újra bejárta a határtalannak tűnő régi udvart, megtapogatta az útjába álló gyümölcsfákat, és ült az árok partján is, amely zavaros-sárga alkalmi patakot hömpölyögtetett, rongyok, levelek, ágak billegtek tova rajta, s túloldalán bömbölve harcolt a kerítéssel a kastély két harangtorkú kuttyája.

Találkozott a tornác előtt gyülekező nagyhangú emberekkel, vadászpuskák fénylettek vállai-
kon, vizsláik türelmetlenül csaholtak a kapáló patájú kancák lábainál.

Mama szépsége; felidézhetetlen, májusi rét; színekben látta - teste szinte sajgott a hiányától. Kereste a beomlott házak között egyedül vagy Erzsébet nevű nővérével botorkálva - Erzsébettől Neumann Bálint végleg eltiltotta -, de mama helyett mindig ugyanaz a kép bukkant fel: villogó kések kaszabolják egy ló tetemét, harsogva reped a bőre, és Judit iszonyodva kiáltozott:

- Engedjétek! Engedjétek elmenni!!!

Anna néni gondtalanul, jóformán oda sem figyelve vágta le vasárnap reggelenként az ebédnek szánt tyúkot, csirkét, galambot, s ha Judit eltologatta maga elől a tányért, rettenetesen megbüntették, mert „alávaló és háladatlan”, megbüntették, akár a kutyát, amikor ösztönösen végigtrappolt az ágyások között; megértették vele, hogy neki *tényleg* nincs múltja, hiába szólít elő bárkit. Neumannék szeretetét hitványság lenne viszonyításokkal alábecsülni.

Már ott az árvaházban mekkora csalódást okozott volna, ha bevallja: igazság szerint nem rájuk várakozik meg-megújuló türelemmel ácsorogva a zárt kapuk mögött; apját sejt minden közeledőben, meg Bonzót, akiről még Salamon sem hitte el, hogy nem lehet egyetlen német juhászban sem visszavásárolni.

Magának álmodott, magának emlékezett, mert nem akart magára maradni; Neumannék „sokat tettek érte”; Judit ült az esőmarta magas köpárkányon, és majdnem elbőgte magát. Annyi mindent kellett volna most Ákosnak megvallani, hiába döntött úgy: nem fog bonyolult magyarázatokba, nem is illőek egy ilyen „együgyű élőlényhez”, de a rövid közlések sorrendje szerencsétlenül összekuszálódott a fejében, hol ez, hol az jutott az eszébe.

Valamikor mindhármuk jelenlétében peregtek le Neumannék indulatos és egyre gorombább szóváltásai, hiszen minden a bontatlan vacsoraasztal mellett kezdtek civakodni, amíg még Anna néni elő mert hozakodni a saját véleményével.

„Miért nem beszél ez soha, miért nem?!” - hajtogatta rögeszmésen, Neumann Bálint azonban bölcsőbbnek bizonyult nála, mert mire végleg magához ragadta a kinyilatkoztatások kizárólagos jogát, már csak ők ketten voltak tisztában azzal, milyen eredményesen tudatosították

Judittal szemben támasztott elvárásait. „Neked jobb, ha hallgatsz!” - förmedtek rá nyomban a legártatlanabb *de* kimondásakor, miközben ilyen-olyan vallomásokért gyötörték, ám mindig csupán a kérdést címezték hozzá, válaszigény nélkül, sőt helyette felelgettek egymásnak, hogy aztán felháborodva megdorgálhassák: „te szerencsétlen!”

Tizenöt év alatt sem tudták elkoptatni ezt a szót, mindig új hangsúllyal árnyalták; a szánalom helyét előbb az együttérző megbocsátás, aztán az elnézés, szemrehányás vette át, lassacskán becsmélésük igazán kegyes eszközévé csiszolták.

Mindig ellenkezésre ingerlő keserűség fogta el, ha valami éppen ezt juttatta eszébe, a pillanat hangulatában azonban egyszerre elvesztette összes korábbi jelentését. Judit a márciusi nap délutáni melegébe fordította arcát, feje hátrabillent; engedetlen, lágy, vörösseszőke haja ráomlott a hátára; sebezhetetlennek érezte magát. Halványan sejtette ugyan, hogy csak képzelet a biztonságot, mert elszánása összes következményével nem vethet előre számot, pusztán még egyszer végigjött a gödrös, meredeken emelkedő földúton azzal a hittel: semmit nem akar Ákostól, csupán, *ennek* a tisztázását.

Remélte, talán az utolsó közös percek óta eltelt öt hét eléggé megnyugtatta ifjabb Neumannt is: véglegesíteni sükségtelen, tehát folytatni sem kell ezt a „felejthetetlen románcot”, amelyért „majdnem” feláldozta a jövőjét.

Majdnem... Judit agya felkapta a szót, hosszú pillanatokig ismételte, de csak a csönd felelt vissza, nem a vádaktól, szégyentől sötétlő indulatok. Hová tűnt a tegnapok kétségbeesése? Szélesen, szinte boldogan elmosolyodott; bár még érezte Ákost, valójában nagy-nagy messzeségből szemlélte már, mintha azon mészárosna, miért is képzelte, hogy többet jelent számára „legszebb barátnőinél”, akiket a pillanatnyiság „örülten szeretem!” glóriája övezett.

Pontosan harminckét lépés választotta el a háztól; naponként ellenőrzött távolság! megannyiszor próbálta lassabban vagy gyorsabban bejárni, hátha a valamit kívánás babonás óhaja ezen keresztül beteljesedne. Most úgy érezte azonban, mérhetetlen idő választja el ettől a jelentéktelen játéktól, amelyet szenvedélyesen fetisizált, s a villanásnyi jókedv helyét egyszerre rémes üresség foglalta el; a félelem ismét életre kelt benne. Hát biztos lehet bármiben önmagával kapcsolatban, ha Ákost ilyen hűvösen meg tudja tagadni?

A harminckét lépés ugyanannyi maradt, sőt a lakáskulcsot sem adta még vissza, de mivé lett az a mámoros meghatódás, amellyel elfogadta, mintha közös jövőjük záloga volna.

Mivé lett? A kórház felé haladva még feltámadt benne egyszer: hozzákapcsolta, pedig már nem volt több közvetítőnél; Krisztinát tisztelte ismeretlenül ez az érzés, Krisztinát, akinek Ákos nem szánt életet.

„Visz’lát, Judit - hallotta újra elköszönni -, érted jöjnek, vagy maximum három napig látni sem akarsz?” És a szavak kérlelhetetlenül megidéztek azt a gyötrelmes reggelt, amikor ott álltak a kórház második emeletén a február végi fakó derengésben, s Judit dermedten bámult abba az arcba, amely egy ironikus grimasszal végleg lezárta kettejük „hétköznapi konfliktusát”.

- Várom a válaszod - sürgette saját távozását. - Mikor láthatlak?

- Előbb hallgass meg!

Talán a mozdulat, hiszen megfogta a kezét, vagy a hangja elárulhatta volna egy ténylegesen odafigyelőnek, de Ákos csupán a „már megint kezdod?!” kiábrándító próbálkozásaiban gondolkodott.

- Az isten áldjon meg - suttogta fojtottan, mert a néma folyosón nem kiabálhatott -, újabb vesszőt akarsz tenni a pont helyére? Eh!!!

Felháborodott kézlegyintésében ostor csapkodott; Judit akaratlanul is eltakarta arcát.

Ákos meg villámgyorsan sarkon fordult, és rohanni kezdett lefelé, aztán mégiscsak visszajött; feleslegesen és értelmetlenül, hiszen már elváltak egymástól.

- Ne haragudj - mondta erőltetett hízelkedéssel -, ne haragudj, aljas vagyok. Engedj elmenni, mielőtt végképp kiábrándulsz belőlem!

Valahol bekapcsoltak egy rádiót, üstdobok döndültek meg, kiragadva Juditot a tegnapi fogásából, hogy ismét a környező valóságra eszmélhessen. Megmozdult, mintha a zsibbadás nem egész testében, pusztán a lábában bizseregne egyre izmosabban, s egyszerű helyváltoztatással semlegesíthetné; táskája lecsúszott az öléből, belebukfencezett az út menti fűbe; jóformán utána sem kapott.

Tulajdonképpen nem akart arra a reggelre gondolni, mert saját gyávaságára még mindig kevesebb mentséget talált, mint Ákos udvarias őszintétlenségére, de a tehetetlen várakozás idegesítő feszültsége egyre makacsabbul rákényszerítette. Hiába telt el öt hét azóta, hiába bizonygatta naponként önmagának: semmivel nem tartozunk egymásnak, kettőnk dolgában nem lehet családi kapcsolatunk „törvényei” szerint ítélni; szinte bizonyosra vette: Ákost is a „köteles hála” hamis mítosza teszi majd igazán elvakulttá.

Neumann Bálintnak ezt a megcáfolhatatlan parancsát az egész család szerette. „Ki szedett fel az útról?... Kinek köszönheted?... Talán elfelejtetted, mivel tartozol nekünk?...” - emlékeztették nyomban, hogy szétmorzsolhassák apróbb vonakodásait, ritkán kimondott ellenvéleményét, erőtlen szembeszegüléseit. Valóban a „köteles hálával” szemben volt mindig a legvédtelenebb.

Valahányszor megfogalmaztatták vele az életrajzát, ott bizonytalanodott el a leginkább, ahol majd mindenki tévedhetetlen. Meggyőződés nélkül vallotta: édesapja 1942-ben eltűnt, valamivel határozottabban, hogy anyja két évvel később meghalt a vonaton egy légítámadás alkalmával. *Tudta*, bár elvesztésének tragikus mélységeit Erzsébet nevű nővérénél később élte át, számára akkor nem volt egyéb a csontig hatoló hidegnél, jeges, kopár országutaknál, amelyeken testvére kemény keze végigvonszolta, miközben ismeretlen célokkal menekültek egyre messzebb attól a vöröskeresztes háztól, ahová a névtelen „kedves rokonok” helyezték őket.

Ezt az epizódot elmesélte Neumann Bálintnak is, hiszen találkozásuk közvetlen előzménye lehetett, de hogy mennyire igaz vagy eltúlzott képet festett, arról Erzsébeten kívül senki sem tudhatott. Különös módon mindig úgy érezte: nincs tényleges köze a történethez, bátran beszélhet, felelőtlenül, szinte higgadtan, mint minden egyébről, ami jóformán semmit nem árul el, és semmit nem magyaráz meg vele kapcsolatban.

Betonpadlójú, egyablakos helyiségben zsúfolták össze őket; fűtetlen, szűk, utolsó menedékhely, az egészségesek lerúgták ágyaikról a gyengébbeket, mert fekvőhely sem jutott mindenkinek. Naponta egyszer enni adtak, ez volt talán a legrémesebb: a pléhcsészékbe lötytyintett leves, hiszen a kiosztás után irgalmatlan harc kezdődött: a kicsiket félretaposták, és Erzsébet is csak a sajátját mentette rúgva, nyüsztve, akár az életéért harcoló állat. Az erősek mellé állt, hogy védelmezzék, mert ő már fel tudta fogni, mit jelent a teljes kiszolgáltatottság, és nem az anyjáért jajveszékelt, hanem megpróbált fennmaradni. Támaszt keresett, amikor az éjszaka némaságát széthasogatta a szirénák vijjogó hangja; kicsapódott az ajtó, és a légóba terelték valahányukat, pedig az sem kínált tényleges menedéket. Hiszen az első közeli detonáció szinte felemelte a pincét, kialudt az egyetlen árva lámpa, s a falak egymás felé hajoltak tehetetlenül; Judit akkor még nem értette, mi vár rájuk.

De Erzsébet hirtelen megmarkolta a kezét, és futni kezdtek a fejvesztett kavarodásban; sístergő aknák, távolodó repülőgépek haldokló zajában a mindegy-merre elképzelt biztonsága felé. „Mit bögsz, te hülye - visította eszelősen -, örülj, hogy nem dögöltél meg!”

Egy sokkal későbbi alkonyaton találkoztak Neumann Bálinttal valamelyik országúton. „Ki szedett fel?... Kinek köszönheted?...”

A láztól szinte eszméletlen Judit szemében egészen olyannak tűnt, mint az édesapja; hatalmas német juhász loholt előtte, vállán meg puska; éppúgy elfuthatott volna a tavasztól harszöld fák menedékébe, mint Erzsébet, de ő szédelegve feléjük botorkált.

- Ejnye, no - dörmögte Neumann Bálint egy tiszta parasztszoba petróleumfényes homályában -, minek csavarogsz? Lefagyott mind a két lábad, te szegény. Mit is kezdjek veled?

Sem józan megfontolások, sem messzi távlatok nem kaptak akkor még szerepet a cselekedeteiben. Autót verekedett ki Juditnak, kórházat, gyógyszert, „hagytam volna meghalni - támadt Anna néni sopánkodására -, én mindig tudtam a kötelességemet!”

...Szolgálj hét évet, s még egyszer hét évet fizetségképpen...

Hideg pára lepte be Judit egész testét, ki akart egyenesedni, mégis egyre összébb zsugorodott, mintha máris a család kérlelhetetlen ítélszéke előtt állna sosem remélt figyelmük centrumában, és oltalmat kizárólag önmagában kereshetne. „A gyönyörű percek! - fakadt ki Ákos, valahányszor a »soros hazalátogatások« közelségébe kerültek - csak anyus érdemel tőlem ekkora áldozatot.”

Judit sokáig azt hitte, legalább ebben az egyetlen kérdésben megegyeznek az ítéleteik, most azonban hiába próbálta maga mellé képzelni a másnap délutánban; ellépett tőle, s hirtelen rádöbrent arra, hogy már ezt sem képes ténylegesen sajnálni.

Látta az ablakhoz támaszkodva álldogálni hanyag, elutasító testtartásban; mindig csak rövid időre tudták a családi asztal mellé ültetni; ez a kelletlen ácsorgás mintegy kívülállóvá tette, pedig erre a szerepre volt a legkisebb joga.

Judit valósággal megdermedt a saját tárgyilagosságától; tétován körülsandított, mintha valaki számonkérhetné a gondolatait, a néptelen hegyi utcácska azonban olyan ünnepélyes csönddel volt teli, hogy a távolból feljutó zajok is csak meghalni értek ide.

- Langyos, szép, tavaszeli délután - sóhajtott önkéntelenül -, szabadíts meg a szorongásaimtól!

Valamikor képes volt arra, hogy kitalált történetek hősnőjévé képzelve magát, szinte folytatásos regényeket pergessen emlékezetében, aztán megrajzolta mindazt, amit elképzelt, s így a kettő együtt valami naiv kárpótláshoz juttatta abban a puritán környezetben, amelyben felnévelődött, s amelyben Ákos „hallgatag, hercegnőnek” csúfolta, mert eleinte nem akart, aztán már nem tudott feltárlkozni. „Firka - szaggatta szét Neumann Bálint a gyermekrajzokat -, ki a szobából, ne mondjam kétszer! A fene se látott még egy ilyen örökké gubbasztó kölköt!”

Igazán példamutató következetességgel szoktatták le mindenféle „egészségtelen időtöltésről”, de most szívesen megfogódzott volna a régi ábrándok tiszta örömében, csak hogy a belső látómező szakadatlanul azokat exponálta önkínzó állhatatossággal, akik holnap majd magyarázatot követelnek tőle, bocsánatuknak megannyi rémes feltétele lesz, mégis kizárólag tőlük remélhet segítséget.

Megérteneek majd? Mindig szájalmas dadogó voltál - feleselt sovány reményeivel a józan önismeret -, éppen a *most* faragna belőled szép szavú szónokot?

„Magának a kezei beszélnek, nem a szája” - mondta egyszer a részeges Karola, amikor váratlanul nagy összeget ajánlott fel az egyik díszvázájáért; sohasem szokott a vénlányra figyelni, s lám, ezt a szirupos dicséretet mégsem felejtette el; hirtelen olyan megnyugtatóan hatott, mintha Neumannék is hasonlóan vélekednének. Pedig hát még Ákos sem feltételezett róla rejtett adottságokat; „ügyes - nézegette műértően az első rézmunkáját. - Kitől kaptad?” Nem, soha többé nem próbált a terveiről beszélni neki! Ez egyszer viszont nincs kibúvó; zavaros töprengések helyett inkább a közelgő mondatváltásaikra kellene koncentrálnia, nem bízva egyetlen szót sem a véletlenre. De ő csak formákat és vonalakat, színeket és arányokat tudott előre megtervezni, minden egyébnél elbizonytalanodott. Ákossal szemben meg különösen, hiába kívánta az ellenkezőjét már akkor is, amikor vélt szerelemmel szerette.

Vélt szerelemmel? - ismételte csodálkozva, és rögtön érezte, hogy ezt a megfogalmazást ténylegesen szégyellnie kell; magamagát alázza meg leginkább az elhamarkodott átértékelés irgalmatlanságával. Hiszen rajongott érte. Miért is ne rajongott volna, amikor annyira másnak tűnt, mint a Neumannok, bár a „legidősebb testvér” jogán ugyanúgy uralkodott rajta, akár a többiek. Mégis már a pusztta megjelenésével „kivált a sorból”; robusztus alakjukkal, „egészségtelen hájasságukkal ellentétben sovány és inkább középtermetű maradt, Vera húgánál szinte fejfel alacsonyabb, apja végtelen szájalására. Ellenállhatatlan modorával mindenkit azonnal lefegyverzett.

Arca: mosollyal, bosszúsággal, várakozással, lelkesedéssel, kiábrándulással, minden hangulattal, érzéssel, gondolattal egyszerre változó és kiismerhetetlen, mint a szavai, magatartása, egyénisége.

Kamaszkorában csupán nyeglesége, szemtelen engedetlensége tüntetett Neumann Bálint „alantas életelvei” ellen. Szándékosan úgy viselkedett, hogy szülei állandó értetlenséggel szemléljék. Mindig az ellenkezőjét tette annak, amit ők helyesnek véltek; talán Juditot is ezért pártfogolta olyan gyöngédséggel, amelyet Verára sohasem pazarolt volna.

Könyveken, festészen, útiélményeken nevelődött ízlése később szinte patetikusan lírai szavakba öltözött, hogyha hozzá beszélt: „úgy tudsz átmenni a szobán, mint egy áprilisi illat... ezek a kék tatárszemek tesznek majd igazán veszedelmessé... még a legyintésed is ígérlet...” - mondogatta elragadtatottan.

Anna néni csak megbotránkozva rémüldözött, mert Judit körül valósággal „dongtak a fiúk”, csapatostul kísérték haza az iskolából, és egy kiló kenyérért sem küldhette úgy el, hogy egyedül érkezzen vissza.

- Kiverem én a fejből! - esküdözött Neumann Bálint.

- Mit, apa? Mit? - tiltakozott helyette Ákos. - Hiszen azt sem tudja, mivel vádoljátok.

Valamiféle titokzatos vonzalom állította mindig Judit mellé, miközben Verát szakadatlanul azzal sértegette: „hülye tévedés, hogy testvérek vagyunk, véletlen névazonosság, pedig nincsenek közös őseink.”

„Nyughass!” - dűnyögte Neumann Bálint, és az eredménytelen, megannyiszor ismételt fenyegetésre a család azonnal szidalmazni kezdte „nyers és ronda modoráért”, mivel azonban egyre jobban istenítették, soha nem vették a szavait egészen komolyan, nehogy egyszer valóban „rájuk csapja az ajtót”.

Elégedetten ingerelte őket Judit iránti ragaszkodásával, bár minden gesztusát a róla kialakult képpel harmonizálva magyarázták. Önzetlennek, nagylelkűnek, önfeláldozónak dicsérgették maguk között, aki jámboran hagyja magát kihasználni.

- Dehogy hagyta! - feleselt most Judit néma keserőséggel. - Egyszerűen csak szívesebben volt velem, mint veletek, utálta az örökös zsinatolást, a feneketlen rendetlenséget, az egész szerencsétlen vegetációt, amelyet ti ideális életnek éreztetek; vonzalmában öltött testet az az ítélet, amit végül mégsem vállalt.

A tisztánlátás azonban utólagos adomány, Judit nem kérkedett vele, inkább megrettentette, hogy tulajdonképpen nem is Neumann Bálint az igazi ellenfél, akit az övéénél jóval kisebb vétségek a „megölöm! Hol az a szekerce?!” tébolyodottságáig tudtak hajszolni, s széthasogatótt bútorokkal parancsolt maga körül meghunyászkodást, beletörődést, engedelmességet.

„Jó ember” - védelmezte Anna néni, mindent olyan természetes megértéssel fogadva, felejtve, amire csak igazán kevesek képesek. Az alkalmazkodásban élte ki összes leleményességét, és nyilván ez tette a nálánál pár évvel fiatalabb Neumann Bálint számára mindig is pótolhatatlanná.

Judit csupán felnőttként szabadult meg az oktalan részvétől, amikor már képes volt felismerni: Anna néni fogalomvilágából teljességgel hiányoznak a bonyolultabb szférák, örömei vagy bosszúságai éppoly egyszerűek, amilyen ő maga.

Neumann Bálint „jó ember”, mert a gyerekei kedvéért az eget is bevakolná, főleg, ha Veráról van szó, bár a fiával szemben sem mutatkozott különösebben fukarnak. „Jó ember”, mert sose kocsμάzott, a maga borát itta, dolgozott is érte annyit, „mint hét más”. Hogy megbolondul néha? „Kinek árt vele? Nektek ugyan nem, hiszen addig fárad, amíg elő nem teremti, amit tönkretett. Neked meg aztán egy rossz szavad sem lehet ellene! Kinek köszönheted...?”

Mindnyájuk közül talán Anna néni emlegette a legszándéktalanabban Judit örökbefogadását, viszont az érveléseiben valahogy ösztönösen helyet szorított ennek a magasztos és megható ténynek; mivel azonban már csak „valakivel párhuzamosan” engedték szóhoz jutni az utóbbi években, nyíltan mindegyé lényegült, hogy mit mond.

Tulajdonképpen soha nem vették őt egészen komolyan; harsogó jajongásai éppoly hatástalanok maradtak, akár gyors, könnyű pofonjai, jelentéktelen büntetései, amelyekkel „pokoli kölykei” megfélemlítésére törekedett. A tekintélyt készségesen átengedte Neumann Bálintnak.

Tőle valóban nem kellett félni, ügyes és titkos szövetséges volt a szigor minden követelményének kijátszásában. Ezt a néma cinkosságot rajongták benne a gyermekei, másra nem is vágyott; egyetlen élethivatást ismert: az őket szolgáló teljes feloldódást. Értük vállalta a szótlan „rémmuralmat”, nem sopánkodott, ha egy-egy „viháros parádé” után alig maradt ép tányér, pohár vagy befőttesüveg, „láthatjátok - mondogatta -, végül mindent elnéz nektek, csak kissé bonyodalmas zöld ágra vergődni vele.”

Bonyodalmas... Juditban ez az egyetlen szó valami lehetetlenül sötét és végeláthatatlan alagút képzetét idézte, amelyben már időtlenül régen botorkál; valahol nagyon messze és nagyon homályosan ott imbolygott előtte Anna néni gömbölyű, ártatlan jóindulattól, fényes arca, de hiába kereste tekintetében azt a szelíd megértést, amit eddig senki és semmi nem lobbanthatott el.

- Anyuska - kezdte zaklatottan magyarázni -, anyuska - pedig így sohasem tudta megszólítani! -, kértem a fiadat... kértem; hallgasson végig. Még akkor is próbálkoztam, amikor már nem kettejüket, csak a gyereket akartam megtartani, és most újra, nyilván utoljára, várok rá, hogy ne maradjon köztünk semmi félreértés; kötelezettségek nélkül zártuk le a kapcsolatunkat. Ő

ugyan azt kérdezte, este vagy maximum három nap múlva találkozunk, de alantas szellemre vallott volna meg nem érteni: nincs és nem is kell semmiféle válasz - a „másfajta szeretet” idegenekké tett bennünket.

Ezt a másfajta szeretetet ti majd természetesen „cédaságnak” fogjátok bélyegezni, meg ki-erőszakolt köteléknek, pedig dehogy az! Ákos szabadon és háborítatlanul beválthatja a vakító fényesre szidolozott családi ábrándokat; töretlen karrier, elit házasság, csak nem fogom lerántani a saját megfeneklett elképzeléseimhez?

Volt egy *választásom*; ti voltatok az erősebbek, harcba sem bocsátkoztam veletek, most azonban egészen más a helyzet.

Hirtelen ideges mozdulattal összemarkolta tarkójánál a haját, keményen megcsavarta; fájt - kezét ernyedten visszaejtette az ölébe.

Gondolatai újra Anna nénit keresték. Talán mert hozzá vonzódott leginkább, talán mert Neumann Bálint közelségéből mindig mögé próbált húzódni, vagy egyszerűen csak az anyaság tudata választotta ki a Neumannok összetartó együtteséből. Felidézte pukkadózó nevetését, hamis dalolását, hiszen mindig énekelt; ez volt az egyetlen lehetősége, hogy a visszajelzések igénye nélkül kifejezze önmagát. Folytonos pletykázásait is valószínűleg ez a szándék motiválta; délnél előbb soha nem került elő a vásárlásaiból - ártatlan csevegésekben keresett kárpótlást a „becsüld meg!” kiváltságaért; harminc éven át eltartották.

Eredménytelen fürgeséggel cikázott otthoni teendői között már-már tökéletesre fejlesztve a szervezetlenséget és az állandó felfordulást. A rendtelenséggel azonban éppúgy nem törődött, akár a diétával; étvágyát legfeljebb Vera szárnyalta túl - mindketten habzsolva szedték magukra a felesleges kilókat. „Vasszéket a dagadtaknak!” - röhögte őket Neumann Bálint, de Anna néni már régen megtanulta bölcs oda nem figyeléssel hallgatni a sértéseit, őszinte bosszúságot egyesegyedül Matilda tudott még kiváltani belőle.

„Páratlan sógornőjével”, akiről „eskü alatt” állította, hogy még mosolyogni sem látta soha, nemhogy sírni, barátságosan köszönni vagy egyetlen felesleges szót váltani a szomszédaival, olyan kölcsönösen utálták egymást, mintha ezt az érzést avatták volna rokonságuk összetartó elemévé.

Amennyiben Neumann Bálint nem fékezi őket, egy hét is kevésnek bizonyult volna kimondatlan sérelmeik felsorolására; a „gyönyörű percek” mértéktartó fegyelme azonban mindig nyájassá, sőt összetartóvá oldotta ellenségeskedésüket.

Pedig Matildát tényleg nehéz volt elviselni, bár „élete a családot szolgálta”, értük takarékoskodott, nekik vásárolt, náluk ünnepelt, nyaralt, betegeskedett, és még félórára sem engedett senkit megfeledkezni a jelenlétéről.

Már akkor feketében járt, amikor Judit megismerte, keskeny arcán az örökké megbántottak fájdalmas mártíromsága gögösködött, és elég volt egyetlen pillantása, hogy kényelmetlen bűntudatot ébresszen bárkiben, akit talán akkor látott először. Valódi „nagyasszonyos” büszkeséggel kérte ki magának, ha bátrabb idegenek Mancinak szólították, vagy összetévesztették egy-egy rég látott ismerősükkel. *Vele* csak „klasszikusokról, múzeumi gyűjteményekről, botanikáról” lehetett társalogni; mióta az öreg Benedek doktor gyanútlanul elfogadta a szolgálatait, tudatosan próbált különbözni még a közvetlen hozzátartozóitól is. Dölyfösen járt-kelt közöttük, adakozott, hogy minél többet követelhessen vissza; önállósága teljes hiányáért a megvetés nevetséges pózában keresett kárpótlást. „Ha nem tudnám, milyen koldus parasztok voltak az apósoméék - pöfögte Anna néni dühödten utálkozva »úri és fennhéjázó« viselkedésén -, bizonyára alázatos kezicsókolommal köszönnék neki.”

Matilda olyan bántó leereszkedéssel kezelte mindig, mintha így adhatná leginkább a tudtára: „szegény, drága öccsét” megillető áldozatként vállalja csupán a „rokonságot”, de eredeti véleményét semmi nem másíthatja meg: ez a házasság testvére legnagyobb ballépése volt. Különböző példamutatóan ügyelt arra, hogy Anna néninek szánt megjegyzéseit - hanyag öltözködéséről, igénytelen életmódjáról, a konyhában lebzselő tyúkokról - Neumann Bálint pusztán női zsémbelésnek tekintse, sőt kifejezetten támogassa; „finom csipkelődéseit” megtoldva néhány vaskos trágársággal.

- Na! - hördült fel Ákos ilyenkor. - Miért bántod, apa? Hiszen a kedved szerint él.

- Kedvem szerint?! - Neumann Bálintot már réges-rég lehetetlen volt szembefordítani az igazsággal. - Hát nem ő osztja be a pénzt? Nem ő herdálja el százféle zabálnivalóra? Még egy vacak rántáshoz is két kanál zsírt pazarol el, én meg tíz évig járhatok ugyanabban a kabátban.

- És hová vennéd fel az újat? - bősztette Ákos. - Szőlőkapáláshoz vagy esetleg...

- Elhallgass, mert kilöklek a házamból! - Mindig hangerővel győzött, nem érvekkkel - ezt érdemlem én a saját kölykeimtől?!

- Jaj, apa - s Vera nyomban hízelegve hozzátörleszkedett -, dehogy! Nekem te mindenkinél fontosabb vagy!

„Nővére” ragyogó taktikai érzéke mindig tagadhatatlan csodálatot ébresztett Juditban; tévedhetetlen pontossággal tudta megállapítani, mikor adták fel neki a végszót, és hogyan kell csatlakozni akár egy vitához, akár egy szürke beszélgetéshez, bármelyik változatot haladéktalanul a maga javára fordítva. Ravasz gyakorlatiasságát nemcsak az üzleti életben kamatoztatta eredményesen, hanem odahaza is; Matildánál éppúgy, mint a szülői házban. Életrevaló önzése pusztán a „hasznos nekem, vagy káros” felmérése alapján gondolkodtatta; másféle igény-szintet nem ismert.

Valamikor ő fogadta Juditot a legnyíltabb ellenszenvvel; „nem akarom, hogy itt maradjon - bögte folyton-folyvást az első hetekben, mert féltette addigi kiváltságos helyét -, nem akarok középső lenni!”

Juditban pontosan általa maradt meg Erzsébet nevű testvérének az emléke, aki után egyáltalán nem vágyakozott, bár felnőttként már olyan megértővé vált vele szemben, mintha valamikor szerette volna.

Erzsébet sohasem bocsátotta meg neki, hogy „elébe furakodott”, s nyolcévi hegemonia után nemcsak osztozkodásra kényszerítette, hanem talán egészen elhódította tőle az apjukat, mert Balázs Krisztián nem ismerte az egyforma szeretet kötelezettségét.

Judit már elfelejtette a vonásait, elfelejtette magát az embert, de még mindig rá pillantott, valahányszor egy férfi karján ülő gyereket látott, vagy előtte bandukoltak az utca kavargásában, továbbélt az erdei kóborlások szenvedélyében, a törődés apró mozdulataiban, másoktól ellesett, meleg szavakban: ezernyi üzenet - Erzsébet gyűlölködése a veszteségekből táplálkozott. Mire az egyensúly helyreállhatott volna kettejük között, addigra már közönyösen elszakadtak egymástól az újra találkozás, a megtalálás legcsekélyebb igénye nélkül.

Neumannéknál sokáig Vera töltötte be Erzsébet helyét; ugyanolyan ellenségesen és kitartóan gyötörte, tudva, hogy nem meri senkinek bepanaszolni, ráaggatta a saját hibáit, felelősségét; átszellemült utálkozással mutogatott feléje minden fenyítésnél: „ezért kellett idehoznotok?”

Ám az évek fokozatosan visszaadták megingott biztonságérzetét, sőt valami felbecsülhetetlen többlettel is tetézték, hiszen az „Ákos bezzeg...” gyakori összehasonlításokban Neumann Bálint kizárólag Juditot jelenítette meg helyette szörnyű ellenpólusként: „ó, a szerencsétlen! Hová jut majd ezzel az irdatlan kukaságával?”

- Ahová Mancika - védte meg Anna néni együgyű ábrázattal mosolyogva.

- Ne ócsárolj, te - bődült el az öreg kirúgva maga alól a széket -, mi a fenéért gyilkolod örökké??!

Ha tárgyilagos próbált volna lenni, inkább Matildát vonja kérdőre, hiszen terepszínű háborúskodásukat elsősorban ő állandósította. Mániákusan pedáns, mértani rend szerinti világába sohasem illettek Anna néni poros szobái, „félíg mosogatott” edényei, feldúlt szekrényei, amelyekből agyongyűrten kerültek elő a ruhák, ingek, ágyhuzatok, szürkén és vasalatlanul. Matilda legszívesebben állva tüntetett volna a fotelt, székeket borító szakadt, színüket vesztett huzatok ellen, és mindent olyan mereven kerülgetett, mintha a bútorok pusztá érintésétől bemocskolódná.

Anna nénit ténylegesen csak a főznivalók tisztasága érdekelte, különösen mióta Neumann Bálint azzal, hogy „rossz nézni, milyen ügyetlenül csinálod!”, minden feladatot kikapkodott a kezéből, ezért hát egyszerűen „finnyás dögnek” titulálta a sógornőjét, és zokogva sajnálta a gyerekeit, sejtve, mit jelent „egy ilyen raplis bolonddal együtt élni”. De a kertváros messze volt, ő sem akarta a kényelmes helyett a kényelmetlent; egyenként, lassan megvált a gyerekeitől: Ákos a főiskolára, Vera technikumba, Judit meg a nővérképzőbe iratkozott; igyekezett hálás lenni, mert átmenetileg beköltözhettek Matildához. Persze a legkevésbé sem csodálkozott Ákos kifakadásain, főleg azután nem, hogy Vera szintén „bevonult” Pestre, hiszen odahaza is örökösen marták egymást, bár apjuk szörnyű verésekkel nevelte őket testvéri összetartásra.

„Csak a fiatokat szeretitek - nyafogta Vera meggyőződés nélkül -, pecsétgyűrű, autó meg amit kíván. Én meg érjem be azzal a vacak bolttal, ahol megszakadhatok a munkában.”

„A vacak bolt” felemésztette Neumannék összes pénzét; elárasztotta őket adósságokkal; az öreg nem tudta olyan sebesen forгатni a vakolókanalat, hogy tartozásaik elfogytak volna.

„Maszekoljon csak - pártfogolta Neumann Bálint -, annak van jövője manapság. Okos lány. Ismeri a dörgést!”

Lehet - gondolta Judit -, mi albérletbe költöztünk Matildától, Verát azonban egyáltalán nem nyugtalanította a közelsége, sőt az „éhen halna nélkül” hitvallásán felbátorodva, szemtelen követelődzőként lépett fel vele szemben. Tulajdonképpen mindenki ki tudja sajtolni azt, amire szüksége van; apjáéktól tőkét szerzett, Ákost gorombán távol tartotta az üzleti ügyeitől, nehogy a körmére nézzen, Matildából meg házi és bolti alkalmazottat csinált. Vele is megpróbálkozott; „nagylelkűen” felajánlotta ápolónői fizetésének felét, plusz a napi kétszeri étkezést „természetben”; még Neumannék se helyeselték egészen ezt a mérhetetlen kapzsiságot, de azért nyomban ellene fordultak, amiért nemet mert mondani.

Persze nincs harag; Vera következetesen békepolitikus, kizárólag Ákos tudja a dühöngésig felhangolni. Ismétlődő szóváltásaik mindig egyazon téma körül robbannak ki: „semmi jogod - üvöltik egymásnak - kihasználni az öregeinket!”, és természetesen az kezdi a vitát, aki úgy érzi, megrövidítették. Vera kövér, hájtól jellegtelen arcán ilyenkor merész kihívás dacol, Ákos szemeiben meg a szándékolt komizság; engesztelhetetlenek, ha Judit nem próbálta fékezni őket, akár egyhónapos duzzogást is összedulakodtak meglepően rövid idő alatt.

Matilda ügyes észrevételekkel tüzelte Vera irigységét; az üzletet közös érdekeltiségnek tekintette, bár csak azért foglalkoztatták, mert egy idegennél jobban bíztak benne. Persze Ákos iránti ellenszenve sokkal régebbi keletű volt, „elégge kiismertem” - bizonygatta számtalanszor, mielőtt „zabolátlan és erkölcstelen pernahajdernek” nyilvánította, aki „ócska nőkre meg éjjeli mulatókra herdálja el a keresetét, és ha nem egy *ilyen* apja van, nézhetné, hová jut a francos nagy rátermettséggel”.

Matilda elfogultságához kétség se férhet - ágaskodott fel Juditban az objektív igazságérzet. - Ákos már gimnazistaként kereskedelmi üzletkötőnek készült, és apjától örökölt céltudatosságával haladt a tervei megvalósítása felé. Sikeres tárgyalópartner volt; gyors észjárása, mérlegelőképessége minden döntéshelyzetben megóvta a kudarcoktól. „Nem apa közbenjárásával érvényesülök - állította magabiztosan -, ekkora kockázathoz az ő szolgálatai kevésnek bizonyulnának. Azzal viszont nyugodtan büszkélkedhet, hogy tényleg könnyebben érvényesülök.”

Nem is mulasztja el! - Judit akár szó szerint tudta volna idézni az öreg Neumann, hiszen hónapról hónapra ugyanúgy és ugyanazt mondta el, emlékeztetve őket egyetlen lehetséges életcéljukra: „Ákos csináljon fényes karriert, a két lány tisztességesen menjen férjhez”, Anna nénire, Matildára már csak inkább célzott a „rendes feleség és a rokonhiány” eszményeinek otromba példáin keresztül. Amikor erről szónokolt, soha nem támadtak viták; mosoly és egyetértés fűszerezték a családi asztal gazdag választékát, mely rezgő, zsíros húsokkal, házilag kotyvasztott italokkal, púpos süteményestálakkal ünnepelte a különböző évfordulók örömtelen együttléteit.

Hirtelen felkeveredett a gyomra; émelygő rosszullét fogta el, ösztönösen a kezeire támaszkodott, hogy hátrahajolva könnyebben lélegezzon. Teste súlyára előbb finom, majd mind elevenebb remegéssel válaszoltak a karjai.

Pedig alig híztam meg - kapott agya egy mellékes gondolat után, és nyomban megjelenítette Vera egyre szélesedőbb alakját; ha néhány hónapig nem veszi fel valamelyik ruháját, rögtön kihasad a varrások mentén, amint szuszogva belepréseli magát.

Fogyókúráznom kellene! - ismételte körülbelül annyi átéléssel, amennyi a figyelemkeltéshez is alig elegendő, hiszen a hiúsága szóhoz sem jutott az étvágya mellett. Bármivel foglalta el magát a díványon heverészve, szüntelenül „örölt”; kekszet, csokoládét, cukrozott gyümölcsöket, elégedetten cuppogtatva, akár egy kedélyes csecsemő. Még éjszaka is kidobta az ágy; ide-oda dugdosta Matilda elől a rejtett tartalékokat, hogy az üzleti haszonból változatlan nagyságú részt kanyaríthasson ki magának.

Verát nem kell féltetni - dicsérgette Neumann Bálint, bár „kedvencének” anyagi gyarapodását legfeljebb egy mázsáló tette volna mérhetővé -, csak ez a Judit olyan félresikerült.

- Cáfolhatatlan! - bölintott most nevelőapja megannyiszor elhangzott szomorú kritikájával tökéletesen egyetértve -, kevés dologban volt ennyire igazad. Vera majd minden utazásunk előtt nyugodtan felhívhatott: „vedd meg az ajándékokat, szemernyi időm sincsen!”, te meg szégyellted emlékeztetni őket a tartozásaikra, ahogyan más „kisebb kölcsönökre” is. Anna néni első szívtrombózisánál igazán megrendítő aggodalommal ostromoltak: „nem hagyhatjuk magára! Csak nem fogjuk idegenek kezére adni egy kórházban, hiszen te ápolónő vagy?!” Névnapi, születési, évfordulói ismétlődtek, és velük a mindig falhoz állító kérdés: „reméljük, nem garaszkodsz? Mit fognak gondolni rólunk?”

Már újra egyenletesen szedte a levegőt; a szédülés gyengesége elmúlt - min töprengsz, Judit? -, csodálkozott erőtlenné lett önmagára. - Mi mellett, mi ellen érnek valamit számodra a tegnapi napokból üzenő emlékeid?

„És mit fognak gondolni rólunk?” - hallotta újra meg újra annyi jelentéktelen helyzetben elismételt kérdésüket - éppen neki nézné el Neumann Bálint, hogy nem számolt az őket sújtó következményekkel?

Hevesen megborzongott, bár az alkonyat még langyos volt. Ákos sötét ablakaira pillantott, s az eddig csupán halvány megérzés ekkor kijózanítóan tudatosodni kezdett benne: hiába várakozott. Ákos ma ugyanúgy nem fogja meghallgatni, mint öt héttel ezelőtt a kórházban, nincs mód elkerülni a kertvárosi utat és a Neumann család alázatos megkövetését. Elkerülni? No persze szívesen megtette volna, bár nem azért kereste fel Neumann Ákost, mintha valóban meg is tehetné, pusztán a *sorrend* kedvéért, őt illette meg az *elsőbbség*.

Esetlenül lecsusszant a magas kőpárkányról, belekotort az út menti gondozatlan fűbe, felszedve az odaejtett táskát.

A szürkület már visszavette a fák, bokrok, házak tiszta körvonalait, kábán ácsorgott, mint a számontartatlanok, akiknek teljesen mindegy, hol és mivel töltik az idejüket. Agyában nevek és arcok villantak fel; egyformán fontosak, egyformán távoliak, talán Gyöngyit kivéve, bár ebben sem volt igazán bizonyos. Hiszen összetartásuk aligha lépte túl a munkahelyi barátság kereteit; félévenként kétszer sem jöttek össze szolgálaton kívül, akkor is csak azért, hogy megvitassák azokat a dolgokat, amelyekről odabent nem beszélhettek. Gyöngyinek nincs ideje másokkal bíbelődni, megvetően elhúzódik a „folyamatosan panaszkodóktól”, és benne főleg azt kedveli leginkább, hogy nincsenek problémái.

Elképzelte, hogy milyen arcot vágna, ha most váratlanul beállítana hozzá, és bár egyáltalán nem vette komolyan ezt a lehetőséget, mégis egyszerre olyan megalázottnak érezte magát, mint gyermekkorában, amikor Neumann Bálint szíjjal ütlegelte a kutyákat, és ő nem foghatta le a kezét.

Hirtelen sarkon fordult, legszívesebben futott volna, de a világítatlan földúton még óvatosan haladva is meg-megbillent az egyensúlya; a vadul tenyésző bozótosból titkos zörejekkel szegődtek nyomába a sötétség képzetei. Félelmében hangosan nyugtatta magát:

- Mindjárt leérek. Emberekkel fogok találkozni. Tavasz van, sokan járnak az utcán. Bárki mögé odacsatlakozhatok.

Tekintete a lassan felsejlő fényekbe kapaszkodott, és a szorongás buboréka egyszerre szét-hasadt; nem nézett vissza odalentről, hogy még egyszer láthassa a házat, mintha így rászédhetné majd tulajdon emlékezetét: nincs miért szégyenkeznie.

Hiszen, te, ugyebár, a Neumannok közé kíváncsoztál? - kérdezted valamikor tőlem olyan természetes hangon, hogy a kíváncsiságod inkább cáfolhatatlan állításnak hatott. Akkor arra gondoltam: mi közöd van neked tulajdonképpen a részletekhez vagy hozzám, higgyél azt, amit akarsz! Pedig egyetlen délután hiteles rajzával elejét vehettem volna az összes tévedésednek...

2

A kertváros egyforma, földszintes házsoraira erdőnyi csendet terített a vasárnap reggelek megbonthatatlan rendje.

Gondozott udvarok versengtek egymással hivalkodóan, de a keskeny aszfaltutak jobb oldalát máris magasan benőtte az eső nevelte gaz, s pusztán a fiatal juharok mellé tűzdelt karók árulkodtak némi összhangteremtő igyekezetről.

Kutyák felelgettek egymásnak nagy távolra, meg a káráló aprójóság - idevalósi ember ilyen korai órában nem mutatkozott.

A Neumann-ház is kihaltan látszott. Előkertjét tavaszivá varázsolták a gyümölcsfák, a terméskövek gyűrűjében tenyésző mályvák, igénytelen muskátlik, sárga nárciszok; tenyérynyi hely sem maradt kihasználatlanul.

Neumann Bálint megbecsülte ezt az „alig valami” háromszáznyolcvan négyszögölt, ha tehette volna, nem rá, inkább fölébe építi a házát, amely alatt semmi sem terem, legfeljebb bosszúság meg gondok; talán ezért is tekintette valahogy személyes ellenségének. Pedig a kertváros első telepesei közé tartozott, gyakran emlegette, hogy „ők még kerékpáron utazgattak ide, bezzeg a gyerekeinek már a busz sem felel meg, bár csak két utcát kell a megállótól gyalogolniuk”.

A virradat - évszaktól függetlenül - mindig kiűzte a szobából, s reggeli elfoglaltságain az se sokat változtatott, hogy a „valahol VB-elnök” szomszédja már többszöri pénzbírságot talpalt ki számára, mert „örökös kopácsolásával” megbolygatta éjszakai nyugalma. Persze az nem tartott disznót, baromfit a hátsó udvarban, legfeljebb macskákat az asszony kedvéért, és a felesége tíz év elteltével is csarnokban vásárolta a főznivalókat; olyan kopasz volt az egész kertjük, se virágot, se fát nem tudtak segítség nélkül nevelni. Neumann Bálintnak elég volt átpillantania hozzájuk, hogy sérelmei nyomban ingerelni kezdjék. Micsoda summát markolnak fel helyette a sánta Verebesék! Kellett ennek a nyavalyás, akárből lett VB-elnök úrnak kezdeni vele?! Felőle ugyan nyugodtan kiszipolyozhatják a kertváros élelmesebbjei; büszkébb ő annál, semhogy megalázza magát egy kis jelentéktelen mellékesért.

Szinte dühödten taposta az ásót; idén szokatlanul megkésett a vetéssel - a zöldségnek már régen földben lenne a helye -, mit mondanak majd róla, ha ők is beszerzésre szorulnak. Panni, sajnos, nem tud gazdálkodni a homokban eltartott megannyifélével sem; igazság szerint: egyáltalán nem tud gazdálkodni. Ha nem számoltatná el az utolsó fillérig, megnézhetnék a gyerekek, miből kérnének, vinnének állandóan. Ákos persze nem képes értékelni az ő erőfeszítéseit; „négy hízó van, napi száz tojásod, és annyi bort mérsz ki, mint egy régi falusi kocsmáros - számolgat közönyösen -, hát miért éltek úgy, mint a valamikori nincstelenek?”

Kunyerálni azt viszont nem restell, sőt egyenesen követel, és még pimasz is ráadásul; hiába próbálta mindig tiszteletre hajlítani.

Vera, az más! Csupa ragaszkodás és megértés: „ó, de hiányzol, apa - kesereg a nyakába csimpszkodva -, mihez kezdenék nélküled?”, és hogy tud lelkesedni a frissen kihúzott répáért,

zsenge borsóért; előtte mindennek értéke van, sose utasítja vissza, amit összecsomagolnak neki. Élvezettel habzsolja a kőkemény egrest, szedi az érett gyümölcsöket; „a te konyhád túlszárnyalhatatlan, anyuskám!” - gusztálja a fogadásukra megtöltött lábasokat.

Judit egyszerűen a nyomába sem jöhet, persze, nem a *sajátjuk*, de éppen ezért mennyivel több kedvesség, szeretet illetné meg őket a részéről. Csak hogy ezen a lányon végképp nem lehet eligazodni; zárkózottságán mit sem oldottak az évek, nincs véleménye, akarata, talán nem is ragaszkodik hozzájuk. No, kijárogat ide, ez kétségtelen, meg néha megtesz egyet s mást, ha nagyon megszorongatják, hajjaj! mennyivel többet követelhetnének tőle!

Megállt, vállalához döntötte az ásó nyelét, és rágyújtott. Egészen váratlanul a régi, körfolyosós bérház jutott eszébe, a bérház, ahol Mancik lakott, és elégedetten csettintett a maga varázsolt birodalmon széttekintve. Ott nevelte volna fel a gyerekeit? Hiszen teljesen megvadultak a szűk helyen; a nyitott konyhából örökös dübögés, visongás zúdult ki, elszabadult tárgyak fékeztek csattanva a rácsnál, és bár válaszul felcsendültek Panni gyors, könnyű pofonjai, fenyegetései, mindezek csak tüneményesen rövid időre tudtak nyugalmat teremteni.

Juditban már akkor se nagyon volt élet. Ha egy-egy vasárnapra elhozták magukhoz, szótlanul üldögélt az ajtó mellé kitett sámlin; ölében könyv, kifestő, mindig ezeket az abnormális dolgokat szerette, amolyan csendes látogatóként igyekezett észrevétlen maradni. Néha Ákosék lecsalták magukkal a térre, ilyenkor illedelmesen, hátrakulcsolt kezekkel álldogált a hancúrozók gyűrűjén kívül; természetesen megfélemltek róla, hát szelíden hazabandukolt.

Talán az árvaházi évek rontották el, tűnődött Neumann Bálint a rá gondolás megmagyarázhatatlan kényszerében; vagy túl korán élte át az otthontalanság felnőttnek is tragikus megpróbáltatását; bár ezt a „tudóskodó” feltételezést sohasem fogadta el magyarázatként Judit alázatos kifürkészhetetlenségével kapcsolatban.

Persze, ha a felgyógyulása után nyomban magukhoz fogadják, nyilván könnyebben alkalmazkodik új családjához, de hát ki gondolt vele még akkoriban?!

„Lakást szerezzél - gyötörte Panni, hiszen kibombázták őket -, a nővérednél nem maradhatunk!”

„Légy szigorúbb a gyerekekhez!” - jajveszékelt Mancik szakadatlan, mert bármennyire készségesen osztozkodott velük, képtelen volt elviselni feldúlt élettrendjét.

Könnyű most Ákosnak kijelenteni: „ti akartátok a vidéki remeteséget, mi meg köszönjük, nem kérünk belőle.” Taknyos kölyök volt 1945-ben, és máig érzéketlen a gondjaik iránt.

„Nem volt más lehetőségünk, érted?!” - bizonygatta már számtalanszor, ha elunva Panni örökös kesergését szóba hozta: hármuk közül legalább egynek velük kellett volna maradni.

Albérlet! - háborodott fel nyomban, ahogy visszaidézte sorozatos kudarcait. - Ákosnak még csak elnézi, Vera meg Mancit istápolja, de hogy ez a bugyuta Judit sem mutatott hajlandóságot! Igazán visszaélt a jószágukkal.

„Mindenki az igényei szerint rendezkedik be” - támogatta Ákos olyan arcátlanul, mintha nem az ő erőfeszítéseinek köszönhetné a kényelmét, és nem érte hozná a legtöbb áldozatot.

Egy kőműves? Úgy ám! Egy kőműves! - vágná gögösen a kételkedők szemébe. - Nem mindegy, kinek építék nyaralót, garázst, ötszobás villákat - s ravaszul elmosolyodott; de még mennyire nem mindegy! *Hozzá* állami Mercedeseken érkeznek a „különmunkák”, siet velük vagy sem, órabért kér, vagy csupán szívességet; amikor 1947-ben szinte ajándékba kapta ezt a remek, szép földdarabot, rájött: az emberek alig változtak, csak most kommunista jelszavakkal

bástyázzák körül az „osztályellenségtől” megkaparintott lehetőségeiket. Ő lett volna kivétel? Frászt!

1945 után semmire nem mondta azt: hogyan csináljam? Aratásnál éppúgy számíthattak rá, mint amikor vasat, épületfát, követ kellett szállítani, részt vett gyermekintézmények rohamfelszerelésében, kutak fertőtlenítésében, a közlekedés helyreállításában, de amikor meglobogtatta a lakáskérelmét: „sajnos, elvtárs, türelemmel kell lenni!” - veregették a vállát „rendszerhű hivatalnokok”, hát egyszerűen csak önmagára számíthatott.

- Ne túlozz, apa! - inti le Ákos, amikor arra hivatkozik: öten szorongtak abban az egyszobás-ban, Panni és Mancsi összecsapásai szét döntötték a falakat; mit érdekelte őt a távolság, a környék; végre magának épített, házalt anyagért „majd ledolgozomra”, és közben iskoláztatta minden kölykét, eltartotta a feleségét, és kínlódott a mások gyerekével.

Nem bánja Juditot sem, dehogy bánja! Hiszen végtére is elég hamar önállósította magát; kijárta az általánost, aztán már alig került pénzükbe. Valamilyen szakmára szánták eredetileg, de nem akart az, sajnos, az ég adta világon semmit; hiába gyözködték, hogy válasszon. Panni lágy szíve még az iskoláztatásra is hajlott volna, mert az egyik tanár ész nélkül agitálta a bolondját; ez a lehetőség persze szóba sem jöhetett, Ákos és Vera valóságos kis vagyont „tanultak el” évente.

- Menjen ápolónőnek - határozott akkor felelős apaként a mit sem mondó Judit helyett -, egy gyárban aligha állná meg a helyét.

Vera is megértően nógatta:

- Látod! Ez éppen neked való lesz. Rengeteget kereshetsz, és még ész sem kell az egészhez.

Ákos viszont majd megfúlt mérgében:

- Pont ápolónőnek? Ő?! Hiszen egy csirkevágástól elájul. Miért nem hagyátok önállóan dönteni?

- Ki nem hagyta - horkant fel Neumann Bálint változatlan bosszúsággal, pedig már tíz év eltelt azóta -, mi??? Ennek a szerencsétlennek még *bólintani* is nehezebbre esett! Ősszel tiltakozás nélkül beköltözött Mancsihoz, s legfeljebb Verától hallottak panaszt: „rémes!” - ki tudja, mire mondta; szereti ezt a szót használni.

- Bálint!

A kiáltás felrezzentette értelmetlen mélázásából; haragosan nézett a ház felé; mindig dühítette, ha befejezetlen munka mellől szólították el. „Bálint! Bálint!” - mormogta maga elé, és újra nekilátott az ásásnak; így tiszteli Judit is; kifogástalan kapcsolatuk egyetlen szépséghibája ez a rideg megszólítás, pedig az árvaházban meg szinte apjaként fogadta, sírt és nevetett egyszerre, ahogy a lábait átkarolva feltekintett rá.

Olyan szeretetre méltó kislány volt, olyan szánalmas... fene gondolta előre, milyen kevés örömeik telik majd benne. Legfeljebb a nővére sejthetett valamit, mert ugyancsak hiába próbálta összehozni őket; nyilván nem csak a javítóintézet állt közük - szabadulása után se hallottak felőle soha.

- Bálint!

Lecsapta az ásót, és indulatosan, hosszú léptekkel elindult befelé.

Anna ziláltan csapkodott a forró fedőkkel, máris futásnak eredt a konyha; tojáshéjak, kiömlött tej, szétszórt liszt, cukor s mosogatatlan edények csúfították az asztalt, sőt még a kredencet is.

- Készen vagy már? - lihegte izgatottan, oda sem fordulva -, azt hittem, bajod esett, olyan régen nem mutatkoztál.

Neumann mereven, mozdulatlanul állt az ajtóban. Ha valami hirtelen a kezébe akad, nyomban földhöz vágja; mikor tanulja meg - háborgott magában -, hogy ne ellenőrizzen, ne süssen, ne figyelmeztessen?!! Ó! Bár sose látná, hogyan készülnek náluk az ebédek! Az égett hagyma bűze ingerlően megfacsarta orrát, már ott volt a száján egy istenes káromkodás, aztán hirtelen megragadta a széket, lefordította róla az alvó macskát, és kirúgta a verandára:

- Egyen meg a rosseb!

Mielőtt az asszony bármit kérdezhetett volna, újra elfoglalta helyét a veteményesben; csak hangos dobogása ért fel a konyháig.

Ugyan, mi ütött belé? - hallgatózott Anna, de egyetlen szót sem értett tisztán, meg tulajdonképpen alig érdekelte az egész jelenet, hiszen nem kell ebből semmit komolyan venni; mire Bálint földbe teszi a zöldséget, már füttyörészni fog, örül az évfordulónak: hazajönnek a gyerekeik.

Csendes boldogsággal, halkan nevetgélt magában; ujjongó várakozás töltötte el, beszélni sem tudott volna róla, annyira könnyűnek érezte a testét, pedig máskor egy rántott leves elkészítésébe is belefáradt.

Elmentek. Mind elmentek... De most nem akart az egyforma napok vigasztalanságában gondolkodni, előkapta a habverőt, aztán csak állt; meglátta Judit leveleit, lapjait - éppen itt őrizgetjük?

Egyedül ő szokott írni nekik, és Anna sohasem adott igazat Neumann Bálintnak, aki ezt olyan természetesnek tartotta, mintha egyenesen parancsba adta volna.

Gyűrt, összezsírozott, elpiszkolt borítékok - hirtelen elszégyellte magát, hogy csak ennyire becsüli a figyelmességét; alig olvassa, inkább átfutja a leveleit, általában semmit nem jegyez meg belőlük, azért is néz rájuk olyan kérdő csodálkozással, amikor a vele történekről faggatják. „Frászt azért! - nyugtatta meg Bálint a lelkiismeretét. - Ilyen a szeme állása, ilyen fura. Ebből csinálsz gondot magadnak, Panni? Elment a te kedvesebbik eszed!”

Biztosan - állapította meg közönyösen belenyugodva, de hiába tolta helyére a rendetlen fiókot, a gondolattól sehogy sem bírt szabadulni: Bálint megint egy kézlegyintéssel elintézte Juditot. Pedig volt benne valami, ami folytonosan zavarba hozta, ami félúton megállította ütésre emelt kezét, ami őszinte panaszkodásra biztatta: „félek a betegségektől... társtalanok vagyunk”, vagy kimondatta a vágyait: „utaznék..., kirakatokat nézegetnék..., egy Szilveszter!” Judit nem jajdult fel, mint Vera: „ugye, anyuskám, rémesen egyedül vagy nélkülünk?”, és nem gyömöszölt százasokat a zsebébe, ahogyan Ákos szokta egy-egy látogatásakor; kisebb-nagyobb sérelmeiért semmiféle elégtételt nem remélhetett tőle, de legalább végighallgatta, anélkül hogy egyszer is a szavába vágott volna, vagy leintené: „jó! jó! Nem kell mindennek olyan nagy feneket keríteni!”

Ki tudja, mi lakozik benne? - Anna a tűzhelyhez rohant, félrehúzta a levest, sebesen átcsoportosította a lábasokat, és amíg megégetett ujjait fujkászta, újra felöltött benne a kérdés: tényleg, ki tudja?

Vera legalább azonnal kimondja, amit gondol, bátran és felelőtlenül, akár gyermekkorában, aztán, ha nem egészen biztos a saját igazában, vagy az apjához, vagy Ákos szerint „üres köz-helyekhez hátrál”. „Blabla szöveg - veti oda könnyedén, amikor nem tud tovább vitatkozni -,

ugye, apa?”, és Bálint nyomban a pártját fogja, pedig valószínűleg ő sem érti, mit jelentenek Vera szavai.

„Ákos a te fiad, hozzád húz. Nekem meg van egy lányom!” - védekezik mindannyiszor.

Hát Judit? - ötlött fel Annában váratlanul, és meglepetésében abbahagyta a habverést; elbámult, hogy ennyi év után csak most figyelt fel arra, egyikük sem vallotta soha magáénak. Pedig megkapta Vera kinőtt ruháit, a nagyobbak iskolakönyveit, születésnapjain a tortákat, és vele foglalkoztak a legtöbbet, mert ő hagyta el a játékokat, *miatta* nem jöttek időben haza, amikor valahová elengedték őket, nem lehetett a csavargásról leszoktatni, és bármekkora verést kapott, szörnyű konokságában egyszer sem követte meg Bálintot. Az is igaz azonban, hogy feleselni se igen hallották, bár... Anna mindig büntudattal emlékezett vissza arra az *egyetlen* szóváltásra, amikor Judit nem bírta lenyelni a maga tiltakozását, ő meg, Verát védelmezve a hallgatásával, tulajdonképpen ellene vallott. Bizonyítványosztás volt; Bálint nyomban a szíjához kapott tehetetlen haragjában.

- Könnyű neki jeles bizonyítványt szerezni - nyüsztette Vera, apja rettenetes tekintetétől megszeppenve -, hiszen mindenkivel sajnálatja magát!

- Nem igaz - kiáltotta Judit elkeseredetten, és még a szájából is kifutott a vér -, nem igaz!

Tényleg nem - kellett volna nyomban közbeszólni -, Judit tanul, sokat és kitartóan, még takarítás közben is verseket magol, minden rajzát kiállításra küldhetné az iskola, az összes tanára elégedett vele.

- Hogy beszélsz, te?! - förmedt rá Bálint, pedig Vera egyhangú ketteseiért volt felháborodva.

- Mi ne tudnánk, hogy milyen kevés eszed van?

Anna még most is élesen látta az akkori Judit arcát. Tatárszemei egészen résnyire szűkültek, szája kicsit elnyílt; néma kiáltást hallatott, majd hirtelen lehajtotta a fejét, s lábával apró félköröket kezdett rajzolgatni a szőnyegre.

Ákos kiállt volna mellette - gondolta Anna -, sohasem tűrte szó nélkül az igazságtalanságot, meg hát Judittal amúgy is annyira összetartott, mintha őt tekintené igazi testvérének.

Drága, drága, csodálatos fiam - lágyult el meghatottan -, kevesen mondhatják el, hogy ilyen tökéletes gyerekük van. Mikor okozott bármi problémát is? Bálint legfeljebb azért dohogott, aminek titokban mindketten örültek: „nem folyik ebben egy cseppnyi parasztvér sem, de valamirevaló iparos sem lesz belőle, mert olyan kezei vannak, amelyekkel csak hadonászni lehet.”

- Hagyd, kisfiam, nekem gyorsabban megy! - mentette fel Anna megértően a rá osztott feladatok alól; máig elégedetten összedörzsölte a tenyerét, ha visszaidézte; Bálint csak azzal törődött, rendben találja a baromfiudvart, kiganajozva a disznóólat, megkapálva a krumplit, felfűrészelve a hasábfát, és nem jött rá, hogy *ezekért* kell várnia a vacsorára, „pedig más dolgod sincsen!”

No, nem ment azért mindez olyan simán - mosolygott elmélázva, míg szaporán hempergette vaníliás cukorba az aprósüteményt -, hiszen Vera éber féltékenységet Judit nélkül sohasem tudta volna kijátszani. Akármire kérte, rögtön azt firtatta: mit kell Ákosnak csinálnia, Judit azonban unszolás nélkül is ajánlkozott, míg végül teljesen ráhárultak Vera kötelezettségei; csak az apjától bezsebelt dicséreteken nem osztozkodtak.

Kicsit kényelmes volt gyerekkorában, meg lusta, de kinőtte, hál'istennek - örvendezett Anna. - Mióta boltot nyitott, nem ismeri a tétlenkedést. „Jó környék - szólja el magát néha-néha -, csináltunk már napi húszezres forgalmat is.”

A nagyotmondásról persze nem tudott leszokni, mindig olyan átéléssel „igazította ki” a valóságot, hogy a bátyjánál jóval különbnek hihesse az apja.

- Napi húszezret - csapott le rá Ákos kételkedve -, akkor minek koldulsz állandóan?

- Matildát talán te fizeted?!

- A pióca - fortyant fel Anna, mintha beleavatkozhatna a gyakori vitákba -, lehet is annak hasznát venni! Judittal sokkal jobban járt volna az a szegény lány; Bálint aligha bocsátotta meg a kis taknyosnak, hogy olyan érthetetlen makacssággal utasította vissza a társulás lehetőségét, pedig, maguk közt legyen mondva - még fenyegetni sem áallotta.

- Amit te keresel, abból meg se lehet élni.

- ...

- Akkora öröm neked az ágytálakat hordani?

- ...

- Tőlünk aztán ne kérj! Egyetlen fillért sem adok!

- ...

- Nyögj már valamit, az isten csapjon agyon!

Anna ez egyszer tényleg haragudott rá, még hallgatólagosan sem értett egyet vele, legfeljebb megpróbált mentséget keresni a számára. Hátha mégis igaz, amit Matilda bizonygat, hogy a fiatal Benedek doktor miatt ragaszkodik annyira a kórházhoz. Bálint sem éppen határozott, amikor ezt az esélyt latolgatják, bár nem lenne ellenére, ha „Judit végre valami okos dolgot csinálna”.

Esetleg ma! - s valósággal felvillanyozta a váratlan ötlet. Egy kis ravaszkodással könnyen sarokba szoríthatnák a jóképű, felvágós fiatalurat, aki mód felett szereti a pénzt. És Bálint talán valóban odaadná nekik a szőlőt, hiszen ígérte; igazán szolid befektetés ahhoz képest, amit a Doktor Úrtól követelhetne érte.

Neumannt a fészerben lepte meg; szerszámosládájában babrált, de Anna rögtön megállapította: csak az ő félrevezetésére tesz úgy, mintha még mindig dolga lenne.

- Mikorra hívtad a vendégeket? - kérdezte izgatottan. - Terítenék.

- Inkább én - ugrott nyomban, s ahogy a felesége mellé ért, kedélyesen belecsípett az arcába -, maradt még valahány tányérod, Panni?

No, jól van - nyugodott meg Anna -, már nem harap. Lehet vele beszélni.

- A fiatal Benedek is eljön?

- Hát... hívtam - Neumann Bálint hangsúlya inkább kételkedő. - Vágó Palival mindenesetre nyélbe ütjük a dolgot.

Anna nem szólt semmit. Vera huszonhat éves, s bár Judittal ellentétben sose kellett különösebben féltetni, itt az ideje, hogy végre férjhez menjen. Tényleg kár most más egyébbel foglalkozni, sem Benedek Ernő, sem a szőlő nem futnak el; először Vera kerüljön egyenesbe.

Anna a szerencse ritka ajándékának tekintette dr. Vágó Pál „ügyvéd urat”, boldogan dicsekedett a diplomájával, a pesti szoba-konyhájával, őt nem érdekelte, hogy „sajnos, csak gyámhatósági alkalmazott, kis jövedelemmel, anyagi fedezet nélkül”. Szerény és alkalmazkodó fajta, Ákos nyilván ezért keresztelte el „Vera bácsinak”, s apjával nagy egyetértésben gúnyolják a

teszetuszaságát. Ki tetszene ezeknek tulajdonképpen? Pedig tudják jól: Vera egyáltalán nem kelendő, udvarlói sem igen voltak, nemhogy komolyabb kérője akadt volna.

Vágó meg eddig igazán alig tett olyasmit, amit furcsállhattak, minek annyit emlegetni azt a réges-régi bemutatkozó látogatását, amikor folyton Judit körül forgolódott, bár a szokottnál is nyersebben dorgálták a jelenlétében. Szerencsére azonban Juci egyáltalán nem bátorította; különben Bálint előtt nincs többé megállása.

Mitől olyan kapós ez a lány? Sose értették. Judit kicsi, vékony, egyáltalán nem figyelemre-méltó jelenség, ritkán szól, ritkán nevet, pedig akkor legalább a két gödröcske tényleg kedvessé teszi az arcát. „Izgalmas, mert rejtelmes” - mondta róla egyszer Ákos - ezen aztán próbálhattak eligazodni - mindenesetre - és Anna gondolatai megint dr. Vágóhoz kanyarodtak vissza - még ez a jámbor is szívesen kikezdett volna vele, habár Judit, már-már sértően, szinte levegőnek nézte. „Láttad, mennyire gőgös - háborgott Bálint utólag a viselkedésén -, mit fog képzelni rólunk egy ilyen világ mulyája?”

- Hát az sohasem derült ki - nyugtázta Anna megkönnyebbülten. - Igencsak töri magát Veráért, Judittal meg azóta sem találkozott; ha kicsit férfiasabb lenne...

- Majd a lányom embert farag belőle - vetette oda Neumann Bálint a fürdőszobából visszatérve, mintha Verával kapcsolatos közös aggodalmaikat akarná elűzni. Aztán gorombán rámondott: - mikor öltözől már át? Ebben a pecsétetes slafrokban várod be őket?

Ó, a gyerekek! - Anna örömét még az sem rontotta el, hogy Matilda is hamarosan megjelenik, sőt húsvétig itt fog vendégeskedni Verával együtt, akinél nem kell könyörögni a látogatásokért; szabadságát éppúgy nekik szenteli, akár a két-három napos ünnepeket, ápolja a kötelező szomszédi kapcsolatokat, és pénzben kéri az ajándékokat, mert nem akarja fárasztani őket az utánajárással.

Hirtelen felkapta a fejét, kifelé fülelt; de csak a kutya csapkodott a kerítésnél. - És még mondjon Bálintra valaki egy rossz szót - dűnnyögte. - Ennyi év után sem felejtí el Judit érkezése előtt szabadon engedni azt a dögöt, nehogy „kedvét szegje, ha már nem tud kigyógyulni a bolondériájából”.

Judit mindig vonzódott az állatokhoz; órákat elpiszmogott közöttük a hátsó udvarban - állítólag beszélt is hozzájuk, bár lehet, hogy ezt Vera csak kitalálta. A kutyák mindenesetre úgy vonyítottak utána, amikor elkerült innen, mintha halott feküdne a házban; az a nagy fekete kan egyszerűen odébbállt valamelyik éjjel - Bálint mostanáig emlegeti, mennyi pénzt kínáltak érte az erdőgazdaságban, ő meg ostoba fejjel, Judit miatt nem adta.

Az autó!!! - figyelt fel a kínlódó motor jellegzetes zajára, és egyszeriben mindenről megfeledkezett; amennyire kövérségét egyre nehezebben viselő lábai engedték, szaporán futott eléjük, nem törődve Bálint örökös szemrehányásával: „minek furakodsz folyton elibém?!”

Még ki se szálltak az autóból - Anna figyelmét dehogy is kerülte el! -, a szemközti ház kapujában máris felbukkant a vénasszony, aki nélkül egy hangya sem mászhatott be észrevétlenül mások udvarára, és kíváncsian bámulta a viharos öleléseket, végighallgatta, ki mit mond.

- Drágáim! Drágáim! - karolta őket át egyszerre Vera, szabadon maradt jobbjaival a gyomrán, derekán hurkásodó, kihízott ruháját ráncigálva. - Ákos legalább egy órát váratott magára.

- És hogy vezet!!? - sípolta Matilda elhaló hangon. - Hiába kéri az ember, hiába!

Ákos utolsónak maradt; apjával némán megpaskolták egymás vállát, anyjához azonban még mindig kölyökként közeledett:

- Anyuskám, szívem - ölelte magához -, te! Te!

- És Judit?

Anna első kérdését nem hallotta senki. Amikor Matilda púderos arcához szorította a magáét, bambán az autó felé lesett; Ákos már a bőröndöket szedegette a csomagtartóból, és túloldalt a vénasszony mozdulatlanul állt.

Neumann Bálint önelégülten nézegette a gépkocsit; lám - mondta „bárakárkinek” ez a pillantás -, én vettem neki! Lányomnak egy boltot, neki egy autót, és még annyira sem hálás érte, mint én voltam a saját apámnak, amikor az esküvőmre felajánlotta kopott, ünneplő ruháját.

- Hát Judit?

Verát már a kapun belül érte utol anyja csodálkozása, Matilda szorosan hozzátapadt; mindig rettegett a kutyáktól, a csomagokkal egyensúlyozó Neumann Bálint azon tűnődött, mennyi nyavalyás kacatot cipeltek ezek magukkal, csak Ákos maradt ott, a választ követelő Annával szemben.

- Sajnos nem tudtam felhívni ezen a héten - mondta, s egy energikus mozdulattal a kert felé irányította anyját -, még nincs itt? Reméltük - tette hozzá társasági könnyedséggel -, idetalál nélkölünk is.

Mi történt? - szólalt meg Annában az oktalannak tűnő rémület, és nyomában valami különös balsejtelem ébredt; balsejtelem, amelyről tudta, hogy már karácsonykor is motoszkált benne, csak akkor átsiklott felette, mert olyan jelentéktelen, apró részletek táplálták. Az ünnepi ebéd, kinek-kinek kedves fogásait hordta be éppen a konyhából, s a kínálás jól ismert szövegét kántálva siránkozott: „kisfiam, Judit, ti alig esztek” - amikor hirtelen feltűnt neki: megváltozott az asztal rendje. Ákos mindig mellette szokott ülni, a két lány meg a túloldalon Matildával, Ákos viszont Vera helyét foglalta el. „Tálalhatok neked, hercegnőm? - kérdezte mókázva. - Hálásan köszönöm!” - hajolt Judit arcába, és megcsókolta. Volt ebben a mozdulatban valami, amiért észre kellett venni, azt is, mennyire kitüntette a szolgálataival; meggyújtotta helyette a cigarettáit, öntögetett a poharába, odavitte a kávéját - egész ottlétük alatt jóformán csak vele foglalkozott. Nem! Nem! - hessegette el magától Anna ezt az oktan gyanakvást - Ákos mindig figyelmes volt Judithoz, de nem létezik (nem létezhet!!!) közöttük olyan kapcsolat, amely szégyenteljes ostobaságokra ragadtatná őket.

Félszegen sandított a fiára. A veranda ajtajában mindketten megtorpantak, hitetlenül bámultak az üres, kihalt utcára.

- Micsoda káposzták! - kiáltott fel Ákos tettetett elragadtatással, mintha pillantása a kertnek, s nem Judit hiányának szólna.

- Apád büszkeségei - motyogta Anna, pedig legszívesebben nekiszegezte volna a kérdést: történt valami köztetek? Mindig együtt jöttetek hozzánk vonaton, buszon vagy autón; a vénasszony máris viszi a hírt: a kisebbik lányt nem hozták magukkal, ugyan, mit csinálhatott?

- Hol maradtok ennyi ideig? - vágott közéjük Neumann Bálint hangja, s erre mindketten megfordultak; valamelyik távoli templomban éppen delet harangoztak.

Vera már a legkényelmesebb fotelban terpeszkedett, lábairól messze rúgva a cipőit, Matilda azonban csak a kalapját vetette le; feszesen ült, egy rosszkor érkezett vendég fokozódó görcsösségével és mélységes részvétellel önmaga iránt, mert fukar húga jóvoltából újra el kell majd viselnie Anna rémséges vendéglátását. Ha egyszer önállóan határozhatná meg, mikor veszi ki a szabadságát, hová megy nyaralni, kikapcsolódni! De Verácska éppúgy eldöntött

helyette mindent, mint régebben Bálint; fel sem merült a korlátolt agyukban, mennyire nincs joguk rendelkezni vele, *vele*, aki az öreg Benedekről is lemondott miattuk, pedig miből se állt volna feleségül vétetni magát. Ez a süket Bálint már megint csak Vera körül zaklatódik, meg se látja őt, Ákost meg nem érdekli az üvegeken kívül semmi, karácsonykor találkoztak utoljára, de egy „mi újságot?” is sajnál tőle, a mihaszna kölyke, persze, így nincs alkalma eszébe juttatni az adósságát. Szép kis család, fintorgott megvetően, hát a szende ártatlanka vajon miért késik? Talán veszi magának a bátorságot, és megfélemedezik a „legnagyobb családi ünnepről”, nevelőszülei házassági évfordulójáról?

Ákos, aki mindig tüntetett a „szerelmes rokonszenvével”, most igazán nem látszott idegesnek, hogy nélküle indultak el, Vera futólagos kérdését is elengedte a füle mellett; gyanús, *roppant* gyanús! Összekülönböztek volna? Vagy Palival ennyire nem szimpatizál? Mindenesetre - s szinte mohó kíváncsisággal várta a fejleményeket - valami lóg a levegőben; lám, Panni már közel összeomlott az ijedelemtől. Nyilván ezért téblábol a megszokottnál is tehetetlenebbül, húzza-halasztgatja az időt (ó, milyen bárgyú ürügyekkel!), pedig kizárt dolog, hogy Bálint még nem figyelt fel Judit hiányára.

Anna valóban azon tépelődött, mit tegyen, sűrösse az ebédet, vagy bízsa a gyerekekre a kezdeményezést. Aztán észrevette Matilda botrányt sóvárgó pillantását: - haha! ez a nap az enyém! - szeretnéd! - s elszántan kiegyenesedett válaszképpen -, nem hagyom elrontani!

- Asztalhoz - parancsolta váratlan türelmetlenséggel -, asztalhoz!

De közben elszoruló szívvel mered Bálint ráncokba gyűrődő arcába, még Vera sem mozdul, s ez éppoly furcsa, mint Judit viselkedése. Ákos igazán előállhatna egy kitalált mentséggel - bővíti az ablaknál ácsorgó fiát, aki szórakozottan kifelé tekinget, talán azt sem érzékeli, mi történik a szobában.

- Üzent veletek? - Neumann Bálint hangja vészterhes percek komor előjele.

- Rég láttuk - felelik meglepően egyszerre, és a felesleges terítékre bámulnak.

- Vagy úgy - mordult fel Neumann Bálint, de Vera kövér kis arcára olyan félreérthetetlen riadalom ül ki, hogy nyomban hangsúlyt változtat -, akkor asztalhoz! Anyátok ne mondja kétszer!

Anna futott a levesestálért, Matilda csalódottan áttelepedett, és lopva törölgetni kezdte az evőeszközöket, Vera a konyhából beáradó illatokat lelkendezte, Ákos az apjával pezsgőbontáshoz készülődött; köszöntők, csókok, ajándékátadás, meghatott dűnnyögések és szípagások; a szertartás példásan beindul.

Csevegnek. Vera viszi a szót, ilyenkor mindig elemében van; apja olyan áhítattal hallgatja kereskedői élményeit, mintha valami egyedülálló tudományos kutatás részeredményeiről számolna be, Matildának még tizednyi részt is alig engedve át a közös sikerekből.

- Tudod, mibe kerül nekem az áruellátás zavartalansága?

És már tételesen sorolja is: mennyit a sörösöknek, a friss péksüteményért... göngyöleg... felvágottak... mit firkált a panaszkönyvbe az a...

Alpári vagy, húgocskám - Ákos színlelt közönnyel himbálódzott a székén; éppen az érintetlenül maradt terítéssel szemben ült, próbált máshová nézni, egy semleges pontra vagy csupán elnézni, mert állandóan magán érezte anyja fürkésző tekintetét.

Hol vagy, Judit? - forgott agyában a megérkezésük óta életre támadt kérdés, s mivel csak az *újszerű* viszontlátás esetleges részleteit latolgatta eddig, a különös fordulat egyre ingerültebbé, rosszkedvűvé tette.

Még mindig vágyakozom utána? Marhaság - legszívesebben kiröhögte volna magát -, illet csak egy szentimentális kamasz szokott képzelni, vagy olyan alakok, akik az elmúltak feletti meghatódásaikkal takargatják a saját tehetetlenségüket.

Neumann Ákos azonban tudta, hogy őt sohasem nyomasztották bárgyú nosztalgiák; érzelmeiben éppoly szigorú rendet tartott, mint a munkakörével együttjáró feladataiban, és ha egyszer lezárt valamit, csak a tapasztalatokat őrizte meg belőle. A legszebb referensi teljesítményeire és a „legszebb barátnőire” közel egyforma szenvedélytelenséggel emlékezett vissza, mert türelmetlenségét, lelkes akarásait a megvalósulás percei azonnal takarékra állították, és máris újat kívánt, többet, izgalmasabbat.

Mélységesen lenézte apja elégedettségét, hiszen „nem lát túl a saját kerítésén”, réges-rég megálljt vezényelt magának, s okos, serény, harácsoló parasztból melldöngető kispolgárrá vedlett. Valamikor határtalan tiszteletet érzett iránta, akkor még a megváltozott lehetőségekben gondolkodott; a kommunista párt egyik legjobb agitátora volt, választási beszédeket tartott, miniszterekkel tárgyalt az első szövetkezetekről, de amit valójában akart, az nem emelte, hanem visszarántotta. Összekopácsolt magának egy házat, miközben mások kényelmesen válogattak a lakáskiutalások között, napi tíz órát gürcölt az építkezéseken, és alázatosan maszkolt azoknak, akiknek átengedte a saját helyét, hogy szőlőt művelhessen, disznót tartasson, és megbámulják a kertjét.

Soha egy könyv meg nem fordult a kezében, újságot is csak azért olvas, mert „valamivel agyon kell ütni az időt hazáig”, - a vágyai másoknak szólnak: hadd lássák; tv, új bútorok, autó, lassan betölti a hatvanat, és még mindig ugyanott topog, ahol tizennyolc évvel ezelőtt, 1945-ben.

Nem, Ákos igazán nem tekintette eszményképnek, bár tagadhatatlanul szívesen fogadott tőle mindent, amit megkaphatott; óvta a lemondásoktól, a beosztás alantas gondjaitól, és makacsul hajszolta, hogy sokkal feljebb jusson, mint ő. Intelligenciában már eleve túlszárnyalta valamennyiüket, lassacskán alig akadt közös témáik; mindig ásítva küszködött a „gyönyörű percek” vánszorgó unalmával, pedig az anyja gyakran még hiányzott is neki; alig várta találkozásait, aztán mindig rádöbbsent, milyen kevés mondanivalójuk van egymás számára.

Most sem figyel rájuk, csak hallgatja őket; Judit csendjével, határtalan fegyelmével, amit kamaszkorától annyira csodált, hogy már-már összetévesztette ezt az érzést valami mélyebb vonzalommal, pedig végül tőle is éppoly egyszerűen megvált, mint bárki másától.

Kellemes volt, tagadhatatlanul kellemes! Karácsonykor még kifejezetten mámorító; majdnem maga ellen vadította az apját, annyira nem bírta elviselni miatta a jelenlétüket.

- Hírem van, fiú - újságolta éppen az öreg, és hatásvadászó szünettel várta a sürgetést.

Ő azonban hirtelen felpattant:

- Majd, apa! Majd! - vágott elébe a folytatásnak. - Megígértem a haveromnak, hogy kimegyek érte az állomásra.

- Most?!?!

Úgy csikorgott szájában a szó, mint rozsdás zárban a formátlan kulcs - mindjárt üvölni kezd -, gondolta akkor, de annyira betelt az önfegyelem szörnyű színjátékával, hogy Juditon kívül semmi nem érdekelt.

- Elkísérsz? Gyere - és máris megragadta a kezét -, igazán ne haragudjatok!

Aztán mielőtt bárki tiltakozhatott volna, kituszkolta Juditot az ajtón, s a kapu előtt magasat ugrott a levegőbe:

- Ohó! - kiáltotta. - Legalább egy órát veled kell lennem, különben megbolondulok.

„Úgy viselkedtél, akár egy idióta”, - állapította meg lenézően; kész szerencse, hogy végül az öreg nem tulajdonított nagy jelentőséget ennek az idétlen intermezzónak; mire visszatértek, annyira berúgott, még a gyertyagyújtáshoz sem tudták az ágyból felnógatni. Meg aztán mit ért az az óra? Judit vacogott a félelemtől; arca jégfehér alabástrom, akárcsak azon a reggelen, amikor elváltak egymástól - talán mert túl hidegen bánt vele, de hát mindig olyan nehéz fel-fogású volt; néhány biztató kedvesség, aztán máig se vakarja le magáról a ragaszkodását.

Csak nem ellene tüntet a távolmaradásával? Ostoba! Neki ugyan mindegy.

Egyszerre indulatos düh fogta el, düh, amelyet indokolatlanul az anyja ellen fordított; minek hagyta az asztalon *azt* a terítéket? Már az ebéd kezdetén kötelessége lett volna kivinni.

Tekintetét végighordozta a néma arcokon; vajon egyedül nekem jelent ez problémát? Ülünk, ünnepelünk; idilli freskó, befuttatva az összetartozás finom hazugságával, mindnyájan úgy teszünk, mintha nem látnánk Judit üresen maradt helyét - íme az első hajszálrepedés, csak nem szabad beszélni róla.

Vera összes érdeklődése a mandulás tortáé, Matilda az epéjét tapogatja; apró nyögéseket hallat, hátha szeretni kezdik végre, az öreg beosztóan kortyolgat, és már anyja sem látszik nyugtalannak; nyitja az ablakot, szellőztet, előszedi a kávékészletet.

- Segítenél?

- Természetesen! - Ugrik fel túlzott szolgálatkészséggel; valahányan rábámulnak, meglepett csönd támad.

Szedd össze magad, te süket! - förmed önmagára, - *éppen* Judit miatt veszíted el az önuralmadat? Különben is számtalan oka lehet a késésének, de jönni fog, jönnie kell, mert ez egy *családi* összejövetel, amely alól egyikünk sem vonhatja ki magát a másik leleplezése nélkül.

- Ó! A szerencsétlen - szörnyülködik Anna suttogva, amint a konyhába érnek -, csak nem feledkezett meg a házassági évfordulónkról? És... talán gyűrűváltás is lesz - elmosolyodik; ártatlan arcán ragyogó büszkeség.

Ákos előtt egy pillanatra Benedek Ernő figurája rémlik fel, de rögtön tudja, hogy a célzás csak Verára vonatkozhat; színlelt nyájassággal alakította hát a meglepettet:

- Ennyire biztos?

- Na, képzeld!

Annát egészen fellelkesíti Ákos szokatlan érdeklődése, és miközben önfeledten színezgetni kezdi a sejtéseit, egyre jobban távolodik az eredeti szándékától: Juditról akart beszélgetni a fiával.

Hm... - ámul el szótlansul Ákos enyhén megbotráncozva -, még mindig bosszantana Benedek, ez a nyálás kölnihős, aki olyan fölényes leereszkedéssel próbálta Juditot meghódítani, mintha egyenesen az ő kedvéért helyezték volna az osztályra.

- Meghívtátok? - kérdezte óvatlanul félbeszakítva anyja monológját.

- Kit? - pislogott rá Anna értetlenül, hiszen még csak a mai nap elképzelt folytatásánál tartott.

- A két Benedeket.

- Ja persze! - S máris átugrott ezen a jelentéktelen közbeszóláson, zavartalanul folytatva tervezgetését: - Ha Pali most nyilatkozik, pár héten belül az esküvőt is megtartanánk. Szóval, mielőtt téged Angliába küldenének...

Bár küldenének! - vitte tovább képzelete a várva várt lehetőséget, végtére is az öreg három hónap alatt összeütött egy luxusvillát annak a befolyásos névtelennek, aki néhány évre simán kijuttathatja az angliai kirendeltségre; ez a jövő, nem Judit primitív tervei, hja, persze!, neki szegénynek csupán a férjhez menés az egyetlen életcélja.

Hirtelen úgy érezte, örül a délutáni vendégeknek, legalább mérsékelik majd apja gorombaságát, valahogy azt kívánta, kivételesen ne kelljen végighallgatnia, amikor Juditot szidalmazták. Mert jön; az ellenkezője igazán nem illik a képletbe.

Tulajdonképpen nem értette önmagát. Miért akarja mindenáron látni, és miért ingerli még mindig a fiatal Benedek, amikor valószínűleg éppen neki köszönheti, hogy Judit végül szerencsésen beletörődött a szakításba. „Láttam, együtt mentetek el a kórházból - jutottak eszébe a régi vádak -, mondták, vele ebédeltél... behozott a kocsiján... kibírod nélküle is időnként?”

Sohasem emésztette meg Judit védekezéseit: „ez a munkahelyem, Benedekkel dolgozom, és beosztottként; hogyan rázzam le?”, főleg azzal tette féltékennyé, hogy Ernőt még az apjáéknál is »felvezették«. Neumann Bálint mérhetetlenül megtisztelve érezte magát, mert amennyire félvállról vette az öreg Benedeket, annyira felnézett a fiatalabbra. „Micsoda parti!” - lelken-dezett az anyja, és olyan megilletődötten hajbókolt előtte, szolgálai alázattal és hebegve, hogy Ákos szégyenkezett helyettük. Hiába tudta meg utóbb, hogy Matildának támadt »ez a ritka jó ötlete«, mégis Juditot kínozt a valami megfoghatatlan elégtételért: „ha akarod, megverekedhetünk érted, hercegnő, de még egyszer ne lássam nálunk ezt a nyálas kölnihőst.”

- Meddig pizsmogtok azzal a kávéval?

Neumann Bálint gyanakvóan kapkodta egyikükről a másikra tekintetét, azt hitte, olyasmit hallhat, amibe szokás szerint nem avatják be, de Ákos éppen a kiskanalak után nyúlt, Anna meg Vera esküvőjére „főzött”, hát csak igazán atyáian dörrentett rájuk:

- A csengőre se figyeltek? - S álla hegyes mozdulatával nyomban utasította Annát: - Eredj, fogadd a vendégeket!

- Megjöttek?!

Anna szaporán kiperdült a konyhából. Amikor meglátta, hogy csak ketten érkeztek (Ernő tehát megint nem jön!), arcára olyan leplezetlen csalódás telepedett, mintha régen elfelejtett ismerőssel találkozna. Szerencsére, a szinte kiutasító fogadtatást dr. Vágó Pál egyáltalán nem vette magára; szemüvege izgatottan villogt Veráért:

- Kezét csókolom - köszönetet elragadtatottan, és csupán mellékesen kérdezi -, rosszkor jöttünk?

És elnézést kér, nem tudni, miért, közben sietve átnyújtja a kókadt virágcsokrot; Anna bénultan eltorlaszolja a bejáratot; Judit se? - kiáltana rájuk legszívesebben, de hát ezt nem teheti; zavart esetlenséggel, sietve félreáll.

- Parancsoljon! - engedné maga elé Vágó az öreg Benedeket, aki sebesen visszadobja az udvariasságát, pedig szinte lerítt az arcukról, milyen szívesen megszabadulnának már egymástól.

Ákos tisztán hallja a közeledők hangját.

- Kevés lesz a kávé - mondja fellélegezve, s rögtön a főző felé indul, de Neumann Bálint elállja az útját.

- Te - mormogja meglepő félszegséggel -, csinált valamit ez a kislány, azért nem mer előttem megjelenni?

- Tőle kérdezd! - vágja oda nyersen, megfontolatlanul.

Apja keze hirtelen ütésre lendül, ám ebben a pillanatban Benedek, akaratán kívül, közbeavatkozik.

- Üdvözlitem! Üdvözlitem! - kurjantja derűsen. - Hogy vannak?

Nagyszerűen! - vicsorgott rá két majdnem tökéletesen egyforma arc.

- Jól - válaszol helyettük önmagának -, az a fő! Mondom máris; igen fontos üzenetem van. Juditkának nem jött be a váltótársa. Hja, kérem, a mostani nővérek egyre felelőtlenebbek, sajnos még egymásra sincsenek tekintettel.

- És? - vág a szavába Neumann Bálint, mintha rajta venne elégtételt a fia pimaszságáért.

- Nincs, mit tenni! - legyint Benedek doktor. - Kevés a fizetés, mindent el kell nézni nekik. Amikor én 1924-ben dolgozni kezdtem...

- Üzent valamit? - irányítja a lényeghez Neumann Bálint; vén, szenilis ökör! - szidja közben dühöngve; mindig akkora kitérőket tesz -, üzent valamit? - ismétli fenyegető nyomatékkal.

- Persze hogy üzent! - Benedek nemigen érti, mitől olyan türelmetlenek vele szemben, meg a lányka is vétlen; most sértődjön meg? Ugyan! - Öt órákor érkezik csak - közli szárazon -, Mancikát bent találom?

Talán bólintottak, az öreg mindenesetre haladéktalanul eloldalgott.

Neumann új üvegeket bontogat, Ákos a kávéfőzővel babrál; kerülük a szót, pedig a mérgük már nyomtalanul elpárolgott. A szobából Vera csacsogása szűrődik ki, hangosabb mondat-töredékek; oldott, kellemes hangulat borul a korábbi feszültségre.

- Siethetnél - békül egy hangsúllyal Neumann Bálint.

- Jó, jó - feleli Ákos készségesen, és megint hálás a vendégeknek, mert néhány percre még egyedül maradhat.

Elégedett. Végül minden úgy alakul, ahogyan elképzelte; Judit természetesen azzal is beéri, hogy változatlanul a „rokonságban” maradhat, engedelmesen visszaveszi magára a régi szerep-kört, amelyben sokkal elviselhetőbb volt, mint alkalmi szeretőként. Mi haszna lenne egy kínos botrányból? Igazán nem tartozik a családra minden; bízhat a diszkréciójában, tőle akár fehérben is esküdhet.

- Szervusz! - rázott kezét Palival, amint megszabadult a tálcától, és magában gúnyosan hozzátette: Vera bácsi; de mert eltökélte, hogy ma inkább másoknak engedi át a társalgás kezdeményezését, szívélyeskedve visszanyomta Vágót a húga melletti székre. - Hány cukrot parancsolsz?

Anna egyenesen olvadozni kezdett a boldogságtól; Ákos eddig még egyszer sem mulasztotta el szarkasztikus megjegyzésekkel fűszerezni „jövendő sógorával” való találkozásait. Befogadta hát végre?

Szelídül a fiú, szelídül, hunyorgott Neumann Bálint elégedetten, Vera meg hirtelen felugrott, és a nyakába borult:

- Te édes!

Matilda erőltetetten felkacagott, ezt a „bakfiskodást” azonban valamennyien Benedek doktor jelenlétének tulajdonították, aki jámbor mit sem látással-hallással szortyogtatta a pipáját, utálatos, émelyítő szagokat pöfékelve szét a szobában.

Ennek ugyan páváskodhat, Mancsi - fitymálta szinte nyelvtögtetve Anna - közel húsz éve harcol a nevéért, már az egész családot mozgósította, mégse kerül majd asszonyként a koporsóba.

Ha a fiának nem lenne fontos Judit öröksége - gondolta Neumann Bálint -, rég kipenderítette volna Matildát az életéből, bár látszatra az ő kedvéért véglegesítette az özvegységét. Ezt a nyomorultat bizony hiába ette érte a fene, a vén bolond nyilván sose veszi el. Minek is tenné? Mancsi a legolcsóbb feleség a világon; ingyen takarít, mos és beoszt nála, gondoskodik a vacsoráiról, vásárol meg tervez helyette, s várja, egyre várja, mikor lesz a „jó szomszédból” férj vagy élettárs.

Benedek szerette a szolgálatkész embereket. Matildához is ezért ragaszkodott a felesége halála után, később aztán egyszerű megszokásból; ki nem állhatta a változatosságot. Soha nem akart a szakma kiválóságai közé kerülni, megmaradt „gyalogos körzeti orvosnak”, ahogyan a fia emlegette becsvágy nélküli robotoskodását, amelyben tisztességgel megöregedett. Valójában mindig a botanika érdekelte, sem pedig a saját foglalkozása; tökéletesen egyetértett Ernő lesújtó kritikájával: „nincsenek ambícióid, igényeid. Nem élsz magadhoz méltó életet.”

Fia nézetei hasonlíthatatlanul eltértek az övéitől, így hát meglehetősen korán elváltak az útjaik; nem keresték egymás társaságát; Benedek meghívta ugyan a kirándulásaira, de igazán nem hatottak rá kiábrándítóan a visszautasításai; megszokta az egyedüllétet. Elismerte, Ernőnek többet jelent saját baráti köre a rovargyűjtésnél, az újságot otthon szereti kiolvasni, nem egy üveg sör mellett valamelyik eszpresszóban, és aligha jelentene élvezetet számára némely egzotikus növény meghonosítási kísérlete.

Szórakozott, egykedvű öregurat formáltak belőle az évek, ősrégi ismerősei szerint fiatal korában egyszer csak megvénült, azóta persze semmit nem változott; gyakran kétféle zoknit vett fel, s ha nagy ritkán rátört a magányosság, eljött Neumannékhöz, családdal vigasztalódni. Érezte, milyen felemás módon fogadják itt a kertvárosban; hol számonkérők, hol pedig túláradoan kedvesek, lenézik és mégis kapva kapnak az orvosi tanácsain, haragszanak rá Matilda miatt, de hízelkednek Ernő kedvéért - mindezekkel nem sokat törődött. Hogy a fia önérzete-sebb? Nevetséges! Benedek tudott tárgyilagosan ítélni. Ha Ákos a jelenlétében is „nyálas kölnihősnek” becézi az ifjút, valószínűleg bólintva nyugtázza: nem jár messze az igazságtól. Ernő csinos, sima modorú fiatalember, választékosan öltözködik, ügyel a külső megjelenésére; szögegyenes hajába kis hullámokat rakat, és pipereillatú zsebkendőbe törölgeti az orrát.

A lányok gimnazistakorától rajongtak érte; kiválóan táncolt, társalkodott, igényesen válogatta a partnereit. Rámenőssége, értelme, fellépése jóformán ellenállhatatlanná tették a magánéletben, és szerencsésen szolgálták orvosi pályáján is.

Benedek ugyan sohasem dicsekedett az előmenetelével, de ezt Neumannék csupán „ronda féltékenységnak” könyvelték el, hiszen ő „nem tényező”, amennyit szűk felfogásuk értékelni tudott bárkiből, az Ernőt, dr. Vágó Pálnál százszorta becsesebbé tette.

Mert kicsoda is tulajdonképpen ez a fakó, pár szavas ügyvédecské, aki sem a pénzt, sem a hírnevet nem hajszolja, mivel nincs tehetsége a megszerzésükhöz? A neve volt az egyetlen adat, amellyel felhívta magára a figyelmüket; Vera élménybeszámolói sem szikráztak a lelkesedéstől, tárgyilagosan, viszont bírálatot nem tűrően beszélt róla, aztán bemutatta, jóindulatukba ajánlotta, a véleményükre azonban nem volt kíváncsi.

Azt is nehéz lett volna eldönteni, miért vonzódik annyira hozzá, legáltalánosabb kérdéseikre fanyalogva rángatta a vállát: „nem tudom - tért ki ártatlan zárkózottsággal -, majd megérdeklődöm tőle.”

Amikor ők maguk fogtak a faggatózáshoz, Vágótól amolyan „fortélyos” válaszokat kaptak, amelyeket nem értettek világosan; hát gondosan ügyeltek arra, nehogy ezt bárki megneszelje.

„Mit mondott, mivel foglalkoztak a szülei?” - játszotta Anna a feledékenyt.

Az ördög tudja - gondolta Neumann Bálint -, akkora kitérőt tett, meg annyi idegen szót használ, elkelve egy tolmács a beszédjéhez; tekintélye érdekében azonban bosszúsán ledorongolta Annát: „hallhattad! Különben sem élnek már” - azt hiszem, tette még magában hozzá, tétován, és ha az apai gög nem tartja vissza, nyilván megtárgyalja Ákossal a tisztáznivalókat, így viszont, bár kelletlenül, beérte a saját egyszerű benyomásaival; kissé zavarodott fejű, könnyen kezelhető fickó, Verának tehát egyenesen ideális férj; még egy sportmérkőzést sem értékel majd a megkérdése nélkül. A puhánysága lesz az a becses érték, amely a házasságukat időt állóan bearanyozhatja. Neumann Bálint a lánya boldogságáért nemcsak a pénzt, de az elveit sem sajnálta; bármilyen szívesen látott volna a családban a cingár ügyvéd helyett valami rendes embert, aki értene a földhöz, a szőlőhöz, az állatokhoz, itt kötne meg mellettük, és szorgosan gyarapítaná eddigi szerzeményeiket.

Ákos nem az ő életének folytatása. Hamarosan Angliába utazik, könnyen előfordulhat, hogy onnan is nőszül - épp elégszer hallott már ilyet -, de ha nem, akkor se hozhatja többé ide vissza. Juditból előbb-utóbb doktorné lesz, akármit ír a nevére, azonnal elkótyavetyéli majd, szóval, célszerűbb várni az örökséggel; bőjtöljék ki szépen, türelmesen a halálát, nem fogja elszietni.

- Nem bizony! - mondta fennhangon, hirtelen megfélelkezve a jelenlévőkről.

Arcok: a begyakorolt szerep átéléséből kiesve még egymásnak is idegenek. Csak az öreg Benedek *nem* érzékeli a váratlan rövidzárlatot; egykedvűen felemelkedik, csontjai halkán roppannak az otthonos nyújtózkodásban.

- Igaza van, Bálint - helyesel vaktában -, egyet gondoltunk. Ennek öröme lemehetnének a pincébe.

Hogy berúgj! - korholják némán Anna szemei.

Hogy ne kelljen velem foglalkoznod - merevedik meg Matilda.

Okos! Okos, öreg - dicséri magában Ákos -, vajon mihez kezdenék továbbra is együtt maradva? Nincs itt Judit, akivel be szoktuk foltozni a köztünk tátongó lyukakat, az eljegyzés pedig maximum öt perc; jobb nem siettetni, ritka ürügy mindannyiunk marasztalására.

Neumann Bálint házigazdához illő készséggel előrántotta zsebéből a „férfiszentély” kulcsait, és egy „Utánam!” - parancsnoki gesztussal azonnal megragadta a távozás lehetőségét. Még azon se borzolódt fel, hogy Vera „megtiltom!!!” - hangon szólt rá Palira:

- Remélem, nem ezért jöttél!?!

- Dehogy, dehogy - motyogta Vágó félszegen, és úgy tett, mintha csak a zakója megigazításáért emelkedett volna fel.

Nem harcokra születél, Vera bácsi - Ákos lenéző sajnálkozással mérte végig, gúnyosan dicsérő tekintettel -, de azért becsüld meg szeretett húgomat; minden képessége megvan ahhoz, hogy neked „teljes életet” biztosítson. Erős kézzel kormányoz majd téged, szül néhány magafajtajú gyereket, ételkülteményekkel fog elkápráztatni, és felőle azt csinálhatsz, amit akarsz, mivel ez idáig még senki és semmi nem tudta lekötni az érdeklődését.

Léptei egyszerre csak meglassultak. Apja és az öreg Benedek már a pincénél jártak; a szürkén homályló kert néma mozdulatlansággal terült elébe, s a hangulat hatalma váratlanul odavetette az őnmaga előtti szégyenkezésnek. Juditot hallotta, Juditot, aki gyakran a szemére vetette, hogy „csalhatatlannak képzeletét saját meglátásait, sablonok szerint ítél és olyan elfogult göggel, mintha a világ bírójának teremteték volna”. Mibe kerülne egy kis kedvesség, néhány közvetlen szó vagy az ittlét örömének színlelése? Szerezni, követelni, elfogadni: jó elvek, hasznosak, de talán... s a gondolat befejezetlenül siklott tova agyában; ne bomolj - hártotta el végérvényesen -, már csak az hiányzik, hogy a Judittal történeteket is átértékeld, pedig egyetlen dolog juttatja eszedbe: a hiánya.

Hiány?! - lökte el magától nyomban a feltételezést -, hiszen alig vártam a szabadulást, alig várom Angliát, az új embereket, az idegen világot; látni sem bírlak, annyira a befolyásod alá tudtál vonni, bár hatéves korodtól ismerlek. Csakhogy én nem vagyok dr. Vágó és olyan se, mint a fiatal Benedek...

- Ákos! - Hatolt a töprengései közé apja távoli hívogatása.

...senki sem keresztezheti a terveimet!

- Megyek már! - kiáltotta, és utánuk indult. Mindenki teszi a dolgát, vélte majdnem megnyugodva. Pali a lánykéréshez készülődik, anyuska állig lisztesen gyúrja a friss levestésztát, Matilda Benedeket szapulja, Judit meg nyilván ott várakozik már az állomáson - nekik hármuknak azonban, szerencsére, nincsenek kötelezettségeik.

Neked az a nyár csupán Balázst jelentette. Róla faggattál mohó érdeklődéssel, mintegy újra-meg újra megnyugtatta magad: nincs okod a lelkifurdalásra. Nagyszerű véletlennek tekintetted, hogy legalább én mellette voltam, és mentesen minden lesújtó előítéllettől, átlépted életem első, igazán válságos hónapjait. Nem szeretted, ha a valóság ellentmondott a meggyőződésednek, nem szeretted, nem is hagytad.

Hová süllyedtem volna hát előtted a magam kötelező megpróbáltatásaival?

3

Judit zajtalanul továbblapozott a könyvben, fejével szinte behúzódott a kis asztali lámpa fénykörébe, mintha a világosság és a betűk szoros közelsége átemelné a fáradtság hajnali kábulatán.

Régebben egyenesen szerette az éjszakai szolgálatot; „a megfordított élet” különös nyugtalan-sága felpezsdítette, másabbak lettek a kihalt folyosók, egyhangú kórtermek, az alvók léleg-zései; ilyenkor úgy érezte, Neumann Bálint tökéletes érzékkel választott foglalkozást számára. Hallgatag egyéniségét egy valóban szükséges csönd közepébe állította, ahol a mozdulatok némasága, a szótlan létezés tényleges szerepet kapnak; nem saját életképtelenségének harsány hírmondói.

Egyszer, még évekkel ezelőtt Anna néninek már majdnem bevallotta, mennyire idegenkedett a szakmájától, rosszul lett, amikor az első injekciót adta, hiszen a fájdalom legegyszerűbb formái is mindig megrendítették, de aztán elállt a szándékától, mert úgy érezte, *utólag* felesleges beszélni.

„Faljátok a pénzt - hajtogatta a naponkénti imát Neumann Bálint a muszáj kiadásokhoz -, száz ingyenélőt zabáltatok, ruházok, nem vagyok fejőstehén.”

„Iparművészeti pályára javasoljuk - duruzsolták Anna néninek a tanárok -, tessék nézni, milyen kezűgyessége van!”

Nézte. „Judit gyönyörűen varr - újságolta Neumann Bálintnak -, megoldódnak a ruhagond-jaink. Eladhatnánk a kézimunkáit... s ha már tud rajzolni, azzal is kereshetne...”

Juditnak eszébe sem jutott felesleges áldozatokat követelni tőlük. Beérte azzal, hogy egyik iskolatársa révén bejutott a városi kultúrház művészeti klubjába, ahol réz, fa és bronz anyagokkal barkácsolhatott; évekbe telt, amíg „házi műhelyecskéjét” kialakította. Bőröndnyi készlet: egyébként az albérleti szorongásban nem jutott volna hely, s Pemőéknél a véletlen még a „részes Karolával” is megajándékozta, aki a saját iparművészeti engedélyével el-adogatta mindazt, amit ő nem sajnált áruba bocsátani; a tulajdonképpen szerencsések közé sorolta magát.

Napjainak tartalmasabb részét magánvilágában töltötte, ezért mindig is szégyellte, hogy a „pályarajongók” között ő csupán egyszerű munkavállaló a kórházban; kedv s öröm nélkül látja el a feladatait. Ez azonban soha nem tűnt fel senkinek; Judit szerette az árnyékos oldalt, mindenhez könnyebben idomult, mint a „nyilvános szerepléshez”, amelyre az utóbbi hónapok könyörtelenül rákényszerítették.

Háta mögött az ágyon Gyöngyi szundított, sípólva fújta ki a levegőt a kimerültek nehéz, szabálytalan lélegzésével; Judit őszintén irigyelte, mert neki már nem kell virrasztania, ha csak váratlanul fel nem csengetik.

„Natasa úgy nézett hol az egyikre, hol a másikra, mint egy golyó találta, agyonhajszott vad...”
- legalább negyedszer olvasta újra ezt az egyetlen sort, csak a szemei érzékelték azonban, agya nem; majdnem alszik, korholta önmagát, és a meleg, moccanástalan csendben szinte illetlen zajjal robotoló faliórára pillantott: ötven perc múlva fel kell ébreszteni a fiút.

Persze semmiség lenne ezt a rövid kis időt eltölteni, ha bemehetne hozzá, hiszen várja is; sohasem alszik már ilyenkor; a fájdalom mindig feleslegesen korán indítja el a kezdődő nap felé. Csak hogy Ilon elég félreérthetetlenül kioktatta még a hét elején:

- A mi osztályunkon egyetlen nővér sem szokott a férfibetegeknél éjszakázni.

Tekintete még a szájánál is beszédesebb volt; rideg lenézéssel, leplezetlenül körültagogatta Judit elformátlanodott alakját: mi minden ki nem telik egy ilyentől!

Ajkait gúnyosan összevonta, és olyan arcot vágott, mint akinek békát tartanak az orra alá.

Judittal a bárdolatlan megaláztatás hirtelen még azt is elfeledtette, hogy a főnővér milyen egyöntetű utálatot vívott ki magának „ritka egyéni stílusával”, nem szabadna személyes sértésként fogadnia a kötözködését.

- Mit akar tőlem? - kérdezte mégis olyan fojtottan, hogy hangja elárulta: milyen sikeresen provokáltak. - Küldjön mást a négyesbe, akkor...

- Jól hallottam - csapott a szavai közé Ilon keményen -, megtagadja a munkát?!

A fenyegető kérdésben ellenszenve éppúgy ott lappangott, mint szünni nem akaró háborgása, amiért Juditot ide irányították; egyesek szerint Benedek doktor köszönését nem is viszonozza azóta, de abból még csak titkot sem csinált, mennyire igyekszik, no, persze törvényes keretek között, megszabadulni tőle.

Judit elnézte simára fésült haját, simára egyengetett vonásait, erőszakosan előreugró állát; nemcsak modortalan, gondolta, hanem ráadásul ostoba is, egyszerűen tévedés lenne komolyan venni a megvetését. Már majdnem kikérte magának ezt az otromba gyanúsítást Salamon Balázssal kapcsolatban, és pont Ilontól, aki a becsületesen férjezett, háromgyerekes asszony erkölcsi fölényével háborog a jelenléte ellen, bár Téglási főorvos osztálya örökös létszámihiánnyal küzd. Az erényes, megtámadhatatlan és igen nagy befolyással rendelkező főnővérnek azonban soha nem válhatott a zavartalan munkamenet feltételévé „egy bukott nő”, pedig minden beosztottjánál biztosabban számíthatott rá. „Még szép!” - nyugtázta kaján élvezettel a tárgyilagosságok észrevételeit, s tüntetően magázta, mintegy hangsúlyozva, mennyire nem tekinti egyenrangúnak a többiekkel, akik ugyan tessék-lássék munkát végeznek, hetykék, nagyszájúak, követelőzőek, viszont *tisztességesek*, a szónak abban a becses jelentésében, amit kispolgári neveltetése megfogalmazott.

Judit, mire Ilon keze alá került, tulajdonképpen már semmi ellen nem tiltakozott, Salamon Balázs esetét kivéve, és miatta is csak pillanatokig.

Te szegény - gondolta keserű önváddal -, fekszel nyitott szemekkel; nem vagy látványos vergődő, talán még a levegőt sem szeded hangosabban, mint ahogy az alvóknak illik, de félelmednek egyetlen rése a szó; miért nem megyünk oda hozzád? Akárki... valamelyikünk... én?!

Mert a „mi osztályunkon senki nem szokott a férfibetegeknél éjszakázni”, itt Ilon antihumánus rendelkezései törvényerejűek; előbb-utóbb tökéletesen hasonlítani fogunk rá.

Én is *csak* azt kérdeztem, mit akar tőlem, pedig mennyivel fontosabb lett volna megmondani: magának három gyereke van, x évesek, melyiket adná ilyen közönyösen a halálnak, ahogyan Salamon Balázst kínálják létező vagy nem létező hozzátartozói? Huszonnégy éves; egyidős

velem. Ilon nem hallotta az üvöltését: „Mentsenek meg! Doktor úr! Doktor urak! Mentsenek meg!” - még Téglási főorvos is hátrahőkölt, pedig keményebb a csontot sajgató fagynál, valamit motyogni kezdett, mindenki egyetértően bólogatott; a nagyvizit begyakorlottan megtevéstő, irgalmas színjátékká alakult.

Salamon Balázs soha többet nem ragadtatta magát hasonló kitörésekre. Egyre rövidülő ébrenléteit a könyvekre bízta, vagy írogatott; el nem küldött levelek hanyódtak a szekrényében; úgy tűnt, minden régebbi vagy új kapcsolatot szándékosan elutasít, az éjszakák azonban odalökték a rémületnek; gyatra ürügyekkel magához hívogatta a nővéreket, és szükségtelen szívességeket koldult.

Juditot a kórházban eltöltött évek már réges-rég hozzászoktatták a legképtelenebb szeszélyekhez is, ám a fiú kívánságai, hangja egészen másról árulkodtak; keresett valakit, aki előtt felfedheti a gyengeségét. Hogy miért éppen őt szemelte ki, arra legfeljebb tőle kaphatott volna magyarázatot, vagy tőle sem, hiszen a kiválasztás végső soron ösztönösen történik, de tulajdonképpen felkészülten érte a kérése:

- Ne haragudjon! Nincs semmire szükségem. Csak, ha ráér, beszélgessen velem!

- Miről?

- Nem tudom. Sőt, igazán ne értsen félre, azt hiszem, teljesen mindegy. Persze lehet hogy már nincs is mit mondanom.

Judit agyában gépiesen felrémlettek az ilyen fajtájú közlésekre választ adó közhelyek, de valamennyit méltatlannak érezte ahhoz a burkolt bizalomhoz, amely a hallgatásába kapaszkodott, az élettől távolodók önző igénytelenségével. Még Gyöngyi sem igen hitte el, hogy sem a múltjáról, sem a családjáról nem tudott meg semmit, verseket magyarázott, Dosztojevszkijt, francia vendéglők ételkülönlegességeit, s név szerint csak egyetlen embert emlegetett, annyira óvatosan vagy véletlenül, élő is, halott is, apja, testvére, barátja egyaránt lehetett.

Olyan, mint egy céltalanul haladó autó vezetője, követte szótlanul a csapongásait, bármerre tart, valójában már nem érdekli, mit láthatna még egyszer; csupán a kalandozás illúziójához ragaszkodik. Határozottan az volt a benyomása, tulajdonképpen magával társalog, érdektelenül hallgatja szüksézáú reagálásait, hiszen mindössze egyszer árulta el, hogy mégis foglalkozik vele; csodálatos bátorságnak nevezte a zárkózottságát.

Judit akkor tényleg elámult, talán azért mondta olyan meglepett őszinteséggel: „téved! Mindig *miattam* nem volt és már nem is lesz békesség körülöttem.”

Milyen szenvedélyesen tiltakozott! Mintha szelíd rokonszenve lehengerelhetné a világ ítéletét; „az a fontos magának, amit akar, vagy az, hogy erről mások hogyan vélekednek? Legalább két gyereke szülessen egyszerre, aztán megint kettő: ilyen emberekkel kellene újra benépesíteni a földet.”

Judit sem abban a pillanatban, sem később nem értette, mi történt vele; egy haldokló feküdt előtte, és ő mégis a karjaiba kíváncszott, ettől olyan gyötrelmes undor fogta el önmaga iránt; messzebbnél is messzebb kellett menekülnie Salamon Balázstól. Ült ernyedten kuporogva a széken, agya lázasan gyártotta jogos közönyének hideg érveit: ez az ember semmit sem tud rólad, bárkihez kedves lenne némi együttérzésért, megértésért. Nem hozzád, hanem az élethez beszél valójában, és azért *neked*, mert te éppen akkor készülödsz az anyaságra, amikor ő meg fog halni, és nem lehet becsapni az ellenkezőjével. Sem a vigasza nem a tiéd, sem az elragadtatása; *megint* tévedtél, Judit.

Már nem akarta többé a virradati suttogások gyakran otthon is átélt kellemes izgalmát, pedig megmagyarázhatatlanul vágyódott a közelségére, de a szégyen, hogy tulajdonképpen a szeretetét kívánja, végleg visszatartotta a közlékenységtől.

Ma már időben elhomályosult az alakja: Csaba öltötte magára, ám ha vele nem találkozik, akkor is vétkesnek érezné a huszonnégy éves Balázs Juditot, aki megsértetten visszautasította Ilon gusztustalan célzásait, akit egyáltalán nem kíméltek a konvenciók felrúgásának rettenetes vétkéért, de aki nem csupán ezekért szakított Salamon Balázssal.

- Azt hittem, más az ügyeletes - fogadta megkönnyebbülten -, hány óra van?

- Négy.

- Négy?! Miért jött ilyen későn?

- A főorvos úr határozza meg az időpontokat.

Tekintete végigpásztázott az alvókon; szívesen kiemelte volna közülük azt, aki a főnővérnél megrágalmazta, majd kurtán utasította a fiút:

- Legyen szíves, forduljon az oldalára!

Amikor beadta az injekciót, eligazgatta a takaróját, és haladéktalanul távozni akart:

- Próbáljon aludni - suttogta kérlelően. - Ez fontos...

- Jutka! - Salamon Balázs szinte durván elkapta a karját - Jutka! Megbántottam valamivel?

- Nem! Dehogy! - s zavarában a hozott érvek egyike sem jutott eszébe.

Kezét nem tudta kiszabadítani Salamon Balázs szorításából, tehetetlenül feléje dőlt, s egyszerre az a benyomása támadt, valaki merőn figyel, és a néma jelenetből egy meghitt találkozás intim részletére következtethet.

- Kérem - hebegte egészen gyámoltalanul -, dolgom van.

A világosság már kékes homállyá oldotta az éjszakát, látta a fiú arcát; megannyi értő indulat: sajnálat, félszesség, részvét. Te aljas! - hördült önmagára -, hát csak a semmi emberek bosszúját féled?!

- Ha szerethetnék még valakit - mondta Salamon Balázs tiszta nyugalommal, nem lágyan, nem is érzelmesen, a hangja inkább száraz, összegyűrt papírként csörrent -, maga lenne az. Kár, hogy egyedül kell hagynom.

Mekkora túlzásokra ragadtatja némelyik embert az önsajnálat! - intette bölcsen önmagát az óramutató vánszorgását figyelve, mert *azóta* egyenesen félt a viszontlátásától, pedig Salamon Balázs többé meg sem szólította; minden más gondja közt azonban a főhelyre tolakodott. Hiszen el kellett volna mondani neki - s csak nézte a hársfa szellős lombjait az ablak zárt rájáiban -, hogyan örölte fel maradék önállóságát az egyre sűrűsödő bizonytalanság, nincs egyetlen kéz sem, amelybe letehetné a sorsát... de *honnan* kezdené gyávasága mentségeit elősorolni? Kire hivatkozzon? ...Benedek Ernő az egyetlen, akit a fiú nem a kórházból ismer, tőle vagy másoktól talán hallott is azokról a szóbeszédokről, amelyek őt Téglási főorvos osztályára toloncolták. Vadidegenekről beszélgesse egy szintén vadidegennel? Ó, bár legalább azt megmagyarázhatná, hogy Ernőt igazán csak a véletlen keverte miatta bajba; ilyen

emberrel a maga jószántából még kapcsolatot sem létesített volna soha! Matilda húszévi odaadásából nem született egyéb, mint egy undok és visszataszító bonyodalom.

Az öreg Benedek első házasságát valószínűleg csupán az érvényesüléshez elengedhetetlenül szükséges középosztálybeli konvenciók hívták életre, illő méltósággal viselte hát a „gyászát”, viszont mindennapos gondjait engedékenyen átruházta „önzetlen” szomszédnőjére, akit éppúgy értékelt, akár a postást, a borbélyt vagy a házmestert; megannyi élő kellék a létezéséhez. Ernő még ezt a keveset is „alulteljesítette”; szórakozottságot mímelve igyekezett teljesen kirekeszteni életéből a Neumann család valamennyi tagját, ha utcákon, lépcsőházban véletlenül összetalálkoztak, bár Matildával természetesen kivételt tett, hiszen becsülte a tiszta ingeket, ízletes vacsorákat és a mintaszerűen ápolt lakást. „Hercig ez a kalap!... Remek a frizurája!... Szabad átnyújtanom ezt a csekélységet?” - fizetett üres szavakkal, és Mancsi elbűvölten eszményítette neveletlen és goromba unokaöccse előtt; „példát vehetnél róla!”

„Becsületesemre, kibelezem egyszer - esküdözött Ákos ilyenkor -, legalább *te is* megtudod, mi lakik benne.”

Matildát azonban elvetemült „vér szerintije” legkevésbé sem zavarta elfogultságában, lelkesen áradozott Ernő gimnáziumi előmeneteléről, „jól megválogatott barátairól”, „szuperintelligens modoráról”, többet persze megfigyelni sem volt alkalma az „eszményi fiatalemberrel” kapcsolatban.

Ernő mindig a maga útját járta, ügyelve, hogy még az apját se kelljen kerülgetnie. Az öreg Benedek rá vonatkozó ismeretei aligha lépték túl egy tárgyilagos életrajz terjedelmét: született, apja, anyja, 1956 előtt DISZ-titkár, 1956 után KISZ-titkár, az egyetemen harmadéves korától párttag; ragyogó szónok, kiváló agitátor, s mint Judit utólag megállapította, politikai tevékenysége, akár egy előreküldött hadosztály, készítette számára valamely budapesti kórház belosztályán a sokéves kerülőtől mentes álláshelyet.

Talán egyedül Verát ingerelte a „felfuvalkodottsága”, valamikor ábrándos tetszeni akarással csinosította magát a kedvéért; mindig kitalált valamit, amiért átmehetett hozzájuk, de ez a feltűnési vágy hamar ellobbant, legfeljebb Ákos heccelődéseiben élt tovább. Vera úgy szervezte az életét, hogy bármiért fáradt, annak kézzelfogható eredménye legyen; kitartását csupán elérhető dolgokra tartogatta.

Judit sok éven át jóformán csak hallomásból ismerte a fiatal Benedeket, először akkor néztek egymásra érdeklődőbben, amikor Ernő illatosan és „szerényen” megjelent abban a kórházban, ahol ő már régóta dolgozott.

- Jaj, hiszen te vagy a Neumann Judit - imitálta a felismeréstől boldog meglepettet, és bizalmasan megragadta a kezét -, szervusz, kis szomszéd! Mióta is nem találkoztunk?

- Szervusz - viszonzta vörösre váltan a tegezését, és maga sem tudta, miért, öröm töltötte el, hogy éppen ő az, aki egyszer végre megszégyenítheti -, bár én nem vagyok Neumann. Balázs Juditnak hívnak.

- Hogy - kérdezte majdnem sértődötten -, hogy?

De gazdag a szókincsed! - állapította meg kajánul. - Kellemtelen egy helyzet ez, ugye? A jelentéktelen ápolónő „felmondja” az ismeretséget DR. BENEDEK ERNŐ úrral, akinek nyilván nagy szüksége lenne arra, hogy valaki kikerültesse vele a helyismeret hiányának csapdáit; hiszen mi másért tisztelte volna meg ilyen barátiás közeledéssel? Mintha kissé jellemtelen lenne Matilda csodálatának tárgya.

„Remek fricskát adtál, Juci - hahotázott Ákos elégedetten -, mostantól talán még nekem is előre köszön majd. Ezért igazán érdemes lesz Mancikánkat sűrűbben látogatni!”

Ernő tényleg nem vette a szívére, hogy Judit a bemutatkozás alkalmával kifejezetten nevetségessé tette, sőt lassú, kitartó, cseppet sem tolakodó ostromot indított a „szerelméért”. Színházjegyek, vacsorameghívások, autótutak Szegedre, Pécsre, Gyulára, s ügyesen elejtett kérdések: „nem hallottad, mit mondott rólam L. doktor? M. tényleg morfinista? Mennyit vág zsebre V. a betegektől? Beszélük, áthelyezik...”

Természetesen belekerültek a napi pletykarovatba. Judit nem magyarázhatta el külön-külön mindenkinek - ha valaha is képes lett volna ilyesmire -, Ernő megbízható „fület-szemet” akar csupán, és elég együgyűnek tartja őt ahhoz, hogy ezt sohasem veszi majd észre.

Később a szándék még kerekesebb lett; jámbor apjának eltúlzott információi a Neumannok anyagi helyzetéről egy közeli magánpraxis lehetőségeit ragyogtatták fel a türelmetlen fiatalember előtt; ifjabb Benedek tehát ellátogatott a kertvárosba.

„Ki hívta ide ezt a nyálas kölnihőst - csikorgott Ákos -, te?” - még csak leplezni sem próbálta az utálkozását.

Másnap odajött elé a kórházhoz. Ákossal mindig gyakrabban találkozott, mint Verával; telefonált, beültek valahová, vagy felszaladtak Pemőékhez - akiknél rajta kívül egyetlen látogatót sem fogadhatott -, mert éppen szakított valamelyik „legszebb barátnőjével”, s helyette elcsalta magával, mivel egyedül még konyakozni sem szeretett. A kórházat viszont tüntetően kerülte; „nem óhajtok a bábéskodóknak témát osztani!”; Vera boltjában is csak egyszer járt, záróra után, feltűnésmentesen.

- Csaó! Hercegnő - vigyorgott rá szemtelenül, megcsókolta, de a nézésében volt valami szokatlan és idegen -, ráérsz, vagy lépjek le?

- Ráérek.

Juditban fel sem merült ugyan, hogy kizárólag *miatta* jött; egyszerűen örült a jelenlétének, a „karjára akaszkodott”, mint gyermekkorában, amikor estéről estére hazavezette az iskolából a kertváros sötét, kihalt utcáin.

- Lovagod ma szabadnapos?

- Melyik?

- Melyik - húzta a szótagokat rosszálló álszigorral -, olyan sok van?

- Akad - ingatta a fejét tettetett rejtélyességgel, de tulajdonképpen meglepte, hogy Ákos nem felejtette el a fiatal Benedeket.

- Egyszóval léha vagy.

- Egyszóval igen.

Ez a mi saját nyelvünk - gondolta közben boldogan -, így csak akkor szoktunk beszélni, hogyha ketten vagyunk; senki mással nem lennék képes ilyen fesztelen játékra, mert akik körülöttem éltek vagy élnek, ebben a feloldódásban látnának a legkevésbé önmagamnak.

- Már neki is bebizonyítottad?

- Persze.

Ákos megállt, szembefordult vele; arcára olyan félreérthetetlen megrökönyödés terült, hogy Judit egyszerre rádöbbsent: ennek a beszélgetésnek csupán a jelmeze hasonlít a megszokotthoz,

egyébként valódi számonkérés, méghozzá dr. Benedek Ernővel kapcsolatban. De miért? Ákosra ez sohasem volt jellemző, ahogy a nyers kérdés sem:

- Viszonyod van vele?

- Te bolond vagy - ösztönösen tiltakozott, jóformán fel sem ocsúdva a téma komolyságához, és kirobbant belőle a nevetés -, esküt is akarsz?

- Nem. Téged akarlak.

Milyen egyszerűen, őszintén és szépen hangzott; utóbb sem lett mássá az a pillanat, és bizonyosan nem lehet mássá, hiszen ember születik belőle, akinek, hasonlóan valahányunkhoz, egyszer majd sorsa részeként *ezt* is valóságosan kell ismernie.

Ami utána történt, arról azt tartotta: személyes hagyaték, Dr. Benedek Ernő intelligens komizása éppúgy, mint a „sajtóbotrány”, Neumannék vagy mindazok, akik lassan a teljes tanácstalanságig taszították.

Lám, Ernő az első felvonásban még fehér Othello: „egy közönséges nőszemélyt szerettem!” - siratja anyagi ábrándjait, négy szemközt vannak; kesergését nem árnyékolja be a későbbi riadalom.

Üres szavak, felelhetne volna Judit - nincs árfolyamom, standom, rendőri adatlapom -, gyereket várok, és a legokosabb, amit valaha is tettem, hogy nem tőled. Írj egy szívszaggató búcsúlevelet Neumann Bálint értékes szőlőjének, amelyért halálig jó apósnak tisztelhetted volna, hiszen a pénzével mindig csak a saját gyerekei gazdálkodtak, és még egy kellemetlen meglepetés lesett volna rád ebben a partiban: ÉN, a „kis csinos, a kis vörösesszőke, a kis naiva”, akit a visszautasítás erejéig sem vettél számításba.

Aztán a második felvonásban Ernő érzelmes szemrehányásait elképedt bosszúság váltja fel. Juditot először a professzor faggatja, majd az SZB-titkár, az igazgató, s ilyen-olyan rangú felettesek; „nekünk fontos a fiatal orvosaink jó híre, amennyiben Benedek doktor nem tudja a kötelességét...” - és ő csak Neumann Ákossal oszthatná el a feltevésüket; „tönkreteszlek, ha az utamba állsz!” - nem, nem a fenyegetését féli a hallgatásával, egyszerűen nem akarja, sőt nem is tekinti már valóságosan létezőnek, akiről köteles lenne számot adni.

Megszokott környezetének összes befolyásos személye állig jóindulat; észrevétlenül és érdeklődően felszúrják erre a csodálatos gombostűre, hogy a legutolsó ízéig megvizsgálhassák, mint egy különös, furcsa rovar. Nem kapálózhat, mert ennyi kitüntető figyelem még „tisztességes előéletében” sem illette meg; abortuszra váró kölyöklánykáknak mutogatják messziről, ilyenkor nyilván felmagasztosítva, pedig valójában azonos nivóra süllyesztik velük, s minél kevesebb hajlandóság van benne az „őszinteségre”, annál éhesebb a kíváncsiságuk. Megbeszéli egymás közt, hogy „úgy jár-ke, mintha kormánykitüntetést várna; pökhendi, szégyentelen cafka, hiszen még azt sem tudja, kit nevezzen meg a gyermeke apjaként”.

Ha legalább sírna, panaszkodna, sajnálatná magát, nagylelkűek lehetnének hozzá, s ez enyhítené a szigorukat; tulajdonképpen előírászerűen kellene viselkednie; meghúzni magát alázatosan és restelkedve, ahogy illik.

Nincs mit titkolnom, megbánnom - mondaná a kérdéseikre -, nem vagyok áldozat vagy bálvány, bolond se, hogy újra a magányt válasszam, amikor végre egyszer választani lehet; de ennyit önmagában ki fogadna el teljes beismerésnek?

Judit nem tudta, hogyan hárítsa el megannyiszor „emberbarátinak” hangsúlyozott tolokodásukat, amellyel lassan Benedek Ernő köré is idétlen koholmányt kerekítettek. Valódi veszély persze soha nem fenyegette, de a gyors karrier lehetőségére mégis indokolatlan folt

terült; magyarázta, mert vele szintén magyaráztatták; futó kaland sem fűzte Judithhoz, „apja barátságát” ápolta csupán bizonyos látszatokkal, és egyáltalán nem tekintette viccnek, ha kollégái feltételezett apaságán élcelődtek.

- Milyen jogon hozol te engem ilyen helyzetbe - gyilkolta Juditot naponta -, csak nem képzeled, hogy a nyakamba varrhatod magad?

- Nem képzelem. Legszívesebben elmennék innen, de most hová?

- Egyetlen névvel tisztázhatnál.

- Nem tehetem.

Ki tudja, mit remélt a sajtótól; Ernő mindenfelé rendelkezett összeköttetésekkel, meglepte hát Juditot egy fiatal, lelkes újságírónővel, aki a szocialista erkölcs nevében színesen és hosszan prédikált a leányanyák védelméről, jogi és társadalmi támogatásukról, az igazgató konyakkal kínálta, majd verejtékezve bizonygatni kezdte valamennyiük kommunista felfogását; „ugye, nővérke, ugye?” - követelt tőle igazolást.

Neumann Bálint egyszerűen kikergette a házából, Pemőék felmondták az albérletet, a lakók közül már csak a részeges Karola fogadja a köszönését, és nem járhatnak be hozzá többé a gyerekek, „nehogy lefektessék nála a kislányokat”, pedig soha nem láthatott vendégül senkit, sorolhatta volna a tapasztalatait, de csak szóltanul a pokolba kívánta mindkettőjüket; aztán elutasítóan kijelentette:

- Hagyjanak engem békén!

A kis ürge újságírónő izgatottan elébe pattant:

- Használja fel a nyilvánosságot...

- Mire?! - s vigyázatlanul, szinte hisztérikusan nevetni kezdett, alig választotta el valami attól, hogy meg ne üsse ezt az idegent.

- Maga nem hisz a közvélemény erejében, jelentőségében? - fisztulázta az átszellemült hölgy megbántottan.

Persze hogy nem lett volna szabad *így* fogalmaznia; „magánemberként kijelenthet bármit - prüszkölte az igazgató -, az én kórházamra azonban nem fogja rászabadítani a sajtót!”

Ernő természetesen beavatkozott, mire a kis újságírónő visszavonult az ismeretlenségbe; Judit még fel sem eszmélt jóformán, és már Téglási főorvos osztályán találta magát. Érthetően elmagyarázták, hogy rá való tekintettel helyezik át, könnyebb szolgálat várja, itt meg haladéktalanul helyre kell állítani az elromlott közhangulatot; kezd aggasztóvá válni a lazaság.

Nem kérdezte meg, mit fednek ezek a hangzatos általánosságok, tulajdonképpen arra számított, hogy az új környezet kevesebb érdeklődést tanúsít majd irányában, nem lesznek többé névtelen levelek, telefonok, undok megjegyzések; bár Ilont szívesen elkerülte volna.

Pusztán Gyöngyit sajnálta, hiszen mellette kezdte a pályát, s hirtelen olyan különösnek látszott nélküle folytatni, mintha egy más nyelvű országba akarnák áttelepíteni.

Gyöngyi nem eszmény volt számára, hanem társ, maga is egy kicsit mindig elütött a többiektől, de ő tudatosan és élvezettel ápolta a különbségeket, szerette, hogyha „csiripeltek” róla. Egész megjelenése kihívó érzékiséget árasztott, gyakran váltogatta a haja színét, öltözködése, mozgása, bőrének rugalmassága legalább tíz évet letagadott a korából. Azt hitték, mániája a „divatoskodás”, pedig csak ügyesen variálta a holmijait, és szerencsés alkat volt; színes kis sálak, olcsó gyöngyök úgy feldíszítették, mint egy püspököt az ünnepi palást.

Persze őt sem kímélték a szóbeszéddek. Gyöngyit viszont ez inkább mulattatta; mindent tréfára vett, s mert olyan szabadszájú volt, akár egy csapos valamelyik kültelki kocsmában, legfeljebb éktelen nagyokat káromkodott. Elnézték neki, hiszen könnyed közlékenységével mindenkit meghódított; mély átéléssel és ragyogva mesélt kalandos víkendjeiről, romantikus regényhősökre emlékeztető „pasasairól”, örökösen betáblázott délutánjairól, és a mosolyogva odavetett: „csókollak! Hogy vagy?” típusú kérdéseit éppoly őszinte érdeklődésnek fogták fel, mintha valóban abból táplálkoztak volna.

A bájolgás, ahogyan Judit ezt a fajta „elbűvölő felszínességet” nevezte, mindig is ösztönös gyanakvást ébresztett benne, talán ezért kezdte Gyöngyit olyan kitartóan figyelni, és hamarosan rájött, tulajdonképpen ő tartja mások és önmaga között a legnagyobb távolságot. Nem tudni, milyen az otthona, mert ha beteg volt, mindig szigorúan kikötötte, ne látogassák; vannak-e rokonai, barátai, s vajon miért nem ment férjhez számtalan rajongója egyikéhez sem?

A munkaidő leteltével sebesen összekapkodta magát, mozijegyek, kirándulások, tenisz, uszoda, tárlatok „várták”; valamennyien irigyelték, csodálták „izgalmas életét”, a fiatalabbak eltanulták még a gesztusait is.

Judit később borzalmasan sajnálta, hogy sejtései ténylegesen beigazolódtak; Gyöngyi történetei hiteltelenek, egyszerűen mítoszt szőtt maga köré, nehogy bárkit kíváncsivá tegyen a valóságra.

Amint munkába állt, Matilda egyre türelmetlenebbül kezdte sürgetni a távozását; „végeredményben keresel, eleget szorongtunk ebben a csepp lakásban, évek óta sorban állok a saját fürdőszobám előtt”; Ákos végül szerzett egy isten háta mögötti címet. Judit azelőtt sohasem járt abban a városrészben, ahol Pemőék laktak, át kellett haladnia azon a Városmajorra emlékeztető nagy parkon, amellyel azóta sem tudott megbarátkozni, pedig lerövidítette az útját, és akkor meglátta Gyöngyit; szikkadt, egyenes hátú, kőarcú öregasszony mellett üldögélt, aki jóformán zárt szájjal hadarászott a levegőnek, feje és karjai váltakozva, egyazon mozdulattal rángatóztak. A forróság rengeteg embert kicsalt a fák közé, az ő padjukon azonban senki sem foglalta el a szabadon maradt helyet. Judit esetlenül rájuk köszönt, már majdnem megkérdezte: hát nem utaztál Siófokra?, amikor elfogta az öreg nő iszonyú pillantását; „Jesszusom!” - jajdult fel benne Anna néni hangján a felismerés, alig hallotta Gyöngyi habogását: „anyám... kolléganőm”, a bemutatás amúgy is formális volt; egy elmebetegnek nincs kapcsolata a valósággal.

Iszkolt, mint a hurokból menekülő állat; most magyarázkodnia kell majd, gondolta, mert szükségesnek, kényszerűnek véli, és nem mesélheti többé zavartalanul sikamlós kis kalandjait, amelyek valóban jobban illettek hozzá, mint amit velük takargatott.

Lám, mindnyájan becsomagoljuk magunkat a figyelő világnak. Gyöngyiről bármi más könnyebben elhisznek az egyszerű önfeláldozásnál, mert elég volt látni az öregasszonyt, Judit nyomban megértette: miatta kell olyan lázasan sietnie, miatta nem ér rá soha senkinek, nem fogad vendégeket, és távolléteit nyilván örökös rettegés lengi be: mi várja a hazaérkezéskor. Szeretet? Rosszul értelmezett kötelességtudat? Vallásos kötelmek? Megannyi minden parancsolhatta, hogy létének centruma egy háborodott anya legyen; sorsára naponta rázárta az ajtót, tudva jól: „korunkban nincs helye a széplelkeknek, virágszálam”, aztán eljátszotta, milyen szeretne lenni valójában.

Amikor másnap odaállt mellé az ablakhoz, és azt kérdezte:

- Hol kezdjem, Juckó? - Juditnak hirtelen Vera jutott eszébe, aki kislány korában mindig beleskelt a földszinti ablakokon, előkotorászta Ákos felbontott leveleit, s ha vendégség idején

aludni küldték őket, visszaosont az ajtóhoz hallgatózni. Érezte, mindennek semmi köze az előző napi véletlenhez, mégis annyira hasonlatosak, hogy értelmetlen büntudata támadt.

- Maradjunk inkább a Siófoknál - mondta elvörösödve, és nem mert az arcába nézni.

- Kösz!

Többé sohasem esett szó közöttük *arról* a találkozásról, Gyöngyi az idősebb és a tapasztaltabb jogán magabiztosan kézbe vette Judit irányítását; zsémbelt, amiért „nem tanul meg különbséget tenni a betegek között”, óvatosan figyelmeztette, kinek, mit mondjon, ha ezt vagy azt kérdezik tőle; megtanította „jágni” legalább abban a szűk világban, ahol egymás mellett mozogtak.

Még senki sem vett észre semmit, amikor higgadt közönnyel kifaggatta:

- Terhes vagy?

- Igen.

- Feleségül vesz?

- Nem. Kettős áldozat volna.

Talán ugyanezekkel a szavakkal érvelt Neumann Bálintnak is, amikor arra kérte: engedje visszajönni a kertvárosba, mert Pemőéknél biztosan nem maradhat, csak *ennyit* segítsen.

Neumann Bálint körül mozgásba jött az egész szoba, barna, naptól cserzett arca eltorzult a féktelen haragtól, és azt üvöltötte: „szemet mertél vetni a fiamra?! Te ribanc!!! Rohadj el a csatornában!” Anna néni eget ostromlóan jajveszékelt: „micsoda szégyen! Jesszusom! Micsoda szégyen!” Ákos vadul fenyegette: „tönkreteszlek, ha az utamba állsz!” Vera és Matilda a „botrányba fulladt” eljegyzést siratták, egyedül Vágó Pali ugrott a rárohanni készülő Neumann Bálint elé:

- Csak nem tetszik megütni? - S ártatlan megrökönyödése egy másodpercre akkora csendszünetet varázsolt a brutális harsogásba, hogy halkan odaszólhatott Juditnak: - Azt hiszem, jobb, ha elmész.

Gyakran gondolt rá: ugyan mit tettek Palival, amikor magukhoz tértek, meg arra is, mivé fajulhattak volna az események, amennyiben ez a szelíd, ellenkezést nem ismerő, nyugodt kis ember megőrzi a neki osztott pártatlanságot.

Még szerencse, hogy az öreg Benedek italosan hortyogott a pincében, így Ákost a család feltűnésmentesen kicsempészhette a „tragédiából”; Ernő hiába futkosott hozzá információért.

Természetesen Gyöngyit is megkönyékezte, de ők valójában sohasem elemezték a magánéletüket, egyikük sem kíváncsiskodott túl erőszakosan; „munkahelyi barátságukhoz” hozzátartozott titkaik kölcsönös tisztelete. Ez a felszínesnek tűnő összetartozás az elszakadásnál táruult fel a maga tiszta, mély voltában, váratlan, nem remélt tartalommal telítődve.

- Hol a fenében kószáltál ennyi ideig? - csattant fel Gyöngyi, amikor Judit belépett a nővérszobába, hogy pakoljon és elköszönjön. - Ilonnak rögeszméje a pontosság. Na, fogd a cuccod, aztán loholjunk!

„Junk?” - bámult arcába az érthetetlen többes számért, rajta kívül azonban senki sem csodálkozott; a szégyenteljes „elvonulást”, amitől annyira tartott, Gyöngyi önkéntes társulása olyan természetessé szelídítette, mint egy szimpla váltást a leghétköznapibb reggeleken.

- Sziasztok, lányok! Sziasztok - búcsúzott könnyedén -, majd leugrom hozzátok látogatóba!

Judit azóta már megannyiszor nekikészülődött, hogy megkérdezze, miért helyeztette át magát, hiszen remekül megfért mindenkivel, becsülték, jól keresett, itt meg utálja az új munkarendet, Ilont, „aki száraz és humortalan, akár egy szikkadt sivatag”, és olyan jelentéktelen dolgokon is felfortyan, amelyeket régebben figyelemre sem méltatott. Tudta azonban, hasztalan próbálkozna, „szellemi fogyatékkal nem tárgyalok” - térne ki az egyenes válasz elől, hiszen bizonyos cselekedeteink akkor veszítik el leginkább emberi tartalmukat, ha méltatni kezdjük őket, felboncoljuk, megfogalmazzuk, éppen ezt erőltette volna? Gyöngyire határtalanul szüksége volt, nem azért, hogy felajánlja a lakását, amikor Pemőék majd kipenderítik, nem azért, hogy Ilon vagy bárki ellenszenvét megfégezze, mert az előítéletek felett még neki sincs hatalma, hanem a tudatért: létezik valaki, akinek nem teljesen mindegy, mi történik vele. Egyebet ugyan aligha kínálhat fel menedékként, de Judit a prédikálók, felelősségre vonók, feddők és fejcsóválók rideg közegében úgy kapaszkodott a szeretetébe, mintha elsimíthatná mindazt, ami egyre megoldhatatlanabbnak látszott.

Nagyszerű vagy, pillantott az alvó felé olyan melegséggel, amelyet képtelen lett volna szavakká formálni valaha is, csendesén felkelt a székről, előkészítette a fecskendőt; négy óra múlt, a késedelem még az elkezdett gondolatot sem engedte befejezni.

- Te aztán túlteljesíted Ilon utasítását!

Idegesen összerándult. Inkább a hang, nem a figyelmeztetés jelentése torpantotta meg. Gyöngyi nyújtózott, s rekedten felköhögött.

- A kalapos téli álmod alszik, akár egy medve. Este én osztottam ki a gyógyszereket.

- A kalapos - s Judit majdnem nyitva felejtette a száját -, az ki?

- Ötös ágy, virágszám - és könnyű bóbiskolásainak első beidegzett mozdulatával cigaretta után nyúlt -, Ilon hétfői nagyjelenetének ihletője.

- Honnan tudod?

- Lényegtelen. - Villanásnyi nevetése egy nyomban elhaló dűnnyögésre emlékeztetett, kezével gépiesen szétlebbentette a felgomolyodó füstöt. - Maradj ott a fiú mellett, amíg el nem alszik.

S mert Judit csak bénultan állt, színlelt gorombasággal ráförmedt:

- Hallod?! Maradj ott, ha ez olyan fontos neki!

- Fontos?

Agya szokatlan kihagyásokkal regisztrálta a szavak jelentését, pedig nem akarta Gyöngyit kihozni a sodrából.

- Az hát! - és indulatosan talpra szökkent. - A bátyja meg egyenesen hálás lesz neked. Mondd, te tényleg nem tudsz ezekről az emberekről semmit?

- Nem.

- Mert hülye vagy, virágszám. Folyton nekem kell intézkedni helyetted. Tegnap megegyeztem Salamon Balázssal, hogy törvényesítse a gyerekedet.

- Ó, nem - Judit elsápadt, szabad kezét a hasára szorította, - majdnem elejtette a fecskendőt -, ezt nem tehetted!!

- De hiszen neki már úgyis mindegy! Nem érted?! Mind-egy! - szótagolta nyomatékkal.

- Ó, nem! - És ösztönösen hátrálni kezdett az ajtó felé. Gyöngyi azonban elállta az útját.

- Ne magadból indulj ki, hanem a gyerekből! Ha Salamon Balázs a te halottad...

Nem, egyáltalán nem követte Gyöngyi érveit; süketen elakadt az utolsó szavainál. Az én halottam? - A fájdalmas csodálkozás olyan tágra tárta szemét, mintha a pusztta tekintet bármit visszautasíthatna. - Az én halottaim - mondta némán - visszahozhatatlanul távoliak. Nem követelnek tőlem semmit, még az emlékezetem is egykedvűen megtagadhatná őket, meg is tagadta azáltal, hogy olyannak látom édesapát, mamát, Bonzót, amilyennek szeretném, hiszen nem tudom, milyenek lehettek.

Salamon Balázs viszont *élő*; Gyöngyinek nem volt joga semmiféle megállapodást kötni vele az én nevemben, még jó szándékú igyekezetből sem, és ha én ezt elfogadnám, meg nem békélnék többé a lelkiismeretemmel. Salamon Balázs egyet fog érteni velem abban; *most* valóban muszáj, visszautasítanom.

- Az öreg Téglási főorvos pártfogol engem - motyogta alig hallhatóan -, lesz hová mennem, biztosan.

- Biztosan - Gyöngyi gúnyosan felnevetett -, éppen általa? Hiszen Téglási még önmagát is csupán a véletlenek és a felesége által képes fenntartani. Salamon Balázs lakásába már most bejuthatnál.

- Hazugsággal?

- Kinek árt? Kinek?

- Nekem.

Pemőék megtűrik még egy darabig - gondolta -, tulajdonképpen irgalmasabbak Neumann Bálintnál, bár nem bírja annyira lerövidíteni az alvásait, hogy fel ne zörgetnék: „ennyire ráér? Hallhatta, meddig maradhat! Nekünk elveink vannak.”

Topogások... nyíló és nyomban becsukódó ajtók. Mindenkinek „elvei vannak”, kivéve őt, akivel megannyi formában közlik, hogy ne akassza mások nyakába a személyes problémáit; oldja meg rugalmasan, önállóan: „az ember előbb mérlegelje a lehetőségeit, aztán akarjon gyereket” ....„Natasza úgy nézett hol az egyikre, hol a másikra, mint egy golyó találta, agyonhajszolt vad a közeledő kutyákra és vadászokra”...

- Használd az eszedet egyszer - enyhült meg Gyöngyi hirtelen -, ilyen lehetőséget nem szalaszthatsz el!

- Nincs eszem. Nincs mit használni.

Sietett; megkésetten szaporázta lépteit, a folyosó most sokkal hosszabbnak tűnt, mint egyébként; az öreg Téglásira gondolt - miért nem ismerik egymást az emberek?, és Salamon Balázsra is, aki visszahozná őt a vesztesek oldaláról, de már nem tisztázhattak egymással semmit.

Utóbb is mindig *egyformán* emlékezett ennek a reggelnek minden kis részletére, akár Csabának beszélt róla, akár önmagának pergette vissza; a kórteremben szokatlan világosság úszott a betegek jeltelen moccanásai felett, pedig vihar készülődött, a szél kikapta kezéből a kilincset, és éles robajjal bevágta az ajtót. Az alvók felrezzentek - jaj! - nyögte Judit riadtan, s pillantása döbbenetén rárebbent a fiú ágyára; a hátán feküdt, nyugalmasan - hangra, fényre tompa közönnyel.

Nem igaz, hogy a halál természetes - bizonygatta az indulatain valóban elcsodálkozó Salamon Csabának -, sohasem szoktam hozzá, hiába találkoztam megannyi formában vele; engem borzalmas alaknak tarthatsz te is, de még egyetlen temetésen sem vettem részt; az *övé*n sem.

Aztán szokatlanul nagy zsongás támadt. Balla, az ügyeletes osztályos orvos behozatta Téglásit meg a professzort is, majd különféle idegenek bukkantak fel; fontoskodók és udvariasan részvétlenek, Judit mindebből már igen keveset értett.

- Beszélnem kellett volna vele - hajtogatta vigasztalanul Gyöngyinek -, beszélnem...

Kimerülten kóválygott az utolsó szertartás elkerülhetetlen tennivalói között, ágyat, pihenést, csendet kívánva.

A holmijait gondosan összecsomagolták; Téglási főorvos személyesen ügyelt arra, hogy mindent berakjanak a kis kartondobozba. Elküldetlen levelei közül csak egy volt borítékba téve, az, amelyet Juditnak címzett - senki nem vette észre; a főorvos lezárta, majd hazavitte Salamon Balázs, huszonnégy éves geológus szerény hagyatékát az egyetlen örökös számára, aki később eljött érte.

Krisztina csupa derű. Ragyog idegenekre, ránk, tárgyakra, bizalmát nem árnyékolják torz félelmek: nincsen múltja, csak jelene. Nem tudja, hol jártunk együtt a születése után, volt-e helyünk a számára olyan tágnak, örömtelinek tűnő világban, Juditnak szólít, mint mindenki, és amint teheti, iszkol mellőlem, mert unalmas és becsaphatatlan társaság vagyok.

Szeretem.

Nem felelős a tegnapijaimért.

4

Csak Téglásiné egyre metszőbb, élesebb hangja csapott fel az emeleti szűk szobáig; Juditnak idegességében kiszáradt a torka, pedig most nem is miatta csatároztak; Emma valami takarékbetétet emlegetett, a zajokból ítélve fiókokat borogatott ki, és hisztérikusan dobálta le a polcról a főorvos könyveit.

Téglási válaszai sohasem hallatszottak ki a veszekedéseikből, rendíthetetlen nyugalomát otthon éppúgy nem kavarhatta fel semmi, mint a kórházban, pedig irtózott a rendkívüli eseményektől, feladatoktól, helyzetektől, irtózott a hangoktól is; zavartalan egyformasággal szólalt meg mindig, bármiről nyilatkozott.

Emma vulkanikus kitörései hatásukat vesztetten vonultak át felette; arca egy horogra akasztott hal kifejezéstelenségét sugározta, mozdulatlan, folyóvízszínű szemei a távolságot, amely a tudatáig el sem hatoló dolgoktól elválasztotta.

Beosztottjaival, feletteseivel egyaránt mogorva hivatalossággal érintkezett csupán; nyesett kérdései, utasításai szenvtelenül tárgyilagosak, kurták voltak; hangsúlyaiban sem a véleménye, sem az érzelmei nem jutottak kifejezésre. Akik szerettek volna közel férközni hozzá, azt állították róla, kiismerhetetlen, mások egyszerűen utálták a következetességéért, közönyéért; hozzá nem lehetett „beajánlani” senkit, s bár Emma a fizetéséért támadt rá a legtöbbször, senkitől nem fogadott el honoráriumot. Az „igényesebb betegek” nem is igen bíztak benne, pedig kiváló diagnosztus volt, alapos és lelkiismeretes, szenvedéllyel gyógyított, mert szenvedélyesen szerette az életet.

Judit még senkit nem ismert, aki ennyi elégedettséggel magasztalta volna a „boldog eseménytelenséget”, az ismétlődések örömét, Téglási életfelfogásától teljesen elütöttek felesége vágyai.

A még negyvenévesen is kifejezetten lenyűgöző, karcsú, „lángkoronájú” asszony örökösen társaságra áhítozott, imádta a vendégeket és a vendégségeket; a könnyen barátkozók felszínességével gyűjtötte maga köré az ismerősöket, autót követelt, külföldi utazásokat, s a legkisebb teljesítetlen igényéért kibontotta a „füriák zászlóit”, pedig minden rohama hiábavalónak bizonyult. Téglási behúzódtott olvasmányainak sáncai mögé; kívülről ismerte már felesége összes, lehetséges szemrehányását, amelyek mindig a „nem vitted semmire!” ítéletben érték el a tetőpontot, azután Emma feltálalta a vacsorát, kihordta a megtelt hamutálakat, fürdőt készített neki, s mintegy elégtételként, belevetette magát az akkor éppen esedékes programba.

Judit a magánéletében is mellőzöttnek tartotta Téglásit, pedig valójában csak a kórházban volt az. Fitymálták divatjamúlt ruháit, puritán munkastílusát, ő meg leplezetlen idegenkedéssel szemlélte az új nemzedéket, amely lassan fölébe magasodott; más etikát vallott, kufárként méricskélve a kötelességeit.

Emmának igaza volt, amikor azzal vádolta: „nem vitted semmire!”, hiába számított régóta rangidősnek, már két alkalommal is „kívülről” helyeztek tanárt az osztályra; huszonhét éve dolgozott egyazon munkahelyen, meghúzódott a háttérben; érdemeit mindig mások számlájára írták.

Emma tökéletesen ismerte őt. Okos figyelme lázasan követte, hogyan kisebbitik a tolakodóan életrevalóbbak, miként kapaszkodnak fel mellette és általa, mert képtelen a társadalmi helyzetét megillető elvárások szerint létezni, barátkozni, reprezentálni; harcolt vele, hogy legalább helyette megtehesse bizonyos dolgokat, amelyek erősítik Téglási ingatag beosztását.

Judit ezt akkoriban nemigen értette meg, és ha megérti, akkor sem válnak elviselhetőbbé Emma viharos kitörései: „meddig fog még itt maradni? Neked beszélek! Meddig?!” - s hiába fogta be a fülét, a kérdés továbbzengett benne, sértőn és fájdalmasan választalanul. Nem volt oka Téglásinéra haragudni; betolakodott hozzájuk, gyermektelen nyugalmaikat megtöltve sirással, száradó pelenkákkal és szimatoló gondozónőkkel, akiket semmi nem győz meg arról, hogy *nála* biztonságban van Krisztina. Nem így képzelték Téglásiék; eredetileg csupán egy hónapról volt szó, és már négy telt el; „innen fog a lánya férjhez menni - gúnyolódik Emma, odalent meg Téglásit ostromolja -, csinálj már valamit, az isten szerelmére! Tél van. Azt a szobát jóformán fűteni sem lehet!”

Nem, nem lehet; Judit is tudja, sőt a „nem lehet”-et tudja legjobban, mióta valósággal házal Krisztinával egyik ígérettől a másikig.

Ül a sötétben, meg se moccan, Kriszta mély álmot alszik a hősugárzó melegében; ellágyultan nézi parányi arcát, aranyos-barna haja kiemeli bőre fehérségét; már nem hajolt oda hozzá elrémülve, ismeri csendes lélegzését.

A manzárdszobába alig hatol fel az utcai lámpák fénye, ormótlan szekrény takarja be a fél ablakot, s a bútorzat olyan vigasztalan, mint egy szürke paletta, amelyről kopár és néptelen téli tájat festenek. Krisztina erre nem fog emlékezni - gondolja Judit -, sem a klinikára, amit egyszer majd meg kell mutatnom neki, s akkor születése pillanata is valamiféle érdemes tényré egyszerűsödik pusztán, nem tárul fel soha többé a maga teljességében.

Róla természetesen azt hitték, nincsen fizetett orvosa, a felvételnél éppoly hosszan ácsorgott a dísztelen irodahelyiségre emlékeztető vizsgálóban, mint egy önkiszolgálóbolt pénztára előtt szokott; - Fegyelmezett vagyok, nem félek - hajtogatta eltökélten, s az ágy előtt idétlenkedő kopott lavórba bámult. Valami elmondhatatlan gyöngédségre vágyott; soha ennél racionálisabban nem érzekelte a magányt, személytelenül adták tovább egymásnak személytelen kezek, utólag azt hitte, órákig kószált a folyosón, elszabadult sikolyok, gazdátlan kiáltások között, megüresedő helyre várakozva.

Az ismeretlen fájdalom széthasogatta az idő és a tér szilárd rendjét, valaki álmosan kántálta mellette: „tartsa vissza a gyereket, amíg felébresztik a nővért... bemosakszik az orvos... tartsa vissza a gyereket...” - a szavaknak visszhangja kél, ég s föld között robajlanak a mindenség lengő, nyitott ajtóin át, csillagok robbannak fel a szuroksötétségben, s Judit mindezzel párhuzamosan látja a szemközti két nagy ablakon beáradó hajnali világosságot.

A doktornő késik; „előre kell fizetni, lelkecském, előre!” - dorgálja Pemőék intelmével felocsúdván az öntudata, aztán a kínok hosszan és ernyedetlenül odarántják magukhoz; a doktornő késik, az injekciót csak két órával később adják.

Judit soha nem cáfolta Verát, aki üdvözült gyönyörrel színezte át a saját szüleiét, amelyek egyetlen részletben sem hasonlítottak az övéhez, szinte restellte volna azt mondani: úgy

hagytak vajúdni, mintha még mindig törvényszerű lenne, hogy nincs segítség, amikor végre megkönyörültek rajtam, Krisztina húsz percen belül a világra jött.

Az öröm később, sokkal később lobbant fel benne a létezéséért, távozásukkor sem érzett mást, csak végtelen fáradtságot, ülni, állni, menni majdnem képtelenül támoalgott vele arra várva, hogy Gyöngyi taxit szerezzen.

Ő volt a legelső látogatója s az egyetlen kapocs a külső világhoz; Téglásiék már elutaztak Várnába, egyéb megoldás híján felajánlva a mandzárszobájukat.

- Jórá bíztad magad - dohogta Gyöngyi, bár tagadhatatlanul meglepte Téglási gesztusa.

- És kihez mennék? Kihez?

Gyöngyi zavartan félrekapta pillantását Judit elgyötört, reménytelen arcáról; praktikus lény volt, nagyon is jól tudta a tényeket mérlegelni. Nem hivatkozott többé Salamon Balázusra vagy Pemőékre, akiket egyetlen átkozott jogszabály sem kötelezett arra, hogy visszafogadják Juditot; agya mindig csupán a lehetségesekben keresgélte a megoldást. Épp ezért az örökké visszavonuló és mindenki iránt közönyös Téglási egyszerre tekintéllyé nőtt a szemében, mert Gyöngyi semmit nem tisztelt úgy, mint az önzetlenséget.

Kedveskedve megpaskolta Judit kezét, költött üdvözléseket tolmácsolt neki, virágokat hozott mások nevében, előkészítette a manzárdot, Krisztinát azonban csak egyszer nézte meg; őszintén elámult szép, hosszú haján, de nem volt érzéke a gyerekekhez.

Téglásiék is valami ehhez hasonló udvarias nemtörődömséggel szemlélték a kislányt, szinte eltekintettek a jelenlététől, bár Judit sokkal feltűnésmentesebben húzódott meg az otthonukban. Csak muszájból hagyta el a kis szobát, a főorvos maga ballagott fel hozzá megkérdezni: mit mondtak a lakáshivatalban vagy ilyen-olyan címeken, s mindig zavartan bocsánatot kért, mintha ő tehetne arról, amiért a „megértjük, de sajnós”-on kívül Judit egyébbel sehol se találkozott.

Mereven feszengett a közelében, akár egy illetlen betolakodó a maga teremtette menedék-helyen, ebben az egyre zordabbnak tetsző, langyoska padlástérben; ha leült nála, csak azért tette, hogy ne tetézze a szorongásait.

Tulajdonképpen maga sem értette, miért szégyelli Emma ésszerű puhatolódzásait, amelyekkel megpróbálta felderíteni ennek „az ölükbe pottyant” teremtésnek a múltját, hiszen ő valóban csak annyit tudott róla, amennyit az áthelyezésekor közöltek vele: „Benedek doktorral viszonya volt, nyilván másokkal is, különben kapvakap egy ilyen apaságon. Majdnem lejáratta a kórházat, kész szerencse, hogy a sajtó képviselője nem csinált botrányt. Nálatok rend van. Igyekeztek megnevelni!”

Senki nem mondta: milyen pontosan áll szolgálatba, nem keres kibúvókat, amikor a leváltás véletlenül elmarad, és egyetlen feladatot sem tol el magától, pedig Ilon főnövér találékony-ságából törekvő újítók is megélnének.

Téglásit aligha érdekelte bárkinek a „káderlapja”; fenntartotta magának azt a jogot, hogy saját véleménye legyen, Juditra sohasem figyelt volna fel, ha valóban olyan, amilyennek jellemezték. Éppen az ellentmondások állították érdeklődése előterébe, csendjében nem fondorlatot, kétségbeesést sejtett, egyenesen ő provokálta: merjen beszélni, kérni, még tőle is, akinek Emmán kívül nincsen támasza.

Mit se látott Juditból nőnek, hiába bosszantotta felesége a „füriák kibontott zászlói alatt”, a védtelen maradt csak, akitől nem lehet elvenni büntelenül, aljasság nélkül.

Emma természetesen utánanézett; „fogadjunk, sejtelméd sincs, kicsoda.” Áldozatnak vélte Téglásit, pedig csupán bolondnak tetsző humanista volt. Neumannékról viszonylag gyorsan megszerezte az üres adatokat; egyik gyereküknek jövedelmező magánkereskedést nyitottak, a másik elhajózott egy angol kirendeltségre, ilyen lehetőség sem érkezik mindig a napi postán, és itt van Judit, az örökbefogadott, akit hagyományos erkölcsaik a nemlétezésbe parancsoltak.

Aztán felkereste korábbi szállásadóit, ám Pemőék még azt is kelletlenül ismerték el, hogy náluk lakott, „amíg el nem züllött”.

- Maga a rendőrségtől jött? - kérdezték egyforma reménykedéssel, mintha egy igen végleg megnyugtatónák őket.

- Miért - csodálkozott el Emma -, csak onnan akadtak látogatói?

- Hogy képzeled?! - sipákolta a két vénség feldúltan. - Mi rendes lányokat tartunk, nem...

- Ja, ja - bukkant fel Emma mellett egy lompos, izzadságszagú asszonyság, nyomban bekapcsolódva a társalgásba, olyan közel fúrva magát Téglásinéhoz, mintha a parfümjé márkájára lenne elsősorban kíváncsi -, kurváknak nincs helye tisztességes emberek között!

Téglásiné sohasem tudta meg, hogy a kéréstlen beavatkozó rendszeresen kunyerálgatott Judittól kisebb kölcsönöket, amelyekről nyomban megfélemedezett, s „egy kis paprikát, főzetnyi kávét, pár szem krumplit” koldult a szomszédaitól, miközben, jámbor szórakozásból, koholt sérelmekért feljelentette őket.

Undorral hőköl hátra a közelségéből, de a mosdatlan nőszemély már átvette a kezdeményezést.

- Majd én megmutatom magának a barátnőjét - s áthajolt a korláton, máris ordítva: -, hé! Valaki! Zörgessetek be Karolához! Jöjjön, jöjjön - sodorta Emmát lefelé a lépcsőházban egy kialvatlanul imbolygó, hálóinges nő felé, -, ez Karola! Tőle megtudhat egyet-mást Balázs Juditról.

- Tőle?!

Emma felé tömény italbúz hömpölygött; Karola báván pislogott a fénybe. „Nem!” - s tagadólag megrázta a fejét. A kis ápolat, vasalt ruhákban suhogó Judithoz annyira illett ez a részeg nő, mint kalap helyett egy piszkos lámpabúra; a jelenet, amelyért az a visszataszító nőszemély Karolához terelte, elmaradt - Téglásiné elegánsan meghátrált.

- Hölgyem - kiáltott utána a lassan magához térő ismeretlen -, elvtársnő! Ne menjen el! Ha tudja a címét, üzennék neki.

Emma napokon át ontotta magából a szemrehányásokat ezért a látogatásért: „pfuj, mibe keveredtem miattad - csapkodott a főorvos körül -, elképzelni sem tudsz akkora pokolszivárgást, amekkora ennek a lánynak az életéből néz az emberre. Meg kell fojtania a gyereket ahhoz, hogy bárki is tenni próbáljon érte valamit?”

Látszatra csupán Judit távozását siettette, valójában azonban utólagos lelki konfliktusok nélkül akart megválni tőle; Emma gyűlölte a félmegoldásokat. Elhanyagolt régi ismerősöket keresett fel, címeket, telefonszámokat, tenni tudókat hajszolt elszánt makacssággal, és ekkor hirtelen visszaemlékezett Szamos Paulára, aki volt barátságuk idején a tanács szociális osztályát vezette. Megvan! Ha még ott dolgozik - s ez szinte biztos -, eszményi pártfogót kerített Juditnak.

- Már nem a barátunk - próbálta Téglási lebeszélni. - *Mi* szakítottunk vele, és most szívességet zsarolunk tőle?

- Na, hagyjuk ezeket az idejét múlt erkölcsi szempontokat! Különben sem rólunk van szó, hanem a lányról. Azzal, hogy minden este kiolvasod az újságot, aligha kerül egyenesbe a sorsa...

Paula lobonc haja, festékekkel agyonpakolt, mégsem nőies vonásai, darabos mozgása, már-már sértő kurtasága eleinte valósággal ijesztették Juditot. Egy kimondottan félreeső zugban tartotta fogadásait a tanács második emeletén, ahol mindössze két száradó filodendron jelképezte a pompa rekvizitumait.

Hüvös és titokzatos nyugalmat árasztott a lénye; Juditban évekkel később egy homályos, pravoszláv templom freskói idézték meg váratlanul tovatűnt alakját; jelenléte olyan valóságnak tetszett, szinte megérinthette volna. A találkozás első szertartásában természetesen nem ilyennek érezte, bár maga is meglepődött azon a különös képességén, hogy milyen egyszerűen tudott közel kerülni hozzá tiszta és őszinte érdeklődésével.

Semmitmondó arcáról biztató jóakarát sugárzott; a kevés szóból értők rejtelmes sokat tudása meg valami tétova öröm, aminek igazi okát akkor persze még nem sejtette.

Téglásiné „elfelejtett embernek” jellemezte, mert akikkel valaha indult, „azok már mind felelős beosztásban várják a nyugdíjukat”; Szamos Paula *megrekedt* az előrejutásban. A kerület nyolcszáz örege számára kiverekedett egy alig-alig számontartott hivatalt, kartonok nélkül is napra készen ismerve feltűnést ritkán keltő drámáikat; segélyekkel, ápolónőkkel, tüzelő-utalványokkal járt-kelt az otthonaikban, anélkül hogy személyesen kapcsolatba lépett volna velük.

„Nem bizonyultam alkalmasnak többre - felelte mindazoknak, akik mások érvényesülésére figyelmeztették értetlen fejcsóválásokkal -, ezt jól csinálom, tehát a helyemen vagyok.”

Nem vigaszt gyártott magának „képtelen nézeteivel”, hanem meggyőződést; a félreállítottság tudata olyan távol állt tőle, amilyen természetesen hangoztatták ezt a barátok, ismerősök vele kapcsolatban, ha véletlenül eszükbe jutott a „lemaradásán” tűnődni.

Emma még abból a korszakából ismerte, amikor csupán társadalmi munkában végezte a megalakuló szociális bizottság ráosztott feladatait; szociológiai felmérésekkel kísérletezett, és az új kutatások egyik úttörőjeként tudományos állást kínálgattak neki, szakcsoport vezetését vagy minisztériumi osztályt, de Szamos Paula „úgy látszik, mégsem volt elég okos, ha önszántából ezt a nulla beosztást választotta”.

Minek is ápolta volna Téglásiné éppen *vele* a kapcsolatot; amennyit ő felmért Paulából, az legfeljebb a neve és a munkahelye megőrzéséhez volt elegendő, a rettegés azonban, hogy Judit gondjait pusztá emberségből végül majd ők lesznek kénytelenek vállalni, újra élővé, sőt egyenesen fontossá avatta *szürke* személyiségét.

Paula sohasem lepődött meg a legkülönösebb kéréseken sem, inkább sajnálta, ha tovább kellett küldenie bárkit, mert hatásköri túllépést követett volna el a beavatkozással. Senkivel nem tudott az íróasztal túloldalának szenvtelenségével tárgyalni; Juditot is azonnal a kanapéra ültette, mellételepedett, kérdései szakszerűek, tömörek voltak, bár egy kötetlen csevegés illúzióját keltették a válaszadóban.

Egyetlen szóval sem célzott Téglásiné „telefon-útbaigazítására”; se ellenségesebb, se kedvesebb nem lett attól, hogy nyomatékosan kérték a támogatását.

Judit az utóbbi hónapok tapasztalatai nélkül is mindig feszült gyámoltalansággal ügyletlenkedett hivatalos dolgai elintézésénél; lélekben akkora előkészületet áldozott egy személyi

igazolvány megújításának, mint más a peres ügyeinek, és ehhez a régebbi szorongáshoz újabban már a teljes kiszolgáltatottság leverő tudata is társult.

Érzéketlenül eldarálta Paulának az adatait, Krisztinát, Téglásiék manzárdját, apróhirdetéseket, kérvényeket, a lakáshivatal „türelmét”; az asszony hangtalanul, alapos bürokrataként jegyeztetett.

- Ilyenkor ki van a kislány mellett?

Kutató figyelmét nem kerülte el Judit megrezzenése; már érkezésekor felfedezte mozdulataiban a rohannivágyás idegességét - két gyereket nevelt fel; Paula ismerte a felelősség minden formáját.

- Senki - ámult el Judit meglepetten, s egy pillanatra belefeledkezett ennek az öregedő asszonynak résztvevően meleg tekintetébe; fészkelődni kezdett, mintha egyenesen a mulasztására figyelmeztették volna.

- Szóval bármilyen megoldás érdekelné?

- Bármilyen. Csak legyen.

- Lesz.

A halvány kis reménység egyszerre felélénkítette. Odakint lágy hóport sepergetett a szél, nyüzsgött az utca december ünnepekhez készülődő pezsgésében. „Lesz! Lesz!” - ismételte agya a kurta biztatást, önkéntelen mosolyának hetykén odaköszönt egy ismeretlen férfi.

Szamos Paula még el sem indult érte, pusztán mellé állt, és máris hasadozni kezdett a kilátástalanság; széles jókedve támadt, meg csatangolási vágya, bár a kötelességtudat kérlelhetetlenül kergette Krisztinához.

Vera többször is rákiáltott, mire megállította; bambán meredt rá, mintha egy idegen szólítaná meg tévedésből.

- Juci! Juci! Nahát, Juci! Képes volnál elmenni mellettem - s már ölelte is magához a viszontlátás valódi örömével -, mi van veled? Fiad lett? Lányod? Hol laktok?

Juditot hirtelen a gondolatok egész sora rohanta meg; tulajdonképpen tavasz óta nem találkoztak, sohasem lelkesedtek egymásért különösebben, miért tesz úgy, mintha apja döntésével egyáltalán nem azonosult volna, de ugyanakkor megmagyarázhatatlan elfogódottság kerítette hatalmába; a múlt üzen neked, Judit, Krisztináé és a tiéd, és egyszerre kifejezhetetlen öröm ébredt benne.

- Dr. Vágó Pálné vagyok - dicsekedte Vera büszkén, nem tagadta meg önmagát; őt most is csak a rákérdezésig foglalkoztatták a mással történések -, jaj, rengeteg a mesélnivalóm! Ráérsz valameddig?

- Nem. Ne haragudj, Krisztina felébredhetett, etetni kell, tisztába tenni - hadarta inkább önmagának.

- Nekem is csak perceim vannak - Vera arcára futó kedvetlenség terült -, Matildát széttepi a forgalom. De egy kávét legalább...

Láthatóan megkönnyebbült azonban a visszautasítástól, bár kivételesen nem elszakadni, hanem közeledni igyekszik.

- Mikor jössz el hozzánk? Mert muszáj eljönnöd! Olyan csini kis otthonunk van, rémesen klassz!

- A gyerek miatt én...

- Ja persze - és annyira nem tulajdonít jelentőséget a ténynek, mintha Ákoshoz, Neumannékhoz semmi köze sem volna -, hát elhozod! Jó? Valamelyik vasárnap, szombaton vagy amikor te akarsz.

Egy sebtében kitépett noteszlapra már firkálja is a címet, nem vár beleegyezést, jóváhagyást; Verát *tényleg* csak azok a dolgok érdeklik, amelyek vele a legszorosabban összefüggnek.

- Ne is mondd semmit - nyomja kezébe a cédulát -, gyere, és kész! Mindig otthon vagyunk. De okvetlenül gyere!

- Jó - s igazán nem tudná megmagyarázni, miért érzi valóban annak.

- Nem csapsz be, igaz? - cuppantja arcára Vera a búcsúcsókokat. - Viszem Palinak a nagy újságot!

- Nem csaplak be - pillant utána Judit -, miért is tenném, hiszen én senkitől és semmitől nem tudtam végérvényesen elszakadni, ha egyszer bármiféle közöm volt hozzájuk.

Magamhoz mentem vissza, amikor Verához mentem; újabb csalódásokért, újabb kudarcokkal, amelyeket Szamos Paula szép ereje sem bírt kivédeni.

Felkapaszkodtak az ötödik emeletre. Paula agyoncigarettázott tüdeje akadozva harcolt a levegőért, ösztönös mozdulattal a szíve tájékára tapintott, de egyetlen szóval sem jelezte, milyen nehezére esnek már a lépcsőmászások. A padlás mellett egy mosókonyha, jobbról meg valami omladék bérlemény helyezkedett el; Judit még sohasem látott szükséglakást, s bár nem táplált különösebb illúziókat, iszonyúan megbénította a látvány.

Négy repedt vakolatú fal lyuknyi ablaknyílással, padló nélkül, a mennyezetet teljesen átáztatta a becsurgó hólé, s olyan dermesztő hideg hömpölygött feléjük, mintha fagyott tó jegén állnának meztelenül a gromba télben.

Ide?! Ide költözzünk a négyhónapos Krisztinával? - gyúltak s hunytak ki a néma morzejelek Judit csalódott tekintetében.

Paula válaszképpen csak megrázta a fejét, felháborodásából a külvilág sohasem észlelhetett semmit; harcait póztalanul vállalta, vívta, rendíthetetlen kitartása nem ismerte az akcióképtelenséget.

Bement a tanácshoz, megkereste a kiutalás aláíróját, és visszatette asztalára a „megváltó iratot”.

- Látta azt a bérleményt?

- Szükséglakás, elvtársnő. Azt kért. Pillanatnyilag a kerületnek...

- Látta azt a bérleményt? - ismételte Paula, és mielőtt választ kaphatott volna, már félre is söpörte a lehetséges érveket. - Maga természetesen nem tarthat mindenütt helyszíni szemlét, meg kell bízni tehát az én ítéletemben. Kérek egy olyan objektumot, ahová beköltöztethetjük őket.

- Ne igényeskedjen a kérelmező - utasították rendre fölényesen -, mit gondol hányan kapnának örömmel egy ilyen lakás után?!

- Maga is?

Türelmesen végighallgatta az egyre bőszebb eszmefuttatást az „áldatlan lakásviszonyokról”, amelyeket a beszélőhöz hasonlóan jól ismert, majd az „én napi tíz órát dolgozom!”

kifakadásokat, elszívott néhány cigarettát, és amikor már teljesen azt a benyomást keltette, hogy belátta idejövetele feleslegességét, újra feltette a kérdést:

- Szóval kihez forduljunk?

Juditot egyetlen figyelmeztetéssel kitessékelhették bárhol, Paulából azonban hiányzott a visszavonulás hajlandósága, érzékenységet csupán az együttérzés tudta fellobbantani. Téglásiné ugyan lelketlennek bélyegezte, mert „hitegeti valahányukat”, de Judit a jelzéseiből világosan kivette, nem feledkezett meg róla, keres és fog találni megoldást.

- Mi lesz, ha lejár a szülési szabadsága - Emma a meglévőket újabb problémákkal gazdagította -, kap majd a gyereke bölcsődét egyáltalán?

A főorvos finom iróniával próbálta a valóság fölé emelni:

- Olyan meghatóan szenvedsz helyette, ahogyan az igazán nagy lelkek szoktak.

- Látni sem bírom már - visította Emma feldühödve -, menjen innen! Menjen! Takarodjon! Adja a porontyát állami gondozásba, mint az ilyenfélék szokták és...

- Ez el ne hangozzék még egyszer!

Téglási szokatlanul kemény parancsa éppúgy elhatolt Judithhoz, ahogyan a felesége összes feljajdulása; a legutolsó is.

Soha - kiáltott fel benne az irtózat, a tiltakozás meg a félelem haragja -, soha!

És Paulának azt mondta:

- Inkább megölöm mindkettőnket.

- Te megőrültél! - felelte gondolkodás nélkül, még arról is megfedkezve, nem tegeződnek, kapcsolatuk feszesen „hivatali”, - hogy fordulhat meg ilyen rémes ötlet a fejedben?!

„Aztán odadobott Révészéknek” - vonta le a gúnyos következtetést Salamon Csaba a kívül-állók, messziről nézők tárgyilagosságával.

- Nem! Nem dobott oda - és Judit szükségtelenül, hiszen materiálisan nem létezett már, egész testével védelmezően oltalmazta -, én, egyedül én állítottam, hogy *bármilyen* megoldás érdekel, csak visszaadhassam végre Téglásinak legalább azt a néhány estét, amikor Emma nem zaklatja a „portásfizetésért, bejárónőért, hegyi nyaralóért”; akár egy fausti szerződést is kötöttem volna akkoriban Krisztináért. „Te, Jutka? Te?” - Salamon Csaba hangjában annyi kétkedés csengett, hogy maradék önérzete védelmében, gyarló módon átrendezte a helyszínt és a szereplőket, azt bizonygatva; Révészék semmiről nem tehetnek. Paula végképp nem. Kizárólag *benne* kell a hibát keresni.

Csaba elhitte. Az átköltés eszerint jellemzőbb volt rá, mint mindaz, ami ténylegesen megeshetett vele.

Kintről az ódon, majdnem romos ház, falában százféle háborús sebbel, aligha árulkodott a lakhatóságáról. A hosszú kapualjban néhány feltúrt szemétládán macskák neszeztek, mint lomha, nagy patkányok, s szemük felizzott a fény és sötétség ünnepi találkozásában. Az udvart egyetlen emelet guggolta körül fakó ajtókkal, tompa ablakszemekkel. A lépcső alatt bedesz-kázott kis műhely árválkodott; létezését már csak elszürkült útfeliratok regélték mindössze:

Jobra szabóság

A névjegyzéket valószínűtlenül régen leszerelhatték; helyén sötét, pókháló lepte üreg tátongott a megszaggatott vakolatban.

Judit tanácstalanul álldogált a többszöri csengetésre is moccanatlan házmesterlakás előtt; semmi kedve nem volt minden ajtót egyenként végigjárni, mert úgy érezte: kíváncsian szemmel tartják, mióta csak belépett a lépcsőházba. Bosszankodott, hogy pontatlanul jegyezte meg a címet, és nem várt Paula ráérő idejére; már éppen indulni készült, amikor a pinceforduló irányából harsányan utánakiáltottak:

- Kit keres, hé?! A házmester ilyenkor nincs itthon.

Gyűrött szélű, zsíros kalapban tömzsi, elhízott emberke közeledett, félkörösen rándítva csípőjét; így vezérelte béna lábát.

- Révészéket. Itt laknak?

Az öreg fakó, ravasz szemei gyanakvóan méregették, s ugyanolyan zajosan szörcsögtette az orrát, mint volt szomszédnője Pemőék házában; aztán a vizsgálódásra áldozott időhöz viszonyítva meglehetősen kurtán ráförmedt:

- Ki maga?

Csak nem képzeli, hogy bemutatkozom? - s Judit hűvösen kitért a válasz elől:

- Itt laknak?

- Nem.

- És véletlenül...

- Hogy ismerem-e őket? - A toprongyos ekkor gurgulázó hangon, idéetlenül kuncogni kezdett - *azokat* mindenki ismeri ebben az utcában.

Hangsúlyában néma felhívás; ragadja meg a nagy lehetőséget, tőle bármit kérdezhet, pontos felvilágosításokkal tud szolgálni.

Judit mindig kitért az ilyen tolaakodó közlékenység elől, bár kivételesen hasznára lett volna, ha előre tudomást szerez néhány, elég sokak előtt nyilvánvaló dologról.

- Melyik házban...

- A túloldalon - s gyorsan elállta az útját -, tíz forint, asszonyág. Tizenötért oda is kísérem.

Judit zavartan beletúrt a táskájába; meghökkentő helyzetekből ritkán tudta rugalmasan kivágni magát, átnyújtotta a pénzt, és ha nem szégyelli, egyenesen futva távozik. Micsoda környék - gondolta szörnyülködve -, és micsoda alakok!

Csak semmi finnyáskodás - figyelmeztette egy pillanattal később önmagát -, egy bárgyú incidens miatt különben sem hátrálhatsz meg Révészéktől, akik végre kitárják előtted az ajtójukat.

Az asszony valóban túlradó nyájassággal fogadta. Szobájukban savanyú szagok terjengtek; elhanyagolt, kivénhedt és takarítatlan volt minden; két igen nyomorultnak látszó öregember lomos, pusztulófélben lévő szálláshelye. Egyetlen huszonötös körte világított csak; hunya fénye reménytelenül dacolt a sötét földszint örökös homályával. Az egyik sarokban alvó férfi hortyogott, rejtélyes tartalmú ládák meg dobozok mennyezetig érő barikádja mögött, Révész-né nem keltette fel, „mert éjjel ritkán tud aludni”; mindketten számtalan nyavalyával kínlódnak, hát érthető, hogy „nekik már bárki megfelel”. Judit szótlanul lenyelte ezt a bátorításnak szánt sértést; Paula egész világosan a tudtára adta: két szoba marad utánuk hamarosan, a

tűsovány asszony rákbeteg, a férfi súlyos érszűkületes és vesebajos, viszont Krisztina szempontjából egyikük sem ártalmas.

A konyhát, kamrát és az abból leválasztott apró mosdóhelyiséget, amelyet Révészék láthatóan nem használtak, szintén irdatlan tömegű kacat borította; Anna néni rendetlensége elenyészőnek tűnt az ittenihez képest; a vénasszony azonban mit sem érzékelt mindebből. Mohón felbontotta a kettejüknek szánt desszertet, „milyen kedves! - majszolta elragadtatottan -, nagyon jól kijövünk majd, meglássa! Kézpénzt nem szoktak adni egy ilyen eltartási szerződésnél?”

A kisebbik szobát déltől éri a nap - gondolta Judit -, Krisztinának Paula kiverekszi a bölcsődét, ezt a borzalmas lomtárat újra lakássá teszem, különmunkákat vállalok majd, hogy eltartsam valahányunkat, én mindenkivel képes vagyok összeszokni.

Nem sértődtem meg, amikor Révészné sunyi ábrázattal kiszabta az egyetlen feltételt: „férfiakat nem hordhat ide hozzánk”, összes kívánságukra igent mondtam, tényleg „nem finnyáskodtam”, törvényen kívülinek tartottam magam; már Neumannék is erre neveltek; 1963-tól főhivatásom a megalkuvás.

Révészék valójában a te Különleges Albumodba kíváncsiak: kedved leled volna a tanulmányozásukban. Sohasem bocsátottam meg nekik azonban azt, amit velem tettek, hiába tudom, a beszámíthatatlan emberek felelősségrevonhatatlanok. Nem akartam, hogy kifaggasd belőlem őket. Két kártékony örült összes hibáját magamra vállaltam inkább, csak ne kényszeríts emlékezni rájuk, mert ha újra aláereszkednék a Tartaroszba, irgalmatlan leszámolást csikarnék ki tőled.

5

Amikor udvarias közönnyel először figyelmeztették a látogatási idő végére, mint aki nincsen tisztában azzal, mit akarnak tőle, tatárszemei résnyire szűkültek, arca összegyűrődött a roppant erőfeszítéstől; próbáljon méltósággal viselkedni, átadni Krisztinát az idegen kezeknek, ne szorongassa ilyen eszelősen, mert nyomban sírni kezd, pedig kettejük közül legalább ő nem érti, mi történik most velük.

Sohasem tudta a részleteket rekonstruálni; valahogy kijutott a kertbe, alkonyatig barangolt ott hosszú pihenőkre meglepedve, hagyták, nyilván másokkal is előfordult már ilyesmi.

Halott gyerekem van - s a tébolyult gondolat makacs fájdalommal újra meg újra átrándult a testén, hideglelősen vacogott; két kézzel verte a vastag üvegajtót: „adjátok vissza! Adjátok vissza Krisztinát!”

Injekciót kapott, egy feje nincs asszony szelíden susogott az arcába, aztán fárasztó zsibbadás fogta el; mozdulatlanul ült a padon, végtelen ürességet érzett. Felbámult az alig rezzenő lombokra, s a hársak mézes illata először Salamon Balázst juttatta az eszébe, ő meg az idő múlását; olyan békésen szemlélődött, mintha nem is a saját életébe tekingetne vissza magyarázatkeresően.

Judit egészen biztosra vette, hogy megbirkózik az összes feladattal, amely az új helyzetben ráköszöntött, bár Sulykóné, aki naponta felmosta még az ajtaja előtti kövezetet is, jóakarattal figyelmeztette: nem tudja, mire vállalkozik. Már tíz éve Révészék mellett lakott, de „ha aranyat tartanak a ládaikban, akkor se költözne be abba a koszfészekbe - véleményezte őket, és még hozzátette: - aztán csak lesse, mit engednek ezek kidobálni!”

A „gögös Sulykóné” kifejezetten összhangzat nélküli jelenség volt; mintha testének egyes részleteit gonosz tréfából állították volna össze, a túl nagy fej hihetetlenül lapos mellkasra nehezedett, viszont természetes hátsófele képtelenül szorongott még a bő nadrágokban is, vékony lábain ütemesen himbálódzott járás közben. Legfeljebb a köszönő viszonyig bizalmasított lakótársaival; „dologtalan temetőtöltelekeknek” tartotta őket, mert kiszolgált félreállítottak csoszogtak, siráncokoztak, pereltek egymással körülötte; válogatott kollekciója az életből kiszorultaknak.

Tulajdonképpen semmiféle rosszindulat nem táplálta az ítéletét, férjével együtt BKV-alkalmazottak voltak, rendszertelen napirendjük igényei álltak szemben „az aggok háza” életritmusával.

Juditra azonban már az érkezésekor felfigyeltek; Sulykó besegítette a csomagjait, az asszony meghívta egy kávéra, és nyomban felajánlotta a támogatásukat, amikor megtudta, hogy gyerek is jön vele, apró; nincs hová tenni majd a felfordulásban.

Judit az első pillanatban megkedvelte őket. Nem azzal a vonzalommal, amit Paula, a főorvos vagy Gyöngyi iránt érzett; jóval egyszerűbben, mert egymásra figyelésük csupán a mindennapi dolgok színterén érvényesült. Jelenlétük kellemesen ellensúlyozta az öreg házaspár „nehéz egyéniségét”.

Révész már a bemutatkozáskor elég kínos benyomásokat rögzített benne. Göthös, kiszáradt alak volt, kopott és ápolatlan, élénk, ravasz szemek villogtak egy ráncokkal kaszabolt arcban. „Ha rajtam múlik, maga sose telepszik be ide” - mondta barátságtalanul, de mégis kezet nyújtott; érintése nyirkos és hideg, egy beomlott pince képzetét ébresztette Juditban.

Pár nappal később ugyanez a kéz sóváran, erőszakosan szorongatni kezdte a lámpátlan előszobában.

- Dolgos lány - dicsérte közben, akár a falhoz lapogatott valamikori cselédeket; a friss mész illata ájtárta az egész lakást; Judit durván ellökte magától.

- Hogy merészel - zihálta felháborodottan -, mit képzelsz maga?!

Révész megbántottan hátrált a szobájuk felé, amelyet másnap reggel vadul, szinte önkívületi állapotban kezdett védelmezni:

- Innen semmit nem visznek el! Be ne tegye a lábát!

Indulataiból bárki arra következtetett, tényleg értékeket tárol a portól szürke csomagokban, amelyekből egy megfordulásnyi hely sem maradt sehol; a vetemedett ajtajú szekrények éppúgy roskadoztak alattuk, mint a falak mentén hanyódo, régen rommá vált bútordarabok.

Judit tanácstalanul álldogált a képtelen gyűjtemény kellős közepén, hallgatta a vénember artikulálatlan szitkozódását, ami újra feltámasztotta a régi félelmeket; Neumann Bálint hosszú pillanatokra megint elevenné vált.

Minden öreg ilyen szenvedélyesen ragaszkodik a holmijaihoz, intette magát türelemre, nem ismerik a hasznavehetetlenség fogalmát; ez a múltjuk egyik legszomorúbb öröksége. Sulykónétól akkor már azt is tudta, hogy Révészék a naiv szokást egyenesen mániává fejlesztették, rendszeresen dézsmálták a környék szeméttárolóit, s a kidobált flakonokat, törött gyerekjátékokat éppúgy hazahordták, mint az élelmiszerhulladékokat. Zsákszámba halmozták fel a kenyeret, molyok milliárdjait tenyésztve, amelyek felfalták a ruháikat, szőnyegeiket, rongygyűjteményüket, mert soha semmivel nem törődtek többé, miután valamelyik doboz vagy láda mélyén elraktározták.

Judit teljesen feleslegesen hivatkozott festésre, takarításra, rendre, a HKI felszólító leveleire; beteges életfelfogásuk faláról hatástalanul pattogtak le az érvei, „innen semmit nem visznek el! Maga nem fog bennünket tönkretenni!”

Ha Sulykóné nagylelkűsége nem oldja meg a problémát, Judit megmenekül a gyermeke elvesztésétől. Üres pincéjét azonban átengedte a „kincset érő” lomoknak, még raktározni is segítettek, hiszen némelyik ládának akkora súlya volt, egyedül mozdítani sem tudta; az öregek persze részvétlenül és beteges szemrehányással figyelték csupán a kínlásait. „Hogy nem csukják az ilyeneket diliházba! - szórta az átkokat Sulykóné - mondja meg annak a nőszemélynek - vicsorgott az ismeretlen Paulára -, a kórság istápolná őket; én üzenem.”

Juditnak nem volt ideje a töprengésekre; egy héten belül munkába kellett állnia; kimosta a kormos függönyöket, felragadta a meszelőt, Gyöngyi szakított magának néhány órát; súroltak, beeresztették a padlót, visszahordták a bútorokat.

Révészék szinte lábujjhegyen osontak végig a lakáson; nem az *övék* volt többé, barátságtalan és idegen lett számukra, inkább esztelen haragot, mint hálát éreztek Judit iránt.

Amikor Szamos Paula hitetlenül összecsapta a kezeit: - Hogy csináltad, varázsló? - sunyítva lapítottak, az ő jelenlétében Révész nem merte emlegetni sem a „kiforgatott bennünket mindenünkből!” sirámaikat, amely fő helyre került tág és kifogyhatatlan zsémbelései listáján.

Az elviselhetetlenségig összeférhetetlenek, kesergett némán Judit, miközben fáradhatatlanul igyekezett megőrizni körülöttük a tisztaságot: váltotta, mosta, vasalta az ágyneműiket, ruháikat, fél kiló kenyérről nem gondoskodtak többé önállóan, pedig rendszeresen megkapták a szerződésben rögzített járandóságukat, de csak kifogásaik voltak; az elismerést éppúgy nem ismerték, akár a kórházban Ilon.

Judit sohasem tisztázta önmagával, miért ment vissza régi munkahelyére, ahol annyi megaláztatás érte. Gyöngyi beszámolóiból vajmi kevés változásra következett, mindössze az történt, hogy amíg nem volt szem előtt, leszoktak róla, a nővérgárda fokozatosan kicserélődött, Ilonnak friss elfoglaltságot biztosítva.

„Mevagyunk, virágszálam - nevetett Gyöngyi kétértelműen, amikor a »bűbájos« főnővér szoba került -, mit megvagyunk! Valósággal olvadozunk egymás közelében. Ismersz! Nekem a játék igazi gyönyörűség. Ha egyszer Ilonnal csak *jóban* szabad lenni, ámen. Kapaszkodj meg! Én lettem a példakép. Jó, mi? No, nem csoda! Egyre lehetlenebb banda verődik össze ezen az osztályon. Alig pár hete is micsoda erősítést kaptunk!”

Kara Hedvig, találó gúnynevéen Miss Utolérhetetlen, már első találkozásukkor bátran magáénak vallhatta volna Judit hideg ellenszenvét, amennyiben tud olvasni fegyelmezett vonásaiban, tartózkodó hangjában. A legfeljebb húszéves „szépség”, körülbelül öt színben pompázó hajával, izgató vonalaival és mindig savanyú ábrázatával szokatlan érdeklődést tanúsított irányában. Érkezésekor Bakai doktorral csevegett éppen, s bár úgy mérte végig, mintha egy szemtelen kéregető toppanna elébe, kecses lomhasággal felemelkedett, hogy ujjai hegyét oda-kínálja a kötelező kézfogáshoz.

- Jaaa! Te vagy *az* a Balázs? - a fölényes nyomaték félreérthetetlenül jelzi, milyen felkészülten várta a munkába állását. - Remélem, kijövünk majd egymással.

Fenyegetésnek sem utolsó, állapítja meg Judit, és felölti azt a mosolyt, amelyből Hédi arra következtethet, ennek mindent a szájába kell rágni, nincs füle az árnyalatokhoz.

Bakai doktor udvariasan elmormolja az illendő formulát:

- Megszépült, Judit!

Mindketten tudják, a bók súlytalan, lebeg, egyikük sem figyelt soha különösebben a másikra, bár Judit - Gyöngyi jóvoltából - mindig is többet foglalkozott a „van már vagy negyvenéves Dezső úrral”, mint megfordítva.

Bakai Dezső a főorvos legelszántabb vetélytársa volt, aki természetesen mindenben elsőként biztosította egyetértéséről, szakadatlan helyeslésekkel vezérelte a várva várt tévedések felé, hogy végre kiránthassa alóla a széket. Apró, viszont időigényes kellemetlenségekkel piszkálta Téglásit, ártalmatlan bűnbakok mögé húzódva ebben a kettős hadviselésben; kimagyarázkodásból egyetemi katedra illette volna meg.

Állandóan a nővérek körül legyeskedett, mert az ő segítségükkel ügyesen magához irányíthatta Téglási betegeit, hogy aztán sietve ártatlannak mutakozhassék: „roppant kínos nekem, főorvos úr! A te beleegyezésed nélkül semmi esetre sem vállalom...”

Számító „orvhalászatait” elsősorban Téglási szilárd etikájára építette; gyakran hallhatták tőle, mennyire nem lehet gyógyítani az orvosba vetett bizalom nélkül, mindig magát okolta, valahányszor „ezt nem szerezte meg”. Bakai Dezsőt prima orvosnak tartotta, szakmai véleményét sohasem próbálta kiegyensúlyozni emberi vonásainak szemügyre vételével, hát valóban nem szerezhetett tudomást a mesterkedéseiről. „Te figyelmeztetheted - unszolta Gyöngyi -, téged végighallgat!”, de Judit mégse mert előhozakodni a pletykákkal, pedig hónapokig egy fedél alatt éltek.

- A főorvos úr bent van? - kérdezte gyorsan megragadva az alkalmat, hogy „közös” témáik szerencsésen kimerültek, és Ilon nem siet túlzottan a fogadásával.

- Benedek doktor még nem... - Hédi pislogva elhallgatott; akkor még egyikük sem értette azonban, miért jött annyira zavarba.

Benedek - gondolta Judit fásultan -, szóval ez a pulyka erről is tud? Eh! Nem mindegy?

- Az öreghez - korrigálta hamarjában önmagát Miss Utolérhetetlen - természetesen bemehetsz egy pár percre.

Nahát! - Judit nem volt egészen tisztában azzal, kikérheti-e ezt a főnöki stílust, hiszen állítólag mindketten egyszerű beosztottak csupán - nem akart felesleges bonyodalmakat; szótlanságul kivonult a szobából.

Téglási olyan látható örömmel fogadta, amelyre valójában nem is számított; mindkettejük egyéniségétől mérhetetlenül távol álltak a külsőségek.

- Hogy van, Judit? Milyen Révészéknél? Miért felejtett el engem? - szorongatta hosszan a kezét.

- Igazán felhívhatott volna!

Téglási ritkán érzékenyült el, és akkor sem vették észre rajta avatatlan kívülállók; Judit is inkább túláradónak udvariasnak hitte csupán. Pedig, mióta Emma „elűzte tőlük”, a főorvos nem tudott megszabadulni a lelkifurdalástól, amiért ellenállás nélkül beleegyezett ebbe is, mint mindenbe. Szörnyen lefogyott - nézett rá különös aggodalommal -, szemei alatt mély árnyékok, kezei puffedtek, arca szinte megöregedett. Mesél. Igen lelkesen mesél, de... hamis a hang: *gépből* jön, nem emberé.

Judit szívesen panaszkodott volna, csak hogy nem tudta szavakba öltöztetni a benyomásait még Paula számára sem, pedig ő Téglásinál sokszorta pontosabb helyismerettel rendelkezett, különben is tartózkodott attól, hogy felzaklassa. Adósának érezte magát, nemcsak a manzárd-szobáért, hanem mert Krisztinával együtt fogadta el; avítt megkülönböztetések nélkül, tehát egyedülállóan. Még Gyöngyi is gyakran célozgatott arra, „mennyire nem ártott volna előre számításba venni, hogy ezzel az ősi trükkel sem lehet mindig madarat fogni; vannak szörnyen makacs fickók”, de legalább a gyerektartást követelné, „ha már az eredeti szándékai zátonyra futottak”.

Gyöngyi pedig felvilágosult szellem; mit várhat akkor az Ilonoktól, Révészektől?

Talán Paula elfogadná a valódi tényeket, ötlött fel benne mind sűrűbben, *ilyen* áron ő sem áhítozott senki szerelmére, mert a boldogsághoz egészen más elképzelések kapcsolják, Téglásit viszont úgy ítélte meg, mint akinek erre a vallomásra nincs igénye; véleményét a mindenkori pillanat táplálja csupán; a teljes ember nem fér a látómezejébe, és nem is hiányzik onnan.

- Végre munkába áll - mondja barátságosan -, legalább mindig hallok majd magáról.

- Igen - feleli kötelességszerűen.

- Ha bármi problémája van, én természetesen...

- Köszönöm - távozik tőle megnyugodva, pedig semmit nem beszéltek meg, nem is fognak; ebben biztos.

Ilon a régi. Miért is lett volna más? Lehangoltan vette tudomásul, hogy továbbra sem szabadul meg tőle; „nincs az ilyenekben egy cseppnyi önérzet sem” - sápította a háta mögött, és nem győzött elég hibát találni a munkájában.

Minden lehetséges alkalommal ráolvasta, hogy mennyire méltatlan bármiféle kedvezményre, de hiába hordta fórumról fórumra mondva csinált kifogásait, a törvényeket persze nem változtathatta meg. Az éjszakai szolgálat alóli mentesség a „szajha” Balázs Juditot éppúgy megillette, mint a jó erkölcsű családanyákat.

Hová fogy ez a lány - komorodott el Paula egyre aggodalmasabban -, túl sokat vállalt egyetlen, vékonyka jövedelmére? Beteg? Keveset alszik? Hogy kínálja fel a segítségét annak, aki mindig csupán elégedettnek próbál látszani?

Judit valóban gondosan titkolta a „hármass robot” leverő részleteit; semmiségeikért nyúzták a kórházban. Révészék minden napra tartogattak egy kiadós veszekedést, még Krisztina volt vele szemben a legbelátóbb; alig betegeskedett, csodálatosan nagy étvággal evett, jókedvűen gőgicsélt, forgolódott az ölében, s önfeledten nyalogatta az arcát, mintha csókokat adna. - Kincsem, kincsem - becézte Judit meghatottan, és ha körülötte foglalatostkodott, tényleg nem érezte, hogy a nappalok szaporodó kötelességeihez egyre kevesebb energiával rendelkezik. Mozik, kiállítások, színházak, könyvek bezárultak előtte, bezárult a képzelete is; Krisztina jelentette akkor számára a világot.

- Így akarod leélni az életed - próbálta magára eszméltetni Paula, aki sohasem tudott azonosulni az „önkéntes áldozatokkal” -, ennyire igénytelen lennél?

- Ezek az évek mindenki számára nehezek - tért ki Judit a nyílt válasz elől.

- Akkor sem temetheted el magad!

Paula hamar átlátta, hogy Judit túlzott engedékenységet Révészék okosan kihasználják, bár óvatlan megjegyzéseik arról árulkodtak, legszívesebben felbontanák a szerződést. S felmérte Judit ádáz rögeszméjét is: a kiközösítéstől szenved ugyan, de teljesen jogosnak tartja, hát meg sem próbál visszakapaszkodni a lehetőségek világába.

Ha a család megbékélne vele - okoskodott Paula magában -, talán önbizalmat meritene egyéb kísérletekhez: társkereséshez, beteljesüléshez.

- Veráékkal igazán felvehetnéd a kapcsolatot - nógatta fáradhatatlanul.

- Nincsen értelme, hidd el! - vonakodott Judit, s nem merte bevallani, hogy Ákost, akiről Paula mit sem tud, az egyedüllét és a sérelmek valami egészen új megvilágításba helyezték előtte; maga volt az elvesztett biztonság. Vera tehát nem a felejtés, hanem a teljes kiábrándultság felé támogatná.

- Hozzájuk tartoztál.

- Elmúlt - hazudta közönyt színlelve.

- Akkor miért akar az a nő veled találkozni? Még erre sem vagy kíváncsi?!

De - felelte hangtalanul Judit -, viszont érdemes-e bármiért feldúlni ezt a látszatrendet, amely most körülvesz?

A tétova kérdés hosszú, bonyolult válaszát csak jóval később kapta meg, méghozzá attól az embertől, akit a legkevésbé sem vett számításba, amikor végül kellenlenül behódolt Paula makacs érvhadjáratának.

Dr. Vágó Pál - egy vidéki gyógyszerész és hímzőnő fia - meglepetések nélkül beváltotta a Neumann család összes, vele kapcsolatos feltételezését. Egykedvűen alávetette magát Vera akarnokságának, elfogadta a döntéseit, az önzését, anyás olvadékonyságát, nyilván ennek köszönhetette, hogy „nem gyújtották egymás fejére a házat”. Vera csupán a viták diadalához ragaszkodott, a tényleges cselekvést mindig átengedte Palinak, akit lelkes imádatlalt magasztalt békés természetéért, elnéző nyugalmaért, hiszen sohasem kritizálta még a nyilvánvaló ostobaságait sem; különbözőségük kezdetben szinte tökéletesen kiegyensúlyozottá tette a kapcsolatukat. Kizárólag egyetlen jellemvonásuk volt azonos: nem hazajártak, pusztán lakták az otthonukat, egyiküket sem zavarta az az általános felfordulás, amelyet maguk körül teremtettek.

„Muszáj alapos rendet csinálnom!” - fogadkozott Vera reggelenként, amikor mindketten lázasan keresték szanaszét hagyott holmijaikat. Matilda epésen „dicsérgette” őket: „ó! ragyogóan összeillenek! Egyforma háziköntösükben már-már aranylakodalmas házásoknak látszanak, akiknek megszólalásig azonosak a szokásaik, az életritmusuk és a vacsoraadagjaik.” Nem sértődtek meg. Szavait inkább őszinte elismerésnek tekintették, mert tényleg örültek a semmittevésnek, az elhalasztható kötelezettségeknek, személyes világuk állandósuló szabálytalanságának.

„A munkahelyem olyan, akár egy hangyavár - magyarázta egyszer Pali Juditnak -, valahol mindnyájan kiépítjük a magunk menedékét. Az öreg Benedek egzotikus növényekkel bíbelődik, Neumann *magának* termel a kertjében, nekem Vera jelenti a kikapcsolódást; a félbe maradó tevékenységek, az önfeledt nemtörődömség, a büntetlen hanyagság. Tudsz követni?” - Hogyne! - állította, pedig igazság szerint értetlenül szemlélte furcsa életvitelüket, későbbi válságuk iránt több megértést tanúsított, mint állítólagos boldogságukkal szemben, tulajdonképpen mindig felszínesen ítélte meg őket. Verával kapcsolatos érzelmeiből sohasem tudta kiiktatni gyermekkori megaláztatásait, viselkedéséből csupán azt érzékelte, ami a tegnapokra visszafelelt, mintha a változás szükségszerű folyamatát nála egészen kizártnak tartaná. Megfigyelései ugyan tényleg ezt igazolták, de ha az indokokhoz is tárgyilagosan próbál közeledni, eredeti véleményét számtalan ponton módosíthatta volna.

Verát Neumann Bálint mindig mértéktelenül kényeztette; kislány korától kezdve kövér és esetlen volt, bakfisként pedig még darabosabbá vált; széles kezek, nagy lábak, „lépteire a képek leugráltak a falról” - ironizálta Ákos, nyilván nem sejtve, milyen megbocsáthatatlanul gázol bele az érzékenységebe.

Vera a szép átváltozások időszakában egyre kétségbeesettebben kezdte sajnálni önmagát. Osztálytársai már fiúkkal kószáltak, felnőtt vágyakról pusmogtak kipirultan, és ő nyíltan gyűlölte Juditot hullámos, lágy hajáért, kecses alkataért, „gyönyörű tatárszemeiért”; szenvedéllyel vadászott a fogyatékoságaira, hogy megannyi dologban különbnek ünnepeltethesse magát.

Az örökös fontoskodás meg a nagyizolás ekkor váltak egyénisége meghatározó részeivé; ártatlan füllentéseit igazi élvezettel tudta feltálatni családjának, ismerőseinek, bárkinek, akitől valamiféle elismerést remélt.

Veránál az értesülések nem melegedtek meg soha, lelkesen hordta-vitte őket, gazdag fantáziával alakítva, torzítva, kiegészítve, bár fecsegéseiből teljességgel hiányzott a rosszakarat; csupán jólétesültséget szimbolizáltak.

Judit azt tartotta célravezetőnek, ha a lehető legkevesebbet érintkeznek egymással; otthon, aztán Matildánál mindent ráhagyott, önállósodása után egy mozimeghívást el nem fogadott tőle, pedig Verát apja elfogultsága meg az üzleti sikerek lassan maradéktalanul kielégítették; a fiatalkori indulatokat szinte nyomtalanul eltörölték benne az évek.

Ákossal szemben jóval több eleven sérelmet dajkált, hiszen egyikük sem tudta értékelni a másik adottságait; „a kétféle kereskedés tudományát” s még a leplezetlen szülői részrehajlást is egymáson bosszulták meg.

Ha Judit egyszer nyíltan nekiszegezte volna Verának a kérdést: miért függetlenítette magát a család vele kapcsolatos véleményétől, feltehetően beismeri, milyen kiváló szolgálatot tett neki azzal, hogy engedte magát „elcsábítani”, és éppen a „drágalátos bátyját” szemelte ki erre a célra. Szüleik persze Ákos pártjára álltak; szóba se hozták többé „az égbe kiáltó szégyent”, de hiába próbálnak úgy tenni, mintha valójában nem történt volna semmi, „pusztán kitagadták hálátlan nevelt lányukat”, akit azóta tilos Neumann Bálint házában emlegetni, hiszen a gyerek természetesen megszületett, létezésének nem feltétele az ő hozzáállásuk. Ákost már nem nézhetik, nem hihetik többé olyannak, mint korábban, valami nyomasztja, feszélyezi mindkettőjüket; egyenesen megkönnyebbültek, amikor végre útnak indult Angliába.

Vera diadalittasan vette át tőle a főszerepet; pazar esküvővel hódolták körül, még négy-szemközt sem élcelődtek már dr. Vágó Pál rovására; minden igyekezetük arra irányult, hogy odalátogatásaikkor a lehető legjobban érezzék magukat, bár Judit és Ákos hiánya egyre tapinthatóbban nyomakodott közéjük.

Verát mindig zavarba hozta a *kettejükkel* kapcsolatos, szigorú hallgatás, sem a fontosságát, sem a jelentőségét nem érezte; hát persze gyakran „elkottyantotta magát”, ilyenkor úgy néztek rá, mintha a legértékesebb szervizük újabb és újabb darabját ejtené a földre; „már semmi sem az igazi!” - sópáncodott Palinak mind sűrűbben.

Talán sohasem jutott volna eszébe Judit felkutatása, de amikor összefutott vele az utcán, gyerekesen feltámadt benne a kívánság, hogy kapcsolatba léphessen vele, bosszankodva korholta magát, amiért nem tudakolta meg a címét; „ez a kis lüke még azt képzelem, én is olyan prűd vagyok, mint anyusék, pedig akár hiszed, akár nem, rémesen sajnálom, hiszen nyilván nincs senkije.”

Szemeit a rá gondolás részvétlenül megkönnyeztette, kerek arca elfacsarodott; hüppögve szedte a levegőt, mint a gyerekek, ha méltánytalanul nagy részvétet akarnak ébreszteni maguk iránt. Pali tudta, hogy ezeket a gyors érzékenyüléseket éppúgy nem szabad komolyan venni, akár a néhanapján feltámadó adakozási rohamait; mindegyiket egyforma azonnalisággal szokta megbánni.

Dr. Vágó csak néhány kellemetlen benyomást őrzött Balázs Juditról, de ezekért sem őt, hanem Neumann Bálintékat tette felelőssé. Már a legelső náluk léte alkalmával olyan sértő egykedvűséggel szapulták a jelenlétében, hogy szörnyű kényszert érzett figyelmessége megannyi jelével a tudtára adni, mennyire nem szórakoztatja a csúfondárosságuk, sőt kifejezetten érthetetlen a számára, miért kell egy idegen előtt folytonosan megszégyeníteni valakit. A lány azonban teljesen megközelíthetetlennek látszott, jövőendő apósa bárdolatlanul, Anna néni egyetértőnek, Matilda remekül szórakozott, Ákost a fiatal Benedek kötötte le, még Vera viselkedett a legnormálisabban, egyáltalán nem kapcsolódott a családi beszélgetéshez.

- Untad, nem? - kérdezte hazafelé menet. - Mindig ezt szokták csinálni.

- Mit?

- Nyúzzák Juditot. Mondtam neked, ne várj sokat tőlük. Egyszerű emberek.

Túl egyszerűek, gondolta akkor, viszont nem velük fogok élni, hanem Verával.

- Legközelebb is muszáj meghívnod?

- Hát ha nem akarod...

Vera igen könnyen beletörődött ebbe a kívánságba, még csak magyarázatot sem kért, talán akkor először nem is egészen értett egyet az apjáékkal. Az eljegyzése azonban már tagadhatatlan fordulópontot jelentett korábbi érzelmeiben, mert Neumann Bálint féktelen tombolása lelketlenül veszélybe sodorta az ő jövőjét is; Pali olyan feldúltan hagyta el a házat, mintha végérvényesen szakítottak volna.

Az összetartozás szálai persze még elég erősnek bizonyultak; Neumann Bálint, ágaskodva ugyan, de megkövette dr. Vágót, és ettől kezdve nem rúgott be többé a jelenlétében; egymásról alkotott véleményükön viszont mindez már mit sem változtatott.

Pali egyáltalán nem hitt abban, hogy Judit fel fogja keresni őket, ha Verának néhanapján eszébe jutott röpké kis megállapodásuk, arra gondolt, talán szerencsés fordulatot vett a lány sorsa, nincsen szüksége képzelt támaszokra. „Apádék előtt úgyis elszólnád magad” - érvelt Judit közönye mellett. „Hát aztán - szikrázott Vera felajzottan -, köteles vagyok Ákossal egyetérteni?!”

Vágó nem volt elfogult Verával szemben; világosan felmérte, hogy hirtelen támadt vonzalmának alapmotívuma az a féltékeny ellenségeskedés, amely testvéri kapcsolatukat meghatározó módon elrontotta. Judit azonban nem akarta a Neumannokat, éppen Verát vállalná mégis?

Ugyanez a kérdés támadt fel benne, amikor egyik szombat délutáni heverészéséből kitépte az ismétlődő csengetés, és az ajtóban szemben találta magát vele.

Meglepetésében még a köszönését is késve fogadta, csak krákogott zavartan, szemüvegét a kellenél jóval többször meg-megigazgatva.

- Szervusz, Pali! - üdvözölte Judit újra, és a megfoghatatlanul jóleső viszontlátástól derűsen elmosolyodott; „csak nem tetszik megütni?” - hallotta valamikori hangját egy mindörökre ellobbant tavaszról.

Dr. Vágó egyszerre megelevenedett; csodálkozott ugyan, de fel sem rémlett benne, milyen futólag ismerik csak egymást; átkarolta, összeölelgette Juditot, s közben élénken hívogatta Verát:

- Gyere! Gyere gyorsan! Nézd már, ki van itt!

„Ne várj tőlem okos érveket, Csaba! Tiszteltem őt; csak korban volt közeli hozzám, rangban soha; szinte apámmá avatta a jelleme és a tartása. Tiszteltem. Ez neki többet jelentett talán a szerelemnél is, amellyel szemben olyan furcsa elvárásai voltak a házasságkötésekor. Ahogy én felragyogtam, eszmélni kezdtem a te csodálatodtól, úgy változott át Pali mellettem-értem tenni akaróvá, aki egyetlen pillanatra sem engedte el, amíg fogni kellett a kezem, s amikor megállíthatatlanul süllyedni kezdtem a Tartarosz felé, velem jött, bátran, nyugodtan; csak a nagy tragédiákban tudott szerepekre vállalkozni. Később ráeszméltem kettőnk kárhozatos azonoságára; Pali éppúgy nem hitt magában, mint én, naponként meg kellett újítania a tornyosodó bizonyítékokat, de velem ellentétben vérbeli játékos volt, sohasem állt a partvonalon kívülre.

Általa és miatta tértek hát vissza sorsomba a Neumannok, bár valójában kölcsönös szükség-telenség volt már csak köztük és közöttem.”

Vera lángolt az izgalomtól; még felháborodni is elfelejtett, szinte szenvedélyes öröm töltötte el.

- Ó, de nyamvadt vagy! - lapogatta végig a simogatásával. - Látod, Pali! Mondtam én! - s Anna néni egészséges nevetése terült szét az arcán. - Itt vacsorázol, remélem?

Juditnak azt kellett volna felelnie: Révészektől jóformán megszöktem, Krisztina Sulykóéknál várja az esti etetést, fürdetést, de csak ernyedten szabadkozott; minek szegje kedvüket a problémáival?

Pedig jöttek. Tekintet nélkül arra, elbírja-e őket vagy sem, a kisebbek csakúgy, mint a megoldhatatlanok.

Paula azt remélte, ha visszavezeti Juditot a hajdani családhoz, ez önbizalmat ad neki, megváltja attól a hamis tudattól, hogy belenyugvással kell túrnia, bármi történjék vele, mert „az a legnagyobb baj - győzködte számtalanszor -, amiért te magad is jogosnak tartod, ha mutogatnak rád, összesúgnak mögötted vihogva, vagy egyenesen irgalmatlanok veled a primitívségükben”.

- Na ugye - nyugtázta Judit szokatlanul élénk beszámolóját -, a folytonos visszavonulás vétkes taktika. Amennyiben *másokat* is engednél magadhoz közeledni, észrevétlenül megszűnne az elszigetelődésed.

- Másokat? Kiket?

- Például Váradi Károlyt.

Judit elhülten nézett Paula higgadt, közönyös arcába, mintha azt kutatná, mi a szándéka ezzel „a sótlan tréfával”, és egyáltalán, hogy juthat ilyesmi az eszébe?

- Nincs abban semmi rendkívüli, ha találkozna vele.

- Én?! Miért?

- Miért is - gúnyolta Paula bosszankodva -, hogy harcászati kiképzésben részesülj. Úgyis hadat üzentél az egész világnak.

Judit mindössze egyszer látta Váradi Károlyt; Paula szobájában várakozott, beléptekor zavartan felállt, merev fejbiccentéssel bemutatta magát, aztán, mint aki rettenetesen sajnálja az értékes idővesztéseget, haladéktalanul visszatemetkezett az újságjába.

Judit egyáltalán nem számított egy idegen jelenlétére, legszívesebben azonnal elment volna, de akkor vele kellene üzeni Paulának, hát inkább csendes bámészkodásba merült, szinte hálasan, amiért nem kényszerítik semmiféle társalgásra.

A tiszt - Váradi már alezredesi rangban szolgált - egész idő alatt a leghalványabb érdeklődést sem tanúsította irányában; olvasott.

Pedig erőszakos típus vizsgálta Judit unalmában; a szikár, ritkás hajú, magas homlokú férfiakat kivétel nélkül ebbe a kategóriába sorolta, bár ez csak benyomás volt nem tapasztalat.

Magabiztos fellépés, a vékony orr és száj enyhe rendreutasítást sugároznak; feltehetően alig mosolyog, azt híve, az egyenruha mogorva szigorúságra kötelezi. Tartása kemény és fegyelmezett, megjelenéséről tanulmányt írhatnának „foglalkozási ártalmak” címmel.

Váradi közönyösen belefeledkezett az olvasásba, mintegy jelezve, hogy egyáltalán nem óhajt tudomást venni Judit jelenlétéről.

Nagyképű hólyag - állapította meg érdektelenül -, méghozzá a hamisítatlan fajtából. Ha valaki egyszer szórakozottan rajta felejt a tekintetét, rögtön ellenállhatatlannak képzei magát.

Utóbb, amennyiben képes lett volna bármivel is büszkélkedni, jogosan kijelenthette: bizony-bizony alig tévedett.

- Nem, nem - ingatta a fejét Paula képtelen javaslatára, amiből arra következtetett, hogy a távozása után Váradi érdeklődőbb lett, mint amilyenek előtte mutatkozott, s ez kellemetlen, de meglepő is volt -, bár látom, újabban házasságközvetítéssel próbálsz foglalkozni.

- Veled próbálok foglalkozni, te mafla! Egy találkozó még nem kötelez semmire...

Szamos Paulát ritkán mondatták le az elképzeléseiről. Partnernek szánta Váradi Károlyt, nem többnek, hiszen csak felületesen ismerte, ezért ha Révészék lehetetlen manővere nem kuszál össze mindent, feltehetően előbb megtalálja a módját annak, hogy összehozza őket.

Judit még évek múlva sem tudta logikusan helyére rendezni a történeteket; *róla* megint elhitték a legvadabb képtelenséget is, *ellene* megint elkövethették a leghajmeresztőbb abszurdumot is. „Pfuj! Lehet ennél mélyebbre süllyedni?!” - mocskolhatták már egészen leplezetlenül fél- és teljesen idegenek.

Hogy a két öreg együtt tervezte ki ezt a szörnyű ocsmányságot, vagy Révészné csupán régebbi tapasztalatok alapján, szervezeten gyanakodott, hiszen ura s parancsolója félholtan sem szűnt meg az életrevaló hímet játszani, hogy miért akartak olyan eszeveszetten megszabadulni tőle, pedig éveken át rendületlenül ostromolták Paulát, segítsen, anyagi és fizikai támaszra van szükségük, mindezekre ésszerű magyarázat nem kínálkozott.

Judit fegyelme szigorú próbatételének tekintette együttélésüket. Sulykóné azt bizonygatta: „még hangos szóra sem ragadtatta magát soha”, „no, természetesen - bólogattak a bölcsek összekacsintva -, értik ők! Az igazán ravasz nőcskék más eszközökkel törnek a céljaik felé”.

A fürdőszobából jövet már sohasem gyújtott villanyt, Krisztinát a világosság mindig felébresztette; riadtan elsikkantotta magát, amikor az ágyában fekvő Révész hátulról megragadta. Hiába rázta le a közeledését jóformán az első napokban, megannyiszor újra próbálkozott; „mit kéreted magad, kicsikém - mormogta bosszankodva -, nem mindegy neked?”

Azon az estén végre lihegve megmarkolta a vállait: „te kis szuka - motyogta -, na csöndben!” - olyan erő feszült a karjaiban, hogy Judit az undortól és a meglepetés első görcsében képtelen volt kiszabadulni sóvár szorításából, verejtékes, hideg öleléséből. Ekkor Révészné felkattintotta a villanyt; két falánk tekintetű vénasszony kezdett vele együtt visongatni, aztán a hangzavarba Krisztina is bekapcsolódott... „A szajha! In flagranti!... Nem elég a lakás, még a férjemet se tarthatom meg? Te...” - röpködtek a gyalázkodó kiáltások; Judit a gyerekhez ugrott; tulajdonképpen atomjaira hullt agya számára az egész borzalmas szituáció, Paulának is csak összevissza hebegett, amikor megpróbálta előadni.

Talán pénzt akartak, talán csak attól féltek tudatlanságukban, hogy nem tudják másképpen a szerződést felbontani, vagy egyszerűen éheztek a nyilvános szereplést, akár az értelmetlen gyűjtögetést, siránkozást, marakodásokat; senki nem gátolhatta meg őket Judit meghurcoltatásában. Utánanyúltak a kórházba; Téglási rendíthetetlenül hajtogatta: „agyrém! Ezt sohasem hitetik el velem!”, de nem az ő szavai és nem Pauláé számítottak perdöntőnek, hanem a „szemtanúké”. Aztán rászabadították a tanácsot, a gyámhatóságot. Judit mindenütt cáfolt, magyarázkodott, védekezett; törzsvendég lett dr. Vágó hivatali szobája előtt, bár maga sem tudta, mit remél Pali befolyásától. Az ablaktalan váróban kellemes félhomály vette körül, s az a sajátos hivatali szag, amely szinte természetes tartozéka ezeknek az épületeknek. Alig

figyelt a bentről áradó hangokra; több szólam fonódott egymásba, de egyet sem értelmezett, Krisztinára gondolt; mindene fájt, még a fejbőre is.

A falra akasztott tűzrendészeti előírásokat olvasgatta; „mondtam én - hallotta Ilon diadalmas kinyilatkoztatását -, és ezt merték egy férfiosztályra helyezni!”

Pali eleve tudta, Juditnak vesztett ügye van, hiába telefonálgat, kérvényez, ágál helyette, „A GYEREK érdekében - magyarázták szárazon, bárhová folyamodott -, a kolléga úrnak meg kell érteni. Ebben az életformában, ugyebár...”

- Rágalom volt, rágalom - hangoztatta állhatatosan.

- Hja, persze, hiszen magának a felesége révén mégiscsak a rokona...

- Tegyük valamit érte! - könyörgött Verának, aki azt hitte, Judit nem képes eltartani a gyereket, és ezért fogják elvenni tőle.

- Egy szobánk van - mondta tárgyilagosan -, a saját ágyunkba nem fektethetjük be őket.

- Egyelőre, Juditkám, egyelőre tudomásul kell vened!

- De ha én nem adom! De ha én nem adom!

Judit idegei teljesen felmondták a szolgálatot, szűkülve hentergett a földön, lecsúszva Paula heverőjéről, aztán tudata hirtelen kialudt, majd a hosszú sötétség újra visszavezette önmagához.

Ült a csecsemőotthon néptelen kertjében, lassan, békésen ráesteledett; nem küldte el senki, csak éppen éjszakára szolgálatba kellett állnia, még egyszer az épület felé fülelt, ám csupán a langyos ősz neszezett körötte egyhangúan, érett diókat koppantva a sárguló pázsitra.

Magamtól én már nem reméltem többé semmit. Egyetlen dolog foglalkoztatott mindössze: tudok-e szerezni valakit, akinek a tények és áltények ellenére megfelelnek, nevet adna - á, nem szeretetet, örömet, tartalmat, csak nevet. Közben, hogy agyonüssöm az időt, formaterveket készítettem egy színesfémöntőnek szinte jelképes összegekért, valószínűleg egyszerű közvetítőnek gondolt csupán a szerénységemért.

Krisztinával mértem, mert ha rosszul is, de mértem a saját fontosságomat, így még Téglási drámájából sem bírtam helyes következtetést levonni: hosszú évekre elvesztettem a „térlet-somat”.

6

Újra odatérdelt a kis zománcozott kályha elé, itthon töltött óráinak legádázabb ellensége viszont továbbra is méla közönnyel haldokoltatta a tüzet. Pedig a szellős, huzatos szobában nem akadt egyéb védelem a hideg ellen, a ház elavult villanyvezetékei még az átlagos terhelést sem bírták, rendszeres áramszünetek kavarták fel a téli esték egyhangúságát.

A papiros végre fellobbant, az aprófa biztató ropogásokat hallatott, aztán a tüzecke szelíden fulladozni kezdett, és a kivénhedt kályha összes hézaga csípős, szürke füstöt pipált.

Juditban mindannyiszor a pillanattól egészen idegen emlékfoszlányok elevenedtek meg ilyenkor; a kisgyermek kori kert, ahol minden tavasszal összegereblyézték a hullott leveleket, avartüzek parázslottak, sárga szikrákat dohogtak a kupacok, s meggyulladt, vékony ágakat lövelltek a magasba. Édesapja le-föl járt közöttük, visszaigazgatta a futni készülő lángokat, és földet szórt az elhamvadtakra.

A benti tűznek sohasem volt ilyen illata; Neumann Bálintéknál két túlfűtött kandalló ontotta a hőséget telente, nedvesen sutorogtak bennük a szenesedő rönkök, piros, meleg fényabroszt terítve a lámpátlan sötétség egy-egy négyzetére.

Már állig kormosnak érezte magát, amikor, sokadik kísérlet után, az ócska kémény végre üzemelni kezdett, addigra viszont az állandó szellőztetések úgy áthűtötték a helyiséget, hogy nagykabátban is didergett.

A füst fagyott szagát azonban beszívta a haja, a bőre, minden holmija; hiába lépett ki innen, vele ment, zavaróan és felejthetetlenül.

Állomások: új, aztán újabb kerületek, fárasztó igyekezet, hogy szokatlan ismeretlenekhez, furcsa lakrészekhez alkalmazkodjon, egy több mint kétmilliós nagyváros belsejében hanyódva.

Kezdetől fogva viszolygott ettől a klasszicista műemléktől a domb csodálatos magaslatán, mert belépve ugyanaz a pusztulás, elhanyagoltság fogadta, mint Révészéknél; még a hangulat is kísértetiesen egyforma volt. Mi az ördögnek költözött ide?

Gyógyszereken élt, tompa révületben, és örült, ha a háziakkal nem találkozott, mert Tóbiás urat rendszeresen boldogtalanná tette a humortalanságával, hiszen valósággal sportot űzött abból, hogy egyszer megnevetesse.

„Amikor galambok tipegnek az aszfalton udvarlósan egymás felé kurrogatva, mindig rájuk gondolok, Csaba, az összetartó szeretetükre, amelyben úgy szorítottak számomra helyet, mintha a legcsekélyebb ellenszolgáltatásra sem tartanának igényt.”

Négy méter hosszú, két méter széles idomtalan szobáját valószínűleg szállóvendégek használták régebben, Tóbiásékhoz azonban már időtlen idők óta nem tért be senki; Paula kérésére szinte megkönnyebbülten bocsátották Judit rendelkezésére.

Magdolna asszonyt - mert a megszólításhoz Tóbiásné változatlanul ragaszkodott - egészen apróra zsugorította össze az öregség, pár szál matt, fehér haját kontyutáncba fésülte reggelenként, nyilván megszokásból, madárbillegésű járása előre s hátra ingatta lapos felsőtestét, mosolya beidegzett, sohasem tűnt el az arcáról.

Tóbiás úrra viszont - vele ellentétben - ráfért volna némi kopaszodás; hosszú, gondozott művész-haj, tömött, dús szakáll, vastag szemöldökpamacsok „férfiasították”, és még az orrából, füléből is feleslegesen sok szőr meredezett elő mókásan.

Judit, amikor újabb házaspárral találta magát szemben, már körülnézni sem igen akart, ekkor azonban Tóbiás úr, egy színpadi ajtónálló hivatalos mozdulatával, magasba emelte gombos végű botját, majd kissé körülményesen előadta a szokatlan mondókát: „Madame! Barbárt pillanatnyilag nem áll módunkban bemutatni. Feltehetően éjjel érkezik csak, és az ön nyitott ablakán át. Lesz szíves majd beengedni hozzánk, megköszönjük! Végző soron egy macskának is elidegeníthetetlen joga az önállóság” - vonakodása egyszerre semmivé lett; önkéntelenül elmosolyodott ezen a naív szemléleten, amelyből soha nem tapasztalt emberbarátság áradt.

Inkább mulatságos, nem szánalmat keltő figurák voltak letűnt udvariassági receptjeikkel és formuláikkal, korukat meghazudtoló életritmusukkal, elfoglaltságaikkal. Mindketten „madame”-nak szólították Juditot, néha még a macskával is franciául beszéltek, mert társalgásaikba sohasem mulasztották el bevonni csavargós védencüket; a változó világot már nem tudták átfogni, és az sem értékelte őket. A patinás névtáblán változatlanul ott díszelgett ugyan a „festő-művész” felirat, de Tóbiás úr az utóbbi tíz évben egyetlen megrendelést nem kapott; „a harmincas évek népszerű aktfestőjét hálátlanul túlhaladta a kor”, bár rendületlen energiával dolgoztatott, különösen ha egy-egy külföldi vásárlója akadt. Eljártak a „moderne” kiállításaira, szidták is valahányukat, amikor csak tehették, bosszúságukat azonban olyan fölényes méltóság hatotta át, amely egyszer és mindenkorra elutasította a mellőzöttséget.

A kényszerűség persze egyre szűkebbre faragta hajdani létformájukat; eladták a hévízi nyaralót, leválasztatták a lakásukat, Judit után újabb és újabb albérlőket vállaltak, akik tényleg a legteljesebb szabadságot élvezhették náluk, amennyiben kellő távolságra maradtak tőlük, hogy megfelelkezessenek a jelenlétükről.

Juditnak tulajdonképpen ideálisan megfelelték, hiszen egyetlen igényük volt vele szemben: a felszínes jó viszony. Sem a múltjáról, sem a kapcsolatairól nem kérdezősködtek; tökéletesen beérték azzal a néhány adattal, amelyet az igazolványa tartalmazott. Judit néha arra gondolt: Paula talán tájékoztatta őket, de mivel neveltetésük egyik fő erénye a tapintat, hát nem bolygatják saját és mások nyugalma tovakodó kérdezősködéssel.

A házat és a szobát utálta, ám a náluk töltött első hónap után végző soron eldöntötte, hogy éppen miattuk meg kell szoknia az udvarra nyíló ablakokat, amelyeken csak Barbár meg az idegen ebédek illatai köszöntek be hozzá, a vert keretes, barna festményeket, a nyikorgó bútorokat - bár új otthona külsőségeit - aligha érezte lakályosabbnak egy vasúti váróteremnél. A tél aztán még barátságtalanabbá tette; Judit mindig is viszolygott ettől az évszaktól; a kis zománcozott vaskályha pedig a felmelegedés egyszerű vigaszával sem tudta megajándékozni.

Vacogva kuporgott a díványon párnákkal körülsáncolva, összes érdeklődése a nagy hasú alumínium kannáé, melyben a teavíz halkan, majd erőre kapva, álmosítóan felzúmmogott.

Újév - gondolta a másnap felé kalandozva -, meglátogathatom Krisztinát; s a viszontlátás tudata és a várakozás sugaras vidámságot derített benne. Nem szilveszter közelségét érezte, habár sajátos hangulata meglegyintette hazafelé siettében; a kellékárosok rikkantva kínálgták színes, vásári holmijaikat, trombiták sípjai visongtak, és a boltokban tülekedők igyekvésébe kivételes nyájasság, elnézés vegyült.

Még a kórház monoton napirendjét is alig megfogható ünnepi fesztelenség járta át; Ilon nagylelkűen hozzájárult a pezsgőbontáshoz, a betegek ingerülten kötekedtek, az orvosok távozásra készülődve koccintgattak: BUÉK! 1965!

Örüljünk! - gúnyolódott magában, és megint olyan kétségbeesés fogta el, amíg Gyöngyi „bájolgását”. Kara Hedvig könnyed kacaraszását hallgatta, mint ott a csecsemőotthonban, amikor először élte át, hogy idegen *kezeknek* kell odaadni Krisztinát. Nem tudott bekapcsolódni a társalgásukba, nem ivott velük, mert semmiféle szeszes italt nem fogyaszthatott, csak kelletlenül üldögélt az asztal végén, hát végül tökéletesen elfeledkeztek róla.

Végső soron nem ez a legrosszabb állapot - nyugtatta meg fásultan önmagát -, én is így tennék az ő helyükben, hiszen egészen gyászos jelenség lehetek; igazán kár volt elfogadni Váradi Károly meghívását, biztosan elrontom majd a szilveszterét.

Amikor Judit „gyógyultan” kikerült az idegosztályról, Paula haladéktalanul hozzáfogott, hogy átszervezze az életét, méghozzá éppen Krisztinán keresztül fejtve ki a legnagyobb hatást; pedig a kislányt jóformán sohasem emlegette, vagy esetleg úgy, ahogyan jelenvalókról szoktak beszélni. Szívesen rávette volna, változtasson munkahelyet, de a lány olyan megszállottan ragaszkodott Téglásihoz - „mert gyakran behív magához, rendet csinálók az íróasztalában, Tolsztoj könyveiről elmélkedünk, és néha velük mehetek színházba” -, nem erőltette hát, hiszen maga is abban fáradozott, hogy lekösse valamihez, valakihez az érdeklődését. Leleményesen bevonta a saját munkájába, minden szabad percét kibélelte feladatokkal; olyan szíveségekre kérte, amelyekre voltaképpen alig volt szüksége.

Tóbiáséknál biztonságban tudta, de tudta azt is, ez nem megoldás, pusztán átmenet. Juditot a Révész házaspár örült kereszteshadjárata lehetetlen helyzetbe hozta ugyan, „ám nincsenek lehetetlenek, csak tehetetlenek” - vallotta szenvedélyesen remélve: mások problémáinak megértésével cselekedni tanítja.

Judit egyszer sem mondott nemet, szolgálatkészen vállalta, bármire kérte, és pontosan teljesítette is az utasításait, de hiányzott belőle az asszony lelkesedése, a sikerek mámora, eredményeik valódi élvezete; valószínűleg csupán megint engedelmeskedett.

Akit szeretett, elbánt vele - okoskodott Paula töprengve -, a családja nyilván nem öntudatra nevelte, amikor meg bajba került, gyorsan megszabadultak tőle. Az utolsó két év odadobta a kivédhetetlen mocskolódásoknak, televésték szégyenbélyegekkel. Én már nem válthatom meg csak az öngyilkossági szándékoktól; az se csekély, de nem is elégséges a létezéshez.

- Rém kellemetlen - Paula ügyelt a hangjára, nehogy Judit gyanút fogjon -, kezességet ígértem egy ismerősömnek, és most vissza kell mondanom.

- Miért?

- Még nem jártak le a bútorrészteim.

- Kiszegíthetek? - ajánlkozott nyomban készségesen. - Ne csinálj ebből gondot magadnak!

Beszélgetésüknek semmiféle különös jelentőséget nem tulajdonított, annyira köznapian hatott. Paula is öregszik - gondolta -, egyre szórakozottabb. Különben is bármit kérhetne tőlem, akkora adósságom van vele szemben, hogy mindig a lekötelezettje maradok.

- Ismerem legalább, vagy...

S mintha fényévek választanak el Paula egykori terveitől, még Váradi nevének említése sem döbbsentette rá arra a jó szándékú fondorlatra, amelynek következtében megjelent az egyébként soha nem óhajtott találkozon.

Váradi Károly feszesen ácsorgott a buszmegállóban, lökdösték, kerülgették a leszállók; igazán kínos volt, kitüntető, vékony mosollyal nyugtázta tehát Judit pontosságát.

- Ritka adottság egy hölgnél - bókolt elismerően, de mivel a várt reakció elmaradt, máris tanácstalan zavar telepedett közéjük.

Judit kérdően Váradira pillantott, mire az alezredes találomra a posta irányába mutatott, és alig érthetően azt mormogta:

- Gyalog is mehetnénk...

Egyikük sem kezdeményezte a társalgást. Egy iparművészeti bolt kirakata Juditot szinte kötelezően megállította; belerévedt a kínálatba, mintha saját régebbi munkáit viszontláthatná; újra a részeges Karolára gondolt, meg arra, milyen valószínűvé váltak *azok* a volt nagy akarások; csak fekszik és kel, várja a vasárnapokat, s gyatra tömegárut állít elő névtelen társ-szerzőként.

- Valami baj van?

A bizonytalan, valódi aggodalomról árulkodó szavak tüneményes gyorsasággal magához térítették; nyilván megint tíz évet öregedett az arcom egyetlen pillanat alatt.

- Nincs semmi - felelte kitérően, és rögtön továbbindult, hogy minél előbb megszabadulhasson Váradi társaságától.

Az alezredes, önmaga előtt is teljesen érthetetlen módon, képtelen volt az előre megtervezett csevegést elkezdeni, miután már KÉTSZER csődöt mondott az igyekezete; pedig művelt és tapasztalt embernek ez a nő tulajdonképpen nem okozhat semmiféle gondot vagy meglepetést. Mindenesetre, érti a módját, hogyan tüzelje fel a vadászszenvélyeket, de kivételesen partnerére akadt!

Mivel nagyszerű emberismerőnek tartotta magát, nyomban úgy döntött, némán kivárja Judit megszólalását, hogy ismét fölénybe kerülhessen vele szemben.

Szótlanul mentek; a csönd egyre kínosabb lett. Judit, valami közös témát keresve, végül megkérdezte:

- Ön szintén egyedül él?

Váradi legszívesebben győztes hahotára fakadt volna: na, ugye? Ezt akartad tisztázni előbb?! - természetesen elkomorodott azonban, mélyet sóhajtott, mielőtt választ adott volna:

- Nem egészen. Bár elváltam.

Aztán kurta gyorsasággal visszagombolkozott elegáns tartózkodásába, ami mindig rokonszenvesse tette a nők szemében, mert éppen ott hallgatott el, ahol mások szárnyalni kezdenek, hiszen saját katasztrófáinknál nem léteznek színesebbek.

Judit elégszer tapasztalta már, hányan próbálták „szánalmukat kínálva, vagy szánalomért esengve” megszerezni legalább egyetlen éjszakára; az lepte volna meg a legkevésbé, hogyha Váradi hasonló módszert választ. Hiába próbált olyan hűvösen viselkedni, tévovásága arról vallott: nem csupán a kezességvállalás miatt készült a mostani találkozóra, bár még egy kávéra is csak akadozva, szinte kamaszos ügyetlenséggel hívta meg.

A terasz délelőtti néptelensége az igazán ritka, kötetlen órák hangulatát idézte fel Juditban, és ez a kellemes felelőtlenség szokatlanul türelmessé tette.

Kezdetben Váradi az asztalnál sem ígérkezett sokkal beszédesebbnek; lopva rá-rápillantott Juditra, mintha előre kifürkészhetné, kölcsönös-e az érdeklődésük.

- Paulától sok mindent hallottam magáról - próbálkozott szándékolt határozatlansággal. - Szereti a munkáját?

Hát a csokoládét? A mozit? A főzelékeket? - fűzte tovább gondolatban Judit csúfondárosan a kérdésláncot, aztán váratlanul elszégyellte magát; végső soron mi bajom van ezzel az emberrel? Én sem vagyok talpraesettebb a magánéletemben. Ismerkedik velem. Hogyan, miképpen kezdje?

- Természetesen - s mert nem tudta eldönteni, mit mondhatna még egy idegennek, aki ráadásul „sok mindent hallott róla”, sablonosan visszaadta a kérdést -, bizonyára maga is.

- De mennyire - Váradi nyomban olyan egyenes tartást öltött, mintha a formaruha kisimulása már önmagában ékes bizonyíték volna erre -, én gyermekkorom óta a katonai pályára vágyakoztam. Tengerész vagy repülő akartam lenni; szegény, boldogult anyám mindig rajongott a hivatásomért. Özvegy volt; sokat könnyített rajta, hogy az állam vállalta a taníttatásom költségeit. Persze én választottam, csak hát... Szomorú idöket éltünk akkoriban!

Azonnal hosszú, alapos magyarázkodásba kezdett, bár Judit úgy találta, kevesebb szóval hitelesebb lenne a kép múltjáról, amelyben nincs semmi különös, szokatlan vagy hátborzongató.

- Mit gondol, hány éves vagyok?

Judit hirtelenjében nemigen tudta a „gyerekkori szegénység szomorúságához” odailleszteni ezt a kérdést, meg a becsléseivel rendszerint tévedett, hát csak tétován ingatta a fejét.

- Harmincöt - Váradi majdnem vádat emelt a hangsúlyával valami láthatatlan hatalom ellen -, még magától is egy nemzedéknyi szakadék választ el.

Is? - figyelt fel Judit; milyen semmitmondó szócska, mindig azt a jelentést veszi magára, amellyel a szövegkörnyezet felruházza, éppen ezért hosszan és latolva mérlegelte, mit akarhatott vele Váradi mondani, hiszen irigységet, reménytelenséget ugyanúgy megfogalmazhatott, mint lemondást arról, ami tulajdonképpen el sem kezdődött még.

Némán vizsgálgatta az energikus arcot, a befelé forduló tekintetet; egyenesen mulatságosnak találta, ahogy az állandóan ismételt „nem untatom?”-mal zavartalanul folytatta „dehogyan akarom abbahagyni!” önvallomását; egyes embereknek megindítóan kevésre van szükségük nacionáljuk azonnali bemutatásához.

Érdeklődést azonban nem ébresztett benne, inkább valami nyugtalan kívánságot: hagyják abba, mielőtt mélyebb gondolatokat szánnának egymásnak.

A terasz feloldó melegsége tompán ellobbant; Judit udvarias jelzésekkel próbálta figyelmeztetni a távozásra; öngyújtóját, cigarettáját látványos mozdulatokkal visszacsúszította a táskájába, és amikor Váradi mégsem vette észre magát, óvatosan figyelmeztette:

- Azt hiszem, indulnunk kellene! Nem vagyok szabadnapos. Az ügyintézés meg mindenütt egyformán hosszadalmas.

- Ó, hogyne!

Az alezredes olyan csalódott arcot vágott, mint akit megfosztottak egy sikeres játszma befejezésétől, és most cselhez kell folyamodnia, ha mégis nyerni szeretne; rekedten hozzáfogott hát az önleleplezéshez.

- Az az igazság, kedves Judit... szóval tekintse úgy, hogy rendeztük a dolgokat. Amikor Paula értesített az akadályoztatásáról, természetesen felkértem az egyik barátomat...

Akkor meg??? - Judit őszinte elismeréssel pillantott rá, bár nyilván Váradinak nem hízelgett volna, amennyiben eredeti jelentésében értelmezheti ennek az elismerésnek tényleges tartalmát.

Leleményes kezdeményezés - állapította meg -, több mint egy órán keresztül a leghalványabb gyanút sem ébresztette benne a találkozás igazi céljával kapcsolatban. Ha korlátlan urai lennének az időnek, vagy sikerült volna egészen belefeledkezni a fecsegésbe, nyilván bosszankodva csóválná a fejét, hogy kénytelen újabb időpontot megbeszélni, pedig a kölcsönt már fel is vette; csupán ismerkedni akart, illő keretet biztosítva esetleges kapcsolatuk kiépítéséhez.

Végső soron nem haragudott rá; megérezte a szándékában a konvenciókhoz ragaszkodás merevségét, szinte sajnálta nyíltan visszautasítani.

- Nem tudom, önnek milyen elfoglaltságai vannak vasárnap, mert én szeretnék...

- Ne haragudjon - sem bántani, sem biztatni nem akarta, de Krisztináról idegeneknek sohasem beszélt -, foglalt vagyok.

Engedékenyen Váradira bízta az értelmezést, hiszen az alezredes bármit feltételezhetett, tudva, Judit kórházi dolgozó, független ember, különben sem tartozik magyarázattal a programjait illetően.

Mindenesetre akkor Várad elképesztően magas borraivalóval fizetett, sután mentegette magát, ne tartsa tolakodónak a közeledését, évek óta már csak a múltjának él, meg a fiának, végül bocsánatot kért, amiért feleslegesen fárasztotta; újabb találkozót sem alkudott ki, csak sértetten elköszönt.

- A fiával? - adta vissza a talányos utolsó szavak egyikét Judit Paulának, aki a látszat kedvéért ógott-mógott valamennyit Károly elismerésre méltóan bravúros „praktikája” felett; ha önmagán kívül képes egyébre is figyelni, könnyen foghatta volna mérgező hamis felhangjait.

Várad Károlyt azonban alig tartotta emlékezetesebbnek egy magányos erdei sétánál; amikor Krisztina messze került tőle, újra visszatért ez a régi „mániája”, ahogyan Neumann Bálint elkeresztelte „szédült kóborlásait”; apja iránti nosztalgiák borongtak ebben a kívánczóságban, vagy ősi módja a megnyugváskeresésnek, gyerekkorában is akkor csatangolt, hogyha búskomorságba ejtette a saját tehetetlensége.

Munka után nekivágott a budai hegyek ősztől pompázó, hétköznapi néptelenségének, képzeletét egy mesterkélt harmóniára idomítva, amelyben nincs helye csak Krisztinának és neki; még Paulát is hihető hazugságokkal kábította a céltalan barangolások bevallása helyett, pedig ő talán megértette volna, hogy ilyenkor „simább lesz a tükörlapnál” -, Salamon Csaba; néha félszáz kilométereket autózott vele azért a néhány óráért, amit rémes önmagával vágyott eltölteni.

- A fiával? - adta tehát vissza Paulának Várad Károlyból az egyetlent, amit érdekesnek tartott.

- Ja. Ketten élnek. Azaz hárman, mert valami rokonféléjük bajmóldik a háztartással.

- Kicsi?

- Tizenkét, tizenhárom éves. Vásott kölyök. Károlynak kész nyomorúság; így emlegeti legalábbis. Ő tudja, én csak látásból ismerem.

Juditban Vera nyafogásai sejlettek fel Paula szavai nyomán, Veráé, akit Pali szerint „kissé nyűgössé tett az anyaság; irdatlan kényelemszeretete nehezen birkózik meg a kötelességekkel”, bár elég a lánykának egyet nyaffantani, máris orvosért rohan, és adakozási szenvedélye „áruházakat vásároltatna fel a számára”.

Érezte ugyan, hogy a párhuzam értelmetlen, de mivel Vera is „vásott kölyöknek” nevezte a sajátját, valami rendelleneset sejtett Váradi fogalomhasználata mögött, és ez óhatatlanul felkeltette a kíváncsiságát. Csupán Gáborért élesztette fel a kapcsolatukat, aligha tisztázva előre, milyen következményekkel járhat gyermekéhes érdeklődése; mindig csak a pillanatnyi cselekvéseire összpontosított, nyilván ezért mulasztotta el közvetlen világa vészjelzéseit is időben érzékelni.

Ilon egyre zaklatottabb hóbörgéseit pusztán az újabb influenzajárvány számlájára írta, amely kivédhetetlenül söpörte be hozzájuk az áldozatait; már minden lehetséges helyen ellátatlan betegek feküdtek. A főnővér olyan lett, mintha egyszerre több vibrátort kapcsoltak volna rá; a rezgést átadta egész környezetének, senkinek nem volt többé megállása előtte.

- Teljesen becsavarodott - súgta oda Gyöngyinek vacsoraosztás közben. - Mi a fene történt vele?

- Hol élsz te, virágszálam? Rajtad kívül már mindenki tudja, hogy hamarosan kinyírják.

- Őt??!

Gyöngyi azonban nem válaszolt, csak ingerülten megrázta a fejét; Judit ekkor vette észre a közelükben ténfergő Hédit, aki láthatóan szívesen megtudakolta volna, miről beszélgetnek.

Téglási! - mondta akkor egy eszmélő hang Juditban - Téglási? - s valósággal megbénította az elképedés. - Mit tudnak a többiek. Gyöngyi? Mi az, hogy kinyírják? Kik? Miért?... Csak nem a Palkovics-eset miatt, hiszen ha tényleg műhibát követett el, azt egyértelműen be kellene bizonyítani...

Menj már innen! - bővölte Hédit - *kinek* fülelsz állandóan ennyire? Kinek a kedvéért furakodsz be a suttogva társalgók közé a „miről van szó?” szemtelenségével, és miért éppen *nekünk* nincs újabb pillanatnyi nyugtunk se téled?

- Áthelyezik - hadarta Gyöngyi suttogva, amikor a mosdónál végre lerázták Hédit -, szinte biztosra vehetjük. Dezső úr máris olyan megható kijelentéseket tesz vele kapcsolatban, mintha kedves halottról nyilatkozna. Neked persze semmi nem tűnik fel.

- Tényleg műhiba történt? - rebegte falfelhéren. - Az nem lehet!

- Lehetni éppen lehet, mindenesetre nem fogják szellőztetni, megnyugtatlak. Ürügyként viszont egy Téglási-féle emberrel szemben igazán célravezető.

- Hogy érted ezt?

- Hallottam, Balla doktor azt mondta valakinek: „jól elbántak vele! Pedig állítom, hogy az öreg semmiféle hibát nem követett el.”

- Na látod! - az idegesség kiszárította a torkát, enyhén szédülni kezdett, testét hideg veríték lepte el.

- Na látom - kaffogott rá Gyöngyi majdnem gorombán -, kivette a szabadságát, és lefogadom, hogy önként beadta a felmondását. Bakai jóformán nem is tiltakozik már, ha valaki odasündörög hozzá egy „meleg” gratulációval.

- De hiszen ez igazságtalanság! - s Juditnak a saját nyomorult históriája jutott egyszerre az eszébe; felháborodásában alig követte Gyöngyi utolsó mondatait:

- Csak egy dolgot nem értek. Kara Hedvig szerepét. Több mint fél éve beépítették ide. „Miss Utolérthetetlen” ugyanis Benedek Ernő szeretője.

- Igen? - ez a tény azonban nem érdekelte különösebben; tudatát az öreg Téglási teljesen betöltötte.

Hiába telefonált és hiába ment ki hozzájuk háromszor is, a ház kihaltak látszott; végül a szomszédtól megtudta, hogy elutaztak.

Emma nem engedi - kapaszkodott az asszony nagy és hatalmas akaratába -, Téglási az összes csalódáson túltette magát az ő segítségével, ebből is kilábol majd, és a helyén marad.

„Ha valakinek odaígérték azt a beosztást - bizonygatta Gyöngyi sisteregve -, azt az ígéretet, virágszálam, semmiféle becsületes érdem nem semlegesítheti.”

Paula hasonló pesszimizmussal ítélte meg Téglási esélyeit, bár ő még azt is hozzátette, amire Judit egyáltalán nem gondolt: „vannak emberek, fiam, akiket csak a saját fegyvereikkel lehet leteríteni. Téglási nyilván maga kért vizsgálatot a Palkovics-esetben, és ha kételyek maradtak benne, nem fogja vállalni az elnézésüket.”

Judit, mióta csak munkába állt, alig figyelt a környezetére, csupán igazodott a rendhez, elvárásokhoz, az áttekintés leghalványabb szándéka nélkül. Később egyenesen Krisztináért indult el naponta, hogy bizonyítson: a bírói végzés is tévedhet, joga van ahhoz az egyetlenhez, akit léte során magának választott. Tulajdonképpen idegen maradt abban a mikroszférában, amelyhez még a pályaszeretet sem kapcsolta; nem érzékelt belőle soha mást, pusztán a személyes sérelmeit. Azokon keresztül nézte az orvosokat, nővéreket, mütösöket, azokon keresztül léteztek egyáltalán kapcsolatai, Téglási volt az első komoly figyelmeztetés számára: túl kell tekintenie önmagán, nem csak másoktól várni szakadatlan a hitvallást, minek a vállalására képesek, hogy tisztelni, esetleg csodálni tudja őket.

Lám - gondolta akkor magával vívódva -, engem tényleg bárhová tehetnek, ha elmagyarázzák szépen, mi a feladatom, aztán csinálom, akár egy dolgos és pontos gépezet, mert nincsenek valódi akarásaim; Krisztinán kívül nem hordoz az életem egyetlen jó, rossz vagy bármilyen szándékot. Tóbiás úr rikkantva ámuldozik, hogyan tudom rézben, bronzban megmintázni a Topkapi szeráj egyszer megbámult repro mozaikjait, de ez csak időtöltés, szórakozás, mellékkereset; ha kockázatot igényelne, valószínűleg nyomban abbahagynám.

Lehet; Téglásit gátlástalan érvényesülni vágyók menesztik innen, viszont *maga* megy el, mert van valami, amit sohasem adna fel, amiben nem ismer önmagával szemben megalkuvást.

Én még Krisztináért is csupán csak sóhajtozom, kukán és szárnyaszegetten pergetve a heteimet; meg sem próbálok változtatni az életemen.

És akkor döntött. Hirtelen, jóformán előzmények nélkül ötlött fel benne az elhatározás: Váradi Károly által visszaszerezhetné a gyermekét, a becsületét, rendezett körülmények közé kerülne a fia, ő maga, tehát valamennyien jól járnának. A férfi kezdeményezett, talán még nem késett el a viszonzással.

Hány hónap vonult el már azóta? - De a visszaszámlálásnak nem sok értelmét látta; aludni próbált, hiszen nemcsak a szilveszteri éjszaka állt előtte, hanem a másnap is; dermesztő utak vonattól vonatig, s köztük az a néhány, illanó boldog óra, amíg Krisztinát mellette hagyják.

Add, istenem - nyögött fel halkán -, ne tartson már soká!

Váradit látszatra igen könnyű volt áttekinteni. Nem tartozott az emancipáció meggyőződéses híveinek táborába, a nők közül kizárólag a „csendes, gyámoltalan, nem éppen bölcselkedő” típusokat kedvelte, gyakran emlegetve, hogy „egy hölgy addig igazán vonzó, amíg nem hiszi magát fontosabbnak annál, aki pillanatnyilag olyan elragadónak találja”.

Összes gyengéjét tulajdonképpen erényként könyvelte el, elfogultan kérkedett velük, és mindenkiel szigorúan tiszteletben tartatta. Kész tehetségnek mutatkozott abban, hogyan kell a lehető legtöbb dolgot szándékosan félreérteni, aztán valósággal habzsolta a békítgetés gyönyörűségeit.

Eleinte Judit is rendszeresen lépre ment, mivel azonban sorozatosan azt tapasztalta, hogy bocsánatkérő mentegetőzéseinek a hatása - a várttól teljesen eltérően - nem feloldja, inkább összekuszálja ezeket a helyzeteket, egyszerűen áttért a „biztosan rosszul fogalmaztam” lefegyverző séma alkalmazására.

Károly, Verával szinte hajszálra egyezően, azonnal nyugtalanul fészkelődni kezdett, valahányszor türelmes hallgatóvá minősítette vissza a társalgás, csak az hozta lázba, ha önmagáról beszélhetett. Tisztársai munkájából legfeljebb a hibákat tartotta Judit elé, hogy esetleges kudarcait velük magyarázhassa; saját felelősségét még egy csésze feldöntésénél sem lett volna képes elismerni.

Már pusztán fellépése a tulajdon fontosságát naponta átélő ember természetes nemtörődöm-ségét árasztotta; bárhol és bármiért hagyta a sorban állókat, elfoglalta a megüresedő asztalt vagy telefonfülkét.

Szerelmi életéről - felbomlott házasságával ellentétben - olyan hiú önteltséggel áradozott Juditnak, mintha magánya és hódításai között a legtokéletesebb összhang lenne. Ugyanakkor mindent elkövetett Judit megnyeréséért: drága virágok, ünneplő bókók, lankadatlan figyelmes-ség utcán, szórakozóhelyeken. Találkozásaik első perceit példás tudatossággal, áldozta: „a ma különösen csinos... új frizurát csináltatott?... milyen remekül áll a zöld szín magának!” - jellegű apró észrevételekre, ügyelt, hogy „kifogástalan udvarlónak” bizonyuljon, hiszen meg-érezte Juditban azt a fajta hajlíthatóságot, amit második hitvese alaptulajdonságaként leginkább áhított. Azonkívül persze tetszett is, s régen belefáradt már a társtalanságba; úgyes alakított hát a kedvéért egy nem létező Váradit Károlyt.

Judit, valahányszor elemezni próbálta a férfi iránti érzelmeit, nem tagadhatta, mennyire hatnak rá ezek a külsőségek, bármilyen szerény jelentőséget tulajdonít valójában nekik.

Rokonszenvét Váradit önzése is mélyítette; különösebben nem kellett tartania attól, hogy megvallatja közelebbi vagy messzi múltjával kapcsolatban; végtelen kevéssel beérte.

Egyenesen megkönnyebbült, amikor Judit közölte: csak nevelőszülei voltak, anyja a bombázá-sok áldozata lett, apját semmiféle veszteséglistán nem sikerült felkutatni. Neumann Verával érintkezik ugyan, de Krisztina születése óta tulajdonképpen nincsen családja.

Váradit roppant haladó gondolkodásának akart bizonyulni, hát sietve kijelentette: „soha nem állhatta a maradi felfogású embereket, azért, mert egy lány egyszer megbotlik, még utólag jó

útra térhet”, Judit meg sem próbálta tisztázni vele, helyesen vélekedik róla vagy nem. Gáborra terelte a szót, de az alezredes nem szívesen beszélt a fiáról, akit tényleg vásott kölyöknek tartott, és készségesen átengedte volna már valaki másnak a nevelése összes gyötrelmeit. Félt, ha bevallja Juditnak, mennyire kezelhetetlen, se veréssel, se ígéretekkel nem lehet hatni rá, verekedős, csibész és botrányosan nagyszájú, még elijeszti magától, pedig, eltekintve „a kis fattyútól”, aki ellen szakadatlanul fenekedik a vén házisárkány, Etelka, egyre primább feleség-anyagnak tűnik.

Judit nem erőltette hát különösebben ezt a témát, ahogyan azt sem, hogy Váradi alaposabban megismerje, mert hamar rájött. Károly a kérdéseivel csupán önmagának kíván ürügyet teremteni terjengős önábrázolásához, amelynek minden mozzanatát mély élvezettel színezte, valószínűleg már egészen megmászította. Elbeszéléseiben a „szegény boldogult anyám” templomi glóriát viselt, emlékét és szokásait szent fény övezte, Judit mégsem tapintotta szavaiban azt az őszinte szeretetet, ami joggal megillette volna, hogyha legalább félig olyan volt, mint amilyenné Váradi eszményítette.

Nem, egyáltalán nem tartotta elviselhetetlennek az önimádatát, sőt ebből a szemszögből nézve egyenesen hízelgett a hiúságának olvatag ragaszkodása. Tisztában volt azzal, hogy talán élete végéig csak saját magára lesz kíváncsi, így a laktanyarend, szolgálati kötelek és a hadgyakorlatokon kívül nem beszélnek majd egymással semmiről, engedelmesen felöltheti megcsontosodott életrendjét. Viszont cserébe elfogadja Krisztinát, előbb-utóbb nyilván meg is szereti; akkor meg...

A szilveszteri éjszaka mámoros felajzottságában, egy teljesen ismeretlen, italtól kurjongató, pazarul feszten társaságban megkérték a kezét; még csak meg sem hatódott különösebben, mert a részeg vigadozásban ő volt az egyetlen, befolyásolhatatlanul józan.

Álnokabb voltam Váradi Károlynál, mert ő legalább nem páváskodott többé soha hamis maskarában. Hazudtam én még magamnak is, hiszen az első hónapok után vissza kellett volna mennem Tóbiásékhoz, hogyha becsületes merek lenni. Mozdulatlanul lapultam a félelem görcsében, pedig időben rám találtál.

7

Kivételes nyugalom honolt a felhős, szeles délutánban. Judit makacsul védekezett a visszavisszatérő gondolat ellen; ilyen feszültségmentesség csak Károly távollétében tapasztalható, bár szolgálati útjai előtt mindenkinek „parancsba adja” a tennivalóit, s így végső soron akkor is ellenőrzi őket, amikor a „kötelességteljesítés” elszólítja körükből.

Ha nincs velünk - magyarázta egykor Paulának -, egyszerűen megfeledekezünk egymásról, pedig a napirendünk mit sem változik: Gábort öt órakor hazameneszti az iskola, átdübörög Kovácsné szobáján a sajátjáig, amitől Etel rendszeresen dührohamot kap, ilyenkor azonban nem acsarkodnak még ellenem sem; hang nélkül megvacsorázunk, szétoszlunk a nagy lakásban; magunkkal foglalatostkodunk.

„És különben?” - Paula hangsúlya arról árulkodott, cseppet sem lelkesedik a hallottakért, sőt megint az a különös csodálkozás gomolygott a tekintetében, amitől Juditot mindig zavar fogta el: miért nem érti, hogy ez a helyzetkép igenis nagyszerű? Hogyan tehetné érzékelhetővé számára az otthoni hangulatot? A tények mindig durván elnagyolják a valóság bonyolult teljességét; életlen közlések: Váradi kemény szigorral összetartja a *családot*, Gábornak nincs szüksége a gyámkodásomra, s ez kettőnk viszonyának roppant finomított, inkább felszínes megfogalmazása legfeljebb, Kovácsné - mert magában sohasem nevezte Etusnak - nyíltan utál, az én reakcióim még tisztázatlanok; ha visszahozhatom végre Krisztinát, igyekszem majd egészen láthatatlanná válni közöttük.

Paula nincs többé - s a fájdalmas bizonyosság, amellyel még mindig nem tudott megrendülés nélkül szembenézni, felrántotta a varrógép mellől, céltalanul mászkálni kezdett, mintha azzal, hogy kezeinek új elfoglaltságot ad, felcseréli a tárgyak helyét, könyveket kapkod le a polcról, visszatalálhatna a békés délután volt örömteliségéhez.

Van - feleselt önáltatóan a szorongató valósággal -, nekem *van!* Beszélgetek vele éjszakánként, amikor az egyforma napokról elszámoltatom magam, használok a szavait, kedvenc mondásait, nem hallgatok el már előtte semmit, és próbálom kitalálni a válaszait. Elkísér a fogorvoshoz, mert tudja, hogy gyáva vagyok, Károly pedig mindenkitől „katonás helytállást” követel, végigjárja velem Vágó Pali személyében testet öltve a hivatalok útvesztőit, ahol örökösen új meg újabb iratokat igényelnek Krisztináért egy másik hivattól, másik szervtől, és véget nem érően „kivizsgálják, átvizsgálják, megvizsgálják”, miért került gondozásba, kiadható vagy sem, méltó vagyok-e újra az anyaságra. Már alig sért, hogy fontoskodó, törpe irodisták packáznak velem; Pali rendületlenül mosolyog, és rendületlenül bocsánatot kér helyettük; „egyszer már átestünk ezen a tortúrán - vigasztal bátorítva -, most igazán nem veszítheted el a fejed”.

Szinte bomlottan kergetné maga előtt az időt, hiszen két félfogadás között gyakran hetek is eltelnek; Ilon már egyenesen vonaglik az ingerültségtől, ha kéredezni próbál, persze az ügyintézés sem igazíthatják változó szabadnapjaihoz, és „meg kell értenie, kérem, nem maga az

egyetlen folyamódó, akinek rendezni kívánjuk a problémáit” - tologatják a papírjait különböző iratrendezők mélyeibe.

Károly csak annyit észlel mindebből, hogy Juditnak változatlanul nem léteznek a vasárnapjai, „egy tisztességes programot sem szervezhet az ember”, ha pedig vele tart, „abban sincs semmi köszönet”.

„Judit csak a gyereket figyeli szakadatlan - panaszolja Etusnak, akit különben alig vesz emberszámba. - Kedves jószág, no de mindegy annak még minden.”

Judit megannyiszor eltökélte, beszél majd Váradival arról, milyen sajátos lelkiállapotba kerül a lánya közelében, hogyan kutatja mozdulataiban, nézésében, a legösztönösebb megnyilvánulásában az *idegent*, bár elhiszi, hogyne hinne a nálánál bölcsebbeknek: ebben a korban nem hagynak tényleges nyomot a környezeti benyomások, sem jelleme, sem egyénisége nem sínyli meg átmeneti elszakadásukat. Károly azonban a saját fiát is csupán „terepszínüként” tudná elfogadni, ha nem okozna állandó fejtöréseket, bosszúságokat a „hajlamaival, kijelentéseivel”; bizonyára képtelen lenne megérteni azt a túlfűtött kíváncsiságot, amellyel ő szemléli Krisztinát.

- Nem szabad arra szoktatni, kicsikém, hogy körülötte forog a világ - dorgálta, valahányszor a kislányra terelődött a szó -, Gábort én mindig a legteljesebb önállóságra neveltem.

Hát ez sikerült, annyi szent! - Judit elég csúfondárosan fejezte volna ki elismerését, amennyiben nem irtózik a meddő vitáktól - hiszen olyan nekivadult lett, mint az elkóborolt kutya; még a jó szándékú kézbe is belemar.

Váradi Gábor már megismerkedésük első pillanatában akkora ellenszenvet tanúsított vele szemben, hogy Judit szinte azonnal feladta majdani barátságuk összes reményét.

Egy nyurga, nálánál fejjel magasabb, rendetlen külsejű és ügyefogyott kamasz nézett rá villogó, hideg szemekkel, orra körül a szemtelenül vidám szeplők akkor valósággal elhalványodtak, mindkét kezét zsebébe süllyesztette, bár tudta, apjától szorulni fog a nyegleségéért.

Kopasz volt, mert Váradi minden esetben ezzel büntette a „fültre növesztett haját”, pedig ettől egészen öreg lesz, gondolta Judit szánakozva, és olyan szomorú, mint egy elrontott délután. Tulajdonképpen inkább részvéttel, nem fenntartásokkal közeledett hozzá, de Gábornak megvoltak a maga saját, előregyártott feltevései az „igazán helyes és fiatal” nevelőanyjával kapcsolatban.

Soha semmiben nem azonosult ugyan a mindenkire acsarkodó sárkány Etelkával, kivételesen azonban hajlott a véleményére: „nem kell ennek más, csak apád egyenruhája, lakása, fizetése. Szépen a nyakába akaszkodott egy törvénytelen kölyökkel. Meglátod, hamarosan egyikünknek sem lesz maradása mellette!”

„Drága nénje” locsogása következtében a telep srácai is állandóan uszították és heccelték: „aztán *kedves anyámnak* szólítsad majd!... El ne vegye a szüzességed!... Ha jó nő, én bizony lecsapnám az öregem kezéről... vagy kivárod a lányát? Nyilván anyjafajta lesz”.

- Miért kell neked pofázni a családi dolgainkról mindenkinek? - támadt gorombán az öreg Etelkára. - Egyszer úgy megrúglak, hogy beadod a kulcsot!

- Ismételd meg! Ismételd meg, te átok! - visította Kovácsné elvékonyodott hangon. - Milyen jogon mersz te velem így beszélni?!?! Megállj, a fene egyen meg! Majd ad apád neked ezért...

Adott. Gábor természetesen nem hivatkozott arra, hogy Etel már az egész környéknek „szépen” bemutatta apja második feleségét; Váradi „egy hét laktanyafoogságot” is hozzácsapott

a pofonjaihoz, ám maga csodálkozott a legjobban, amikor „elvetemült fia” kivételesen alávetette magát a büntetésnek.

Legalább békén hagynak, gondolta Gábor; bár szörnyen utált otthon lenni, tele volt játékszenvedéllyel, tevékenységi vággyal; ezek az előzmények tökéletesen felhangolták Judit lehető legnegatívabb fogadására.

A bemutatkozás illendő külsőségeinek elmaradása nyomban felingerelte Váradit; komoly erőfeszítésébe került, hogy ne üvöltsön rá a gyerekekre, keskeny mosolyra vonta száját, és gyorsan közölte:

- Most hetedikes. Rosszul tanul. Nehézfejű. Sok baj van vele, majd te is tapasztalod, kicsikém.

Judit tétovaságát Károly szavai legalább annyira fokozták, mint Gábor ellenséges magatartása.

- Melyik a te szobád? - kérdezte, azt remélve, Váradi esetleg visszavonul, kettesben hagyja őket; több hibát nem fog elkövetni.

- Miért? Maga akarja megkapni?

- Dehogy! - s valósággal hátrahőkölt, olyan maró gyűlölet izzott a fiú válaszában.

- Micsoda modor ez?!! - Váradi hangja gyanúsán mélyült, talán soha nem tanúsított akkora önmérsékletet, mint ebben a kínos helyzetben. - Mutasd meg! Remélem, rendben van!

- Aha - s a fejével Etel ajtaja felé bökött -, arra menjen!

Judit állt mereven, meg se mozdult; végül Váradi bekalauzolta; épp csak egy pillantást vetett Gábor „rend van” fogalmára, a székekre hajigált ruhaneműkre, szanaszét hagyott könyvekre, szerszámokra, a falakon, szekrényeken díszelgő sztárok és zenekarok extázisfelvételeire; „kamaszszentély”, szólalt meg benne egy tárgyilagos hang. Nem ezen szörnyülködött, hanem az értelmetlen ellenszegülésen, amely a fiú minden megnyilvánulását - vele vagy másokkal kapcsolatban - egyaránt jellemezte.

Hozzá képest Kovácsné igazán áttetsző állóvíznek látszott; könnyedén lehatolt a mélységeiig, nem adott fel különös talányokat.

Judit érkezése napján tüntetően „belopta magát a lakásba”, odakint a konyhában készült vacsorához, mintegy értésükre adva: ő máris tudja a helyét, egy vékonypénzű, ráadásul távoli rokon örüljön, ha nem lökik az utcára.

- Etelll! - kurjantotta Váradi felpaprikázottan. - Etusss!

Gábor eddig teljesen szenvtelen arcára izgatott érdeklődés ült ki, kétéves korától kettejükkel élt; nem lesz panasa a nőcinek - röhögött fel magában -, a vén sárkány se hagyja majd unatkozni.

Judit azonban váratlanul felemelkedett az asztaltól.

- Szeretném, ha rám bízna - mondta Váradinak, de nem kért beleegyezést, bár maga sem tudta, miért mond le a védelméről.

- Szervusz - köszönt be a rettegő Etához -, Balázs Judit vagyok.

Kovácsné meglepetten rábámult, olyan Anna néni korabeli lehetett, csak soványabb és görnyedtebb tartású. Bal szeme alatt diónyi himlőhely; arcát különben mi sem tette jellegzetessé.

Hirtelen felpattant a székről, mint akinek nincsen joga mások jelenlétében ülve maradni; rideg, elutasító feszülés az egész test, tömzsi keze hol az állán, hol a hajával babrált idegesen.

- Jó estét! Megjött hát?

Felfogtam. Persze hogy felfogtam - felelte volna Judit készségesen -, nem tegeződünk. Így is jó. Ki-ki annyit vállal belőlem, amennyit akar.

- Szeretném, ha úgy érezné, nem történt különösebb változás.

- Ezt nem értem, asszonyom - krákogott rekedten, tettetett alázattal, alulról pillantgatva Juditra. - Károlyka szerint most kegyed veszi át a háztartás irányítását.

- Örülnék, ha mellőzné ezt a megszólítást.

Abban a másodpercben érzékelte, hogy a számára annyira természetes kívánság nem közelebb hozta az „egyetlen rokont”, hanem valami beláthatatlan messzeségbe taszította tőle.

Az elkerülhetetlen tárgyalást megelőző hetekben komolyan igyekezett Kovácsné további sorsát megnyugtatóan rendezni Károllyal; Nem akart ő semmiféle „egyeduralmat” új életének otthoni színterén; a háztartást ezentúl is rábízzák, csupán a terhes feladatok alól mentesül, mindössze ennyit kívánt megértetni vele.

Kovácsné azonban olyan megsemmisítő pillantásokat vetett rá, mintha a legdurvább szentségtörést követte volna el a „kegyed, asszonyom” visszautasításával, és gőgösen kijelentette:

- Károlyka első kedves felesége, *aki* igen finom hölgy volt, sohasem emelt kifogást a modorom ellen.

- Én sem emelek, csak...

- Tudtam! Előre tudtam - motyogta felháborodottan a szavába vágva, és a nyomban csomagolni készülők izgatottságával ide-oda forgatta a fejét -, itt már nincs szükség énra.

- Miért mondja ezt? Hiszen éppen arról...

- Hová menjek - s a figyelem legcsekélyebb jele nélkül ismét belehadart Judit tiltakozásába -, és mikor? Mennyi haladékot kapok?

Legszívesebben nekiugrott volna, hogy megrázza: térjen észhez! Hallgassa végig! Láthatatlanban kiegyezett vele, mert idős és védtelen; Váradi, ha majd nem lesz már a hasznára, egyszerűen betuszkolja egy szociális otthonba, aztán nagy levegőt vett, hogy a kelleténél hangosabban megismételje:

- Értse meg! Nem történt különösebb változás.

Etel zihálva markolászta magán a ruhát, szemei sandán kikerülték Juditot, pedig ösztönei már nem jeleztek tényleges veszélyhelyzetet.

- Maga kezeli a pénzt?

Judit az ismert tényt behódolása végső bizonyítékának szánta.

- Ahogy Károlyka akarja.

Figyelmeztetően hangsúlyozott, nem megadóan. Feslett, elbűvölő kis némbor, gondolta közben utálkozva - meg kell alkudnom vele. Csak résen lenni! Isten a tudója, mire készül.

- Mennyivel járuljak hozzá a rezsizhez?

- Károlyka majd intézkedik.

Kapcsolatuk ezzel az eredménytelen beszélgetéssel szinte meg is szakadt. Ritka alkalmaktól eltekintve jóformán csak Károlyon keresztül érintkeztek; Etus változatlanul hozzá fordult az esetleges problémákkal, régi, mártásos étrendjeik szerint főzött, bár sem a gyerek, sem Judit

nem ették az „ízes szószoikat”, és amint meggyőződött arról, hogy valóban nem fenyegeti a rettegett létbizonytalanság, képmutató alázatát agresszív támadó kedv váltotta fel.

Judit, mint már életében annyiszor, nem bizonyult igazi ellenfélnek; sose tette szóvá a viselkedését, eltűrte a sértéseit, átsiklott a megjegyzései felett, amelyekkel, Matildára emlékeztető ravaszdisággal, uszított ellene.

Kovácsné valamiféle álbüszkeségbe burkolózva gyártotta halmozódó kifogásait, hogy nyíltan a tudára adhassa: vajmi köze van a korábbi eszményképhez, épp ezért semmi keresnivalója Váradi oldalán. Civakodásra ugyan alig volt alkalma, de ha a legkisebb ok is kínálkozott, mind merészebben kezdeményezett. Amikor Judit a méregzöld kerámiavázába margarétát akart helyezni, nyomban közbeavatkozott:

- Károlyka utálja ezt a virágot.

Judit olyan csekély jelentőséget tulajdonított a szituációnak, hogy igazán közönyösen reagált:

- Eszerint nem egyezik az ízlésünk.

- Akkor most kiviszem.

Keze már nyúlt a vázáért; a gyors, kemény mozdulat leplezetlen fölényességről árulkodott.

- Nem - Judit hangja fakó lett a visszafojtott indulatoktól -, magamnak hoztam. Úgy tűnik, ebben a szobában lakom.

Kovácsné még hosszú percekig markolta a vázát, és Judit ekkor döbrent rá arra, mennyire másképpen lehetne csak ezzel a nővel szót érteni. Váradi egy elsózott levesért is képes akkora patáliát csapni, amellyel hatásosan megújítja a tekintélyét; Etának semmi szüksége az egyenrangúság hitére, sőt egyenesen ingerli. Zárt, „konyhától-piacig” világában csupán a háztartással összefüggő képzetek léteznek, gondosan takargatott vallásossága meg nemcsak engedelmes szolgát nevelt belőle, hanem megannyi tévhitet is kölcsönzött ítéletei megalkotásához.

„A parázna nőszemély”, ahogyan Juditot emlegette, bajt hoz a házra, nagy bajt; Gábortól egyetlen vékony fal választotta el pusztán, gyakran hallhatta, amint esténként azért fohászkodik, ne kerüljenek valahányan pokolra miatta. Ha Váradi tudomást szerzett volna gyógyíthatatlan bigottságáról, nyilván azonnal kipenderíti az otthonából, de Kovácsné tudta jól, az ima elszáll, nem bizonyíték.

Judit előtt azonban szívesen citálta az evangéliumot, mintha csak ki akarná próbálni: mi mindent engedhet meg magának vele szemben, képes-e tiltakozni vagy árulkodni, és várta, dédelgette magában azt a pillanatot, amikor végre elfogy a türelme, s odébbáll szépen, ahogy kívánatos lenne.

Váradi Károly volt mindnyájuk közül a legelégedettebb. Csendes, tiszta, házias teremtség ez - sommázta önelégülten a tapasztalatait -, láthatóan igyekszik eleget tenni a kívánságainak. Naponta mos - az alezredes ki nem állhatta a szennyes ruha meredt szagát -, ha éjszaka, akkor se fekszik le, csak takarítás után, nem forgatta fel sem a lakás, sem az ő házirendjét egyéni óhajaival. Már nem kellett luxus szórakozóhelyeken pazarolni érte a pénzt, iparművészeti könyveket böngészett, rajzolt vagy „cserepekre” mintázott, vajmi kevés törődést igénylően. Egy nagy, vacak bőröndöt ugyan majdnem behurcolt ide a szobába, sőt néhány limlomnak is helyet keresett, de néhány nyomatékos figyelmeztetés után viszonylag hamar tudomásul vette, hogy „náluk a gardróbban tárolják az értéktelen dolgokat”; szerencsére nem akaratos.

A villanyokat sajnos elég gyakran égve felejt, és igen keveset törődik azzal, minek mennyi az ára; amíg Etel itt van, jó nevelést kap, talán nem marad hatástalan. A vén házisárkány kifogástalanul ismeri a rendet, étkezések alkalmával részletesen, kérdés nélkül is elsorolja a költségeket, már ellenőrizni sem kell a szavahihetőségét. Egyelőre Judit ne gazdasszony, *asszony* legyen elsősorban, s Váradi engedékenyen megállapította, hogy ebben a szerepkörben maradéktalanul eleget tesz a kötelezettségeinek.

Kéthetenként, előírászerű pontossággal vendégségbe jártak, illetve fogadták az alezredes tisztársait és feleségeiket. Judit természetesnek tartotta „ezeknek a kapcsolatoknak ápolását”, mert Károly olyan lelkesen ecsetelte közös élményeiket, összetartásukat; Paula elvesztése után szinte még irigyelte is a „nagy barátságokért”, amelyekkel ő sohasem dicsekedhetett.

Állhatatosan igyekezett megismerni a társaságát, kedvükben járni, beilleszkedni „a régen összeszokott együttesbe”, akinek a kedvéért Váradi drága italokat vásárolt, pedig csak a „krajcos bort szerette”, aromás külföldi cigarettákat, bár „a szagukat is utálta”, és fáradhatatlanul versengett velük a választékokban.

Elsősorban önmagát hibáztatta, amiért nem tudta fellelni viszonyuk „nemes tartalmait”, mutatós felszíneskedést látott csupán az ismétlődő rituálékban; unatkozva hallgatta szakmai vitáikat meg „asszonytársait”, akik súlytalan mondatokkal és csípős bókokkal labdázta, nem győzték egymást leghagyni a divatban, illatszerekben, felvágásban. Kínlódva ügyeskedett a „tüneményes háziasszony” szerepkör ellátásában, megpróbált kellően kacérnak, könnyednek látszani, lassanként mégis úgy érezte köztük magát, mintha magas csalánban kergetnék, teljesen céltalanul.

Egyszer véletlenül őszintén ki is jelentette:

- Jövő héten szívesebben mennék a Múcsarnok kisplasztikai biennáléjára.

Váradi a megrökönyödéstől szinte felvakkantott:

- Miféle csacskaság ez, kicsikém?! Hogy juthat ilyesmi egyáltalán az eszedbe?

Judit kezdetben inkább gyanította, később már viszont állítani merte volna: Károlyt nem az egyedüllét szoktatta ahhoz, hogy ne tűrje az ellenkezést, mert olyan mesteri fogásokkal védelmezte bármikori álláspontját, amelyhez csak hosszas és megszakítatlan gyakorlat juttathatta.

Legtöbbször első felszólításra behódolt a kívánságainak, ezzel megszabadult a szóváltásoktól, megalázó vitáktól, amelyekben Váradi amúgy sem tekintette számba vehető partnernek; „gyerek vagy, drágám!” homlokcsókkal eleve cáfolásra méltatlannak ítélve esetleges érveit.

Gáborral még ennyire sem volt gyöngéd, pedig „ő nagyon jól tudta, hogy kell bánni egy fiúgyerekkel”.

Szilárdan állította, mennyire helyes hangot üt meg, amikor találkozásaik első kérdéseként rendszeresen kivallatta:

- Na, mi újság, fiú? Hogy megy a tanulás?

Általában tartalmatlan vagy kitérő válaszokat kapott. Gábor ugyanis „szükségtelen kényszernek” tekintette az iskolát, gyakran és gátlástalanul lógott, az igazolásokra kitalált neveket hamisított, kizárólag a sport érdekelte, bár apjának erről sejtelve sem volt. Reggelenként, ahogy az újoncokat szokták, könyörtelenül kiparancsolta az ágyból, hatalmas, széles erkélyükön félórás tornagyakorlatokat végeztetett vele; „edződjön! erősödnie kell! Milyen katona lesz belőle?” érvelésekkel, később, amikor a gyerek maga vágott neki a hajnali kilométereknek, természetesen személyes sikernek könyvelte el az igyekezetét.

Pedig Gábor fogcsikorgatva engedelmeskedett, és ágaskodott minden ellen, amit apja egyszerűen csak „utasításba adott”; anyai oltalom jóformán sosem melengette, Váradi Károly első felesége, „aki igen finom asszony volt”, 1956-ban elhagyta az országot, életjelt többé nem adott magáról; a fiú emlékezete legfeljebb vágynyakat őrzött belőle.

Etel, amennyire mesterkéeltség nélkül, szinte ösztönösen rátalált Krisztina igényeire, annyira értetlenül és kínlódva vergődött mindig a fiúval, akinek lehetetlen „kincsektől” duzzadoztak a zsebei, focizás közben beverte a szomszédok ablakait, rákot akart nevelni a fürdőkádban, szétszedte az órákat meg a rádiót, és valahányszor alul maradt a verekezésben, az eszméletlenségig belelovalta magát a hisztérikus bömbölésbe. Ha ilyenkor vigasztalni kezdték, rúgva, visítva, harapva tiltakozott; kitepte magát a békítő kezekből, és vagy elájult fennakadt szemekkel, vagy kedvezőbb esetben egyszerűen csak elmenekült.

Váradi orvostól orvosig járt vele kisebb korában; „neuraszténias alkatnak” nyilvánították, amit annyira szégyellt, mintha férfiasságában taposták volna meg; a gyógyszereket személyesen dobálta a szemébe, mert mindennél hatásosabb kúrának tekintette a saját „újjoncszelidítő” módszereit.

„Nálam harminc saslangést megcsinál mindenki - példálódzott gyakorta -, különben nem kap eltávoztatást a laktanyából. Olyan a századom, akár a beton. A nyámnyilaság még egy asszonynak sem bocsátható meg.”

Kerékpárt vett Gábornak, és expandert, súlyzókkal gyakorlatoztatta, kitartóan együtt dolgozott vele, hogy jó példával járjon elől, és elmondhassa: „nézd meg apádat! Mit tudsz te hozzá képest?”

Gábor a valamikori eszményt, akivel önfeledten dicsekedett a srácok előtt, mert „katona, őrnagy, ezreknek vezényel”, mire alezredes lett, annyira félt és megvetette, hogy nem volt képes túlemelkedni a természetes dackorszakon, egyetlen hatásos védekezést ismert csak vele szemben, amellyel, mindig magának ártva elsősorban, bebizonyíthatta, nincs hatalma minden és mindenki felett: a megbotránkoztatást.

Nem érdekelte, hányszor fenýíti meg, milyen megtorlásokat agyal ki a „rémtetteiért”, igenis állandóan *magára* kényszerítette a figyelmét, kicsikarta belőle a „még én sem értem” beismerését, diadalmasan kérkedett előtte azzal, hogy „nevelhetetlen”.

Szándékosan elhanyagolta a tőle kapott játékokat, amelyek kiválasztásához egyszer sem kérték a véleményét, sőt az első kínálkozó alkalommal túlادott rajtuk, pedig „ötszáz... kétszáz... megannyi forintba kerültek”.

Egyáltalán nem rokonszenvezett Váradi tisztársainak példakép fiaival, akiknek társaságába apja akarata szigorúan belekényszerítette, bár „állandóan szégyenkezett miatta”, mert modor-talanul viselkedett, ocsmány szavakat használt, és valamelyikkel, néha többekkel is, okvet-lenül összeverekedett.

Váradinak fogalma sem volt arról, hogy Gábor „neuraszténias alkatának” egyik meghatározó vonása az érzékenység; „atyai feddőbeszédei” eleinte valóban megrendítették, még fogad-kozott is: „soha többé!”, amíg az értelme fel nem fogta, olyan prédikációkat hallgat, amelynek lényegét apja magára nézve a legkevésbé sem tartja kötelezőnek.

„Neveletlenség mások szavába vágni” - hirdeti, miközben Etelt vagy a saját barátait rend-szeresen félbeszakítja a tulajdon közlendőivel, lelkesen csal a kártyázásnál, pedig, „ha veszít az ember, azt férfiasan tudomásul kell vennie”, önfegyelemről meg mértéktartásról szónokol, de a legkisebb rendellenesség nyomban kihozza a sodrából, csak a takarékoságban követke-zetes.

„Ne zavarj örökké!” - hárítja el a kérdezősködését, Etusnak sincs különösebb türelme hozzá, minden bevallott csínytevéseért az apja elé citáltatja; Gábor egyre messzebbre sodródik tőlük, pedig nem győzi eleget foglalkoztatni őket.

Természetesen Juditban csupán apja újabb szövetségesét látja, aki a „vén házisárkány” hatásos visszhangja lesz majd, aki vadászni fog rá, mert a saját gyerekének teljes helyet akar csinálni az életükben, és a srácok is megállás nélkül piszkálják miatta; eltökélten vette fel ellene a harcot, pedig alig telt idő, már azon kapta magát, tulajdonképpen inkább odahúzódna hozzá. Mégis gyanakvóan leste minden mozdulatát, elfogható szavait, aztán a megfigyeléseket konok igyekezettel beráncigálta a saját, eredeti képletébe, sóváran várva, s ugyanakkor szüntelenül az ellenkezőjét akarva, legyen végre olyan, amilyennek feltételezi.

Judit azonban közönyösen tudomásul vette dűnnyögéssel helyettesített köszönéseit, nem volt többé kíváncsi a szobájára, nem érdekelte, hová megy, kikkel, meddig marad, bekapcsolja-e a tv-t, amikor ő inkább olvasni szeretne, miért nem mossa ki legalább a zokniját meg a fürdőkádat, még azért sem „jelentette fel” Váradinál, hogy szándékosan bömbölteti a magnóját, amikor éjszakás és aludnia kellene, pedig tényleg szándékosan bömböltette.

Károly tapintatosabb velem? - mérlegelte Judit a sokasodó negatív megfigyelést. - Dehogy! Csak az élettapasztalata már kifinomultabb módszerek birtokába juttatta, mint egy tizenhárom éves gyereket. Tulajdonképpen az is vívmány, hogy a jelenlétemben egyre ritkábban fordul az „érdeklődése” Gábor felé, aki olyan töretlen igyekezettel alakítja előtte a „vásott kölyköt”, mintha ezt avatta volna viszonyuk egyetlen lényegévé.

A fiú azt hitte, nem törődik vele, pedig minél többet megértett belőle, annál kevésbé azonosult Váradi véleményével. „Feltevések alapján?” - kérdezte volna Paula erre, hiszen sohasem érte be pusztá megállapításokkal, bizonyítékok nélkül.

Együtt utaztam vele egyszer a villamoson. Nem látott engem, még egy megállót vissza is gyalogoltam, nehogy összetalálkozzunk. Árván álldogált a tömegben, haverok „látványoskodtak” körülötte, csak a földet nézte, mint aki szégyelli, mennyire nem képes átvenni a stílusukat, és szívesebben lenne tökéletesen egyedül. Betöltötték a peront, de az ő helye *üresen* maradt.

Ha olyan lenne, amilyennek mutatja magát, a saját közegében kellene leginkább önmagára hasonlítania.

Lassacskán már-már Krisztinával egyenértékű érzelmeket kavart fel benne, valami lehetetlen vágyat, hogy megnyerje, de szerény ajánlkozását Gábor vagy nem érzékelte, vagy túlzottan félreérthető üzenetet küldött neki a vonzalmáról.

- Na, mi újság, fiú? Hogy megy a tanulás? - hangzott el Váradi szokásos kérdése, de figyelme valójában a rádióműsoron kalandozott.

- Meg fogok bukni biológiából.

Gábor zsebre dugott kézzel hintázott a székén, szeme se rebbent, várta a hatást.

Váradi arcán abban a másodpercben minden megvékonyodott, két öklére nehezedve emelkedett fel a helyéről - most összeveri!, riadózott Juditban Neumann Bálint emléke, a rémület újra megborzongatta -, szavai azonban inkább egykedvűségről árulkodtak:

- Attól még nyugodtan fogunk aludni.

Váradi eltátja a száját, istenem, ennek egy marék esze sincs! - hörgi némán, egészen ráfeledkezve.

- Sajnos - Judit látszólag tudomást sem vesz a két megdöbbenő ábrázatról -, el lesz rontva a nyarad.

Egy frászt - lázad fel ellene Gáborban az akaratos dac -, abból nem esztek! Brrr! Rohadt biológia meg az a pofozkodó hústorony, aki a W.C.-be hurcolja a fenyítésre szántakat; egészen olyan, mint az öreg a „harminc saslengéssel”, nem tehet az ember ellene semmit, csak elszántan utálja a tantárgyát.

- Úgy van! - mennydörgi Váradi, rögtön fellelve a „nagy lehetőséget” Judit buta megjegyzésében, és szinte kéjesen részletezi a szünidő várható kötöttségeit; minek is izgatná magát ezzel a botrányos kölyökkel, kuksoljon egész nyáron a könyve mellett, legalább kevesebb zavart csinál.

Gábor csalódottan szemléli, szinte megörvendeztette mindkettőjüket ezzel a bejelentéssel. Ettől kezdve lázasan tanul, aztán lázasan bizonyít a „rohadt biológiából”, nehogy ilyen egyszerűen leírassák vele kapcsolatban az egész vakációt.

Váradi azért azt tartja helyesnek, ha az illetéktelen beavatkozásért utólag rendre utasítja Juditot.

- Bocsáss meg, kicsikém! A gyerek kötelességmulasztása elsősorban rám tartozik.

- Természetesen. De nem fog megbukni - és kimondatlanul hozzátette: ha a feltevés igaz.

- Gondolod? - arckifejezése mohón áhítozza az igenlő választ. - Hiszen lejáratna az egész tanári kar előtt - s a pusztaság lehetőség ismét haragra lobbantja -, holnaptól személyesen fogom ellenőrizni a felkészülését.

- Nem tenném.

- Neeem?! Miért?

- Olyan kevés az időd. Nem forgácsolhatod szét magad minden apróságra. Én ellenben nagyon szívesen...

Tudta, sohasem avatkozna a gyerek dolgába, Váradit pedig a hiúságán keresztül a legegyszerűbb visszatartani. Valami szakmunkán kezdett dolgozni akkoriban, amelynek fontosságáról többet beszélt, mint amennyit fáradozott vele, mindenesetre Judit a délutánjait kint tölthette a konyhában, hogy „senki ne háborgassa elmélyült szellemi tevékenységében”.

Mire ismét eszébe jutott Gábor kérdőre vonása: „és hogy haladtok a biológiával?” - a gyerek értetlenül pislogott Juditra, még szokott pökhendiségéből is kikökölt a váratlan felismeréstől, önkéntelenül azt motyogta:

- Minden rendben.

- Hát a kórházban?

- Ott is - nyugtatta meg Judit sietve.

- Ezt már szeretem.

Ott is... - még Verát sem elégíthette volna ki egy ilyen olcsó válasszal, mióta ifjabb Benedek Ernő illatosan és; hiánytalan eleganciával, ahogyan pár évvel korábban nekivágott pályája magaslatainak, bevonult Téglási főorvos helyére.

Hogy csinálta ezt? - bombázta Juditot az izgalmas részletekért, talán elsősorban Matilda miatt, akinek természetesen még annak idején kikotyogta: ő bizony nem számúzta Juditot a rokonságból, - valaki tolta a szekerét?

Tolta. Kara Hedvig diszkréciójára ugyan feltétlenül számíthatott, de Bakai doktorra túl nagy csapást mért ahhoz, hogy ne tegye rögeszmésen kíváncsivá. Amikor az Egészségügyi Minisztériumban tapintatosan figyelmeztették Dezső urat, milyen káros következményekkel járhat, ha valaki magánszorgalomból firtatni kezdi a „felettes hatóságok körültekintő döntéseit”, és volt olyan óvatlan, hogy erről az „impertinenciáról” többeknek beszámolt, nyomban terjedni kezdett a suttozás Miss Utolérhetetlen családi befolyásával kapcsolatban.

Gyöngyi diadalmasan vállon veregette saját magát, „emlékszel, virágszálam?!”, az orvosok még figyelmesebbek lettek Hédikéhez, a nővérek még tartózkodóbbak. Ilon, aki fejvesztetten igyekezett elfeledtetni Ernővel régebbi nézeteltérésüket, majdnem bocsánatot kérve adta ki neki az utasításait.

Ifjabb Benedeknek igen kevés önérzete van - állapította meg Judit -, nem feszeng a kölcsöntekintély miatt, „született főorvos úrként” viselkedik, és tüntető szerénységgel harcol a II. számú belosztály összes dolgozójának elragadtatásáért.

Juditra éppúgy mosolyog, mint a többiekre, nem győzi értésére adni, remélhetőleg egyikük sem emlékszik már a „közös kellemetlenségre”, hiszen a régi szóbeszédnek végleg eltemetődték, a lány szerencsére férjhez ment, ő sikeresen előre jutott, akár barátok is lehetnének. Hédike olyan nagyszerű fogás, ígéretes távlat; Ernő a saját elégedettségét negédes modorával sugározza új környezetének.

Szófukar és mogorva elődjét igen gyorsan elhomályosította felszínes közlékenységével; Téglásit, alig néhány héttel a távozása után, már csak Balla osztályos orvos és Judit gyászolták.

Ernő kiváló érzékkel, viszonylag rövid idő alatt gyökeresen új légkört teremtett az osztályon. Tág teret biztosított Bakai érvényesülési vágyának, valósággal dajkáltatta magát vele, mindenben kikérte a véleményét, felhasználta az ismereteit, a tapasztalatát, és hagyta abban a tévhitben dülleszkedni, hogy nélküle egyetlen lépést sem tudna tenni. Nyilván még kinevezése előtt felvilágosították Dezső úr kedves mesterkedéseiről, amelyekkel csak azért gyengítette Téglásit, mert ő akart a helyére kerülni, Ernő pedig nem kívánt vetélytársakkal küszködni.

Lovagias módon feleségül vette Kara Hedviget, beköltöztek az após szocialista palotájába, hatalmat remélő hitvesét hamarosan kivette a kórházból, így szabad maradt a párkeresésben, viszont pártfogolt a majdani följebb jutásban.

Ernő, főleg öngyilkos szókimondása miatt, Balla doktortól tartott a leginkább; gondosan került azonban a nyílt összetűzést, ahelyett azt próbálta kinyomozni, melyek a sebezhető pontjai. Először eszményképpé avatta, de Balla nyersen agyoncsapta ezt a törekvését, a legkevésbé sem tartogatta négy szemközt a véleményét:

- Nézd, főorvos úr - jelentette ki -, ne akard, hogy utálni kezdjenek, vagy ha ezt akarod, akkor minek csinálnánk titkot belőle.

Ernő visszavonulást fűjt, és taktikát változtatott. Hívein keresztül olyan megjegyzéseket bocsátott keringési útjukra, amelyek Ballától is származhattak volna, amennyiben rendelkezik azzal a képességgel, hogy kijelentéseibe kétértelmű mellékszövegeket csempésszen. A módszer hamarosan eredményesebbnek bizonyult az előzőnél; Ballát egyre sandább gyanakvással kezdték méregetni, aligha tették volna már az asztalára a problémáikat.

Senki nem ment oda hozzá, hogy rákérdezzen: „tényleg miattad kapott fegyelmit Öklös? Valóban addig jártál a professzorhoz, amíg felemelte a fizetésedet? Ellenem is van valami kifogásod?” - a néma rosszindulat lassan elszigetelte, csak vaktában csapkodott maga körül,

mert egyetlen kollégájára sem bizonyíthatott semmit, legkevésbé Ernőre, aki fáradhatatlanul munkálkodott az eltávolításán.

Judit ösztönösen mellé húzódott, megbízhatóságával, csendes igyekezetével próbálta felhívni magára a figyelmét, de Balla nem szerette a zárkózott embereket, s Téglási emléke kevésnek bizonyult a kölcsönös rokonszenv kialakulásához.

Gyöngyi se helyezte ezt a vonzalmat, hiszen „felesleges ujjat húzni Benedekkel. Ennek az élehetetlennek ez már legalább a hatodik munkahelye, mindenütt aláfütt magának. Még akkor is képtelen befogni a száját, amikor nem a személyes érdekeiről van szó”.

Természetes, hogy Benedek Ernőnek rettenetesen az útjában volt, és ebben a párharcban megint ő bizonyult erősebbnek.

Balla helyét gyorsan betöltötték, kicserélődtek a névtáblák, hamarosan új suttogások, új ál-szenzációk rakódtak a régiek fölébe, de Judit egyre szűkebbnek, idegenebbnek érezte átalakuló környezetét. „És mit tettél?”

Semmit, Csaba, semmit. Egyetlen esélyt ismertem, amit Téglási vagy Balla soha: a bele-törődést.

Legfeljebb a részvétlenségért vádolta akkoriban önmagát, hiszen úgy búcsúzott el a főorvostól, hogy mélységes tiszteletét, együttérzését nem tudta feltárni előtte, csak szótlan zavarral álldogált az ajtóban, s szinte tapintható kietlenség töltötte be az egész lényét. Pedig töprengve keresgélte a megfelelő szavakat, Téglási merevsége azonban, amely ottlétének utolsó napjait ingerlően szorongatóvá tette, vele szemben sem oldódott fel; hallgatagon rakosgatott a szekrényében, mintha ezzel jelezné: *üres* szobában nem várakozik az ember.

Nem magamat sajnáltam, hanem őt - magyarázta megannyi formában Paulának -, őt, amiért kötelességének tartotta, hogy átadja a helyét, mindegy kinek, és nyilván Emma is hiába oltotta be a „csapdát állítottak neked” bizonyosságával; csak önnön felelősségét mérlegelte elvakultan.

- Utánam jön majd, Judit?

A váratlan kérdés akkor érte, amikor már egészen biztos volt abban, megfeledezett a jelenlétéről, s a többiekkel együtt, az újrakezdés irgalmatlanságában, törölte az ismerősök névjegyzékéből.

- No, idővel majd - félmosoly úszott át a komor arcon, kialudt, csak a hangja őrizte tovább: - szeretném, ha továbbra is a közelemben maradna.

Judit elkerekedő szemekkel rácsodálkozott, mi szüksége lenne éppen neki egy ilyen árnyékalakra? - és hirtelen elbőgte magát, olyan tehetetlenül és kétségbeesetten, ahogyan Paula halálhírét fogadta nem sokkal később; Váradi pattogó kérdései elszálltak a füle mellett: „mi van veled, kicsikém? Mi van? Sose szoktad így elragadtatni magad.”

Azért számára sem volt teljesen közömbös ez a tragikus esemény, pár hétre jóformán „kiléptette önmagából”. Készségesen elment Judit helyett a temetésre, Gábor előtt hosszan eszményítette azokat az embereket, akiket „munkájuk közben ér utol a végzet korán és szinte előzmények nélkül”; Paulára is az irodájában találtak rá, már orvosra sem volt szüksége, és még Veráékhoz „sem átalotta elkísérni” akkor, egyetlenegyszer „fülig megtelt konyha- meg pelenkaszaggal”, hogy aztán ne győzze elégszer kérdőre vonni: „miért időzik olyan gyakran abban az iszonytató felfordulásban, két érdektelen, végtelenül unalmas emberrel összezárva?”

Verát, valahányszor nekilendült az üzleti beszámolójának vagy a kislányka újabb „na, képzeldjeinek”, haladéktalanul félbeszakította. Pali sohasem teljesített szolgálatot, így még katonaelményei se voltak, hát percek alatt kifogytak a közlendőkből; mind a hárman megkönnyebbültek, hogy Judit nem erőltette egymáshoz őket többé.

Ezek után végképp feleslegesen beszélt volna arról, milyen kibogozhatatlan szálakkal kötődik Verához, hiszen mégiscsak a Neumannok nevelték, megvannak egymás nélkül; ez természetes és szükségszerű akár az, hogy hallani, tudni akarnak egymásról.

Vera Anna néninek bizonyára éppúgy elmond mindent, mint Matildának, tőle pedig ártatlan elszólásokon keresztül Neumann Bálinthoz jutnak a hírek: ismerik Krisztinát, Váradit, Gábort és Kovácsnét, ahogyan ő Ákos jövedelmét, tengerparti vakációit, London környéki lakását, ki-ki a maga módján kerekíti egészszé a másik sorsát.

És Károlynak hiába magyarázta volna dr. Vágó Pált is, a leszakadt gombok, kiégett mandzsetták, pecsétes öltönyök világában olyan szelíd nemtörődomséggel mozgó „jelentéktelen” gyámügyi előadót, aki minden napján elesett életek útvesztőibe kényszerül, „gyerekeket hurcoltat a kóterba” idült alkoholisták, munkakerülők, elváltak, magatehetetlenek, szadisták otthonaiból, gyürkőzik a hatóságokkal, törvényekkel, és még soha senkinek nem jutott eszébe, hogy akár csak egy százforintos rendkívüli fizetésemeléssel elismerje, amiért haláláig sem válik majd belőle „elfásult bürokrata”. Az ilyenek szoktak negyvenéves korukban infarktust kapni, vagy hangtalanul lefordulni a székről, mint Paula.

Várad számára mindez olyan idegenül hangzott volna, akár ha a karácsonyi asztalról valaki a friss cseresznyével megrakott tálat hiányolná. És kinek nem?

A csengetés felrezzentette mélázásából. Mozdulatlanul kifelé figyelt; itt mindig Etel vagy Gábor szokott ajtót nyitni, a birtokon belülség kicsinyes hagyománya, de most egyikük sem jelentkezett.

Magas, fiatal férfi állt az ajtóban - *úgy néztem rád, akár egy Michelangelo-szoborra, amely arányaiban és konstrukciójában utánozhatatlanul tökéletes harmóniát áraszt, és nem tudom, miért éppen ez jutott eszembe, de biztos, hogy nem a kiléteden tűnődtem* -, mosolyának tétováságát szinte megcáfolta az olajos-barna szemek, kíváncsisága s fellépésének közvetlensége.

- Kezét csókolom! Balázs Juditot keresem.

- Én vagyok. Tessék! - suttogta határozatlanul. Jó arcmemóriája volt, rögtön tévedést gyanított.

A férfi nem reagált azonnal, tetőtől talpig végignézett rajta, mintha most venné csupán szemügyre; Judit zavartan elvörösödött.

- Dr. Salamon Csaba - mutatkozott be aztán sietve -, beszélhetnék magával?

Salamon??? - Judit meglepetten hátrakapta a fejét, s gondolatai valósággal futásnak eredtek: - Balázs... ismertem... régen meghalt... jó! hiszen nekünk egyforma a nevünk!... Most ez a legfontosabb? - Figyelme lassan visszatért a várakozó jövevényhez: - miben sem hasonlít egymásra a két arc; ki ez az ember?

- Salamon Balázs bátyja?

- Igen.

- Hát...!

Juditban hirtelen feltámadtak a soha meg nem idézett emlékek; a Balázs mellett töltött részvételi órák, tényekre bonthatatlan, kínlódó vallomásai, s hogy egyetlen embert szólított csak -

él!?! -, az ámulat káprázata szinte a bejáráshoz szögelte, bár értelmetlenül heves örömmé lobbant benne.

- Talán - figyelmeztette Salamon Csaba a lépcsőházi álldogálásukra.

- Jaj, bocsásson meg - s gyorsan félrehúzódott, hogy beléphessen -, milyen udvariatlan vagyok!

Ezek Károly szavai - és a felismerés döbbenete percekig erősebbnek tűnt a valós helyzet hatásánál -, mit mondanék neki, ha együtt talál bennünket?

Salamon Csaba körül se nézett a szűk előszobában, zakója zsebéből izgatottan kiemelt egy borítékot, és Judit felé nyújtotta:

- Ez magának szól - mondta az alkalomhoz sehogyan sem illő, ünnepélyes bizonytalansággal.

- Kérem, nézze el nekem, végtelenül figyelmetlen voltam. Ha a címzést időben észreveszem, felbontatlanul juttatom el önhöz az öcsém levelét... Láthatnám a gyereket?

Gábornak köszönhetlek, egyedül neki, mert én még a kétségeidet sem tudtam bátor önigazolással lefegyverezni: nélküle téged is éppúgy elveszítelek, mint eddig mindenkit, akik mássá lenni segítettek volna. Ketten kormányoztátok az eseményeket, csak a felelősség odaitélése nem ilyen egyszerű; a visszatérő Neumann Ákos tulajdonképpen erre eszméltetett.

8

Nyugágyával a park legtávolabbi, alig háborgatott mélyébe húzódott, ahol a fák nemcsak a napfénytől, hanem a társaságkeresőktől is megoltalmazták.

A hallban néhány korán kelő köszönt rá, ezek azonban a vízhez vagy a túrához készülődtek; a Badacsonyra indulókért különbusz érkezett a kapuhoz.

Judit arra gondolt, szívesebben ment volna a Dunához, Ákossal valamikor odajártak vasárnaponként, később magányosan is visszacsábították az erdők, a köves partok, a megnyugvás-keresés hangulatai. Károly számára azonban a nyaralás helyszíne pusztán egzisztenciális kérdés volt, ha már „földradozta valódi kényelmét és megtakarított pénzét a családjáért”, legalább a saját baráti köre ízlésszínvonalának megfelelően akarta eltölteni a szabad idejét. Még a balatoni útra sem lehetett volna rávenni, amennyiben „nem esküsznek össze ellene a körülmények”, és szövetségesekre talál eredeti terveinek a megvalósításához. Mindnyájan cserbenhagyták azonban, még Krisztina is; legfeljebb ő nem tudatosan, hiszen tagadhatatlanul fontosnak tűntek egymás számára.

Váradiban egészen sajátos visszhangokat keltett a kislány várva várt megérkezése; Juditot azon a napon hallotta először nevetni; arcára huncut báj vonult fel a két gödröcskével - nahát! - ámult el némán az alezredes - majdnem szép ez az asszony, és hirtelen belecsókolt a nyakába, pedig mások jelenlétében mindig tartózkodott a heves érzelemnyilvánításoktól.

Aztán kiemelte Krisztinát a járókából, óvatosan a karjába vette; egészen ismeretlen érzések kavargtak benne.

- Szervusz, tündérlány! - suttogta meglepetten, mintha egy rá hasonlító újszülötten ajándékozták volna meg.

A gyerek aranyos-barna haja szanaszét lebbent, széles gyönyörűséggel sikongatni kezdett, majd Károly orra után kapott, s ujjongva a hajába markolt:

- Apuci! Apuci!

Várad aligha értette, mi történik vele. Elérzékenyülten szorongatta a két könnyű kis kezét; valamikor pert perre újított Gáborért, hogy „csapongó életet folytató anyjától” megszerezhesse, de a fiú szeretetének leghalványabb jelével sem jutalmazta soha.

Ó - döbönt át Juditon a felismerés -, hiszen ez az ember még nálamnál is kielégítetlenebb; egyikünk sem találta el azt a hangot, amely kiragadhatná az egyenruha általa kötelezőnek tartott pózaiból, egyikünk se, csak az én maréknyi lányom. Krisztina, valami titokzatos, a tapasztalati érvekkel felelő oknál fogva őt érezte a legközelebbinek, őt köszöntötte, egyes-egyedül neki örült őszintén, teljes odaadással.

- Szervusz, tündérlány! - ismételte újra meg újra Várad szinte himnikus elragadtatással, s a pillanat bűvöletében végérvényesen és visszavonhatatlanul feladta Krisztinával szemben azt a parancsoló, merev tartózkodást, amelyért kerülték, félték, szolgálták valahányan.

Krisztina már a puszta látványától boldogan visongani kezdett, legmélyebb álmából is felébredt a hangjára, jöttekor mindenki iránt tökéletesen ellobbant az érdeklődése; rácsimpaszkodott, összenyalogatta, mint a kiskutyák, vele feküdt és Váradi ébresztette - sose morgott, hogy valóban nincs egy pillanat nyugta se tőle, neki kell „koszosodnia” a játszótérek homokozóiban, „séta! séta!” - követelte a kislány akaratosan, és bármilyen fáradt volt, elindultak; nem akadhatott olyan dolga, amelyet nyomban abba nem hagyott a kedvéért.

Krisztina féktelen és természetesen irgalmatlan ragaszkodásában Judit a hajdani lehetséges önmagát kapta vissza, azt az önmagát, aki semmit nem érzékelt anyja szelíd kötelességteljesítéséből; evett, tiszta ruhákba bújatták, mosdatták, de apja, Balázs Krisztián volt a mindenség, a rajongott - még tizenkét éves korában is nyomába eredt egy hozzá hasonlatos vadidegennek, félelmetesen sokáig elevennek látta az álmaiban, betöltötte a képzeletét; várta, sóvárogta, nem felejtve.

Fáj, mert féltékeny vagyok - vallotta Csabának -, fáj, mert magamnak akartam, s csak némán tátozok felé sikertelen mozdulataimmal, amelyeket Károly erőfeszítés nélkül helyreigazít; az *enyém*, valójában mégsem az, de ugyanakkor boldoggá tettem valakivel, ugyanattól vállalva érte a boldogtalanságot.

Viszonylag rövid időn belül megérezte, mennyire nem sajátja csupán ez az ellentmondásokkal terhes keserűség. Gábor valami hasonló válságon mehetett keresztül, végleg a perifériára szorult, csak ekkor már Juditon kívül senki se figyelte, tulajdonképpen mi történik vele és körülötte.

Etelt Krisztina éppúgy meghódította, mint Károlyt; ő volt a „bölcsőde” s később az „óvoda”, Judit nappalos hetein levegőt sem igen vehetett „majom-odaadásában”, amellyel a kislány erőszakos, önző személyiségét szolgálta. Nem, soha nem oldozta fel „bűnei alól az életükbe gátlástalanul betolakodó parázna nőszemélyt”, de „az ártatlant” elvakultan függetlenítette tőle, sőt egyenesen úgy érezte, mintha „Jézust szolgálná” feltétel nélküli alázatossággal.

Felőle Gábor már akármit csinálhatott, míg Krisztina kedvéért türelmesen csúszkált a padlón szétszórt üveggyöngyöket keresve, vagy játszott, énekelt, bohóckodott; a fiú korábban rendszeres „följelentgetése” teljesen kikopott a mindennapjaiból.

„A gyerek hol van?” Judit-féle kérdésekre mindig Krisztinához kapcsolódó válaszokat adott, még akkor sem ellenőrizte a fiút, amikor ezt Károly alkalmyszerűen kiosztott „áristomai” alapján kötelességévé tették. Váradi meg egyre ritkábban fárasztotta magát a „bűneseteket” kiértékelő, terjengős prédikációkkal; villámgyorsan megverte Gábort, és elzavarta vacsora nélkül a szobájába.

Mi, mi történik velünk? - vívódott Judit mind elfalazottabban. - Mindkét gyerekért egyformán felelősek vagyunk; így akarjuk *valakivé* nevelni őket?

Ne hidd, hogy csak Krisztina harmadlagos érzelmei állították Gábort odafigyeléseim középpontjába, mindent kétségbe vonhatsz, csak azt az egyet nem, hogy rá önmagáért volt szükségem.

Elszántan benyitott a gyerek szobájába, ahol megint az egyetlenegyszer látott, régi kép fogadta, de a fiú ismét megszegve apja „hadparancsát”, nem tartózkodott otthon. Fenyítés, újabb fenyítés, és milyen értelmetlenül - rémlett fel Judit előtt a várható következmény -, gyors, egyszerű módszerek, amelyek a seholnincsbe vezetnek. Felkapta a kabátját, és lement a

parkba, ahol délutánonként hemzsegték a telep süldő kölykei; elhívom, hazaviszem - biztatta magát -, Gábor biológiából sem bukott meg, mert véletlenül eltaláltam, mit kell mondani neki.

Fociztak. Csak akkor kezdte szólongatni, amikor valami oknál fogva huzamosabban összehőmörültek, anélkül hogy csinálni is akarnának valamit. Gábor ekkor kelletlenül kivált a bolyból, úgy állt meg előtte, mintha csodát látna.

- Mi van? - vetette oda foghegyről, mert megint gúnyolni kezdték a „kedves anyád keres már” szájról szájra adott figyelmeztetéssel, miközben kárörvendően röhögtek rajta.

- Gyere haza!

- Minek?

- Ismered apádat, ilyenkor...

- És magának mi köze hozzá? - vágott a szavába annyira gorombán, amennyire megilletődött a saját értelmetlen csodálkozásától: „hát fontos ez neki?!”

- Tíz perc, jó? - hebegte nyomban utána, valósággal mentegetőzve. - Nem hagyhatom cserben a csapatot.

A „csapat”, további öt hasonló korú fiú, már harsányan hívták is vissza; Judit az utat leste, mikor tűnik fel Váradival a szolgálati kocsí.

Nem rúgta el magától a közeledésemet, hihetetlen! - gondolta reménykedve; ám ekkor egy távoli hang nyersen felkiáltott:

- Megint ez a pancser szúrta el!

- Én - figyelt fel Gábor tiltakozására -, én?! Miért mindig én?

Judit a veszekedés előzményeiből jóformán semmit sem látott, de a másodpercet igen; Gábor máris horkantó vadállat, öklöz és rúg ordítva, szitkozódva, valósággal marcangolja az ellenfelét.

Tulajdonképpen nem akart ő közbeavatkozni, elégszer átélte szakadt, sebesült hazatéréseit, hanem amikor a földön fetrengtek, és a rajta térdelő egy kövel többször is az arcába vágott, anélkül hogy elengedték volna egymást, megpróbálta szétválasztani az indulataikat.

- Eressz el! Eressz el - hörögte Gábor, és durván birokra kelt vele -, megölöm ezt a szemét dögöt!

Fejével akkorát öklözött Judit gyomrába, hogy valóban kiszabadíthatta magát, s vaktában a már szétszaladt kamaszok után iramodott.

Közben bármész nézőközönség verődött össze, szánakozó vagy becsmérlő megjegyzésekkel kiértékeltek a látottakat; Judit, mint egy bűncselekmény tetten ért cinkosa, leszegett fejjel somfordált el a parkból.

Talán félórával később Gábor végre hazakeveredett, rendbe szedte magát; arcán csúf véraláfutások, sebek éktelenkedtek. Etel szörnyülködve összecepta a kezét:

- Te, jó isten! Hogy nézel ki? Apád agyonüt, ha így meglát.

- Alig várod, igaz?

De abban a percben meglódult vele a világ. Olyan rosszullett fogta el, hogy belezöldült, ellökte magától a nadrágjába kapaszkodó Krisztinát, és a fürdőszoba felé támolgott.

A kislány visítani kezdett - megállj, te istentelen! - hallotta Judit Kovácsné üveghangját, majd mindezzel párhuzamosan Gábor elvágódását; mire kirohant, a gyerek eszméletlenül feküdt a hideg linóleumon.

Segélykérő telefonálására Dr. Salamon Csaba azonnal félbeszakította magánrendelését, saját kocsiján vitte be Gábort a kórházba; némán, megjegyzések nélkül végighallgatta az asszony zaklatott beszámolóját, egyedül a kérdésen lepődött meg:

- Most mit mondjak az apjának?

- Hogyhogy?

- Károly csak a sebészet létjogosultságát ismeri el. Ha a gyerek az idegosztályra kerül...

- Kénytelen lesz megemészteni - mondta epésen, bár nyomban megbánta, hogy elfeledkezett magáról, és jóval szelídebben felajánlotta:

- Majd este beszélek vele. Egyelőre csak agyrázkódást állapítottam meg.

- Csak???!! - fortyogott Váradi, mintha megsértették volna. - Ezt megnyugtatósnak szánta pszichiáter barátod?

Sohasem mulasztotta el már a hangsúlyával is Judit tudtára adni, mennyire nem tetszik neki ez az ismeretség s maga az ember sem, aki szerint „csupán kuruzslásból él”.

- Valószínűleg - tért ki a provokáció elől Judit; sokkal jobban foglalkoztatta mindaz, ami Gábornál bekövetkezhetett ezen a látszatra jelentéktelen délutánon, semhogy naiv vitákba óhajtsa bonyolódni Dr. Salamon Csaba tekintélyével kapcsolatban.

- Most nyolcadikban néhány hét kiesés is teljesen visszavetheti a gyereket - Váradit furcsa szorongás kerítette hatalmába. - Miért engedtétek megszökni?

Aztán összeveszett Etával, és kivételesen még Krisztina sem vidította fel; folyton a telefon körül ólálkodott, lesve Salamon hívását.

A vizsgálatok eredménye szinte napokra búskomorra tette, „mi az, hogy pszichoneurózis? - dohogta értetlenül, bár a szakkifejezés jelentésével teljesen tisztában volt. - A mi családukban nem voltak elmebetegek”.

Csaba néhányszor kísérletet tett, hogy tisztázza vele tévedését, de mindannyiszor holtpontra jutott; Károly ingerülten kikérte magának: „őt ne ámítsák!”, a gyerekből pedig ne csináljanak kísérleti nyulat.

- Csak rád való tekintettel nem olvastam még be neki egyszer sem - mondta Salamon Juditnak -, velem szemben ilyen hangot nem szoktak használni.

Amikor Gábort látogatták, Váradi egyenesen eszményien viselkedett; tapintatos és türelmes volt - fociról, atlétikáról beszélgettek vagy politizáltak -, lelkesen vitte a szót, mint mindig, ha a partnerek engedékenyen hallgattak inkább.

Juditnak egyszer sikerült csak négy szemközt lenni a fiúval; arcáról az ütések nyomai már lassan tűnedeztek, de szemeiben fáradt kedélytelenség borongott, és észrevehetően örült annak, hogy nem faggatja; szinte beéri az ápolónői teendők elvégzésével.

Hogyan közelíthetném meg? - töprengett Judit - mindig az első lépést a legnehezebb eltalálni - aligha hitte volna akkor, ha kijelentik neki: túlvan rajta; Gábor rettenetesen sajnálta és rettenetesen szégyellte, hogy ott a parkban, szerinte, megbocsáthatatlanul viselkedett.

Salamon azt állította róla, hogy meglepően érett ítéletei, igényei vannak, könnyen szóra bátorítható, ha a személyének szóló érdeklődést sejt a kérdezőben; vajon miként hangzik hát a varázsige?

- El kellene menni az egyesületbe.

Judit meglepetten felkapta a fejét, nem a közlés tartalmát, hanem magát a közlést érzékelt elsődlegesen; Gábor eddig legtöbbször válasza sem méltatta, nemhogy megszólításra - talán - gondolta bátorítanul -, talán elfogta mégis a jelzéseimet?

- Melyik egyesületbe? - és saját kérdése nyomán rögtön felötlött benne: Károly jelenlétében nem is célzott erre az óhajára.

- Ahol futok.

Gábor éberén figyelte az asszony reakcióit, hiszen *titokba* avatta be; nem akarta, hogy az apja utána mászkáljon, „bemutassa” az edzőjének, ellenőrizze az eredményeit, „szégyenkezzen miatta”, vagy dicsekedjen vele.

Judit nem fogja neki elmondani! - és lelkébe végtelen nyugalom költözött. - Judit a szülői értekezleteken hallottakról se számol be soha teljes egészében; nem az öreg és nem a vén házisárkány szövetségese, hanem az övé, hogy is ne volna az, amikor vele se sokat törődnek valójában. A neve máig nincs kitéve a névtáblára, Etel egyszerűen csak üzenet neki, Kriszta nyafogva menekül előle, apa meg...

Judit elmosolyodott, és hirtelen megcirógatta a gyerek arcát.

- Hol van az az egyesület? Holnap elmehetnék. Ezen a héten éjszakás vagyok.

Váradí szinte semmit nem vett észre abból a lassú átalakulásból, amely kettejük viszonyát tökéletesen megváltoztatta. A kórházból számára ugyanaz a Gábor érkezett vissza, legfeljebb egy kicsivel több kíméletre szorult; sokat aludt, fáradékonyabb volt, kevesebb zúrt csinált, meg tudomásul kellett venni, hogy dr. Salamon Csabához utókezelésre jár. Viszont továbbra is előszeretettel bosszantja Etát „tenyérbe mászó modorával”, rejtélyes útjai vannak, amelyekről „nem tud elszámolni”, valósággal menekül Krisztina elől, aki üldözi rajongó vonzalmával, ellenben Judit nappalosan heteken „állandóan láb alatt van”. Mindig ott akadnak halaszthatatlan tennivalói, ahol az asszony tartózkodik; türelmesen lesi az alkalmat, amikor kettesben maradhat vele.

Amilyen átéléssel vagdalkozott ellene korábban, olyan szenvedélyesen áhítozik most a kisajátításáért. Véletlenül „odatéved” a kórház elé, hogy hazakísérhesse, „véletlenül úgyis éppen le kell mennie”, amikor éppen elfogy a cigarettája, „gazdálkodik a zsebpénzével”, mert apja távollétében elcsalja egy-egy moziba, aztán belopja magát Veráékhoz, mivel hozzájuk magányosan járogat.

Beszél, rengeteget beszél a suliról, tanárokról, haverokról, az iskolai bulikról, klubról, ahol „klassz műszaki előadások vannak”, az edzésekről és a politechnikáról, hiszen rajong az autókért, motorokért, talán még Salamonnak sem mutat meg ennyit önmagából, pedig őt az első perctől kezdve a bizalmába fogadta.

Juditnak sokkal többet jelentett Gábor megismerése, feltárulkozása, ragaszkodása, mint egy csodálatosan egyszerű levezető képlet saját válságának valamiképpen megoldásához. Csaba a lényegre tapintott persze, azt állítva „a srác elodázta a döntést”, mert szándékával teljesen ellentétesen, konzerválta Judit körül mindazt, amelyből kivezető utat kellett volna keresnie. Megalkudott azzal az örömtelen életformával, amibe Váradí Károly elvárásai belekényszerítették, abbahagyta a mozaikkészítést, mert „vacak, filléres cserepekkel nem lehet elcsúfítani

a lakást”, kizárólag gyakorlati célokkal varrt vagy hímzett, aligha sejtve, hogy a részeges Karola mennyit fáradozott holléte felderítéséért. Elhitette magával: Krisztináért és Gáborért köteles minden áldozatra - még Csabánál tett látogatásait is csupán ennek minősítette.

Nem hisz nekem - marta az örökös vád, valahányszor magán érezte a férfi vizsgálódó tekintetét -, az öccsének sokkal inkább, aki abban az utolsó üzenetben *tényleg* igazolta: gyereke fog születni Balázs Judittól, viselje a nevét, és kapja meg az örökrészét. „De nem! Nem! Nem igaz - hajtogatta makacsul, tények nélkül lebegő tiltakozását -, alig ismertük egymást! Gyöngyi eszelte ki az egészet.”

Salamon azonban nem tágitott. Bemutatta magát Váradi Károlynak Judit régi ismerőseként, rendszeresen feljárt hozzájuk, és legszívesebben ízekre szedte volna Krisztinát, hogy a talányt megoldja. Valóban nem hitt Juditnak, aki életében először *mindenre* őszintén akart válaszolni neki.

- Ákos szeretett... én is szerettem... Gyerekkoromban hallgatag hercegnőnek csúfoltak a Neumannok, erőfeszítés nélkül tudtam hallgatni és elhallgatni... Nem Balázsé a kislány, hanem Neumann Ákosé.

Salamon különösen nézett rá; az ablaküvegen föl-le csúszkáló bogarat szemléli az ember ilyen bosszankodó rosszallással; hiszen olyan felesleges a maga hitvány igyekezete.

- Balázs sohasem volt „hallgatag herceg”.

- Lehet. De akkor is tévedsz.

- Miért tagadod meg a vallomását, Jutka?

- Hamis. Beszélj Gyöngyivel vagy Verával! Akár Neumann Bálintot is megkérdezheted...

- Sohasem sülyyednék olyan mélyre, hogy házalni kezdek az igazságért, főleg, miután ez nem per, felbérelt tanúkkal. Benned kell bizonyítékokra találnom az öcsém szavai ellen. Hiszen, ha jól értettem, te mindenáron a Neumannok közé kíváncskoltál.

Judit azonnal és szégyenlősen bólintott erre a rettenetesen előírászerű feltételezésre, amelyet eddigi sorsa minden résztvevője olyan egyértelműnek tartott, amikor mérlegelte, miért nem szabadult meg időben a gyerektől, mit várt tulajdonképpen a terhesség „eltitkolásától”.

- Felesleges erről beszélni - vágott sietve az újabb kérdések elébe -, VOLT. Ezek a dolgok legfeljebb Krisztinát érdekelhetik majd egyszer. Mindenesetre szeretném, ha megnyugtathatnának: teljesen függetlenek vagyunk tőletek.

- Parancsodra - és Salamon úgy tett, mint aki lovagiasan visszavonul. - Láthatlak azért benneteket, vagy határozzuk el, Balázs nem is élt soha, tehát egy idegen hatolt be valamelyik este a lakásodba?

- Ne! Ne csináljuk ezt így! - Judit tulajdonképpen nem értette, miért érzi lehetetlennek kapcsolatuk megszakadását, hiszen Csaba tényleg csak egy idegen, abszurd rögeszméjén kívül semmivel nem kötődik hozzá. Mégis áhítozva leste a jelentkezését, megadóan tűrte csapdákat állító faggatásait, és bár furdalta a lelkiismeret, de kapva kapott az alkalmon, amikor Gábor miatt egyre gyakoribbá váltak a találkozásai. „Nélküled úgysem megyek el hozzá” - akaszkodott szándéka mellé a gyerek oktan makacssága. Persze - mentegette önmagát Judit -, ha nem Salamon Csaba az orvosa, akkor is ráerőltettem volna az utókezelést; erősnek, egészségesnek akarom; a *sajátom*. A szeretet nem ismeri a predestinációt. Krisztina nyöszörögve kirugdalja magát az ölelésemből, Váradihoz, Kovácsnéhoz menekül előlem, és már-már tetten érhető szándékossággal bosszant a folyamatos ellenkezésével.

Gábor az egyetlen, akinek tényleg jelent valamit; milyen a kedve, figyel a szavaira, szándékaira; „vegyünk inkább neked” - mond le készségesen az új kabátról, felkapja a mosólével teli vödört, hogy kiöntse helyette; rohamai megritkultak, lassan ébredezni kezdett biztonságérzete.

Judit tudta, Salamon nélkül aligha köszönt be ilyen jelentékeny változás, hiszen egyedül ő volt képes behatolni Gábor emlékei közé, feltérképezni sérült egyéniségét, sugallni formálása lehetőségeit. „Izgalmas, gyönyörű munka!” - lelkesedett önfeledten; nem Juditnak örült, hanem a feladatnak, „hivatalos” együttléteiket sohasem használta fel közeledésre. Bár igazán szívesen nyugtatta tekintetét az asszony szelíd, finom arcán, lágy vörösseszőke haján, néha elképzelte meztelenül; kellemes és kíváncsi volt, aztán Balázs utolsó levelei jutottak eszébe, meg Judit konok tagadása: „hidd el, függetlenek vagyunk tőletek” - Váradi fia a betegem - intette tárgyilagosságra magát -, ezért keres fel, csupán konzultálunk.

- A tegnapi beszélgetésünk - közölte szárazon, majd bekapcsolta a magnót. - Úgy használd fel, ahogyan jónak látod.

Surrogva fordult az orsón a szalag; könyvlapok zizegése hallatszik, szék reccsen, eszeveszett légyrajként zümmög a ventilátor.

- Ő a barátod? - kérdezi Salamon; hangja elmosódott, nyilván távolabb ült a mikrofontól, mint Gábor.

Judit nem tudja, kiről beszélnek, miért fontolgatja a gyerek olyan hosszan a választ, de az apró zörejekből arra következtet, Csaba valami egyébbel is lekötötte a figyelmét.

- Én mindenkivel egyformán vagyok.

Salamon ráhelyezi ujját a pillanatmegállítóra:

- Ez baj - magyarázza figyelmeztetően. - Nem osztályoz, nem válogat, nem tesz különbséget.

Mintha rólam beszélne, hasított Judit tudatába a lesújtó párhuzam, s leplezhetetlen izgalom járta át.

- Miért?

- Igénytelen vagy óvatos. Mindenesetre kizárólag attól vár valamit, amiben tökéletesen magára van utalva. Hallgasd csak!

- Mióta futsz?

- Pár éve.

- Ki tanácsolta?

- Senki. Nem szeretem a tanácsokat.

Salamon leopárd-kérdései a szándékosan felragadott téma körül lopakodnak, és Gábor gyanútlanul feloldódik; könnyen, szinte boldogan mesél a több órás edzésekről, a versenylázzáról, a győzelem mámoros élményéről.

- A pályán én, *én* vagyok. Hogy is mondjam, Csaba bácsi... szóval azt hiszem, olyan szabaddá tesz.

Salamon átsiklik a közlés felett; fiatalkori sportszenvedélyéről, a vívásról magyaráz: nem voltak különösebb sikerélményei, kicsit félkézről vette a dolgokat, viszont megtanulta mindig és minden helyzetben fegyelmezni önmagát.

- Judit is sportolt?

Csabáról a hosszú szünet világosan elárulta, mennyire váratlanul érte a kérdés - most, amíg a szalag üresen haladt előre, érdeklődve az asszonyra pillantott -, Judit tagadóan megrázta a fejét.

- Hát ez miről jutott eszedbe?

- Nem tudom. Csak úgy...

Csak úgy? - Judit váratlanul elmosolyodott.

- Látod, mi mindent észrevesz! - Ujjongó öröm töltötte el, és ez a ritkán átélt érzés megdöbbenéssel közlékenyvé tette: - Károly elég gyakran szokott a gyerek jelenlétében rám pirítani a „szemérmétlenül rövid szoknyákért”, elmulasztott közhelyekért vagy mert az unalomtól esetleg „bóbiskolni kezdtem a vendégei között”.

- Jogos szemrehányást pedig nem cáfolunk, ugye? - gúnyolta Salamon a beismerés helyett; nem értlek, hiába próbálom megfejtetni a titkodat. - Az önuralmaddal mindenesetre kivívtad a fiú tiszteletét.

- Apám - jelentkezett újra Gábor hangja - kifejezetten női sportnak tartja a futást. Ő csak a birkózókat meg az autóversenyzőket becsüli. Csaba bácsi is így vélekedik?

- Nem. Szerintem lényegtelen, hogy az ember miben teszi próbára magát. Csak kiállja.

- Jó szöveg. Kölcsönadja?

- Ó, kérlek! - veszi át Salamon rugalmasan a szándékolt flegmaságot. - Rendelkezz vele!

Judit izgatottan jár le s föl a dolgozószobában; töpreng, méghozzá *hangosan*:

- Most megtudtam róla valami lényegeset. A futás olyan szabaddá tesz, ezt mondta, igaz?

Hirtelen elhallgat, pedig Salamon valósággal szuggerálja szájáról a szavakat; egyformák vagytok, Judit. Valami éppoly torz benned is, mint Gáborban, de őt az ösztönei egészséges irányba vezérik. Egész életét az apja akarata alá kellett rendelnie, viszont sohasem adta fel azt a természetes függetlenséget, amely nélkül nincs személyiség; mindnyájan kiharcoljuk magunknak, csak másféle módon és más-más dologban. Ha lemondunk róla, kiválni sem tudunk, pedig te is, én is, valahányan, mindenekelőtt különbözni akarunk attól az egésztől, amelynek elemi részei vagyunk, és amely nélkül nyilván különbbé válni sem lennénk képesek.

Milyen ember lehetsz, Jutka? Mennyit tudsz te egyáltalán saját magadról, folyton másokat figyelve, hogy idejében visszavonulhass? Azt hiszed, *csak* Gábornak kell a segítség, veled minden tökéletesen rendben van? Hiszen ő máris előrébb jutott náladnál, megingathatatlan a döntéseiben.

Várad színtelen átszellemülten nyitotta meg a „pályaválasztási nagygyűlést”. Úgy szónokolt, mint egy hajdani porosz tábornok, aki dinasztiai óhaját alapítani a katonatiszti pályán.

Gábor illedelmesen hallgatott, arca azonban elég híven tükrözte, mennyire nem követi apját az „ezredek élén”, militáris érdeklődésénél talán egyetlen kíváncsisága sem volt szegényesebb.

Judit szörnyen féltette ettől a beszélgetéstől, tudva, nemhogy apja foglalkozása, de még egy katonai parádé sem képes fellelkesíteni; valódi énjétől teljesen távol áll Várad hivatásának tisztelete. Elesett személyisége mindig is szembeszegült a feltétel nélküli engedelmességgel; keveset törődött hát Károly érvhádjáratának igazán lebilincselő részleteivel.

- Mihez van kedved, Gábor? - sürgette Judit, villámgyorsan elébe vágva annak a lehetőségnek, hogy Várad-Neumann Bálint a gyerek meghallgatása nélkül kinyilatkoztassa személyes akaratát.

- A sportiskolába fogok jelentkezni - s zavarában indokolatlanul elvigyorodott, mintha semmi-féle jelentőséget nem tulajdonítana apja máskor diadalmasan nyugtázott megrökönyödésének.

- Mi??! Micsoda? Kinek a hülye ötlete ez?

Gábor alig észrevehetően hátrálni kezdett az ajtó felé. Ne, fiú! Ne engedd! - búvólte Judit tekintete, szinte a saját sorsa felett ítélkezve ezzel a mellépártolással - ha rászólnak az emberre: edd meg a főzeléket, hordjál szolidabb ruhákat, szívjál gyengébb cigarettát! - nem vitázik ilyen semmiségeken, de a lényegünk nem válhat mások prédájává. Most Váradi is az engedelmességről prédikál neked, Neumann Bálint ugyanezt tette; nem ő vétkezett azonban, hanem én. Akkor kellett volna *először* nemet mondani; azóta hibát hibára halmoztam, egyre helyrehozhatatlanabbul. Ne kövess! Veszedelmesen negatív példa vagyok.

Gábort a „lélekgyúrás” már éppúgy nem kábította el, mint apja hivatkozása saját, irigylésre méltó karrierjére; legfeljebb azon csodálkozott, hogy nem veszi észre, mennyire nincsen befolyással rá.

- És mi lesz belőled tulajdonképpen? - Hangja érdeklődés helyett az időt haszontalanságokra pazarlók bosszúságáról árulkodott.

- Bajnok vagy testnevelő.

- Miért nem akarsz végre valamit a kedvem szerint csinálni?

- Szeretnék mindig önállóan rendelkezni magammal, és önállóan gondolkodni meg cselekedni. Nem parancsra...

- Az anyád!!! - rontott a fia felé Váradi egy megtorló isten dühével.

Juditnak az a különös érzése támadt, hogyha most kezét emeli a gyerekre, kölcsönös tettelességgé fajulnak a dolgok; felpattant, és rémülten közéjük állt.

- Csaba is úgy vélekedik - taktikázott elszántan -, Gábor helyesen választott.

- Salamon, a bölcs - bődült el Váradi, jóformán azonnal megfélemedezve a fiáról -, Salamon a próféta! Köteles vagyok mindig az ő receptjeit követni?!

- Az én tervem, apa - s Gábor végleg kitepte magát a félelem komor szorításából -, nem Csaba bácsié. Ezt most muszáj megértened.

Itt, ennél az állomásnál még újra találkozhattak volna, de mire Váradi kényszerűségből odalökte a beleegyezését, Gábor tökéletesen elveszett a számára.

A gyerek „lázasodásának” bátorsága Juditra is egészen kijózanítóan hatott. Valami lassú, szívós erjedést indított el már-már leplombálnak tetsző életükben; jelentéktelen szembehelyezkedésnek látszott az a szokatlan makacsság, amellyel Károly ellen fordult a nyaralásukért, de valójában egy folyamat kezdetét jelentette, anélkül hogy ennek tudatában lettek volna.

- Két hétre kivonulunk Rákosligeire - közölte Váradi, amikor megtervezte a „pihenésüket”. - Ó, egyszerű lesz!

Judit mindössze egyszer látta a lompos, grundhangulatot árasztó „birtokot”, végében egy vakolatlan, kátránytetős ház dísztelenkedett, mivel Károly elakadt a fejlesztésben; még villany se volt, a petróleum bűze szívósan bevette magát a falak közé, egyedül a szivattyús kút jelképezte a civilizációt.

A kert gondozatlanságát alig befolyásolta az a néhány friss ágyás, amely Kovácsné felesleges igyekezetéről és takarékosági hajlamáról árulkodott; néha ugyan megjelent az asztalukon kelkáposzták, eper vagy zöldség képében a „telek áldása”, Judit azonban meg volt győződve arról, hogy Etus mindezt a szomszédos csarnokban vásárolja; Rákosliget egyszerű ürügy csupán a templomozásra.

Ott nyaralni? - Juditot egyenesen kirázta a hideg ettől a „fényes” lehetőségtől: - ott, ahol maradéktalan az együvé zárttság, ahol legalább másfél órás sétákat tehet, ha boltokat akar

találni, petróleumfőzőn kínlódhat a meleg ebédekkel, és estig futkározhat valahányuk kívánságát teljesíteni.

- Inkább itthon maradok.

- Hogy mondod? - ásította Váradi nyújtózva.

- Pihenni szeretnék. Elcsattant rózsák, gyomlálásra váró dudvák és kényelmetlenség nélkül.

- Hallhatod Etától, kicsikém; törődnünk kell végre a kerttel. Krisztinának mozgásra, levegőre van szüksége, Gabira ráfér egy kis fizikai munka. Etusnak is biztosítanunk kell némi kikapcsolódást, nekem pedig nincs szükségem idegenekre.

Tulajdonképpen semmiféle jelentőséget nem tulajdonított Judit ellenkezésének; zavartalanul végigdőlt a heverőn, forgolódott, felrázta a párnát; láthatóan máris elcsomagolta a témát.

- Mintha rólam megfeledkeztél volna.

Nocsak - pislogott rá Váradi csodálkozva -, mi ütött ebbe az asszonyba? Sohasem szokott okvetetlenkedni.

Persze - vidult fel egy pillanattal később -, a női hiúság! Mindig udvarolni kell nekik, bizonygatni, mennyire fontosak, kíváncsok, különben gyerekes módon szeszélyeskedni kezdenek. Hívogatóan feléje nyúlt; Judit már a mozdulatról leolvasta, megint félreértették egymást, de most nem volt kedve megadóan tudomásul venni, hogy milyen egyszerűen helyreállíthatná a képzelt harmóniát.

- Kérlek, szerezzél egy beutalót - mondta, és félrefordította a fejét, mint aki nem észlelte Károly sóvár jeladásait.

Az érzékein kívül nincs más utam hozzá, gondolta, a vágy nemcsak az arcát, hanem a konokságát is mindig meglágyítja; csupán az ölelések élvezetért képes törődni velem. „Így fogod leélni az életed?” - szólította végtelen messzeségből Paula hangja, közvetlen közel viszont Váradi volt.

- Gyere!... Na, kicsikém!... Áhítózom a szeretetedre...

- Szóval megszerzed a beutalókat?

- Krisztina nem tud meglenni nélkülem - utolsó, már kifejezetten harmatgyenge érv.

- De. Etelt fogja választani. Gábor pedig a táborozást. Te meg engem.

- Hát persze...

A park hajnali békességét lassan felváltotta a reggeliről áramlók zaja; távoli beszédfoszlányok, puha kacagások érkeztek el hozzá személytelen elevenséggel.

A sétányon futó alak közelgett, lihegve ráköszönt Juditra, aki nagyon remélte, nem tart ki mellette hosszan, még a nevét sem igen jegyezte meg, pedig minden kézfogásnál újra meg újra bemutatkozott, ádázul féltékeny nevére való tekintettel.

- Megint egyedül? - fűjtatta magas lábemelésekkel, egy helyben dobogva. - Micsoda könnyelmű ember ez a Károly!

Sandán a fáktól eltakart épület felé tekingetett, mintha azt mérlegelné, telik-e felesége lassúságából egy-két cukros bókra, de mert érthetően kerülni akarta, hogy ezen az eldugott helyen meglepesse őket, inkább az „edzés” mellett döntött.

- Visz'lát a strandon! - kiáltotta alapos távolságból. - Ha még ott is magányos lesz, feltétlenül számíthat rám.

Judit önkéntelenül felnevetett.

Váradit kivéve, mindenki elég különösnek tartja, hogy a délelőtti órákban nélküle tölti el, bár eredetileg ezt egyikük sem így képzelte.

Megérkezésük másnapja olyan meglepetést tartogatott Judit számára, amelyről eleinte nehezen döntötte volna el, örömet okoz vagy bosszúságot.

Károly rajzszöveget vett elő, és egy gondosan kimunkált papírlapot függesztett ki a szekrény oldalára.

- Ez mi?

Judit a vízhez készülődött, értetlenül szemlélte Váradit hétköznapi dolgokhoz hasonlatos jelenését.

- A napirendünk. Hogy legyen mihez tartanunk magunkat.

Már eléggé ismerte mániákus alaposágát, hiszen naponta szóbeli leltárt készített azokról a holmikról, amiket a zsebeiben elhelyezett, aztán esténként újra, amikor kirakodta őket, természetesen az egyetlen, megmászhatatlan helyükre, mintha hosszú évekig nem lenne szüksége rájuk, ha civilbe öltözött, csak olyan ingeket vett fel, amelyekhez mandzsettagomb kellett, és egy használatlan zsebkendőt sem tűrt meg magánál huszonnégy órán túl, most mégis annyira meglepődött, hogy a többes szám el is kerülte a figyelmét.

- Napirend? Egy nyaralóhelyen?

- Úgy ám, kicsikém! Pontosan itt van rá a legnagyobb szükség. A szabadságot nem lehet öncélúan felhasználni.

Böröndjéből kiemelte az írógépet, megfelelő helyet keresett neki; megint azzal a tüntető közönnyel téblábolt, amivel a részéről teljesen elintézett kérdéseket szokta kezelni.

- Délelőtt nyolctól egyig dolgozom - vázolta tömören a tudnivalókat -, tehát a második turnusban ebédelünk majd. Aztán két óra alvás. Hatig társasági élet. Az estéről még ráérek dönteni.

Judit azt a kellemetlen borzoló érzést érezte az idegeiben, amit Vera mindig könnyűszerrel kisikongatott magából, hogy aztán csillapultan megfellebbezzen róla. Nem a laktanyában vagyunk - akarta mondani, de annyira nevetségesnek tűnt az egész, hogy felháborodni is elfelejtett.

- Ezért utaztunk ide két hétre?

- Óhajod szerint - emlékeztette hangsúlyosan Váradit. - A szervezést viszont már nem bízhattam rád.

Elnézően megpaskolta az arcát, mintegy tudtára adva, nem haragszik a „csacska kérdezősködésért”, a lényeg, hogy zseniális szervezőképessége fegyelmezett rendszert teremtett üdülésük teljes idejére, majd lazított egyet a háziköntösén, és lekuporodott a kisasztalhoz.

Judit lassan magához tért az első ámulatból; megmozdult, mire a hirtelen támadt feszültség is oldódni kezdett benne. Most miért harcoljak vele, amikor eleve reménytelen? Végül soron kívül még soha, sehol nem érezte nélkülözhetetlennek a jelenlétét, éppen itt ragaszkodna hozzá származékos tehetetlenséggel?

Ám legyen! - mondta szótlanul Váradi görnyedt hátának; - most már legalább azt is bebizonyítottad: a köztünk lévő távolságot nem a mindennapok hajszájának köszönhetjük.

- A bőrröndben találsz olvasnivalót - szolt hátra irományait rendezgetve az alezredes -, rengeteg könyvet bepakoltam. Jó lenne, ha nem zavarnánk egymást.

- Nem vagyok szobadisz - az ingerültség szokatlan erővel lökte ki belőle a következményekkel mit sem számoló tagadást -, ne képzeld, hogy betársulok a rögeszmédhez!

- Kikérem...

- Nyugodtan! Egyébként nevezzük bárminek - csak ne vitázzunk! - fohászkodott magában -, a *tiéd*. Igyekszem tiszteletben tartani.

- Hová mész??! Megbolondultál?! Mások nem tudhatják, hogy én már otthon világosan kifejtettem: dolgoznom kell...

Judit egy várhatóan terjedelmes érvhadjárat helyett inkább az azonnali távozást választotta:

- Jó munkát! Ebédnél pontos légy!

Az első napokban Károly még különféle ürügyekkel utánaeredt, Salamonék érkezését követően azonban valósággal tüntetett a következetességével.

Nem, nem beszéltek meg! - bizonygatta a nap minden kettesben töltött órájában Váradinak, hiszen neki is meglepetés volt a felbukkanásuk, és ugyanakkor valami kifejezhetetlen öröm, amelyről még magának sem mert volna vallani.

Márta rokonai elegáns, nagy nyaralóval dölyföltek; szezonban hatvanezer forintot söpörtek be az Ibusztól; vitorlásuk automatizált csónakházból futott ki naponta a vízre. Mindez nem volt elég indok Váradinak Salamonék megjelenését illetően. Csabát változatlanul „nemzetközi szélhámosnak” titulálta, bár Gábor kezeléséért egyetlen fillért sem számított fel; Márta pedig szikrázó dühöt ébresztett benne, elsősorban azokkal a tulajdonságaival, amelyek önmagára emlékeztették.

Judit talán kétszer se találkozott Salamon feleségével régebben, „pá, édes!” - csacsogta mégis az asszony könnyed bájjal, és arcára minden alkalommal ugyanaz a kacér hamisság vonult fel, amellyel egyes nők a vetélytársat szokták fogadni az ismeretlenben, serényen próbálva esetleges hamis pontjait megcélozni: „te is fested a hajad, ugye?”

Irigylésre méltó érzéketlenséggel és magabiztossággal rendelkezett. „Egy rakás talmi csillogás” - fitymálta Váradi, aki az első pillanatokban majd felfalta a szemével, de Márta erre a „férfias érdeklődésre” csupán azzal reagált, hogy nyomban Károlykának kezdte szólítani, és szerénytelenség nélkül elragadta tőle a kezdeményezés jogát. „Táncolunk, nemde? Iszunk két Martinit, nemde? Átmegyünk hozzánk lemezezni, nemde?”

Károly „pusztán” az idegen nőnek kijáró tiszteletadás kötelezettsége miatt nem utasítja rendre; Csaba tekintélye még alább ereszkedik az új tapasztalattal: „grammnyi önérzete sincs, mert akkor nem tűrné, hogy a felesége mindenütt feltűnést keltsen, mindenbe belekarattyoljon, még hozzá ostobaságokat, és olyan tolakodóan viselkedjen a jelenlétében, mintha nem is férjes asszony volna.”

Ugyan! - Salamon nyilván csak legyintene, ha tudomást szerez Váradi aggályairól; azok az egészséges emberek, akiket nem forgatnak ki önmagukból. Mártának nincsenek szorongásos álmai, gátlásai, nem szed ideges fejfájás-csillapítókat, nem fogják el különös rosszullétek frontátvonuláskor; olyan áldott egyszerűséggel méri a világot, amilyen ma már alig létezik, legfeljebb a hozzád hasonlóképzeli egy asszony természetes adottságának.

Amennyiben Mártának bejelenti, hogy Váradi Károly feleségét szeretném tanulmányozni, ezért megyünk utánuk, azt feleli: szükségem van új ruhákra, szandálra, háromezer forintra, és ha örökösen veletek kell unatkoznom, rá fogok mászni a képedre; - látod, alezredeském; a nevelés mindent elrontana.

Váradi délelőtti visszavonultsága mindenestre színesen ellensúlyozta kényszerű esti programjaikat; Judit még csak nem is tagadta, mennyivel jobban érzi magát vele, mint a strandon vagy a rá-ráakaszkodó idegenek társaságában. „Megkérlek - utasította hűvösen és fojtott bosszúsággal Károly -, tartózkodj az élménybeszámolóktól.”

„Tartózkodtam.”

Salamon végighaladt a sétányon. A fény vakítófehér, ünnepi pompájában káprázott a park, a színek lassan átlényegültek, másokká váltak a kontúrok is; a szellőtlen csöndet alig rezzentették meg távoli zajok.

Judit már messziről észrevette közeledtét, őszinte megkönnyebbülést érzett, amiért Márta ma megint nem tart velük, nyilván a „bedilizek az örökös lelkizéstől” szokott kifogással olyan társaságot keresett magának, amely sokkal inkább megfelel az igényeinek.

- Tudtam, hogy bármilyen késve jövök is, vársz rám - Salamon lehajolt, és könnyedén felsegítette Juditot.

- Nem vagy nagyon beképzelt?

- De. Viszont illik hozzám, ezt nem vitathatod. Összecsukta a rozoga nyugágyat, s felemelte a földre helyezett könyvet.

- Mi lenne, ha egyszer európai irodalmat olvasnál?

- Tolsztojnál nincs európaibb.

- Miért?

Rámosolygott, mintha biztatná, próbáljon meg végre érvelni is, de Judit megint csak kitérő választ adott:

- Sokkal olvasottabb vagy nálam. Semmi újat nem tudnék neked mondani.

Sajnos - egészítette ki gondolatban a lemondó közlést. - Vajon miért találkozol velem naponta?

Az itt-ott rájuk köszönő arcok egyértelmű vallomása már kezdett számára természetessé válni; elég világosan leolvashatta róluk, hogyan vélekednek négyükről. Váradi spártai munkafegyelmét legfeljebb megmosolyogták, Márta kacérságát kedves illetlenségnek tartották, de kettejük együttlétét - valószínűleg közfelkiáltással - minősíthetetlen frivolságnak bélyegezte az átlagízlés.

Pedig még Károlyban sem ötlött fel soha, hogy Salamontól tulajdonképpen féltenie kellene, no persze ez elsősorban a hiúságának köszönhető, hiszen férfiként éppúgy nem ismert vetélytársat, mint a tisztai pályán.

„Miféle illúziókkal indultál te ebbe a házasságba?” - faggatta egyszer Salamon, és nem merte neki bevallani: semmilyenekkel, egyszerűen csak imádtam Krisztinát, Krisztinát, aki vígan elporoszkált Kovácsnéval Rákosligeire, akiben te Salamon Balázs vonásait kutatod, bár még Vera is Ákos tökéletes hasonmásának tartja.

Némán, lehajtott fejjel lépegetett mellette. Ha ébren tartom kutató kíváncsiságát - gondolta -, sokáig láthatom. Szegény Balázs rákényszeríti, hogy egy minden tekintetben érdektelen nővel vesződjön; az orvost vonzom, nem az embert, és még szégyenkezni sem vagyok képes.

- Most pedig - Salamon a bejáratnál letette a nyugágyat -, mivel a vitorlázást megtorpedózta a szélcsend, elviszlek egy festői helyre.

- Hová?

- Titok. Majd megismered. Ez a nagy különbség a kettőnk titkai között.

- Ezt a délelőttöt is Balázsnak szánod?

- Nem, Jutka! Nem! - S félszeg biztatás bukkant fel a szája szögletében - szeretném, ha egyszer végre nem csupán szellemjárásnak tekintenél.

- Te kezdted a szellemidézést - hebegte meglepetten.

- Elmúlt.

- Elmúlt? - visszhangozta értelmetlenül, s bár a férfi tekintete olyan derűsen tiszta volt, mint a tavaszi napfelkelték, valójában nem hitt neki, bizonyára valami új fogással akarja elaltatni az éberségét. Vagy talán... Arca hirtelen telifutott vérrel; bolondság!

- Akkor ma nem vitázunk - mondta, hogy a szavak eltereljék zavaráról a figyelmet. - Indulunk?

Vajon szándékosan próbál félreérteni? - Salamon letagadhatatlan döbbenettel észlelte Judit gyors átváltozását; már a kirándulásért sem lelkesedik - kérdezzen rá? Minek? Úgyis hiába erőltetné, hogy olyasmiről valljon, amiről csak hallgatni tud. Hivatásának gyakorlata megannyi esetben bebizonyította, hogy az emberi közlékenységét megzsarolni legfeljebb az őszintétlenség óhajával lehet, s Judit esetében még azzal sem, mert nyomban néma lesz, és visszavonul abba a titokzatos várba, ahol mindenkitől biztonságban érezheti magát.

Le fogod eresztetni számomra a hidat, fogadkozott eltökélten, és örült a keskeny, fölfelé tartó hegyi útnak, amelyen hosszan *mögötte* haladhat. Ha utána szól:

- Mondtam már, Jutka, milyen jól áll ez a fehér vászonruha rajtad?

Csak félig fordul meg, vonásait boldoggá oldja a szerény dicséret, és úgy nézheti, ahogyan mindig is szeretné, amennyiben kevésbé lenne meggyőződve arról, nem pusztán Váradit választja el tőle.

Salamon a házassági esküt sohasem tekintette jámbor hűségfogadalomnak. Mártával első-sorban azért tudott együtt maradni, mert alig csorbították egymás kötetlenségét. „Belátóak vagyunk minden vonatkozásban - altatta el Judit későbbi töprengéseit -, fair kapcsolat. A kényelem tartja össze.”

Eddigi viszonyainak kezdeményezése igazán nem került különösebb fáradságába, s mivel érzelmi életét szinte hideg ésszerűséggel szabályozta, mindig ügyelt arra, időben lépjen ki, konfliktusok nélkül. „Elég nekem a mások lelki görcseit végigszenvedni - hangoztatta -, a sajátjaimhoz már segítséghez kellene folyamodnom.”

Semmiben nem maradt el a teljes igazságtól, amikor azt állította magáról: kiegyensúlyozott, elégedett ember, olyan a sorsa, mint a népmesék harmadik gyerekéé: mindenütt zöld utat kapott. Szakmailag látványos karriert futott be, s csak azért nem került egyetemi katedrára, mert szívesebben választotta az eleven gyakorlatot. Részint hivatalosan, részint magán-

költségen beutazta Európát, járt a Távol-Keleten és Amerikában, külföldi szaklapok rendszeresen közölték a cikkeit; a kudarc élményét csupán lelki analízisekből ismerte.

Páratlan tájékozódási képessége nemcsak sikeres vizsgálati eredményekhez juttatta, hanem megóvta a csalódásoktól is. Anyagi gondjai sohasem voltak; öccsének a nevelését különösebb megterhelés nélkül vállalhatta, sőt maga beszélt rá a továbbtanulásra, pedig tizenöt éves korától a halálát várták csupán, hiába vitette külföldi orvosokhoz; a vérrák ellen sem az élmények, sem a tudás meg nem oltalmazhatták.

Balázs viszont úgy élt, mint aki arra számít: őt már az orvostudomány képes lesz megmenteni; a kontrollok eredményeibe bele sem pillantott. Anyjuk egyetlen kárpótlása az lett volna, ha legalább dédelgetheti, de még a simogatását is visszautasította. Az élethez építkezett, nem a halálhoz, ezért nem keresett a családjával kapcsolatot utolsó heteiben sem. „Ha nem szeretem olyan feltétel nélkül - emlékezett rá a sikerek embere, Salamon Csaba -, talán írok róla a Különleges Albumban.”

Salamon legfőbb szenvedélye a furcsa alakok felkutatása volt; leginkább olyanok ismeretségét kereste, akiken kedvére valóan „kísérletezhetett” attól függően, mikor és milyen helyzetekben kívánta megfigyelni őket, aztán részletes tanulmányokat készített róluk a Különleges Albumban, amelyet felhasznál, de nem publikált soha. Egy számító kockajátékos alaposságával mérte fel, hogyan közelítsen hozzájuk, hogyan terítse le az emberségüket; mindig olyannak mutatkozzanak előtte, amilyenek valójában. Modorával szinte fortélyosan tudta semlegesíteni azt a torzítást, amit a foglalkozása óhatatlanul rávitt mindenkre; akár a kaméleon, beleolvadt a környezet valamely feltűnést alig keltő részletébe, miközben a legkisebb megnyilvánulás sem kerülte el a figyelmét.

Valóban azzal a szándékkal indult Judit után, hogy megértse végre, miért keltette fel a halálra készülő, gyermekkorától különös és sajátos dolgokhoz kötődő öccse érdeklődését, de egyre inkább felzaklatta a megközelíthetetlensége; *valami* mindig hiányzott Judit közléseiből. Az igazi győzelemhez elég erősek konokságával küzdött a teljességért, és miközben hiú elszántsággal tört a cél felé, fokozatosan ráeszmélt arra, már nem kizárólag az eredeti szándékok motiválják a viszontlátása óhajait.

Judit viszont a legeggyértelműbb kijelentéseit is nyomban tréfára fordította, könnyed válaszaiból célzásainak teljes választalansága csengett.

- Mit szólnál, ha el akarnalak csábítani?

- Hová?

Talán éppen a viszonzatlanság kerestette vele olyan állhatatosan találkozásuk lehetőségeit, ezért szervezett számára programokat, meglepetéseket, hiszen ő volt az első asszony, akit sehogy sem tudott meghódoltatni.

Salamon mind a gondolatait, mind az érzéseit mindig a lehetséges határáig engedte csak, s bár ennek hollétét Judittal kapcsolatban aligha tisztázta még elég pontosan, azt már tudta, most jóval többet kockáztat, mint amit valaha is mert volna.

Akarom - s pillantása a fehér vászonruha alá siklott képzeletben -, akarom, hogy ne izgasson többé.

Judit feljutott a magaslatra, tanácstalanul megállt, és széttekintett. Meredek, sziklás részhez ért, ahonnan már járt út nem vezetett lefelé. A lány, alig dombos vidék szinte elhajolt attól a komor nyitánytól, amelyről a természet valaha leszakította; csak távolabb sötétlett fel benne egy újabb fekete hasadék. Elszórtan cserjék, méregzöld törpefenyők haragosodtak a feltámadó

szélben, s mégis olyan derűs nyugalmat árasztott a táj, mintha még ember sose látogatta volna. Pedig két mozgó pont imbolygott odább, ki-kilépve a bozótok takarásából.

- Ez neked elhagyatott vidék? - mutatott le rájuk kötekedve, amikor Salamon is felérkezett.

- Itthagylak éjszakára, jó?

- Hát, ha meghalni hoztál ide - és ki tudja, miért, egyszerre jókedve lett -, elsőosztályú trükk volt. A világért se szégyell!

És ugyanabban a pillanatban Salamon habozás nélkül megesküdt volna arra, hogy a fénynél sebesebben távolodik mellőle, pedig megfoghatná a kezét, s az arcán még el sem simultak a véletlen felszabadultság lágy vonásai.

Valóban, egy réges-régi emlék emelte hirtelen magához; mintha újra abban a kiégett, romos házban járna, ahová a szülői tilalom a környék összes gyerekeit minden délután rendszeresen visszacsábította.

Az emeletre csak egyetlen épségben maradt korláton lehetett felkúszni; omladék, utcára táruló helyiségek, átszakadt falak, megannyi izgalmas háborús útvesztő. Ákos már gimnazista volt, különben is tüntetően mellőzte őket a kamaszkor egyéniséget áhító bódulatában. Judit nem akart Verával tartani, de szégyellte volna elárulni a félelmét; meglapult egy sarokban, ahol a játszadozók zsvaja szépen ottfelejtette.

Először a hirtelen támadt némaságra eszmélt rá, majd a sötétségre, amelyet a képzelet szörnyei fokról fokra benépesítettek. Talán kiáltozni kezdett, talán még azt sem; odatapadt bénultan a falhoz; „Erzsébet!” - hívogatta valamikori nővérét, aztán a rettenet eszméletlenül a hátára fordította.

- Azt hittem, hazajött - sírta Vera -, azért nem kerestem.

- Judit! Juckó! - nyargalt végig Ákos az omlásveszélyes épületben -, de elverlek benneteket, esküszöm! Meghalni jártok ide, ti hülyék...

Judit nem értette, csak a mozdulat szótlán üzenetét; elvesztem - gondolta az emlék hatására -, ha megcsókol, tényleg meghalni hozott ide. Elvesztem, s karjai a férfi vállára kulcsolódtak; szeretem.

Krisztina térdig grízesen pacskolta magára a sárga, meleg homokot.

Etel azon tűnődött, miért nem hívják a kislányt Váradinak; még ő is tévedhet.

Az alezredes feszesre igazította magán az egyenruhát, mielőtt percnyi pontossággal kilépett a szobafogságából.

Gábor az előszobában lehámozta unt göncét, a hátizsákot, majd felszedte, a ki tudja, melyik napon érkezett táviratot:

„Judit, hazajöttem. Hívj fel, légy szíves - telefonszám.

Ákos”

Lemerültem a körülmények sűrű hínárjába. Problémátlanak tartottál, felszínesnek, sőt még szűklátókörűnek is, aki képtelen a párhuzamos jelenségek mindegyikét komplexen érzékelni, pedig általad, bár végtelen lassúsággal, de valahára elindultam magam felé: csak abban mutatkoztam gyengének, amiben te sem lettél volna erősebb nálam.

Örülök, hogy életben maradtam.

Nem testálhatjuk a halálra saját felelősségünket.

9

Mocskos és hatalmas tejüveg borult föléje; kábultan nyitogatta a szemét, mozdulni is akart, de tagjai, izmai nem engedelmeskedtek, az éter még újra álomba részegítette.

A kórterem tompa zajai lebegtek körülötte; Judit azonban a tó felé tartott éppen, a szél s az égbolt alján kékesfeketén vonuló felhők méreggel futtatták tele a lassan felkavarodó vizet. A hullámverésben egymáshoz csapódó csónakok úgy dobogtak, akár a vágató lovak, mélazöld füzek hárfáztak fölöttük, de a táj olyan magányos közönnyel vette magára a sűrűsödő sötétséget, mintha egy pompázó fényes, nyári reggelt fogadna: ettől megfoghatatlanul békés, hívogató maradt.

Itt jártunk Csabával először - nézett körül Judit -, ezért volt ismerős a part, az éles, fehér kavicsokkal felszórt utak.

Egy délután és sokszor egy délután; megannyi márványtestű mozaik az örökkévalóságból.

- Szerelmes vagyok, Jutka. Akkor is téged akarlak, amikor egyáltalán nem akarlak.

El kell jönnöd velem.

- Már elmentem.

- Végleg.

Lassan gördül kocsija az úton; engem keres! - ujjong fel Judit; novemberi furcsa villám gyúl ki az égen vibráló lángkeresztként.

- Megszöktél, mire felébredtem.

- Talán jobb lett volna.

- Miért, Jutka? Miért?

De hiszen ez nem is a tónál hangzott el, sokkal később, és éppoly értelmetlenül, mint az összes vádaskodása, amellyel önkínzóan meggyalázta a ritka órák örömét.

Az elé táruló kép azonban Tatát idézi: zengnek a nyárfák, s a fekete háttér a lesújtani készülő őszi haldokló egyhangúságát borítja rá a hegyekre és a vízre. Egész testén borzongató gyönyörűség hullámszik át; nem a látvány élménye ez, hanem Csabáé; őrzí a bőröm, a tapintásom, a hallásom: csodát tett velem, pedig engem tartott „bűvölőnek”, amiért nem tud elszakadni tőlem, bármennyire is rászolgáltam.

- Válj el, Jutka!

- Félmegoldás. Sőt, negyed.

- Hát a semmi? Az viszont elég?

Nem, nem elég! De te mindent egyszerre akartál megváltoztatni bennem és körülöttem, csak a végeredményre összpontosítottál, s közben alábecsülted a mellettem és melletted szóló bizonyítékokat.

Nincs erkölcsi érzékem - ostromoztam magam szakadatlan, mégis egyetlen intésedre gátlástalanul hazudni kezdtem Váradinak, felhasználtam Gábor ártatlan szeretetét, hogy cinkosom legyen arra a néhány órára, amelyről nem tudhatta, miért olyan fontosak nekem, csak hozzásegített, hiszen *fontosak*, és még Verától sem áttallottam kérni: „ugye, ha Károly véletlenül keres, majd mindig azt mondod; persze...?”

Majdnem boldogan ajánlkozott, azt hitte, most végre tényleg a bizalmasom, átlátszó célzásokkal hozta a tudomásomra, mennyire tisztában van mindennel; „végtére is Ákos a lányod apja... Ákos rengeteget változott” - nem tudom, észre sem vettem, csak ráhagytam; bódult lepkék rajzanak így a lámpa körül meghalni készen.

Nincsen erkölcsi érzékem - és utáltam magamat, mert az öleléseid napjain elfogadtam Váradiét is, elő sem készített „megtévesztésekben” remekeltem, ha Márta néhanapján rám telefonált.

- Már odaért ez az örült spanyol?

- Még nem - és az ujjaim máris érzéketlenek, pedig ég az arcom, tüzet fog rajtam a ruha.

- Minek csaptok ekkora felhajtást egy vásott kölyök miatt? - nyafogja Márta. - Nevelnétek meg inkább.

- Hogyne - motyogom elnézést kérően (szóval Gáborra hivatkoztál, mert aznap különben nem láthattalak volna), már alig hallom Mártát, hiszen mire ideérsz, addigra nekem is ki kell majd találnom valamit, de a párbeszédünk tettenérhetetlenül szabályos.

- Legalább kérdezd meg, emlékszik-e, hogy színházjegyünk van mára. Ha elkésik, rémes patáliát csapok.

- Igen.

- Borzalmas ez a hideg eső. Mit gondolsz, felvehetek ilyen cudar időben egy kivágott ruhát?

- Fel.

- Klassz! - Márta azonnal megenyhült erre a biztatásra, sőt valósággal jókedvű lett. - Tegnap hoztam el a varrónőtől. Álomi darab. Csaba jegyét a pénztárban hagyom. Stimmel? Remélem, nincs komolyabb baj a gyerekkel.

- Persze.

- Mikor látogatsz meg?

Soha - mondtam volna készségesen, de már másnapra, harmadnapra beajánlottam magam egy újabb színjátékhoz, amelyben úgy kínlódtam, mintha nyúztak volna, s amelyért utána kamatostul vezekeltettelek; nem mentem ki hozzád a tóparti kölcsönnyaralóba, beteget játszottam, hogy szenvedj, amiért csupáncsak látogathatsz, Gáborral vettem föl a telefont, sőt inkább Váradival, és „nem tartózkodtam otthon”, keress az egész városban - csikorogtam, miközben elirigyeltem másoktól a hangodat, a mozdulataidat, a jelenléted. Utánad loptam magam operabérletes estéitekbe, rád tapadtam a tekintetemmel; addig bűvöltelek, amíg észre nem vettél, és már nem volt maradásod Márta mellett, viszont ürügyed sem, amivel megválthattad volna magad - elrontott gyönyörök; ferde kielégülések.

- Ezelős ördögök tanyáznak bennem.

- Segítek elűzni őket.

- Meddig?

Sohasem hittem el magamról, hogy tartós érzelmekkel ragaszkodsz hozzám, pedig csupán bizonyítéknak szántad a beismerést; kalandvágyó kedvedet mindig a változatosság tartotta ébren, gyors, futó sikerekben lobbantottad el régebbi szenvedélyeidet. „A te szerelmedet nem lehet - mondtad ezerféle hangsúllyal, hiszen az imádattól a megvetésig minden érzést bejártál velem kapcsolatban -, hát mi kötöz téged annyira Váradi Károlyhoz?”

Becsaptam.

Nem úgy, ahogyan Kovácsné vagy te képzeltétek, hanem elsősorban önmagával, mert megerősítettem mindabban, amivel szembe kellett volna fordulnom. Ellenkezés nélkül odasimultam az összes káros tulajdonságához, korlátolt gondolkodásához, torz elveihez; tökéletességét már majdnem úgy viseli, mint a haját, szemüvegét, egyenruháját - Gábor soha, de én igenis változtathattam volna rajta. Nem a feladat nagysága riasztott, sem a várható kudarcok; egyszerűen hiányzott belőlem a kedv meg az akarás.

Persze nem láttam én ezt mindig ilyen tisztán, csak amikor választásra kényszerültem, akkor döbbsentem rá, milyen egyformán vétkesek vagyunk.

Krisztina iránti jóságáról lelkendeztem neked a csúf és visszataszító igazság helyett: nincs mit a szemére vetnem, saját közönyöm az összes hibája alól felmenti. Épp ezért nem mertem bevallani azt sem, hogy mekkora sajnálatot érzek iránta, hiszen minél inkább tudatosodott bennem az elviselhetetlensége, annál önkínzóbban szántam a tökéletes magányért, ami rá várt.

Ha szerettél, elnéző leszel hozzám...

Minden olyan zavaros és feloldhatatlan volt, hiába próbáltam rendet rakni önmagamban; kettőnk párbeszédébe Krisztina, Gábor, Váradi éppúgy beleszóltak, mint Neumann Ákos. Koromfekete, iszapos folyókban fuldokoltam éjszakánként, alakváltó rémek úsztak felém, egy árvíz sújtotta falu tengernyi hordaléka emelt körém torlaszokat.

„Dönts, Jutka! Dönts! A végtelenségig nem halogathatod. Szükségem van rád!” A mennydörgés iszonyú, félelmetes moraja meglékelte a fellegeket, azóta eltelt az életem, s a ráadással semmit nem tudok kezdeni.

Felsírt nyöszörgő, tagolatlan kutyavonítással; egy arc bukkant fel ködös, félig vak tekintete előtt, megérintették a karját.

- Fájdalmai vannak - a részvételi hang együttérzően szolgáltkész -, hívjam a nővért?

Judit a mocskos és hatalmas tejüvegen át alig érzékelte a kérdés jeltelen gazdáját; feje tehetetlenül oldalra billent.

- A nővért keresi - motyogta összefüggéstelenül -, de hiszen a nővér én vagyok!... Csak már nem dolgozom itt...

Fehér, végeleáthatatlan üres folyosók nyújtóztak elébe, valahányszor a lift elért egy emeletet, ő azonban nem szállt ki sehol, fent a magasban a páternoszter átfordult vele; oda-vissza utazott céltalanul.

Hiába olyan eredeti a helyszín, mert most a valóságosnak sokszoros nagyítása; talán ez teszi újra tétovázóvá, mintha még mindig illetéktelen látogató lenne csupán. Pedig a műhelyben saját munkasztala van, szerszámai és tárolószekrénye, aztán, ha Jakab, híres szórakozottságá-

ban, ma véletlenül nem hagyta el a kulcsokat, egy fennakadás nélküli alkotónap köszöntene rájuk. „Mivel foglalkozik ez a nő? - kérdezte Csabától a máglyaként izzó Toronyember, s »léleklátó« pillantását keresztülfúrta Juditon. - Maga bolond. Bolond vagy szélhámos.”

Jakab nemcsak a szórakozottságáról volt híres, hanem faragatlan szókimondásáról is; soha és senki kedvéért nem finomított a fogalmazásán.

Ókori, nagy bölcselkedőkre emlékeztető koponyáján egyetlen vékony csík borongott már csak méla nosztalgiával az elhullott hajsörény helyén, de valahányszor félkönyékre támaszkodott, ujjai sodró mozdulata képzeletbeli, huncut tincsekkel játszadozott. Két elálló fülén régimódi drótkeretes szemüveg csúszkált örökösen egyensúlyozva, álla szinte egybenőtt a törzsével, mintha kifelejtették volna közbül a nyakát, s ettől az óriási test mozgása szögletes, majdnem ritmustalan lett.

A Toronyembert azonban saját külseje foglalkoztatta a legkevésbé, valószínűleg éppúgy megfélemedezett róla, akár a könnyelmű elígérkezéseiről; sohasem ott és sohasem akkor jelent meg, amikor számítottak rá.

Gyakran ebéd közben kísértelt az étteremből, mert váratlanul eszébe jutott valami, amit nyomban „meg kellett igazítani” a vázlataiban; a felszolgálók már előre fizettették, nehogy üldözőbe kelljen venniük.

Önálló uzsonnavásárlásai mindig valami fantasztikus beszerzést eredményeztek; két kiló csont, mosópor, paradicsomkonzervek; ha betévedt valahová, ahol természetesen semmi keresnivalója nem volt, zavarában ezt-azt magával cipelt.

Égve felejtett cigarettái legtöbbször maguktól emésztődtek el; szipkákból valóságos gyűjtemény kallódott a műhely felbecsülhetetlen számú hamutáljában; örökösen keresett valamit, a kigondolás percén túl azonnal törölve a konkrétumot, így a leletek mindig megörvendeztették: „látja, erről is azt hittem, hogy réges-rég elveszett”.

Bohém feledékenységéről vaskos anekdoták keringtek, amelyeket neki magának is nyugodtan elmesélhetett bárki egyes szám harmadik személyű főhős beiktatásával, „ekkor marhát!” - röhögött kajánul a saját balfogásain; „ösztönélete” egyetlen eseményére sem emlékezett.

Jakab zseniális tehetségű iparművész volt, csak a *témát* őrizte meg léte minden helyzetéből, lázas figyelme a felesleget azonnal kiszűrte; időnként fel-feltámadó nyüzsgése, barátok közé vágyódása, színház, könyvek, sétahelyek keresése végső soron a nagy előkészületet jelentették csupán valamelyik új elképzelése kidolgozásához. Aztán remete módjára összezárkózott a feladattal, sokszor a műhelyben is aludt; lassan dolgozott; keze csak akkor nyúlt szerszámmért, ha agya már hajszálpontosan irányította.

A moszkvai évben találkozott Jakabbal - Judit magában mindig így emlegette azt a balatoni nyarat követő mámoros, füledt és szenvedélyes időszakot, amikor fenntartások, fontolgatások nélkül belefeledkeztek egymás megtalálásába. Valósággal életre kelt a teste, nem emlékezett ez a test sem Ákosra, sem Váradira, nem is volt azonos azzal, amelyet ők ismertek; Salamon Csaba tette először asszonnyá. Akkor még egyikük sem követelt pár nagyszerű óránál többet a másiktól; a felelőtlen örömök természetes jogán találkozgattak mind sűrűbben, s a kölcsönös rokonszenvtöbbletét tapintatosan igyekeztek szerelemnek nevezni.

A hazaérkező Neumann Ákos valószínűtlenebbnek tetszett ekkor, mint Váradi Károly, akihez házasság, kötelességek, két gyerek, tulajdonképpen megannyi minden kapcsolta, bár a lehető legegyszerűbben megcsalta.

Mire az alezredes kezébe került a távirat, Judit már semlegesen átlépett a másodperces meglepődésen; nem értette ugyan, hogy mit akarhat tőle a történetek és annyi év után; talán Vera sajtolta ki belőle ezt a hozzá nem illő „szentimentális szándékot” - futott át agyán az egyetlen lehetőség, de maga a tény még múltó izgalomra sem ingerelte.

- Kitől jött? - ügyéshi hangsúly; Váradí, Salamon Csaba felbukkanása óta szinte betegesen utálta felesége „régi ismerőseit”.

- Vera testvérétől - mondta Judit, csak utóbb eszmélve arra, mennyire hamis és kitérő választ adott, hiszen Kriszti apja lépett a színre valójában -, említettem, hogy a nevelőszüleimnek két gyereke van. Ákos Angliában tartózkodott eddig, ezért...

- Ja! - Váradí közönyös mozdulattal félbeszakította a Mindenfélék előszobai polcára lőke a táviratot. - Hol vagy, tündérkém? - kiáltott Krisztinának türelmetlenül, s mielőtt eltűnt a szobában, a rend kedvéért mechanikusan utasította Juditot: - utánanézhethnél a vacsorának! Remélem, Eta gondoskodott rólunk.

Az odafigyelés százszázalékos - gúnyos ajkbiggyesztését Károly persze már nem látta -, Váradit soha semmi nem nyugtalanítja, ami velem kapcsolatos.

Salamon Csabával a váratlan eseményt természetesen nem lehetett ilyen egyszerűen elfogadtatni; mintha csak megérezte volna azt a különös veszélyt, amely alattomosan és kivédhetetlenül feltámadt Ákos jelentkezésével; majdnem bántó következetességgel próbált tisztán látni és következtetni.

- A lányod állítólagos apja - hangsúlya metsző; élesebb a hentesek késpengéinél.

- Apja. Nem állítólagosan, hanem valóban.

- Hogy tudsz akkor ilyen hűvösen készülődni a találkozőtokra?

Kinevette. Legszívesebben fél lábon körbetáncolta volna a szobát, mert Ákos csak egyetlenegy szempontból érdekelte:

- Koronatanú a mániád ellen.

- Ha így van, most mit akar tőled?

Felkuporodott az ölébe, két tenyerével maga felé fordította az arcát, és szinte a szájának suttogta:

- Törődom is vele! Egy réges-régi emlék csupán, akit ma viszontlátok.

- De vajon ő hogyan vélekedik rólad? Hiszen rászedted.

- Elégtételt adtam.

Nem, egyáltalán nem így kellett volna mondani! Még mindig nem volt késő helyreigazítani Csaba tévedéseit, akkor azonban kiderül, milyen gyakorlott hazudozó valójában, és ezt nézné el nyilván a legkevésbé. Sohasem kerülnek többé szóba a múltbeli dolgok, biztatta magát; azokban a percekben tényleg azt képzelve, nincs igazi jelentősége a közelgő eseménynek.

- Ákos nem tartozik a lelkiismeretlen alakok közé - magyarázta nyugodt közönnyel. - Szereti a rendezett helyzeteket. Ezzel a beszélgetéssel végleg semmisnek nyilváníthatjuk egymást.

- És Krisztina? Őt is „semmisnek nyilvánítjátok?”

- Kriszta az enyém.

- Naívság! Nem hiszem, hogy elégséges érvnek tekinted ezt a logikátlan következtetést.

- Tyúkész - vont vállat sértődötten, mert hirtelen különös sejtelem rohanta meg; Csaba nem alaptalanul gyanítja a veszélyt: ebben a fordulóban *hármán* indulnak, beláthatatlan célokkal, beláthatatlan esélyekkel.

Salamon kivételesen nem kért bocsánatot, csupán elhallgatott; némán figyelve Judit póztalan készülődését. Olyan fegyelmezett, mintha se gondolkodni, se érezni nem lenne képes, és valami furcsa szájalom zsibbadt végig a tudatán; pedig fél, egyre jobban fél. Akkor lesz az arca ilyen fehér alabástrom, akkor rejti el titokzatosan a szemeit, mozdulatlansága türelmetlen rohanás meg türelmetlen lemondás egyszerre.

Féltékeny lennék? Sohasem ismertem a vetélytárs fogalmát, ha valaki menni akar, balgaság marasztalni. A viszonzatlan ragaszkodás tehát beteges tünet, elégszer analizáltam már ahhoz, hogy felismerjem magamon. Amennyiben Balázs „végredelete” ellenére mindaz igaz, amit Judit állít, Neumann Ákos jelentkezése sokkal nagyobb probléma kezdete, mint hiszi vagy legalábbis elhíttetni szeretné.

Váradai „tapintatosan” mellőzte Judit múltjának pontos rekonstruálását - jó háziasszony, igénytelen és főleg engedelmes -, szomorúan irigylésre méltó, hiszen egyetlen mondatban meg tudná fogalmazni „primitív karakterét”. Valójában azonban a lehető legbonyolultabb ember; csupa ellentmondás meg groteszk paradoxon; szelídsége mögött önpusztító indulatok fulladoznak, a szenvedések már-már gyönyörködtetik, látszatra mindent úgy fogad, mintha semmi beleszólása nem lenne élete eseményeibe; rabszolgalelek. Neumannék alapos munkát végeztek.

Miért nem köszönsz el tőle, Salamon? - egész teste megroggyant ültében, előredőlt, súlyával a térdeire nehezede - na, tudós, cserbenhagytak a józan érvek?! Így szereted, ilyennek, miközben arra vársz, hogy feloldozzon az iránta érzett boldog felelősség alól, közelsége kívánásából, a kisajátítás gyilkos igényéből.

- Csaba, drágám - s Judit ösztönösen odatérdelt a lábaihoz -, indulnom kell. Haragszol?

Hirtelen magához ölelte, nyakának olyan meleg, bársonyos illata volt, mint a tavasztól életre kelt füveknek; ugyan - gondolta lágyan marokra fogva hosszú, szép haját -, nekem vagy! Senki másnak, csak nekem!

- Megvárlak.

Eredetileg úgy tervezte ezt a délutánját is, mint a többit; benéz az intézetbe, aztán hazamegy, magánrendelés, Márta, valami program; majd néhány nap múlva újra találkozik Judittal.

- Meg-vársz?! - A rejtelmes tatárszemek kitárulnak; két fekete-kék kérdőjel a hihetlenség határán botladozva.

Utóbb már így értelmezte volna a saját elhatározását: ez volt a kiüzetés pillanata, akkor csak szótlanul rásegítette a kabátját:

- A Normafához? - biccentett egy született lakáj erőltetett nyájasságával; képzeletben magára mutatott, és ridegen levonta a következtetést: te meghibbantál, Salamon. Kezeltesd magad náladnál gyakorlottabb pszichiátereikkel; ritka jó tapasztalatokhoz juttatod őket!

Judit az alig jelenlévők dermedtségében mélézta végig az utat. Csaba emlegetett egyszer valami francia közmondást: „a szerelem elmulasztja az időt”, tulajdonképpen szójáték lehetett, mert a jelentését nyomban átforgatta: „az idő elmulasztja a szerelmet”, ki tudja, mi okból, az ég adta világon semmi nem járt ezen kívül a fejében.

Nyugodt várakozásnélküliséggel lépett az étterembe. Ákos sötét napszemüveget viselt, pedig már alkonyodott, megnézte Juditot; olyannak tetszett, akár egy jelenés az ember felejtethetetlenül sugaras álmaiban; szinte „elmulasztotta az időt”.

- Szervusz, hercegnő! - köszöntötte, de Judit még csak el sem mosolyodott; megvár! villódzott szemeiben a testi gyönyöröket már fényévekkel túlhaladó, bűvös felismerés.

- Örülök, hogy nem utasítottad vissza a meghívásomat. Kibékülünk?

Elfogadta, bár nem viszonzta a csókját; Ákos a *régi*, a bolondos-kedves - bátorítja magát -, csak az arca lett kissé markásabb, álla még erőszakosabb; egyesek elvesztik az eszüket, ha egy ilyen férfi feladja nagyképűségét a közelükben.

- Konyakot vagy... - rá és a pincérre pillant tanácstalanul.

- Konyakot - s amikor kettesben maradnak, udvariasan hozzáteszi: - kösz', hogy még emlékszel.

Almazöld-terrakottás ruha villog rajta. Judit mindig olyan sajátosan öltözködött, mintha formákban akarta volna megtervezni a saját egyéniségét - jut hirtelen Ákos eszébe, de most nem mulasztja el észrevételezni:

- Elegáns vagy, akár a párizsi nők. És annyira hódító...

- Szamárság.

Közönyös hang; gépből szól, érzéketlen; programozottan kifogástalan.

Ákos nem a gyerek Juditot keresi, nem is a kíváncsú bakfis lányt, akit valósággal „körüldongtak” az esetlen kamaszok; ő mindezt együttesen kapta meg vele, a *mostani* azonban ingerlően idegen, bár Vera szerint „egyenesen fantasztikus, hogy még mindig olyan, mint tíz évvel ezelőtt volt”.

Vera és a realitások! „Apa előtt persze titokban tartom a jó viszonyunkat” - büszkélkedik - de anya... A visszaérkezéséről megilletődött néhány szerény óra múltán máris leleplezi: „lányod van, Ákoskám - pusmogja beavatottan. - Judit férjhez ment egy beképzelt alakhoz. Katona, úgy tudom. Na, mit szólsz?”

Semmit. Elégedett megnyugvással tudomásul vette, hogy a „szerencsétlennek sikerült egyesbe kormányoznia az életét”, nincsenek tennivalói körülötte, és serényen hozzáfogott a valamikori tervek kivitelezéséhez. Lakást vett magának a Szabadság-hegyen, francia Renault-n kocsikázott, pár éjszakás szeretőket tartott, meg házvezetőnőt, akiről szombat-vasárnapra nagylelkűen lemondott, szórakozott, költekezett; élvezte a kötetlen gondtalanságot.

Aztán egyik délután, a Körút hullámzó sokadalmában váratlanul megpillantott egy vörösesszőke nőt; „Juci! Juci”! - kiáltott utána, és izgatottan próbálta beérni, elkapta a karját, ismeretlen arc, rendreutasító pillantás, hebegve bocsánatot kért. Néhány sarokkal arrébb belépett az éppen megüresedő telefonfülkébe lemondta az esti, kellemesnek ígérkező találkozót; olyan kedvetlenség fogta el, mintha valami különös kudarc érte volna. Emlékeiben felderengett a „néhai Judit”; újra ott lépdelt mellette szótlán közelségben, látta nevetni, elkomolyodni, rettegni, örülni, szeretni, meg nem magyarázza senki, miféle kényszer hajtotta megint feléje. A kislány? - Ákos empirikus lény volt, nem ámította önmagát; képzelt érzések sohasem befolyásolták a cselekvéseit. Elsősorban Juditra lett kíváncsi, miért, minek? - az értelem szempontjai mellékessé halványodtak az óhaj kizárólagosságában. Elküldte a táviratot, bár a szándék következményeit különösebben nem mérlegelte; talán csak a lelkiismeretét akarta feloldozni az évekig kísértő, ostoba bűntudat alól.

Odakint soha nem gondolt *így* rá. Eleinte szinte elvakultan gyűlölte, mert utánajött gömbölyödő hasú kis asszonyok, karonülőket dédelgetők, babakocsikkal sietők fel-felvillanó képében, pedig egy múltó viszonyból nem volt joga semmit véglegesíteni az ő beleegyezése nélkül, hiába mondott le olyan készségesen az ellenszolgáltatásokról. *Tényleg* csak azért jelent meg a család előtt még egyszer és utoljára, hogy tőlük hallja, amiben enélkül is biztos lehetett; ha „a szégyent választotta helyettük, menjen a maga útján; semmi keresnivalója többé egy tisztességes családban”.

Amennyiben „nem éppen vele szűri össze a levét”, apjuk erkölcsi alapállásán az se sokat változtat; nagyon indokoltan és helyesen.

Az idő azonban, óvatos lassúsággal, egyre megbocsátóbbá tette Judittal szemben. Az idegen életforma, a megbízások, a változatos kapcsolatok lázai eltemették a gyilkos haragot, s talán az emléket is tökéletesen megfakítják, ha nem társul hozzá a gyerek személye, akinek létezése, bármennyire fogalmi volt csupán, ott élt a tudatában kitörölhetetlenül.

Függetlennek vallotta magát ugyan, de ehhez az állításhoz mindig valami zavaró melléklöngye kapcsolódott, a régebbi bizonyosságot láthatatlanul beárnyékolva. Még rövidebb időközönként cserélgette a „legszebb barátnőit”, senki mellett nem próbált megállapodni; ha tartósabb vonzalom kezdett ébredni benne, azonnal szakított, mintha Judittal együtt ő is „meghibásodott” volna, csak ennek nem mutatkoztak érzékelhető jelei.

Szerencsére otthonról egyetlen hír sem kényszerítette mélyebb töprengésekre; pusztán ösztönösségből táplálkoztak visszavonulásai, különben anyja félelmei valószínűleg beigazolódnak, és megházasodik.

Amikor a repülőtéren megpillantotta a fogadására kicsődült családot, ugyanaz az érzés támadt benne, mint az 1963-as „nagy évfordulón” Judit üresen maradt helyét szemlélve, pedig határozottan tudta, nem szereti már. Anyja cselekvést sürgető célzásai is hidegen hagyták, egy „hasonmásnak” kellett felbukkannia ahhoz, hogy *értelmetlenül* tudatosodjon: még mindig él Judit hiánya, nem a kötődés, csupán annak mélységei, összetevői tisztázatlanok.

Azt remélte, egyetlen találkozással visszaválthatja felhőtlen biztonságát, amiből jóformán említésre sem méltó részt vitt csak magával a lány; nehézség nélkül teszi majd ismét maradtalanná.

Könnyed hangot ütött meg, de valójában hüledezve bámult erre az ismeretlenre, aki az emlékeiben élő Judit helyett megjelent valamikori törzsvendéglőjükben, pedig most sem „vág a szavába”, mereven, tartózkodóan üldögél, elfogadja a hosszú csendet, amely kettejükre telepedett az első formális mondatok után, de olyan zavarba ejtő elfogódottság nélkül, ahogyan a végtelenül érdektelen emberek társaságában viselkednek az illetendőak.

- Még mindig ugyanabban a kórházban dolgozol? - kérdezi eltökélten megindítva a társalgásukat.

- Helyhez kötődöm, mint a macskák - s önkéntelenül elmosolyodott, mert Csaba ennyire tökéletes magyarázatot talált a ragaszkodására; nem kell részletekbe bocsátkoznia.

Ákos azt hitte, átvitt értelmű jelentése van a válasznak; szenvelgés tehát kizárva; Judit már nem bánkodik azon, hogy apjuk a csodálat helyett szétörte a „festett üvegeit”, inkább ravaszul figyelmezteti érzelmei mulandóságára; pompás!

Mégis leküzdhetetlen feszültség támadt benne, hirtelen nem tudta, miről szabad egyáltalán érdeklődni. Angliáról kezdett beszélni, a kirendeltségről, belekapott egy-egy sajátos élmény

színezgetésébe, ám Judit hallgatása olyan türelmetlen közönyt sugárzott, hogy még a begyakorlott stílusából is hamarosan kizökkent.

- Untatlak?

- Á!

Kurta tiltakozása egyszerű udvariasság; Vera beszámolóí igazán részletesek voltak, szegény! - nézett Ákosra sajnálkozóan - csak az ismétlések kedvéért hívtál ma ide? Szörnyen felesleges vállalkozás!

Judit nem csupán arcával és hangjával, lélekben is teljesen nyugodt; Csaba itt van néhány lépésre tőle; gyönyörű érzés, gyönyörű tudat! - Ákos viszontlátásának apró, természetes izgalma semmivé foszlott; jelentkezése már az elégtétel erejével sem hat. Valaha régen, amikor felkavarodott körülötte a mocskolódás, amikor otthontalanul hányódott-vetődött az *ilyenek* törvényszerű kiközösítettségében, néha szinte egyenesen kívánta, hogy egyszer visszatérjen hozzá, és alázkodjon meg előtte, bár valójában nem felelős mások ítélkező cselekedeteiért. Krisztinát éppúgy maga választotta, mint Váradit; nincsen elszámolnivalójuk.

- Rád vagy rám hasonlít?

- Kriszta? - Juditnak nem szabadna meglepődni a kérdésen, hiszen az lenne a különös, ha Ákos nem tenné fel, mégis nyugtalanul fészkelődni kezd. - Egyikünkre sem - mondja majd - nem mentegőzve.

Alig észrevehetően remegni kezdenek a kezei, sietve beletúr a táskájába, és odanyújtja a fényképeket.

Ákos nézi a kislány arcát; valóban nem a mi vonásaink, azonosul tárgyilagosan, meghatódás nélkül, s mintha csak egy véleményt váró kollégát dicsérne, szárazon kijelenti:

- Aranyos. A te neveden van?

- Igen.

- És a férjed?

- Jó barátok. Krisztina azt hiszi...

- Értem.

Ezt igen, csak önmagát nem. Miért mondta Vera erről a gyerekről, hogy „szakasztott másod” és miért nem tud maradéktalanul örülni a kínosnak ígérkező találkozás összes szerencsés fordulatának?

Szabad ember vagy! Judit teljesen elhidegült tőled, láthatóan megbékélt a múltjával, a kislány családban él, sőt oda tartozik; fait accompli, tehát fizetek.

- Egyszer-egyszer összefuthatnánk - javasolja fesztelenül.

Judit boldogan fellélegzik:

- Persze! Talán Veránál - beleegyezése őszintén szívélyes -, legalább megismered a nagy fiamat, Gábort. Igazán klassz srác.

És mielőtt Ákos felajánlhatná a kíséretét, már búcsúzik is; na, ugye, formáság volt az egész?! - ujjong magában diadalmas elégedettséggel.

- Bebeszéled - Csaba nem osztja ezt a maradéktalan lelkesedést -, a te helyedben én biztosan megmondanám Váradinak, hogy hazatért a gyerek apja, ha...

Még mindig nem győztem meg? - ötlík fel Juditban, de hangosan csak annyit kérdez:

- Azt hiszed, érdekelné?

Váradit akkor valóban teljesen lefoglalta a készülődés; fél évre Moszkvába küldték; sütkérezett az elismertetésben, amelyet őszinte keserűségére „nem részletezhetett”, de valamennyiük figyelmének középpontjába rendelt.

Ki-ki a maga módján osztozott ebben a szikrázó várakozásban; Eta a ház korlátlan uralmáért, Gábor a teljes szabadságért, Judit a távolságért; soha nem tapasztalt harmóniában zsongtak Váradi körül, nem voltak viták, civakodások, ellenszegülések.

„Mit csináltok majd nélkülem?” - tépelődött az alezredes esténként, és gondosan kitervelte, meghagyta a feladataikat, még Gábor se acsarkodott ellene, hogy „marhaság!”, azzal a megnyugvással utazhatott el; nemcsak pályáján, magánéletében is a sikerek korszaka köszöntött rá.

Milyen gyanútlan - marta Juditot megannyiszor az önvád -, ha tudná, mennyire csalárdok és képmutatóak vagyunk, teljességgel alkalmatlanok „szaktekintélye” értékelésére; egyetlen dologban váltunk vele azonossá: az önzésben.

Fél éven át jóformán senki nem ellenőrizte az idejét. Csabával töltött minden felszabadítható órát; vitáztak Csontváryról, Barcsairól, grafikáról, életelveik más-más voltáról, és közben elolvasta a kedvéért mindazt, amiért lelkesedett, még pszichológiai tanulmányokba is bele-mélyedt, hogy megértse szenvedélyes hivatásimádatát, és amikor egy délelőtt véletlenül kettesben maradtak, egyszer csak meglepte a gardrób mélyére süllyesztett „műhelyével”.

- Eleinte főleg a rézművesség érdekelt - mutatta büszkén kicsomagolt, féltve őrzött tárgyait; az „egyiptomi kancsót” meg a „görög mintájú fejeket”, amelyekért a részeges Karola hiába ostromolta -, állítólag igen értékesek.

Salamon elragadtatottan nézegette a bőröndben rejtegetett holmikat.

- Sohasem mondtad, hogy gyűjtő vagy.

- Ez nem gyűjtemény - és boldogan nevetni kezdett a szándéktalan dicséreten -, én készítettem, én terveztem mindegyiket. Csak a szállásadóim, Tóbiásékat kivéve, nem tűrték a zajt. Akkor áttértem a mozaikolásra. Megnézed? Van egy-két igazán jó sorozatom.

- Nem gyűjtemény?

Salamont kivételesen cserbenhagyta híres találékonysága, hosszú percekig nem tudott a „kettős hatás” fölé emelkedni a gondolataival. Judit képzőművészeti érdeklődését, tájékozottságát már legalább olyan jól ismerte, mint „erdei útjait” vagy az „ide benézünk!” megtorpanásokat minden iparművészeti bolt előtt, tehetségét azonban egyetlen elszólása sem sejtette. Kincsei közelségében viszont, mintha az asszony is kicserélődött volna; fesztelenül és átszellemülten magyaráz: „a futás olyan szabaddá tesz” - nem keresgéli akadozva a szavakat; csillog az arc, a hang, a teljes ember.

Salamon nem tartozott az igazi műértők közé, de az eléje táruló látványban azonnal érzékelte a formák, az arányok és a témák eredeti megragadását.

- Hogy mehetnél te ápolónőnek? - tört fel belőle váratlan erővel a megrökönyödés. - Vagy hogy maradhattál máig is csak az?! Mennyi csalódást tartogatsz még a számomra?

- Csalódást?!

Salamon sohasem kiáltott ilyen számonkérően rá, de nem ezen akadt fenn elsősorban, hanem az összefüggés érthetlenségén; csillogni akart előtte, hiszen a „moszkvai év” végérvényesen, sőt parancsolóan tudatosította benne, hogy nem szabad elveszítenie, mert nemcsak az ölelésére, az egész emberre áhítozik, bár Márton kívül a tudományos tekintély és a tehetség nyomasztó fölénye is tragikus módon elválasztja tőle.

- Csalódást? - ismételte fakóra váltan; képtelen ítélet!

- Mondd, Jutka, de most őszintén felelj! Miért nem akartad, tényleg soha nem akartad vállalni magad?

Akkor egyszerre megértette, s felderült ettől a szépséges elismeréstől; olyan hála töltötte el, amelyhez foghatót még senki iránt nem érzett.

- Nem volt hátországom. Valahová pedig mindnyájan visszavonulunk esetleges kudarcainknál.

- Te önmagadba.

- Igen.

- Végérvényesen?

- Valószínűleg.

Kiegészíthette volna azzal, hogy már lekészt mindenről, de ezt Csabának felesleges magyarázni, hiszen tudja, hamarosan átlépi a harmincadik évét.

- Azért én szívesen megmutatnám valakinek...

Jakab két-három héttel később fogadta őket; húsz percig csak arról beszélt, mennyire utálja az ostoba és cselekvőképtelen embereket. Judit egyre kínosabban feszengett, és arra számított a legkevesbé, amit Jakab a nyers igazságok utánra tartogatott: „Vágjon neki! Akár holnaptól már itt dolgozhat mellettem.”

Szíve bomlottan kezdett dübörögni, mindig fegyelmezett arcán szétrepedt az agyagmaszk, „a szemem láttára öltöttél új alakot; az örök kételkedőből magára találó ember lett.”

Tényleg csodát tettél velem, Csaba, miért nem vetted hát észre? Jelen voltál, amikor megírtam Váradinak a szándékaimat, olvastad a válaszát is: „nem értelek, kicsikém”; kiküldetése utolsó két hetét nála töltöttem Moszkvában; tökéletesen kétségbe vonta, hogy bármi alapja lenne „felelőtlen elhatározásaimnak”. Magyaráztam és magyarázkodtam, soha ekkora türelemmel, elszánt kitartással; muszáj kipróbálnom, mennyit érek, még behozhatóak a hátrányaim...

- Végzettség nélkül?

- Jakab vállalja a kockázatot.

- Ez a Salamon egy ördög - fortyogta dühödten -, baklövésekre hipnotizál benneteket.

Pedig akkor már tudta, Gábor tényleg elindult a valódi sikerek útján, nem értem, miért tekintette mégis intő példának számomra.

Azt hiszem, inkább a látszat kedvéért akadékoskodott; végeredményben alig törődött azzal, honnan kapom a fizetésemet, ha az ablakok, szőnyegek, ruhák változatlanul tiszták lesznek, engedelmesen megesszük Kovácsné ízes szószeit, óramű pontossággal érkezünk, távozzunk, fekszünk, sétálunk, fogadjuk vagy felkeressük a barátait, és csak azt a színdarabot, filmet, tv-műsort nézzük meg, amit ő fontosnak tart.

Moszkva nem nyugozott le a nagyszerűségével, mert annyira hiányoztál, hogy még a megváltozó holnapjaim felé forduló várakozásnál is erősebb volt a te kívánságod. *Tényleg* veled szerettem volna végigsétálni a Szadovaján, késő ősszel, amikor szemből fúj a szél, és szorosan összekapaszkodhatunk, betérni abba a hangulatvilágítású orosz kávézóba, amit magányos csatangolásaimkor felfedeztem; nem hazudtam egyetlen szavammal sem. „Döntsél, Jutka! Döntsél! A végtelenségig nem halogathatod!”

Ákos Krisztinát akarja.

Krisztina Váradit választotta.

Váradit Károly összetart bennünket.

Csaba...

Kórházzag. Újra meg újra beszívta orrán át a levegőt, de a benyomás csak erősödött; az eszmélés határa felé botladozva lassan megpróbált a helyre és az időre rátalálni. Úgy érezte magát, mintha egy köömlés alatt feküdne, kezével óvatosan közelített az arcához, testét azonban sötét erők fogták le; a tehetetlenség hatalmában vergődött. Az ismerős állapot most mégis szinte felbátorította; elérkezett a pillanat, hogy végre cselekedjen, csak éppen mozdulni nem tudott.

Ez egy idegen ág - s a páni félelem újra elszakítja a valóságtól: kelj fel!

Szinte újra látta önmagát abban a régmúlt éjszakában, amikor álmatlanul hánykolódva hirtelen félrerúgta az óvatosság fegyelmező szabályait, otthagya Váradit, és nem érdekelt, rájön-e vagy sem: látni akarta Salamon Csabát. Két óra lehetett, három; a férfi hangja is teljes ébrenlétről árulkodott.

- Valami baj van, Jutka?

- Nincs! Nincs! - Suttogta fojtottan, pedig őt nem halhatta senki. - Csak gyere értem! Kérlek, gyere!

- Abban állapotunk meg...

- Persze. De nem bírom betartani.

- Jövök. Minden örültséget szükségszerűvé tudsz tenni. Nem szabadna nekünk többé találkozni.

Taxival érkezett. Judit megvárta, amíg ketten maradnak a rosszul világított utcán, s kutatva körbefordul, mert nem volt képes elmozdulni az órásüzlet ajtajától; viszontlátása valósággal megrészegítette. Még egy hét sem telt el azóta, hogy Salamon végleg szakított vele: „belefáradtam a hiábavaló várakozásba, alakoskodásba, nem akarok másokkal osztozkodni rajtad. A te mindenkit vállalásod nem egyéb önző és erkölcstelen csalásnál, *ezért*, különben soha, de ezért ki fogok tudni gyógyulni belőled.”

Judit úgy simult ismerős testéhez, mintha a szorítása, csókjai melegen múlna csupán, meddig tartóztathatja.

- Ne haragudj - mondta, de egészen mindegy volt, méltóságteljes vagy megalázott -, ez nem szeszély. Szeretlek, drágám. Nem maradhatok nélküled.

- Tudom, Jutka - kezei szinte felemelték, hogy, közelségének zsongító öröme elűzze a reszketését -, magamról tudom.

- Fogadj vissza!

- Kit? És kikkel együtt?

Lakatlan város, kopár aszfaltút, gazdátlan magány; azé, aki sajátjának érzi. Jaj, ne változtass elevenen holttá! - fohászkodott borzongva Judit.

- En-gem - tagolta majdnem sírva -, en-gem!

- Eddig mindenkit becsaptál valamivel - Salamon önnön gyengesége ellen az ész érveit vonultatta fel biztosra véve; Juditban semmiféle elhatározás nem érlelődött meg az elmúlt hét alatt, pedig úgy nem lehet élni, ahogyan ő berendezi a sorsát -, hallod, Jutka? Mindenkit! Neumann! a gyerekekkel, Váradit velem, nyilván én sem vagyok kivétel. Csak az igazságokon keresztül léphetsz ki abból a zűrzavarból, amit magad idéztél elő.

- Segítened kell.

- Nem cselekedhetek helyetted, nem is választhatok. Egyedül rajtad múlik, hogy találkozunk-e újra.

Hangjában nem volt se követelés, se közöny; Judit most, másodszorra döbbsen rá igazán, mennyire megfellebbezhetetlen Csaba mindkettőjüket tönkretevő döntése.

Nem futott, nem is kiáltott utána, hiszen a könyörgés már mit se használ, „jövök drága, jövök hamarosan” - üzente némán, lassan távolodó alakjának.

Pirkadt; kialudtak a lámpák. Koránkelőknek csengetett valahol egy ébresztőóra.

Szeretted - gondolta feltámadó reménységgel -, most is szeretsz, a feltételeiddel talán még jobban, mint mindazzal, amit eddig adtál nekem.

- Helló, Ju! - köszönt rá meglepetten a kapuban felbukkanó Gábor -, hová készülsz ilyen korán?

- Még nem tudom - feleli inkább önmagának, és elmosolyodik a gyerek romlatlan naivságán.

- Akkor megvársz? - kérleli nyomban, máris túltéve magát mind a magyarázat, mind a helyzet különlegességén. - Mérhetnéd az időt!

- Mérem - s szeretettel belekócol a fiú rövid hajába, Csabára gondol, mintha neki tenne ígéretet tulajdonképpen, bizonytalanul és elképzelések nélkül ugyan, de szilárd eltökéltséggel -, hát rajta! Indulás!

Gábort pillanatokon belül elnyeli az utcaforduló. Kicsikém - szólítja fennhangon Judit -, téged sem veszíthetlek el. Te vagy az egyetlen, akinek adni tudtam, én, a csendes, szinte alázatos kéregető, a nagy-nagy szemfényvesztő, és éppen azt, amiben sajnos mindig megbuktam: a céltudatosságot.

Szurokfekete téli hajnalokon Gábor ugyanúgy nekiindul a távolságoknak, akár egy nyári délután forróságában, feláldozza az estéit, az ünnepeket, egyetlen csábító ajánlat sem kezdheti ki állhatatos kitartását.

Az állandó megterhelés következtében hirtelen nőtt, sovány és izmos lett. Károly elmulasztott ebédek gyanújával méregette a vacsoraadagjait: „nem mintha sajnálnám, tévedés ne essék - hajtogatta, valahányszor Kovácsné rohamosan emelkedő kiadásai kellőképpen feldühítették -, csak hiányolom a mértéktartást, amelyben igazán szép példákat láthatsz magad előtt.”

Gábor már nem sértődött meg, sőt „mértéktartóbbá” sem kívánt válni; nemcsak a teste, hanem a lelke is megedződött.

Eta szájából tökéletesen kikoptatta a panaszkodást, valamennyien ritkán látták; időbeosztását apja többé semmilyen formában nem befolyásolhatta.

Esténként odakuporodott Judit mellé a „konyhai etetővályúhoz”, és vallott a napjairól; „ma az országos ifirekordot futottam... elvesztettem a karórát... beszedtem matekból egy fát... cigiztem; hánytam, valamivel le kell vezetnem magamból ezt a hülye feszültséget, olyan lámpalázam van állandóan, mint a primadonnáknak, haragszol a bagóért?”

- Nem vág össze a terveiddel.

- Persze. De a srácok már így is kiközösítenek.

- Majd a bajnokság...

- Majd! - panaszaiban több a pillanatnyi keserűség, mint az önmagába vetett hit reménytelisége még egy kiránduláson sem lehetek ott, nincsenek barátaim, örökké rászédnek a csajok, látod, az egyetlen szabad délutánomat is csak Vera néni hajlandó betölteni.

Judit „csütörtöki misszióknak” keresztelte magában ezt a megtisztelő, de végtelenül unalmas feladatot, amikor Gábor dr. Vágó Páléknál „gyermekmegőrzési” szolgálatot teljesített, mert a két kislány különben gazdátlanul maradt volna.

- Kihez forduljak? Kihez? - jajgatta Vera égnek emelt kezekkel. - Továbbképzés! Minek egy mámulya gyámügyi előadónak továbbképzés? Nem zárhatok be csúcsforgalomban! Matilda elméri a hasznót. Mások legalább a szüleikre támaszkodhatnak, de mi...!

Pali végtelen szelídséggel próbálta levezetni a háborgását, bár többéves gyakorlata alapján biztosra vehette: ezzel csak maga ellen fordítja majd, nem a közös megoldáskeresés felé.

- A mi gyerekeinkről van szó, anyukám. Ők sem adták át senkinek a saját kötelezettségeiket.

- Igen?! Akkor tessék! Vedd a hátadra a lányaidat, és vidd szépen magaddal őket a továbbképzéseidre, ha annyira tisztában vagy a teendőiddel!

Ne! Ne, Vera! - lázadozott Juditban az ösztönös tiltakozás. - Miféle elégtételt szerzel azzal, ha megalázod Palit az amúgy is ritkán kimondott igazságaiban? Matildát már régen „nyugdíjazhattad” volna; itthon szolgálna, hiszen erre az egy feladatra alkalmas, de te „nem tartasz ingyen kosztot”, mint *mi*: „hja, nem vagyunk azonos súlycsoportban!” - figyelmeztetsz „gürcölő maszekként” kiváltságos helyzetünkre.

- Majd én besegítek - vágta el a további vitát Gábor -, ha ez megfelel, Vera néninek.

- Mit eszel rajtuk? - kérdezte odakint a lépcsőházban.

- A múltamat, kisöreg.

- Érdemes?

És ennek a kérdésnek a hangsúlya villant fel későbbi egyhangú válaszaiban a „mi volt Vera néniéknél?” faggatózásra; „oltári rendetlenség. Tré ásítozás. Beteggé nyafogtak a kölykök. Mindegy. Végigcsinálom”.

Gábor valóban képes volt mindent végigcsinálni, az egyre keményebb edzéseket, versenyeket, iskolai feladatait, tízórás kerékpártúrákat és valahol közbül, a maga sajátos „disznóságait”.

- Összevertem egy krapekot. Elvitték a mentők. Most mi lesz velem, Ju?

Hangjából annyi őszinte kétségbeesés áradt, hogy Juditot a megrökönyödés helyett tanácstalan szájalom fogta el; magához vonta a fejét, szorosan, nyugalmat árasztóan, pedig agya lázasan hordta, halmozta egymásra a rémesnél rémesebb következményeket.

- Először is - próbált fölébe emelkedni annak a belső remegésnek, amitől elakadt lélegzettel keresgélte a szavakat -, először is a miértet, Gábor. A miértet.

A park jutott eszébe, egy felbőszült suhanc kővel csapkodja a gyerek arcát; pszichoneurózis... de hiszen egészséges! Mi történhetett?

- Elvettem tőle a légpuskát. Ketten jöttek rám...

- Áttekinthetőbben, kisfiam! - s mintegy bátorítólag felemelte az állát.

Gáboron az a hihetetlen jó érzés zsibbadt keresztül, amit gyakran szeretett volna az anyja emléke körül is föllelni, de sohasem sikerült; Judit a biztonság, a rend, az oltalom.

- A macska nem tudott kikapaszkodni a gödörből - mondta, s arcát beleforgatta lágy tenyerébe -, már az egyik szemét kilőtték. Szadista barmok - hördült fel indulatosan -, az ilyeneket képes volnék megölni! Mi lesz most, Ju? Kirúgnak a suliból?

- Nem hiszem - biztatta meggyőződés nélkül -, de a fiútól, szóval, akit elintéztél, mindenesetre bocsánatot kell kérned.

- Nekem?!! Amikor...

- Megértettelek, Gábor. Holnap bemegyek az iskolába. Te pedig ellátogatsz a kórházba. Ez becsületbeli kérdés.

Gábor egy fantasztikusan csodálatos kölyök! A fiú szülei elé már nógatás nélkül is odaállt, hogy tisztázza magát: „én vertem meg, sajnálom. És mire használna fel egy igazi fegyvert?”

Tizenhat éves. Hibátlanul dönt, értékelt, a túlzásokat majd lefaragja róla a férfikor.

A mocskos, áthatolhatatlan tejüveg zajtalanul szétpattant, kivilágosodott a zsúfolt, alig lüktető kórterem; két sovány, lomha mozgású nővér járt fekvőtől fekvőig az esti gyógyszerekkel.

Nem vagyok leszíjazva - Judit újra tisztán érzékelt - ez gipsz. Ákos megvárt volna mindenképpen, mert valamikor testvérek voltunk, aztán szerelmeskedtünk, aztán lett egy gyerekünk; ez felelősség. Váradi a férjem, fiút adott nekem; ez is felelősség, Salamon Csaba eljött értem, majd elment tőlem, micsoda felelősség! Valahol el kellett kezdenem mindnyájunk dolgának rendezését. Ákossal. Természetesen vele; nagy, szürke autó rohant rám, amikor leléptem az úttestre.

- Hogy érzi magát? - a nővér arca, tartása Ilonra hasonlított.

- Köszönöm.

- Értesítettük a családját.

Melyiket? - ötlött fel Juditban teljesen feleslegesen, és megismételte:

- Köszönöm.

Szörnyű zavart csinálhattam, gondolta közönyösen tovább következtetve; ma jönnek Károly vendégei, és „hová lett a tüneményes háziasszony?” Krisztinát elfelejtik időben lefektetni, Gábornak holnap sikertelen versenye lesz, Kovácsné „belerokkan” az irdatlan sok feladatba, Ákos pedig azt hiszi, megint lóvá tettem, és meghátráltam, ahogyan szoktam.

Legalább Csabát nem bolygatják; ilyenkor szokott távozni az intézetből, talán a tóhoz megy éppen valakivel. Jeges pusztasággá dermedt az agya, és felsikoltott kétségbeesetten:

- Nem! Nem!

A nővér hideg keze megtapogatta a homlokát, egészen közel hajolt az arcához, hátha mond még valamit, aztán felpaskolta feje alatt a párnát.

- Nyugalom, kedvesem - csitította a mit sem sejtők részvétlenségével -, hamarosan felépül. Szerencsésen megúszta.

És a gépkocsivezető - rémlett fel Judit előtt hirtelen a *másik* -, jóságos ég! Tönkretettem egy embert. Még *egyet*. Torka kiszáradt, nyelve alatt szinte sercegett felrepedezett ajka.

- Baja lesz? - kérdezte izgatottan. - A gázolásért baja lesz? Hiszen én voltam a hibás.

- Most ne gyötörje magát! Pihenjen szépen!

Így mondtam én is éveken keresztül, villant Judit agyába, se hangsúlyosabban, se hangsúlytalanabban, végeredményben hát nem csináltam rosszul, csak örömtelenül; fél szégyen. Most becsukom a szemem, nincs gondolkodás, tépelődés, várakozás; újra kijátszottam magam ellen az időt.

Odakint vékony gyerekhangok úsznak a levegőben, a tavaszias, csalogató délután meglassult léptű kószálókat hömpölyögtet a terek felé, kitarja a pincékbe bújtatott műhelyek ajtaját, s visszaülteti a padokra a halkán tereferélgető öregeket; csupán rajtam fog teljes könnyel átlépni ez az évszak.

Viszont egyedül vagyok, ahogyan Salamon Csaba óhajtotta; ez egyszer haladéktalanul és irgalom nélkül szembesíthető önmagammal; túléltem a halálomat.

*A szó Csaba drágám talán végleg kiábrándít majd belőlem de akkor ez éppoly törvénytörő,
mintha együtt öregedtünk volna meg.*

Várni foglak.

És köszönöm!

10

Langyos, fürge zápor csapott le a kövezetre; fillérnyi foltokká terültek szét óriás cseppjei, de a virradattól pompázó, opálszínű égen csak egyetlen felhő gomolygott fenyegetően.

A villamos, néhány lézengő Utassal, egykedvűen ráfordult a kitérőre; a fák vonuló árnyékai bepettyezték illékony foltjaikkal, megállásai nem szállítottak le senkit. Amikor a befelé tartó szerelvénnel egy vonalba ért, a vezetők élénk, szakmai beszélgetésbe fogtak, hangjukat felkapta a madárfelelgetős kihaltság, a keskeny völgy s az üres kocsitér; aztán a berregők felzöndültek - szökésben vagy, Judit; derűje ráragyogott a hátraejtett fejjel hortyogó öregemberre.

A végállomásra teljesen egyedül érkezett, igyekvően elhagyta a lépcsőket, mintha máris lekéste volna azt a pillanatot, amikor gőzölgő páragomolyok emelkednek fel a tisztásokról, illatok örvénye forog a levegőben, és az apró évek mélytengeréből előbukkannak az árnyékalakok: apja, Bonzó és az anyja; az érzékei agyánál hívebben őrizték az emléküket.

Ott a kórházban érezte először ennek a mai reggelnek végre beteljesülő vonzását, aztán Jakabnak tegnap azt mondta: „hegek nőttek rajtam, fertelmes vagyok, el kell tűnnöm, hogy simább legyek a tükörlapnál.” „Te tudod, boszorkány!”

Selymes és ígéretes várakozás zsibongott az idegeiben; régi céltalan elcsavargásának megannyi élménye hívogatta, meg a kora ősz; bíbor s arany színek haraptak már a zöldbe.

„Tényleg azt akarod - ámult rá Gábor kedvetlenül -, hogy ne tartsak veled?”

Talán ha emlékezteti, mekkora táguló világ az, amelybe ő sem hív már magával senkit, megérti: néha az egyedüllét mindennél kíváncsibb, bár nem valószínű, hiszen természetes önzését éppen az iránta fellobbant mély, feltétel nélküli ragaszkodás táplálja. „Nem mehetsz el tőlünk, Ju!” - kel és fekszik naponta ugyanazzal a reménytelen könyörgéssel, pedig tudja jól, hogy vannak dolgok, amiket nem lehet helyrehozni, legfeljebb csak a befejezésük késleltethető.

Hiába kéreled, kiskölyök, szegénykém! Hiába! Bár nyitott szemekkel, lankadatlan figyelőként élsz közöttünk, már-már felnőtt következtetésekre képesen, az összefüggések megteremtésétől elzárnak a saját vágyaid. „Nem mehetsz el tőlünk, Ju!” - biztatod magad szenvedélyes elvakultsággal, mintha soha nem bántott volna, hogy apád a „jó cselédet szereti” bennem csupán, és soha nem akartad volna hallani tőlem; néha *elbeszélgetünk* egymással, „mert Krisztina azért nem azonos veled, ugye nem értettél félre”?

Nem, Gábor, inkább csodálkoztam, amiért megjegyezted minden kurta gondolatcserénket: Krisztina leesett a mászókárról... kinőtte a cipőjét... mintaszerűen használja az evőeszközöket... harcias, akár egy fiú... - talán mindnyájunk közül elsőként figyeltél fel mérhetetlenül önző karakterére.

- Adjál szörpöt! Hozzál uborkát! Kérek kenyeret! - futtat lányom az óhajaiért, mozdulatai híven majmolják Váradit; ugyanúgy belevág mások szavába, s vagy törleszkedéssel, vagy cirkuszokkal, de mindig keresztülviszi az akarátát.

Jelenléte centrum, betölti az estéinket; elalvásig még szinte a tárgyak is őt szolgálják, nemcsak az egész család. Váradit játszik vele, Eta kielégíti a szeszélyeit, Gábor alkalmanként helyre-pofozza összerongált holmijait, nekem a leghálátlanabb feladat jut, az örökös ünnepontás:

- Ma már ne egyél több csokoládét! Ne hagyd széjjel a játékaidat! Késő van, vár a fürdőszoba.

- Imádlak - csimpaszkodik a nyakába, és összevissza csókolgatja, de ez csak komédia vagy ravasz időhúzás; Juditot a hamissága éppúgy lehangolja, mint a tisztán élesedő Neumann-vonások; Krisztina belátástalan követelődző, lehangolóan erőszakos, és akár hasznos neki, akár nem, mindenkire árulkodik. Még Kovácsnéval sem tesz kivételt: „a mama eltörte... oda-égette... kiöntötte, na, képzeld el, apuci!”, bár legszívesebben Gáborról szállít titkos értesüléseket.

- Megállj, te áspis - esküdzik a fiú -, szétsaplak egyszer!

Váradit természetesen ezt is rögtön visszahallhatta; „terrorizálni a kisebbet? Micsoda briganti tempó - bődül a gyerekre -, nem fogod befojtani az őszinteséget!”

Megint nem egyformák az értékítéleteink - gondolta Judit -, és a saját lányom *rá* figyel első-sorban. Neki produkálja magát a dalaival, versikéivel, szívesen és elfogódottság nélkül „fellép” a vendégei előtt is, kedvenc csemegéiből egyedül őt kínálja meg, szalad a papucsáért, szemüvegéért, s valósággal bekeretezi azokat a napokat, amelyeken vele jöhet haza az óvodából. Élete összes szereplője csak statiszta Károly mellett.

Mindezt először a kórházban mérte fel ennyire tárgyilagosan, a kényszerű cselekvésképtelenség végtelen órái alatt, miközben arra is rádöbrent, már egyáltalán nem féltékeny Váradira, egyetlen érzés uralja csupán: a tanácstalanság. Ezerszer elképzelte azt a napot, amikor majd távozni fog innen, és kinek-kinek választ kell adnia szilárdan, visszavonhatatlanul; a tapintat utolsó határidői rohamosan zsugorodnak. Aki eljött hozzá, azzal nem tisztázott semmit, legfeljebb társalgott - holt ág; ritkán nyíló ajtó -, Csabát senki sem értesítette. Telepátia? Ugyan! - Judit tudta, hogy a pusztasóvárgás nem hozza többé vissza. Mártától elvált, Debrecenbe helyeztette magát, „mert gyenge vagyok a közeledben maradni - írta utolsó üzenetében -, Jakabra bízlak. Talán neki sikerül, amit én akartam.”

Feküdt; némábban, mint a haldokló Salamon Balázs, mivel ő éjszaka sem borzadt meg a rettentő magánytól, pedig Gábor kevésszer jöhetett, a Toronyember meg zabolátlan időérzéke szerint elégitette ki a várakozását. Ágyához néha odalebbent Vera; fűrészpörizű csókok, panaszok halmaza; „apáék beszűkültek, Pali egy megalkuvó, a mi gyerekeink az igazán hátrányos helyzetűek, ó! sütemény, narancs? Elviszem, persze, hiszen te nem szereted...”

Károly már a baleset napján belevágott a hivatkozásokba, Gábort „futtatta” a kórházba; „csak nem fogadhatta üres lakással a vendégeket, a távirat a legrosszabbkor érkezett; valamennyi barátunk úton volt már”, telefonált az orvosnak, aki természetesen megnyugtatta; „mennyi gond, kicsikém! A következményeket, lám-lám - és vádlón felemeli a kezét -, egyedül nekem kell viselnem. Hányszor kértelek, légy nagyon óvatos!”

Aztán vasárnaponként rendszeresen megjelent, olyan figyelmesen és nyájasan viselkedett, mintha egy fiatal szeretőt titkolgatna; bárcsak! - kívánta megannyiszor Judit. - Mennyivel egyszerűbbé válna minden.

Hiszen milyen kínlódva hoztunk össze még egyórányi beszélgetést is, hogy „ne szellőztessük a kínos témákat”, ne marjuk egymást a nagy nyilvánosság előtt a tegnapokkal és a holnapokkal, a lányomért meg Neumann Ákosért, akit egyre türelmetlenebbé tettek az újabb várakozást parancsoló hetek.

Neumann Ákos viszonylag hosszú időn át nem jelentkezett újra; a kertvendéglői este lefegyverezte minden érdeklődését. Ha Verát meglátogatta, ő maga sose hozta szóba Juditot, s húga „fel-feltámadó figyelmét is haladéktalanul elterelte róla semlegesebb területekre. Visszatérésével azonban, alig észrevehető módon, Judit ismét megjelent a Neumannok között; családi összejöveteleik láthatatlan vendégeként felsejlett az elnémulásaikban, Anna néni „rosszkor jött” sóhajaiban, Ákos átlátszó kifogásaiban, amelyekkel egyre gyakrabban mellőzte a „gyönyörű percekét”.

- Hát a nőülés, fiam? - Neumann Bálint mind makacsabbul pengette a választalan kérdést.

Sohasem szerette a szabálytalan dolgokat. Miért halogatja? - figyelte a fia vállvonogatását - miért? Mindent megszerzett már, amit mások egy élettel gürcölnek össze maguknak; kénivalója sincs többé, inkább hoz; persze az anyjának, mintha kizárólag neki köszönhetné a szerencséjét. Bezzeg a lányuk még félenyire sem érvényesült! Az üzlet gyengén megy, Verát a két gyerek teljesen szétszórta; megfélemezik az árurendelésről, összeakaszkozik a szállítókkal, Matilda szerint mind sűrűbben „mímeli a tartós rosszulléteket”, ilyenkor „beejt magát az ágyba”, Pali rohan a kislányokért, vacsoráztat, fürdet, kiszolgálja Verát, aki „napokig életképtelen”. Nyoma sincs rajtuk annak a tenger pénznek, ami hozzájuk vándorolt, no ott egye a fene, mi értelme volt hát az ő életének?

- Apátok egyre furcsábban viselkedik - panaszkolta Anna, amikor néhanapján betévedtek hozzájuk -, visszamondja a különmunkákat, itthon se halad semmivel, csak kóvályog, mint az Orbán lelke, s halogatja a tennivalókat.

- Elfáradt - vigasztalja Ákos. - Pihennetek kellene végre. Két hét kikapcsolódást sem engedtetek meg magatoknak soha.

Mosolyog, megveregeti anyja puffadt, merev kezeit; nem, nem szabad komolyan venni ezeket az apróságokat! - igyekszik másra terelni a szót, de a maga számára sokkal ijesztőbb tárgyalagossággal fogalmaz: itt fog hagyni bennünket! Robusztus alakját nem nyomták meg az évek, szálegyenesen, keményen léptet az öregedés felé, nem az ereje, lendülete fogyott el; már nem egyengeti egyikünk sorsát sem, csupán belehallgatózik a mondókáinkba, nincsen haragja, nincsen érdeklődése, ösztönösen elindul, aztán félúton kiejti kezéből a valamikortól valamiért érvényes feladatait, pedig mindig gyűlölte a tétlenséget.

Mit tehetnénk érte? - Ákos nem tud szabadulni a kettejükre osztott felelősségtől. Néha eszébe jut ugyan, hogy mindig ellenezte apja életformáját, szürke robotolását, igavonó örömeit, most mégis ő talál ki neki „sürgős elvégzendőket”, de Neumann Bálint a *rögtönt* már ki sem ejti többé a száján; ígér, somolyog a rákérdezésnél: „megvár az, fiam.”

- Menj orvoshoz, apa! - kéréli Vera szípgögg.

- Aztán minek? - bámul rá, és a megütközéstől még a hangja is elreked. - Miket fecsegsz te, Panni?

Utóbb csodálkozik, mennyire gyorsan túltette magát az egész jeleneten; nem érdekli, mit gondolnak felőle, miért pillantgatnak olyan jelentőségteljesen egymásra, mintha titkolóznának előtte.

Azzal a lánnyal borult fel minden - vizsgálja mind gyakrabban önmagát, ha nem is beszél róla, még hétköznapi csak elvan valahogy, ám amikor a gyerekeik jönnek, egyre keserűbb vigasztalanság tör rá; jóllaknak, isznak, udvariasak, de szakadatlanul az órájukat lesik; mehessenek végre, mert a tv-t inkább otthon szeretik nézni. Vera persze maradósabb, mint Ákos, viszont Neumann Bálint már nem tudja elhíttetni magát, hogy miatta; sápadt lánykájának kivételes gyönyörűség a kert, a baromfiudvar meg a nagymamái dédelgetés - letanyázik hát náluk a kedvükért.

Judit fokozatosan szétmorzsolta az összetartozásukat. Neumann Bálint visszagondolásai tulajdonképpen nem párosultak semmiféle megbocsátással, az ő szemében akkor is vétkes maradt, ha azóta valamennyire kiköszörülte a csorbát; férjhez ment, nem akaszkodott a fiára. Mégis mindig ennél a megállapításnál torpant meg valami módon, aztán agya szinte csak helyben járt, s minél többször rága át magát a régi dolgokon, annál biztosabbra vette: egyedül a lány állíthatja vissza mindazt, amit valamennyien elvesztettek.

Neumann Bálint nem volt se művelt, se bonyolult lélek, magyarázattal aligha szolgált volna a rögeszméjéhez, arra meg a legkevésbé sem számított, hogy Ákost hasonló szorongások emésztik.

Pedig ez egyszer tényleg összetalálkoztak homályos kívánságaik. Ákos először csak annyit kért Judittól, engedje meglátogatni a lányát.

Ez még hiányzik a végelszámoláshoz - gondolta az asszony. Csaba komoran csóválta a fejét, és azt mormogta: „kezdődik. Nem is tudod, mi vár rád.”

Valóban nem tudta. Készségesen megjelent Krisztinával a játszótéren. Ismerte a kislányt, született tettető, kedvessége ellenállhatatlan, és parányit sem válogatós, mindenkit felhasznál a saját szórakozása érdekében; szinte törvényszerűnek tartotta Ákos csendes elragadtatását „láthatom még, ugye?”

- Megmondtad Váradinak? - vallatta Csaba feldúltan.

- Nem.

- Kivárod, amíg a kislány teszi meg helyetted?

- Miért tenné? Számára Ákos csak egy barátságos idegen. Ki másnak tekinthetné?

- Tényleg - gúnyolta Csaba az együgyűségét -, nem érzékeled ezt a csodálatos *váratlant*? Ismét felfedeztek, Jutkám!

- Nem vagyok romantikus. Különben sem hittem soha az efféle badarságokban.

- Ez nem hitkérdés, hanem ténykérdés. Hallgass rám! Szólj Váradinak...

Milyen jelentéktelen dolgokon vitázunk, bosszankodott akkor, mert Ákos mind gyakoribb jelentkezéséből csak jóval később olvasta ki a tényleges veszélyt; nem kutatta az okait, célzásai rejtett értelmét, még annyira sem törődött vele, mint Váradival.

Jakab munkatempója különben sem biztosított sok lehetőséget a terebélyes mélázásokra. Négy-öt órát aludt csupán, a lemaradás szorongató nyugtalansága már hajnal előtt teljesen kizökkentette; a vázlataihoz kapott, vagy szakkönyvekbe mélyedt, ingerülten siettetten a reggeli készülődést, s Váradinak gyakran kétszer is el kellett mondania, hogy „nem elég meleg... túl forró a kávé”, mire „kegyeskedett” odafigyelni. Agya a formákat, terveket mérlegelte szakadatlan; hiába tért haza esténként, kezeiben ott maradtak a szerszámok, idegeiben a kifejezés vágyának lüktető feszültsége, csupán Salamon mellett volt képes megpihenni. Érdemes még akarnom? - torpant meg néha munka közben, Jakab azt ordította: „minden buta nőt egyen meg

a fene!”, vasárnaponként kiállításokra utaztak, „megforgatta” a legkülönbözőbb iparművész körökben, és leplezett tisztelettel követelt tőle mind nagyobb igényességet, önállóságot, egyéniesedést.

A nagy iskola - így ünnepelte Csabának a goromba szájú Toronyembert; „végre, Jutkám! Végre kiléptél a nihilból!”

Csakhogya ezt Váradival sohasem tudta volna megértetni. Már Gábor versenyeredményeit is elég ferde szemmel nézte attól kezdve, hogy jegyzett sportoló lett, az edzője komoly reményeket fűzött hozzá, s középtávon országos bajnokságot nyert. „Neked majd tálcán hozzák a diplomát - ironizálta az edzőtáborokat, versenyeket, napi hatórás felkészüléseket -, szörnyen elkapatják ezeket a fiatal kölyköket.”

Vezéregyénisége mellé sehogy sem illett egy „ifjú titán”, akiről írnak az újságok, akivel riportok készülnek, és aki már meg sem próbál felnézni rá.

Lehet, valóban nagy szelet kavarnak a fiatal tehetségek körül - gondolta Judit -, csakhogya Gábornál ez a fajta népszerűség inkább kiegyenlített,” leoldotta róla az ártalmas gátlásokat, egyszerre, szinte átmenet nélkül felnőtte tette. Megszűntek a hasogató fejfájásai, elborult kitörései, és amikor Salamon, talán ellenőrzésképpen egy alkalommal megkérdezte tőle: „álmodsz-e még a gyilkos vízesésekkel, amelyek a feneketlen szakadék felé sodornak?” - nyugodt könnyel válaszolta: „persze. De most már nem a büntetéstől félek, hanem a kudarctól.”

A versenyek előtti izgalom hisztériája mindig jeges rémületté duzzadt benne, bezárkózott a szobájába, hogy mindenkit távol tartson magától, s órákig kuporgott az ágyán az idegtépő koncentráció dermedtségében.

Judit ismerte ezt az érzést; az elképzeléstől a megvalósításig szinte kizárólagos ura volt; „merre jársz. Jutka - ölelte magához Csaba ilyenkor -, hiszen nem vagy velem”.

De, kedvesem! Te voltál nekem a „kulcsra zárt ajtó”, a háborítatlan felkészülés arra a testtelket betöltő, gyönyörű feladatra, amellyel valami fontos és elmondhatatlan bevallására vállalkozom.

Olyan értelmetlennek látszott az egész eddigi életem, a félszek, az önámítások, a lemondások; már csomagoltam, csak még azt nem tudtam, mit kezdek mindazzal, amit nem vihetek magammal.

Távolról lelkes énekhangokat sodort felé a csend. Egy gyerekcsapat buzgó előőrsei tűntek fel az úton; rádiót, magnókat zengettek, kiáltásaikkal, hangos, nagy szavakkal azonnal birtokba vették az erdőt. Először megbámulták Juditot, aztán a bátrabbak máris kapaszkodni kezdtek a hegytől elvált, repedezett sziklára, csalódottan megállapítva, hogy a tetejéről se látni többet, mint egyébként. Fontoskodva utasították, lökdösték egymást, viselkedésük merő póz; az idegen jelenlétének szóló naiv rögtönzés.

Krisztina még kisebb náluk - s Judit elkapta róluk a tekintetét -, de pontosan ilyenné változik, ha magán érzi vagy magára akarja vonni mások figyelmét; ép és egészséges, gyötrelmek nélkül fog majd felejteni.

- Én vagyok a te apukád - Ákos úgy tartja a karjában, akár egy eleven, forró kenyeret.

- Jó - egyezik bele nyomban, s hamis szeretettel megcirógatja az arcát. - Mit hoztál?

Otthon boldog öntudatlansággal újságolja Váradinak:

- Nekem két apukám is van - s mert Károly abban a pillanatban valósággal letépi a lábaira fonódó karjait, természetesen megnyugtatja: - de te vagy az igazi.

Judit arca fehér alabástrom, szemei fekete-kékek, mozdulni; szólni éppoly képtelen, mint lent a téren, amikor Ákos minden előkészítés nélkül, megfontolt nyugalommal hitelesítette Salamon Csaba összes, ésszerű feltételezését: „azt hittem, se hozzád, se hozzá nincs közöm. Van. Szeretlek benneteket. Feleségül akarlak venni, Juci.”

- Ugyan - hebegte zavartan; Krisztinával szállt, süllyedt a hinta, a játszótér apró népe vígan trappolt, visongott -, ugyan! - Egy barátságos ismerős álldogált mellette, akivel együtt töltötte a gyermekkorát, ezért mindig különös öröm találkozni vele, de másért? Elillant illúziókért? És harmadszor is kimondta - ugyan! - Ákos nem sértődött meg, nyugodtan biccentett: „várok én, Juci, mostantól kettőnk idejéből peregnek a napok.”

Csaba! Csaba! Valóban nem számítottam erre! Hiszel majd nekem? - forgatta agya az újabb védőbeszédet hazáig, talán ha kioktatja Krisztinát - á! Akkor se bírja hallgatásra.

Várad sötétben zihál, csak a kislány jelenléte fékezi még lángokat okádó hangját.

- Menj ki most Etához, tündérkém!

Krisztina nyafog, toporzékol, s az ajtón túl nyomban bömbölni kezd, Várad azonban megfogja a kilincset, hiába igyekszik visszafelé.

- Úgy vélem - mondja fenyegetően -, magyarázatot kell követelnem.

- Igen - motyogja Judit alig hallhatóan; Csaba előre látta ezt a késleltetett számadást, amiből nem lehet majd tisztességesen kikerülni -, Neumann Ákos Krisztina apja.

Várad összerándul, mintha valaki váratlanul tarkón sújtotta volna, valóságos téboly rohanja meg, elveszti uralmát önmaga felett.

- Te szemét - ugrik el az ajtótól, keze meglódul, tenyere élével vág az arcába -, és ide merted hozni?!?! Felelj! Ide merted hozni?!?!

Juditnak már az első ütéstől irdatlan zúgás támadt a fejében, elered az orra vére, Várad fékevesztett reakciója azonban annyira váratlanul éri, hogy pillanatokig moccanni sem képes.

- Gábor! - sikoltja aztán ösztönösen. - Gábor! Gabikám!

Várad ekkor, mintha rémes álomból riadna, hirtelen elereszti, hátrébb lép; kábult tekintete csupa értetlenség.

- Ne hívd ide - lihegi -, ez a kettőnk dolga!

- De nem így! - s Judit belesír a véres zsebkendőbe. - Vedd tudomásul, hogy...

- Bocsánatot kérek - zihálja Várad. - Bocsánatot kérek. Hallod?!

Van bocsánat? Neki talán igen, csak nekem nincs.

Kis, fonnyadt arcú tanárnő érte be a gyülekező csoportot, Juditra nézett; csodálkozó szemek, aztán a feladat ráillesztette érdektelenségét, és haladéktalanul továbblendítette:

- Menni, gyerekek! Menni! Ne tördeld az ágakat, fiam! Senki se maradjon le!

A boly előrelendült, nyüzsgésük lassan beleveszett a messzeségbe szelíden és kizárhatóan, mint minden, ami csak futólag volt érdemleges.

Judit is felállt a padról; néhány lépés után lekanyarodott arra az „egylábas” útra, amelyen Csabával megannyiszor végigmentek, ha „társas magányra” vágyakoztak.

Szikkadt fű, korán hullott levelek zizegtek a talpa alatt, tompa huppanásokkal pergették érett termésüket a tölgyek; az őszi nap sárga kékéi bezúdulnak az erdő résein.

Óvatosságból a karórájára nézett; a vonat indulásáig majdnem öt órával rendelkezett még; ekkora darabot sose szakított ki magának a felhőtlen szabadságból, ami nem ajándék - Csaba ebben sem tévedett -, hanem megszolgált járandóság.

Körbe-körbe forgott sokáig; ahány arc, annyi cáfolhatatlan igazság - a sajátját érezte a legkevesbé annak. „Döntsél, Jutka, döntsél!”

De ki mellett? Krisztina éppoly fontos volt neki, mint Csaba vagy Gábor; Ákos feleségül kérte, Váradi meg akarta tartani, pedig éreznie kellett volna, mi sem lehetetlenebb. Azt hitte, ha kiengeszteli, amiért „bűnös módon megfélelvezett magáról”, tulajdonképpen rendbe jön majd minden; virágot meg egy karperecet vett Juditnak, néhány vacsoránál nem küldözgette sóért, borsért, kistányérokért, és még azért se szólt, mert véletlenül gyűrést vasalt az ingébe.

Amikor ismét „elővezette a problémát”, azon botránkozott meg csupán, hogy „éppen egy családtaggal nem röstellt összeállni”, nem pedig a lényegen; miért nem tisztáztak soha semmit egymással, hogyan tekinthette Judit elégségesnek kapcsolatukban azt a keveset, amit egyéniségéből, sorsából, emberi mivoltából feltárt előtte.

- És mit akar a fickó? Most jutott eszébe jóvá tenni a disznóságát?

- Nincs mit jóvátennie - próbálkozott Judit a kései vallomással, de Váradi nyomban lehurrogta:

- Nincs?! Az ember legfeljebb éretlen tacsókóként szeretkezik felelőtlenül.

- Én akartam a...

- Ne ízetlenkedj, kérlek!

S nyilván megállapítja, milyen szemérmetlen tud lenni néha ez az asszony, talán képes intim részletekkel előhozakodni, pedig ő igazán tapintatosan szemet hunyt az eltévelyedése felett.

- Haladéktalanul közöld vele - mondja szárazon -, ne mászkáljon a gyerek után! Felesleges megzavarni a fejét és a mi életünket.

- Károly - most először könyörög valóságosan -, egyikünk se állhat a közeledése útjába. Krisztina az ő lánya, joga van hozzá.

- Eh - Váradi már igen nehezen türtőzteti magát -, szörnyen nehéz felfogású vagy, kedvesem! - S feszesen összeszorítja a száját, nehogy ez is kicsusszanjon rajta: mert Judit kiszámíthatatlan, ha az ember, hm! úgymond, túllépi esetleg a határt. Máig se derült ki, hová rohant el azon az estén, amikor megverte; még képes volt tán visszabújni Neumann Ákos ágyába - szoszo, hiszen remek teste van, bolond, aki másnak átengedi. Eddig még sose lázadt fel az akarata ellen; valószínűleg beleszédült egy kicsit az „új mesterségébe”, amivel vitathatatlanul szépen keres, de ő résen van, nehogy fejébe szálljon a dicsőség. Idehaza nem téma Judit mestersége, sikeresen leszoktatta a fecsegésről; három szerep közül választhat csak: anya, feleség, szerető, ezek illenek hozzá, és igazán tökéletes alakításai.

- Nézd, kicsikém - ügyel, ne hasson parancsnak a zárótétel -, egy Váradi Károlyné ismeri a kötelezettségeit. *A ténylegeseket.* E szerint kell cselekedned!

Váradi Károlyné? - fűzi tovább a szavakat magában Judit - papíron. A valóság azonban Salamon Csaba, akivel mindig mindent megbeszélhettem, Csajkovszkij zenéjét ugyanúgy,

mint Krisztina undok kétszínűségét, „témaválságaimat” vagy egy nyári ruhát, aki lemondta értem a konferenciáit, és orvoshoz, kiállításra, mestervizsgára kísért. Hogyan ismerném én egy nem létező Váradi Károlyné kötelességeit?

- Be kell mutatnom Krisztát a volt családomnak - nyúlt még egyszer Váradi után a felfigyelés búcsúreményével, és elképedt a ragyogása láttán.

Károly legszívesebben gratulált volna Ákosnak ezért a lehetőségért. - Okosabbnak tartottam a fickót - állapította meg elragadtatottan -, Juditot úgy kijózanítja majd a fogadtatás, hogy végleg leszámol ezzel a bárgyú érzelmeskedéssel.

- Brávó! - helyeselt élénken. - És mikor?

„Menj hozzá, Jutka - Salamon olyan tárgyilagos lett egyszeriben, mintha egy gyógyíthatatlan betegnek adná az utolsó tanácsot -, nem akarsz te mást az élettől, csupán elégtételt.”

Te vagy az elégtétel - mondta Judit némán -, ami meg seillet, amit lassan elvesztegetek.

„Félreálltam. Én tudom, mikor válik bűnné az ellenkezője. Szabad ember vagy. Ne emlékezz, csak merj!”

Természetesen kiment Neumannékhoz; nem Csaba szándékaival ugyan, pusztán tétovaságból; kusza valótlanokban élte át a nélküle rászakadó idő egy részét. Ákos egyszerű válasznak tekintette ezt a gesztust, bár Judit még egy rábólintással sem nyugtázta ajánlatának elfogadását.

Szóltalanul tették meg az utat a „szülői házig”, Krisztina lángocskájánál melegedtek; derűs, ártatlan felszín, naiv túllelkendezése az ésszel fel sem érhető körülményeknek.

Anna néni fűjtatva rohan eléjük, Neumann Bálint tartózkodóan méltóságteljes, viszonzás nélküli csókra tartja az arcát, mint valaha régen, Judit elszorult szívvel érzi: minden korábbi kapcsolatuk megszakadt.

Krisztina végigrohan a lugason, átbújik az egyik résen, s letér a fák közé, félelem nélkül belemarkol a láncról leoldott fiatal kutya bundájába, aztán elkapja az odasiető Neumann Bálint kezét: „mutasd meg a hátsó udvart!” - nem kérlek, csak követelni tud.

Fordított visszajátzás, gondolja Judit. - Én mindig hívatlan vendégként ténferegtem itt, a lányom azonban hazaérkezett; számba veszi az ólakat, a veteményest, a szobákat, „remélem, van sütemény!” - kínálatja meg magát Anna nénivel, szétdobálja a gondosan őrzött valami-kori játékokat, „ezt elviszem!” - közli nyomban, ha bármelyik megnyeri a tetszését, és alig idő alatt kiharcolja, hogy mindenki körülötte pörög, akárcsak otthon.

Eleven, mint a csík - figyeli Neumann Bálint kellemes csalódással. - Vera kislányai sokszor órákig gubbasztanak a széken, anyjuk nélkül ki se mennek a kertbe, affektálva fogadják még a kedveskedést is, és jóformán mindenek összemarakodnak. Vera úgy csapkod közöttük, mint Panni hajdanában, vagy egyszerűen rájuk hagyja a kelletlen semmit akarást. Ez aztán nem Judit-fajta, annyi szent!

Nocsak - sandít Judit felé titokban -, igazán formás asszony lett belőle; szemrevaló és kíváncsi, a hangja ugyan nem jött meg, de egy házasságban nincs is arra szükség.

Véletlenül elfogja Anna megrovó pillantását: hogy bámulsz rá, te vén bolond - figyelmeztetik némán a szemei -, valamennyire mégiscsak a gyereked volt; zavarba jön, remegő kézzel töltöget, a vörös bor minden pohárnál lecsöppen.

Fura dolog, de olyan szertartásosan ülik körül Juditot, mintha Ákos egy idegen nőt mutatna be éppen, aki láthatóan rosszul érzi magát a társaságukban.

- Jó, édes bor - kínálja Neumann Bálint.

- Köszönöm - s tartózkodóan hátrahúzódik -, sohasem szoktam inni.

- Legalább a pogácsát kóstold meg! - unszolja Anna, és hirtelen annyira szeretné megölelni, ám sehogyan sem tudja rászánni magát. Százféle ürüggyel kimászkál a konyhába; várja, hátha végre majd utánajön, összesúgnak megint, aztán feloldódik ez a kínos hangulat. Nem érzi, hogy már senki se haragszik rá? Krisztinka egészen otthonosan viselkedik, Bálint csupa szívélyesség, Ákos szerelmesebb, mint azon a télen, amikor Judit először meghódította. Csak nem akar sértődösdit játszani pár évi szerény kis mellőztetésért?

Anna boldog; ő mindig szerette Juditot. Boldog, mert a fia nem egy felvágós, nagyképű dámát hoz a házhöz; Judit szelíd, akár a kezes bárány - igazán szép pár lesznek! Mindig is mélységes gyanútlanossággal szemlélte az életet; házasság, család, megélhetés; a lánya tehát problémátlan, és mostantól Ákos sem okoz többé fejtörést.

El sem tudta volna képzelni, hogy Veráéknál bizony tökéletesen széthullott az egykori harmónia, csak az „oltári rendetlenség” maradt meg belőle és az egyhetes „falánk torok”, már Judit jelenlétében is parázs: veszekedésekre ragadtatták magukat.

- Teljesen kinőttem ezt a szobát - rikácsolja Vera elvékonyodó hangon. - Pali semmit nem tesz a családjáért.

- Megtanulhattál volna gazdálkodni és kereskedni - csap oda Vágó a legérzékenyebb pontjára -, vagyonokat herdálsz el.

- Vagyonokat?!! - hörgi magából kikelve. - Hiszen annyit se keresel, amennyiből egyedül megélhetnél. Miért ver engem az isten egy ilyen tesztusza alakkal?!

Pali azonban már nem nyeli le a sértéseket; „elegem van belőled!” - vonítja szinte gyűlölettel, Vera nyersen ráripakodik sivalkodó kislányaira, és egy „megőrülök!” mozdulattal feltúrja a haját, mintha így fejezhetné ki leginkább, mennyire nincs senki, aki megértést tanúsítana vele szemben.

Apjának persze változatlanul henceg az anyagi helyzetükkel, Pali hivatali előmenetelével, pedig már hó közepén elfogy a pénzük; „ha nem adsz kölcsön - telefonál Juditnak -, még ebédünk se lesz vasárnap.”

„Meg ne tudjam! - fenyegetőzik Váradi. - Sohasem fizeti vissza a tartozásait!” Azért Gábor csak elviszi hozzá a pénzt, legfeljebb titokban, hiszen Vera mégsem egészen idegen; Judit úgy érzi, magából tart meg valamit, amíg őt megtartja.

Miért nem változtatnak a jövőjükön? - töprengett el felettük is a kórházban. - Persze! A totális közöny „lényegesen egyszerűbb állapot, mint a kockáztatás. Eszmélj, Judit! A felismerés: hamis gőg a cselekvésképtelenségben.

- Gondolod, hogy viszed majd valamire - kérdezte Neumann Bálint óvatosan -, hm, ha jól jegyeztem meg, iparművészként?

Judit nem pirul el, egykedvűen állja a „félelmetes öreg” kétkedő pillantását; se kezet nem emelhetsz rám többé - gondolja -, se vissza nem téríthetsz többé magatokhoz, és csendesén kimondja:

- Valószínűleg. Minden adottságom megvan hozzá, a gyakorlatot pedig idővel megszerzem.

Ki szólt? - néznek valamennyien az elröppent mondat után; Neumann Bálint csodálkozva, Anna különös szorongással, Ákos idegesen fészkelődve.

Akadozó csevegés. Krisztina állandó beavatkozása egyenesen áldásos; senki nem meri felvetni, ugyan mi fog történni a mai felszínes kibékülés után.

- Mikor látunk legközelebb? - tapogatózik Anna a búcsúzásnál.

- Majd küldöm Krisztát, aztán...

Ezzel a befejezetlen mondatral Judit tulajdonképpen végleg elkészönt tőlük; nem, „nem lehet kétszer ugyanabba a folyóba belelépni!” - ezt akarta néhány nappal később Ákossal is közölni, amikor az autó alá rohant.

Hányszor születik meg egy ember? - Judit megállt, lassú, ráérős mozdulattal cigarettára gyújtott; gyenge, röpke kis szédülést érzett, mint mindig, ha nem rögtön ébredéskor jutott az első szippantáshoz.

Valahol, és a némaság egészen közel hozta, madár csörgette a száradt avart; az elmúlás és a lét egyszerű találkozása. A sugaras csend szinte magához emelte; valóban „simább lett a tükörlapnál”, de úgy érezte, ez a mostani megnyugvás semmiben nem hasonlít a korábbiakhoz.

Köszöntlek, drágám - suttogta félhangosan -, jövök! Ne zárd be előttem az ajtót!

Várad az íróasztalánál ült, Judit beléptekor maga elé rántott egy könyvet, s fontos elfoglaltságot mímelve beletemetkezett; észrevehetően nem akart az asszonnyal beszélgetni.

Neheztelt rá, mert sehogyan sem volt ínyére megváltozott viselkedése; mióta kijött a kórházból, valami dacos megszállottság távolítja egyre messzebb tőlük. Nyugtalanul tesz-vesz a lakásban, mégsem hagyja a keze nyomát semmin, elmulasztja a közös vacsorákat, *jelképes* utasítása ellenére engedélyezi Krisztinának, hogy Neumann Ákossal találkozzon, közben a lehető legnyíltabban kitér a rendszeres beszámolók, valamint a beszámolás elől.

„Ma nincs kedvem vendégségbe menni... nyugodtan reggelizhetnétek nélkülem... minek zengtetek ennyire a tv-t?” - lázad a kötelező hagyományok ellen; csökönyös lett és hajlíthatatlan. Talán nemcsak a testét roncsolta össze az az autó, hanem az agyát is? Salamon biztosan eldöntené a kérdést, azonban, úgy látszik - kész szerencse, persze! - összekaptak valamin; Judit újabban nem emlegeti, no meg kellene a rossz nyavalyának éppen az ő tanácsa!

Judit szegény, sajnos meghibbant, vagy a hibbantat alakítja. Már a kórházban is erre gyanakodott, amikor hiába győzködte a balesettel kapcsolatos vallomását illetően, mindegyre azt papolta: „kötelességem beismerni, hogy én voltam a hibás. Nem tehetek egy életre szerencsétlenné valakit.”

- Meg fognak büntetni - figyelmeztette először óvatosan, aztán bosszúsan, később fojtott dühvel -, „tudom, akkor sem tehetek egy életre...”; ostoba! Ostoba! Ostoba! És azóta csak tetézi a mérgét; nem feleség ez már, ha nem lehet többé a régi mederbe visszaterelni.

Duzzog - szemléli Judit hűvösen a könyvbe révedő arcot. Várja a kiengesztelést. Amiért megilletné, azért lehetetlen; amiért óhajtja, azért felesleges.

- Szánnál egy kis időt rám? - kérdezte elszántan.

- Hogy? - fel se pillant, pedig a kezdeményezés valójában meglepi; a hallgatás volt az egyetlen, ami a régi Juditból megmaradt. - Momentán éppen dolgom van.

- Nekem is. Szeretném megbeszélni veled a válásunkat.

Váradit a megrökönyödés jóformán odaszögezte a fotelhoz.

- A mit? - hebegi többszörösen, mintegy önmagát visszhangozva.

- A válasunkat - közli még egyszer Judit, bár újra átjárja egész testét a fájdalmas szánalom, hiszen a közös évek megértették vele, hogy kettejük közül Károly az elesettebb, mert a legcsekélyebb változásra is képtelen.

- Te... megzavarodtál - nyögte levegő után kapkodva, nagyot csavar az ing legfelső gombján; az anyag recsegve szakad -, és a gyerekek?!... És miért? Kiért?

- Magamért. Ha engeded végigmondani: tisztázom.

Csakhogy ehhez a türelemhez Váradinak semmi érzéke nem volt, a pusztá zavar engedte csupán szóhoz jutni Juditot.

- Mást szeretek, Károly.

- Mááást?! - horkan fel újlát erőre kapva. - Neumannt talán? Azt a selyma gazembert?!!

- Nem. Salamon Csabát.

Soha ilyen karikára nyílt szemek, ilyen őszinte döbbenet nem fogadta még egyetlen nyilatkozatát sem.

- Megcsaltál - motyogta Várad halotthalványan.

- De nem azért kell csupán elmennem - s Judit azt hitte, hogy a teljes beismerésre is lesz alkalom -, kérlek...

Még egy befejezetlen mondat...; Várad feldönti az útjában álló széket. „Nem! nem!” - sikolt Juditban a vészjelzés. - Nem üthetsz meg újra!

Fut, vágat az utcán céltalanul; könnyű a teste, pedig felgyújtott kazlak égnek alatta.

„Bíróság is van a világon - Neumann Ákos cinikusan megemeli képzeletbeli kalapját -, hamarosan találkozunk”, s Judit arra gondol: Krisztina éppúgy az övé marad, ha mellette vagy nélküle él majd; önálló szubjektum, nem huzavona tárgya.

Várad rossz kufárként alkudozik, hajlandó lenne „megbocsátani a megbocsáthatatlant”, és ezzel a hamis paradoxonnal teljesen felmenti magát az önvizsgálat kényszere alól.

Judit tudta, nem lesz hajlandó megajándékozni a póztalan búcsúzással, összes találékonyságát beleöli majd „az idegek háborújába”; estéről estére viharos magánjelenetekkel fogja levezetni az indulatait. Aztán listát készít azokról a holmokról, amelyekről le kell mondania, iratokkal, számlákkal igazolja minden értékesebb használati tárgyak kizárólagos tulajdonjogát, pedig Judit nem követel semmit pusztá önmagán kívül.

„Maradj velünk, Ju! Szeretlek - könyörög Gábor, és sután rákapaszkodik -, nem hagyhat sz el!”

Fanyar, hideg ízek futottak össze a szájában; én is szeretlek, kiskölyök - és hosszan csókolta az arcát -, nem tudom, Krisztina hogyan ítél egyszer majd felettem, nem tudom, siker vagy bukás vár ma azon az első kiállításon, amely felé most elindulunk Jakabbal, de a szembesítés önmagammal nem volt eredménytelen.

A kihalt ösvény lágy ívben visszafordult a széles, fehér, harsány fényekkel elárasztott útra.

Juditnak úgy tűnt, mintha egy fekete oszlopos, hideg márványcsarnokból érne ki hirtelen a végtelen felé tartó, néhány méternyi részére a mindenségnek; nem jött el idáig még sohasem, most azonban várakozó biztonsággal nekivágott az ismeretlennek.

Vége

